

EESTI
ORGANISATSIOONID
INGLISMAAL
1918–1968

NIGUL HINDO

ÜLEMPREESTER NIGUL HINDO

ÜLEMPREESTER NIGUL HINDO

Londoni Eesti Seltsi lipp, mis valmistatud
1962 a.

L.E. Seltsi Raamatukogu 1961 a.

Ülempreester Nigul Hindo ja
pr. Militsa Hindo.

Seltsi esimehe ülempreester Nigul Hindo 60 a.
sünnipäeva pühitsemine Eesti Majas 1957 a.

Londoni Eesti Seltsi Naiskoor 1956 a.
 Istuvad vasakult: pr. M. Jakobson, pr. J. Plucinnicks, pr. M. Kiivit, pr. H. Hajok,
 koorijuht saadik A. Torma, pr. K. Ilves, pr. M. Sharpe, pr. A. Eistrat.
 Seisavad vasakult: pr. L. Mesipuu, pr. L. Pitsal, pr. M. Hindo, prl. A. Vageström,
 pr. H. Sepp, pr. A. Rauss, pr. J. Ranniko.

Londoni Eesti Seltsi Rahvatantsu Rühm 1956 a.
 Istuvad vasakult: pr. E. Laur, pr. H. Sepp, pr. R. Ilmari, hr. E. Ilmari, Rahvatantsu
 Rühma juht pr. Aili Eistrat, prl. G. Paaver, prl. E. Pärmsalu.
 Seisavad vasakult: härrad T. Kampus, A. Sepp, H. Price, P. Parek, H. Tõlgu.

EESTI ORGANISATSIONID LONDONIS JA MUJAL INGLISMAAL 1918 - 1968

KULTUURIAJALOOLINE NING RAHVUSPOLIITILINE ÜLEVAADE

I. EESTLASTE ASUMINE INGLISMAALE, ERITI LONDONISSE

1. Siia asumine varemni ja Esimese ning Teise Maailmasõja vahelastail

Maa ilma merede ja ookeanide vesi liigub alatasa ning lained ruttavad randade poole. Nõnda on ka selle maailma rahvaste ning nende liikmete rännakuteed olnud. Ka eesti rahva liikmed ei ole paigal püsinud – ei enne meid ega nüüd.

Kahjuks ei ole ma saanud kodumaalt Arhiivraamatukogust ja Bibliograafia Asutuselt andmeid, mis valgustaksid eestlaste asumist Inglismaale vanemal ajal. Ka ei olnud võimalust, et Immigratsiooni Osakonnas läbi vaadata sisse- ja väljarändajate registrit. Ent väljarändamisi Eestist siia tuli ette juba 19. sajandil. Näiteks, umbes 1850. a. läks Torgust (Saarem) merele laevapoisiks, ilma vanemate loata, minu abikaasa vanaonu Sepp, kes hiljem asus Inglismaale elama.

19/20. sajandi vahetusel ei olnud Inglismaale tööle tulekuks muud tarvis, kui ette näidata £5 ja anda suuline seletus, et tahad siin käsitööd teha. Londoni elu oli siis odav ja kõigiti "suurejooneline ning mugav". Omnibussid peatusid igal pool, kus aga käe ülestõstmisega soovi avaldati. Rätsepatööd oli külluses ja nad õmblesid peamiselt omal käel. Enne I Maailmasõda töötas siin 12 eesti rätsepat, kuid kahjuks mitte ükski nendest ei teinud nimetamisväärset karjääri, sest "kunded" olid enamuses madala palga saajad.¹

Üheks vanema aja kaasmaalaseks Londonis, alates 1903. a. -st, on olnud Georg Hackenschmidt; sünd. 1877. a. Tartus. Ta omandas maadluses kuld- ja töstmises pronksmedali 1898. a. Viinis; sai maailmameistriks klassikalises maadluses 1901. a. ning vabamaadluses 1905. a. Maadlusest loobumise järele tegeles füsioloogia ning psühholoogia küsimustega. Londoni eestlastega hakkas ta ühendust pidama alles 1957. a. Eesti keel oli tal vaevaline, kuid ta luges ennast *tartlaseks*. Nüüd on ta surnud.

Prof. A. Piipu külastas 1918. a. "kauane Londoni suur-ärimees Mr. Rogenhagen", pärit Tallinnast; ta pidas ennast *eestlaseks*, kuigi oli briti kodakondsuses.

Omaaegseist Londoni Eesti Seltsi (lühend. L. E. S. -i) liikmeid ja kaasmaalastest, kes asusid siia elama vanemal ajal, nimetaksin allpool mõnda.

Enne I Maailmasõda: Johan Palmer – mehaanika-parandustöökoja pidaja, 100 Dawes Road, S.W.6.

1910. a.: abielupaar Heinrich ning Ida Marie Rixon (Rikson) – rätsep; tulid Soomest, kus elasid kolm aastat.

1911.a.: Ernest Johannes Kollist – diplomeeritud kondiiter.

1912.a.: Jüri Anveldt – rätsep; hr. W. Lüdig – söökla pidaja.

1913.a.: Johannes Piip – rätsep, viimane elukoht (1968), Edgware, Middlesex; August Lepp – rätsep, läks Eestisse; hr. A. Laube, viimane (teadaolev) elukoht Kenton, London.

1914.a. ja I Maailmasõja algul: Eva Christine Wiera, abielus Anveldt – hotelli; ja söögimaja pidaja; tuli Inglismaale 4. juul. 1914. a. Monte Carlост, kuhu saabus Peterburist ühe vene perekonna kokana 1909. a.; Sharlotta Willop, viimane elukoht (1968), London, W. 14; Joosep Kärner (Kerner) – rätsep; Aleksander Kranich (Kranick) – rätsep, viimane (teadaolev) elukoht Tring, Herts.; Helene Lall, läks Eestisse; vennad Abram ja Jaan Sauga – mõlemad rätsepad, tulid Prantsusmaalt, lahkusid Austraaliasse; Johannes Anderson – toapoiss, ema eestlane, isa lätlane; Gustav Engelbrecht – rätsep, läks Eestisse; Alma Ott – tuli siia Venemaalt krahv Volkovi perekonnaga, kelle juurde kuulus kuni surmani 1955. a.

1918. a. Antonie (Tony) Marie Brehm – tuli Venemaalt koos ühe perekonnaga, kuhu kuulus kuni oma surmani 1963. a.

Eesti iseseisvuse esimese kümne aasta jooksul: Valentine Joakit, Emma Jägel, Vilhelmine Raud, Nyna Reinberg, pr. Ritsing, jt

Aastail 1930-36: Elli Grünberg, Senta Havik, Elvine Hendrikson, Erika Hermits, Boris Jacobson (1931), Manja Jalakas, Aino Jalasto (Abielus Bennett), Helene Julissen, Linda Jõgeva, Marie Jänes (Jännes, 1931), Harriet Jürgenson, Moimo Kaal, Vaike Kaljuvee (iluuisutamise meister), Salme Kallak, Silvia Karro, Eva Kask, Hilda Kibuviits, Leida Krieger (Filiae Patriae), Salme Krüger, E. Kruus[†]), Erna Kukemelk, Marta Kulbas, L. Kuuli, Lydia Landesen, Nellie Lasberg, Alice Laurberg (E.V. Saatk. ametnik), Virve Laurits, Renate Lipp, Helga Lukup, Lydia Meyer[†]), Aline Mildeberg, Salme Mildeberg, Juta Muri (abielus Plucinnicka), Ilona Muuli, Andi Mühlhausen, Ilse Neuman (Filiae Patriae), Erika Niik, Marta Pehme, Erika Pert, Aino Peters, Ilse Piibeman, Vilhelmine Piiskorb, Niina Poland, Alma Pöder, Erica Pärni, Lilli Raudma, Vera Rebane, Niina Reinberg, pr. Berth Reitfeldt, Ellinor Ristal, Salme Rõmmer, Aksella Sammas (korporant), Aino Sandat, Hilda Schmidt[†]), Dagmar Siitam, Ellen Suvil, Rea Tamm, Liisa Teetsov, Asta Tikenberg, Miralda Tippo[†]), Vanda Tomingas (Indla korporat.), Lucie Tomsen, Karin Topman (tegutses massaaži alal), Julia Triik[†]), Hilda Truumees[†]), Ira Ügur, Helmi Waldon, V. Vanala[†]), A. Varik ja mitmed teised

Eesti iseseisvuse ajal kujunes Inglismaa, eriti London kohaks, kuhu Eesti noorsugu rohkel arvul välja rändas, peamiselt keeleõppimise eesmärgil. Sellega ei olnud raskusi, sest Londonis oli siis, nagu ka nüüd, rohkesti keeleõppimise õhtukursusi. Majanduslikult kergendas seda inglaste poolt antud soodustust, nn. "Kokkulepe A" (Agreement A), mis võimaldas välismaalastel elada inglise perekondades ja saada ülalpidamist majatöö eest. Ent, nagu selles maailmas ikka, oli ka sarnaseid majapidamiseabiliste kohti, kus soovijaid võeti oma perekonda sihiga kasutada neid odavahimalse tööjõuna.

[†] Mugav kodu.

Hoolimata sellest, et meie noored suutsid ennast ära elatada selles "miljonite-linnas", oli majateenija-elu haritud preilile ometi alandav. Nõnda tekkis peatselt kojuigatsus, sest "kuigi London oma kauniduse ja rikkusega paistis kena silmale, oli ta ometi tühine eestlase südamele".

Kohasaamise soodustus keeleõppimiseks oli mõeldud ainult noortele neidudele. Mis aga nendes nais- ja meessoost isikutesse puutus, kelle Inglismaale tuleku peamiseks sihiks oli täispalgalise töö otsimine, siis peab ütlema, et paremate töökohtade saamine oli välismaalastele tegelikult raske. Tööluba oli võimalik saada lihtsale tööle. Aga tollene kõrge elukallidus – kuni Ekr.100 ehk £5 nädalas – ei võimaldanud harilikul surelikul tööta äraelamist. Seepärast tuli vastu võtta see "tööots", mida tööturg võimaldas. Nõnda oli enne II Maailmasõda eesti naispere peaaegu eranditult majatöödel. Kuid nende palgaolud olid väga viletsad, tavaliselt prii ülalpidamine ja 30 šillingit nädalas. Meestel oli raske saada üle £5 nädalas.

Kaunis suure eesti naispere kohta oli Londonis eesti meeste arv väga väike. Nendest näiteks end. L.E.S.-i esimees Eugen Alfons Johanson (uue nimega Mait Juhanson) õppis siin rätsepaametit end. I.P. Thorntoni Instituudis; Seltsi juhatusliige Otto Saar täiendas ennast Polütehnikumis kaubandusteaduse alal; Seltsi liikmed: metsateadlane Nikolai Küttis töötas John Callatley metsamaterjalide maakleri firmas, ühtlasi õppides Polütehnikumi õhtukursustel; Maksim Ratshunas töötas kelderina hotellis "Park Lane" ja Hillar Kallas – J. Brandt Ltd. äris.[†]

Iga tõsise rätsepa unistuseks oli soov pääseda edasi õppima inglise spetsialistide juurde. Peale end. Mr. Thornton'i Instituudi on Londonis üks teine rätsepate kool – "Tailor & Cutter Academy and Institute of British Tailoring", 42-43, Gerrard St., W.1. Ka siin õppis välismaalasi inglise *juurdelõike-kunsti*. Akadeemia lõpetanu saab diplomi, mis algab kolme ladinakeelse sõnaga: "Ingeniorum cos aemulatio". Ma külastasin seda asutust. Selle akadeemia lõpetas end. L.E.S.-i esimees Harald Kadak, kes töötas "West End'i" aristokraatia rätsepate juures. Kord juhtus, et ta tegi kuningas Georg VI-le visiitkuue ning oli ka selle proovimise juures, kus kuningas andis temale oma soovid tõi kaasabil edasi ja näitas ära parandust vajavad kohad.[†]

Eesti majandusminister algatas 1937. a. mõtte saata eesti noori Inglismaale oma teadmisi täiendada eramajanduse, s.o. kaubanduse, tööstuse, laevanduse ja teistel aladel. Majandusministeerium assigneeris selleks Ekr.10.000 ja Kaubandus-Tööstuskoda Ekr.10.000.[†] Selle skeemi tulemusena õppisid siin edasi mitmed Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnika Ülikooli lõpetajad. Samuti andis British Council stipendiume – 1939. a. neli stipendiumi inglise keele õpetajatele ja kaks edasiõppijatele muudel aladel, ühe sellisega tuli Inglismaale näiteks mag. sci. math. Endel Aruja, end. L.E.S.-i esimees, kes omandas Cambridge'i Ülikoolis Ph.D. kraadi 1943. a.

Mõned L.E.S.-i liikmed abistasid siiasaabunud tütarlapsi, andes nendele ajutist peavarju oma korterites. Mitmel korral juhtus nõnda, et kadunud pr. I. Rixon, kellel oli väga lai voodi, nagu need on Inglismaal moes olnud kuni viimase ajani, magas selles üheskoos mõne ööbima tulnud neiuga, ja et voodisse rohkem mahuks, tegi ta asemed mitte pikuti, vaid põigiti üle voodi.

Veel alles 1939. a. püüdis L.E.S.-i juhatus korraldada gümnaasiumilõpetanud eesti preilidele töökohtade leidmist Inglismaal.

2. "Valgete Luikede" (Balt Cygnets) ja "Euroopa vabatahtlike tööliste" (European Voluntary Workers) asumine Inglismaale aastail 1946-1948

Suur-Britanniat ei loeta "sisserändamise-maak" tema maa-ala väiksuse ning rahvaarvu rohkuse pärast. Normaalselt on see "väljarändamise-maa", ent erakordseil aegadel on lubatud siia sisse neid, kes on põgenenud oma kodumaalt tagakiusamise pärast. "Inimhädä" põhjustel ületas immigratsioon selle maa emigratsiooni ainult aastail 1931-51.

Eriti pärast II Maailmasõda kujunes Suur-Britannia ka immigratsiooni maak. Poola, serbia ja teistele sõjaväelastele, kes võitlesid Briti armee koosseisus anti 1945 a. siiajäamise luba sõja teenete moraalse kohustuse pärast. Lisaks võõrrahvustest sõjaväelastele ja nende perekondadele toodi siia "Valgete luikede" nimetuse all Saksamaa ja teistest sõjapõgenike laagrist naisi haigla töödele aastail 1946-47.

Mehi, naisi ja lasteta abielupaare, kes olid kuni 55 aastat vanad, toodi Inglismaale põllu-, tekstiil- ja haiglatöödele "Euroopa vabatahtlike tööliste" (Westward Ho!) skeemi all aastail 1947-1948. Hiljem toodi järele ka nende perekonnaliikmeid.

"Pagulaste vastuvõtmise primaarseks motiiviks Suur-Britanniasse pärast 1945 aastat ei olnud mitte humanitaarne põhjus, vaid esmajooneliseks ökonomiline, kuigi kaastunne mõjutas selle poliitika rakendamist." Briti valitsus soovis täiendada inimtööjõudu ja kiirendada sõja tagajärjel nõrgenenud majanduse ülesehitust.⁴

Esimeste saabujate hulgas 19 okt. 1946. a. tuli siia Saksamaalt haiglatöödele 44 eesti naist. Hiljem asus siia veel mitutuhat kaasmaalast.

Transportide saabumisel Londonisse aastail 1946-47 käisid L.E.S. i esimees E. Aruja, Eesti Abistamise Komitee (lühend. E.A.K.) juhataja Alice Torma, jt. võimalikult iga kord saabujaid tervitamas. Uustulnukaile näidati Londonit ja korraldati "külalisohtuid" jutuaamise ning ühislaulu-dega kohvilauas.

Seltsi peakoosolekul 19 jaan. 1947. a. rõhutas E. Aruja, et "iga sinise eestlase moraalne kohus on meie uustulnukatele osutada sõbralikkust ja vastutulelikkust niivõrd kui selleks on võimalust; õhtused ühised koosviibimised on soojaks tervituseks, ja niiviisi loodud tutvusi tuleks arendada."

Seltsi juhatuse koosolekul 30 jaan. 1947. a. teatas esimees: "Äsja Inglismaale saabunud eestlastele tuleb saata üleskutse, et nad valiks eneste seast ühe isiku, kellele (Seltsi juhatuse) võiks adresseerida kirjad ja teated, mis on määratud kõigile eestlastele, et oleks võimalik nendega sidet pidada pidude, koosviibimiste ja muus asjus."

E. Aruja saatis 1947. a. võimalikult kõigile töölaagrites asuvaile kaasmaalaste gruppidele Suvistepühade tervitus-telegrammi ja üldise informatsioonilehe ning "isikliku teatelehe". Uute siia saabunud kaasmaalaste huvides ta teadis sisse "Informatsiooni teenistuse". Selles suhtes saatis ta 1947. a. välja 1200 kirja. Kirjavahetuse ja informatsiooni hõlbustamiseks soovitas ta oma ringkirjas, Seltsi juhatuse koosolekul 30 jaan. tehtud ettepaneku kohaselt, et iga grupp koosnegu see kas või kahest isikust, valiks enda seast ühe grupivanema ehk "kirjatoimetaja", kes saadaks

E.V. Saatkonda kõikide grupis olijate kaasmaalaste nimed ja täpse aadressi. Grupi vanemaid paluti teatada oma nimi ja aadress ka L.E.S.-i juhatusele, et oleks võimalik koosviibimiste ja muus asjus sidet pidada – vaatamata kaugusele.

Oma ringsõidul 1947. a. külastas E. Aruja 18 eestlaste keskust Isle of Wight'ist kuni Glasgow ja Edinburgh'ini; ta käis Hull'is, Full Sutton'is (Stamford Bridge, Yorks.), Grimsby's jt. kohtades.

"Valgete luikede" ja "Euroopa vabatahtlike tööliste" skeemi tulemusena oli Suur-Britannias 31. mail 1951. a. eestlasi: mehi 2926 ja naisi 2391 – kokku 5317. Ent sellejuures tuleb meele pida, et kaunis rohkesti eestlasi oli Inglismaal juba enne DiPi'sid. Seltsi peakoosolekul 20. jaan. 1946. a. E.V. saadik A. Torma tähendas eestlaste arvu kohta, et Inglismaal on umbes 1000, nendest Londonis ning selle ümbruskonnas umbes 200. Kuid L.E.S.-is, kui ainukeses tolleaegses Inglismaa seltskondlikus organisatsioonis, oli 1946. a. algul ainult 160 liiget, mis oli 13% (arvatavast) tuhandepäälisest eestlaste koguarvust Inglismaal.

1947. a. jooksul (E. Aruja rohkete ringkirjade ja tiheda isikliku kontakti mõjul) astus Seltsi 248 uut liiget. Nõnda tõid "uuseestlased" värsket verd ka L.E.S.-i ridadesse. Aga seda "suurt arvu" jätkus ainult paariks aastaks. Liikmete arv hakkas varsti kahanema ülemeremaadesse edasirändamise tagajärjel alates 1950. a.-st.

Inglismaa on suurele osale eestlastele olnud tõesti *läbisõidu-maak*. Selle põhjuseks on, et siin on välismaalastel tulnud maha jätta ome õpitud eriharidus ja alata lihttöölisena. Sundusliku tööskeemi pärast ei olnud esimese 4 aasta jooksul töövaliku võimalust mitte ainult humanitaarsete kutsealadega pagulastel, vaid ka tehniliste oskustega eriteadlastel. Sunduslik tööskeem kaotati ära 1. jaan. 1951. a. Nüüd siirdusid paljud kaasmaalased teistele tööaladele, mis nendele rohkem meeldisid.

Inglismaa kiituseks olgu öeldud, et hariduse saamise võimalus on siin igal ühel olemas. Ja nõnda algasid paljud uute kutsealade õppimist korrespondentskoolides ja õhtu koolides. Andekad eesti noored, kes aga soovivad, saavad siin tasuta kesk- ja ülikooli hariduse.

Inglismaal on läbi viidud sotsiaalkindlustus. Tööline on riiklikult kindlustatud haiguse, töötaoleku ja vanaduse puhul. Tööliste huvide eest on valvel ametiühingud. Haiglate, lasteaedade, koolide ja misjonitöö ülalpidamiseks tegutseb rohke arv heategevaid organisatsioone; on olemas mitmed vabatahtlikud nõuandmise bürood. Inglise on üldiselt abivalmis. Inglismaa ühiskonnaaegu hüvesid kasutavad ka emigrandid ja pagulased, olenemata sellest, kas nad on Briti kodakondsuses või mitte.

Allikate viited, I peatükk:

- 1) "E.H." 7.1.49 nr. 55 lk. 3: Rätsepäpanid aluse Londoni (eesti) kolooniale.
- 2) A. Piip. Tormine aasta, 2. tr. 1966, lk. 284.
- 3) Andmeid vanemaaja Londoni eestlaste kohta saadud: a) järelepärimiste kaudu vanaeestlastelt; b) "Rahvaleht" 29.5.35 nr. 63 lk. 4: Kas tahate Inglismaale? c) L.E.S.-i "Külaliste raamat" 1935-36.
- 4) "Esmaspäev" 18.9.39 (?) lk. 5: Eesti rätsep tegi Inglise kuningale uue kuue.
- 5) "Välis-Eesti Almanak" 1937 nr. 1 lk. 28: Eestlased õppima Londoni/sse/ eramajandust.
- 6) J. Vernant, The Refugee in the post-war world, lk. 353 ja 371.

2. EESTLASTE ORGANISEERUMINE INGLISMAAL

1. *Londoni Eesti Ilma Parteita Sotsiaal Grupp aastail 1918-1919*

Mõned Londoni eestlased asutasid 16. veebr. 1918. a. omavahelise organisatsiooni, mille nimeks oli (vigane eesti-inglisekeelne): "Londoni Eesti Ilma Parteita Sotsiaal-Gruppe. Eesthonian sotcial group". Sõna "sotsiaal" tähendab siin lihtsalt "seltskondlik".

Sisseastumismaks oli 1 š. ja kuumaks 1 š. Selles grupis oli 19 liiget – 12 meest ja 7 naist, kuid nendest ainult 6 liiget olid ära õiendanud kogu 1918. a. liikmemaksu.¹

See väike eestlaste sotsiaal-grupp oli "Ilma Parteita" selles mõttes, et ta oli ainult *seltskondlik* ja grupi asutajad ja juhtivad tegelased *ei propageerinud* oma isiklikke maailmavaateid, kuigi nende hulgas oli sotsiaaldemokraatide (vähemlaste ja enamlaste) mõttekaaslasi.

Koosolekuid peeti: Henry Rixoni korteris – 11-12 Gosfield St. W.1 (Gt. Portland St. läheduses) ja Jaan ning Abram Sauga korteris – 8 Manor Place, Paddington, W.2.

Londoni eestlaste esimesel organisatsioonil oli ka väike kogu eestikeelseid raamatuid; selle riisimeist juhtusin nägema ainult üht "Edasi" nimelist väljaannet, mille palgelehele olid löödud Grupi nimetusega pitsatimärk, nagu see eelpool toodud.

Grupi tegevus jäi seisma 1919. a. Selle põhjuseks oli liikmete vähesus ja omaette ruumide ning (seltskondlikuks koostööks) ideelise eesmärgi puudumine.

Organiseeritud seltskonnatöös tekkis seisak ka sel põhjusel, et Inglismaa eesti emigrantide hulgas algasid puhumist mahedamad kodumaa tuuled – hakkas juba tuttavaks saama Eesti riikliku iseseisvuse mõte. Ent rahvusliku enesetunde ning meelsuse idu kasvamine nõudis aega, et orienteeruda ja harjuda uute rahvuslike olukordade ning suundadega.

1967. a. olid "Sotsiaal-Grupi" üheksateistkümnest liikmest veel elus neli, kes elasid Londonis ja kahes naaber-krahvkonnas. Grupi teiste liikmete saatusest on teada: läksid Eestisse 2, Austraaliasse 3 ja Nõukogude Liitu 1; vaimuhaigeks jäi 1; surma läbi on lahkunud: Londonis 7, Pariisis 1.

2. *Eesti Esinduse asutamine Londonisse ja selle läbikäimine eestlastega Inglismaal aastail 1918-1919*

Eesti emariikluse idee ning mõtteviisi mõjulepääsemisele Londoni vanaeestlaste hulgas aitas mõjuvalt kaasa Eesti Vabariigi Esinduse asutamine. Selle juhatajaks oli prof. A. Piip, aastail 1918-19.

Eesti Maapäeva juhatus andis A. Piibule volituse 3. det. 1917. a., mille järgi ta oli määratud Eesti Maapäeva täisvoliliseks asjadeajajaks (charge d'affaires plenipotentiaire).

Eesti välisdelegatsiooni liikmed A. Piip, K.R. Pusta ja E. Virgo jõudsid – Peterburi, Helsinki, Ahvenamaa, Stokholmi, Bergeni ja Sotimaa kaudu, suurte hädaohude ning raskustega võideldes – Londonisse 9. apr. 1918. a.

Briti välisminister Arthur James Balfour võttis nad vastu 23. apr. Vastuseks sisseantud esittele saadi välisministrilt 3. mail Eesti Maapäeva *de facto* tunnustamise kirjalik vastus, mis tugines juba jaanuaris Inglise esindajalt Peterburis ja märtsis Inglise saadikult Stokholmis saadud suuliste lubadustele. Uhtlasi tõendati, et A. Piip on Londonis "mittevormilise diplomaatilise esindajana" tunnustatud. K.R. Pusta ja E. Virgo sõitsid edasi Pariisi.

Prof. A. Piibu tegevusel Londonis oli suur rahvuslik-seltskondlik ja riigi-poliitiline edu.

Inglise lehtedest saadud andmeil otsisid teda varsti üles mõned kohalikud eestlased, esimesena Hr. W. Reinwaldt ja leitn. (või kapt.) Veeros – mõlemad Vene Kaubandus-Tööstuse Panga Londoni Osak. ametnikud.² Isegi viiulikunstnik Eduard Sõrmus otsis A. Piibu üles ja osutus alguses tuliseks Eesti iseseisvustlaseks. Oma tutvusringkonnas, näit. laevade-omaniku Miss Cunard'i salongis, kaitses ta Eesti iseseisvuse mõtte vajadust. Ent 1918. a. suve lõpul "muutus ta täiesti leppimatuks enamlasteks".

A. Piibu esimene kokkusaamine suurema hulga eestlastega Inglismaal toimus Soome Mere-misjoni juhataja õp. E. Sjöblomi korraldatud koosolekul 12. mail 1918. a. Liverpoolis (44 Nelson St.). See oli "vaimustatud koosolek". Pärast koosoleku lõppu tulid A. Piibu juurde mõned meremehed, et mõtteid vahetada Eesti tulevase saatuse üle. Hr. Piip jutustab oma mälestustes: "Nende hulgas oli rida väljapaistvaid end. Vene reisijatelaevalde kapteneid... Nad olid enamvähem jõukad mehed.³ Kõik tundsid soojalt kaasa kodumaa raskele saatusele... Küsiti, kuidas siis Saatkond end nii rasketel oludel ülal pidada suudab. Kõnelesin, et kerge ei ole; väljavaateid pole ka mingisuguseid, kuid julgete päralt on võit... Teie olete siin mu rahvas ja parlament." Prof. Piip ei avaldanud mõtet toetuse saamiseks meremeestelt. Aga varsti pärast seda kõnelust tulid tema juurde uuesti osa meremehi, kes teatasid, et nad on otsustanud anda Eesti Saatkonna kuludeks raha laenuks, igaüks oma jõu kohaselt. A. Piip vastas: tema ei või neile ju ühtegi kindlustust anda, et nad raha tagasi saavad. Meremehed vastasid nagu ühest suust: "Kui peaks kaduma meie rahva vabadus – kadugu ka see raha. Nüüd oleme meie Teie ainuke toetus, ja meie anname, mis võime."⁴

A. Piip jätkab oma mälestustes: "Säärane vaba algatus ja avameelne ohvrivalmus... on jäänud üheks ilusamaks mälestuseks kogu minu elus. Esimesena pani tüürimees Konstantin Flink Haapsalust, sada naela lauale, temale järgnes kapt. Jakob Laredei, kes sai pärast minu alaliseks "rahaministriks" ning laenas Saatkonnale raha nii palju kui vaja, sada naela kinkideski. Teised pakkusid laenu hiljem. Saatkonna tegevus oli sellega rahaliselt pandud tugevale alusele. Ja kui meie välissaatkonna tähtsust, eriti Londoni Esinduse tööd, meie rahva saatuses hinnatakse, siis võib iga meremees õigusega öelda, et ka tema on seda tööd teha aidanud."⁴

Teine eesti koosolek Liverpoolis peeti 26. mail 1918. a. Yamen Rooms, Bold St., kus kõnedega esinesid prof. A. Piip, õp. E. Sjöblom jt. Koosolekut juhatas Mr. James Caro, Kaubandusministri Puuvarustuse Osakonnast. Viilulisoosid esitas Ed. Sõrmus.

Kolmas koosolek toimus Londonis. Hr. Piip jutustab: "6. juunil (1918. a.) kogunesid minu juurde uutesse Saatkonna ruumidesse / Markham Sq. S.W.3/ kõik Londoni eestlased, kokku 20 meest: meremehed, rätsepääd etc. Kuid ka oma äri pidajad ja haritlased...⁵ Väga sõbralik seltskond iseenesest. Kuid parempoolsusest üle keskerakondade kuni enamlasteni. Tutvustasin neid sündmustega kodumaal pärast (Vene) revolutsiooni. Ütlesin, et siin ma ühtegi parteivahet ei tunne; siin on üks tingimus, et meie koosolekutest osa võtta: vaja tunnustada eesti rahvuse enesemääramise õigust, s. o.

et Eesti maal terve Eesti rahvas oma täiuses, nende klassivahedega, mis seal on, oleks maa saatuse kõrgem otsustaja, mitte aga mõni üksik klass või kiht. See tähendab – kes rahvuslikku ja demokraatlikku põhimõtet omaks tunnustab, on soovitud külaline. Inimesed olid sellega – väga rahul, mõned isegi õnnelikud, et oma keskoht on, kuhu ümber võib koguneda. Erajutus ütlesin, nagu varem tervele Eesti Seltsile, et minu siht ei ole mitte mõne üksiku eestlase meelt muuta, vaid kodumaa eest ja sealse rahva eest töötada ja siinsete inimeste eest hoolitseda, niipalju kui nad minu abi tarvitavad." 6

Pärast *de facto* tunnustuse saavutamist õnnestus prof. A. Piibel Eesti iseseisvuse suhtes saada veel muudki riigipoliitilise tähtsusega soodustusi. 1918. a. augustis saadi ametlik luba Eesti kodanikele passide väljaandmiseks (certificate of identity); tegelikult anti neid juba juunis Briti valitsuselt saadi 26. aug. ja 10. sept. noodid, milles öeldakse: "Tema Majesteedi valitsus on arvamisel, et omavalitsuse õigus ehk... enesemääramise põhimõte käib Eesti kohta mitte väiksema jõuga kui teiste maade kohta... Inglismaa saab olema iga katse vastu peale suruda Eestile valitsust, mis ei oleks kooskõlas selle elanikkonna soovidega või mis piiraks selle nõuet enesemääramisele." 1918. a. suve lõpupoolel aktepteeris Briti välisministeerium nimetuse: Ajutine Eesti Saatkond (Estonian Provisional Legation); aga selle oli A. Piip tarvitusele võtnud juba alates 14. maist. Ta määras ametisse ka Eesti konsulaar-agendid: Liverpooli – hr. Timusk, Newcastle'i – kapt. A. Kuldner, Cardiff'i – ajutiselt O. Tomberg; kaubanduslikuks agendiks Liverpooli – kapt. A. Jürgenson. Algul töötasid nad kõik ilma vormilise nõusolekuta Briti valitsuselt, aga Piip teadis, et *julge pealehakkamine* on pool võitu. Juba 1918. a. augusti kuuks sai Eesti alaline Esindus Londonis tegeliku Saatkonna ilme ja töötas ilma raskusteta. "Juriidiline Saatkonna status vastas riigi *de facto* iseseisvusele, kuna rahaliselt ta tegutsemine oli kindlustatud eesti meremeeste poolt." 7

Prof. A. Piip pidas tihedat sidet Inglismaa eestlastega kuni oma lahkumiseni Londonist 1919. a. Kõnelustes ning pöördumistes, nagu eelpool nägime, tarvitas ta "Esinduse" asemel nimetust "Saatkond", kuigi tema enese ametinimetus siin oli *diplomaatiline esindaja*. Esimeseks Londoni saadikuks sai dr. phil. Oskar Kallas 1922. a.

3. Londoni Eesti Seltsi asutamine 7. juulil 1921. a. ja selle eesmärk ning mõte

Kahe aasta eest tegevuse katkestanud "Londoni Eesti Ilma Parteita Sotsiaal-Grupi" asemele asutati E. V. Esinduses (Saatkonnas) 7. juulil 1921. a. uus organisatsioon nimega "Londoni Eesti Selts", meie hariduseltside põhimõttel. Välisminister prof. A. Piip, kes oli läbisõidul Genfi, pidas kõne ja kinkis £5 "hambarahaks". Kahjuks ei ole teada, kes viibisid asutamiskoosolekul.

Seltsi asutajaiks liikmeiks tuleb õigusega lugeda neid, kes võtsid osa Seltsi esimesest koosolekust Saatkonnas 6. okt. 1921. a. Need olid: 1. Antonie Marie Brehm, 2. Joosep Kämer (Kerner), 3. Jaan Kopvillem (E. V. Esinduse juhataja k.t.), 4. Hr. A. Kranich (Kranick), 5. Prl. H. Kuusik (Esindusest), 6. Rosalie Matilda Laas (Korentsuk), 7. Rudolf Möllerson (E. V. Esinduse, resp. Saatkonna konsul), 8. Bernhard Paap (rätsep), 9. Johan Palmer, 10. Marie Palmer, 11. Juhan Piigert (Esinduse kantseleiametnik), 12. Hr. W. Reinwaldt, 13. M. Treuman, 14. Johannes Anderson, 15. Hr. W. Lüdig, 16. Alma Ott, 17. Johannes Piip, 18. Heinrich Rixon, 19. Ida Marie Rixon, 20. Abram Sauga, 21. Jaan Sauga. Nendest 8 viimast (järjek. nr. 14-21) olid end. "Sotsiaal-Grupi" liikmed 1918. a. ja agarad L. E. S. - tegelased esimese kümne aasta sees. Seltsi juhatuse ajut. kirjatöötaja

enne esimest peakoosolekut (7. juulist kuni 6. okt. 1921. a.) oli E. V. Saatk. kantselei ametnik Oskar Tomberg.

L. E. S. -i endised liikmed, kes omal ajal kuulusid "Sotsiaal-Gruppi", on rõhutanud, et L. E. S. ei olegi mõni uus organisatsioon, vaid 1918. a. tegutsenud eesti organisatsiooni jätkamine, ainult selle erinevusega, et vahepeal tekkis tegevuses vaheaeg, nagu see seltside elus välismaal ikka juhtunud. Ka prof. A. Piip, kirjeldades kokkusaamist eestlastega Londonis 6. juunil 1918. a., ütleb: "Neil oli oma Londoni Eesti Selts, mille koosolekust juba kord osa võtsin ja mille esimeheks oli mehaanikatöökoha omanik Mr. Palmer." 8 Hr. Piip eksib organisatsiooni õiges nimetuses, sest 1918. a. oli, nagu eelpool mainisin, selle ametlik nimi "Londoni Eesti Ilma Parteita Sotsiaal-Grupp". Aga on päris loomulik ja arusaadav, et omavahelistes kõnelustes öeldi lihtsalt "Londoni Eesti Selts". Hr. Palmer ei olnud esimees, mitte ka liige 1918. a., aga ta võttis osa eestlaste koosolekust Saatkonnas 1918. a.

L. E. S. on 1918. a. asutatud eesti organisatsiooni "Ilma Parteita Sotsiaal-Grupi" järglane oma seltskondliku eesmärgi poolest ja ka selles, et kahestkümnest ühest liikmest, kes võttis osa Seltsi esimesest peakoosolekust 6. okt. 1921. a., kuulusid 1918. a. "Gruppi" kaheksa. See *eelkäija* andis L. E. S. -le juhatuse ja revisjonikomisjoni liikmed: Joh. Piip 1921-24; Jaan Sauga 1921-23, ühtlasi suviste väljasõitude korraldaja 1922-23; Henry Rixon 1922-27, 1932-33; Ida Rixon 1934-38; Ernst Joh. Kollist 1939-41; Alma Ott oli üheks eestlaste esindajaks Rahvusvahelistel pidustustel Londonis. Siiski on vahe nende organisatsioonide asutamise algatuses ja nimetuses. "Sotsiaal-Grupi" asutamise algatajad ja aktiivsed liikmed 1918. a. olid eesti emigrandid-käsitöölised; ja kuigi eraviisil, lihtsuse pärast, nad kutsusid oma organisatsiooni "Londoni Eesti Seltsiks", siis ometi oli ta ametlikult "Ilma Parteita Sotsiaal-Grupp", millega rõhutati tema sotsiaalselt kuulumist töölistkonda. L. E. S. -i ellukutsumise algatus 1921. a. tuli aga E. V. Saatkonna ringkondadest – konsul R. Möllersoni eestvõttel ja välisminister A. Piibu korraldusel.

Mis mõte on olla ühe ehk teise organisatsiooni liige ja tegelane? Eks see ole umbes seesama, mis on riigi kodanikuks olemisel.

Ühe rahva ja riigi moodustavad need inimesed, kes on alalises omavahelises heaolu ülesehitavas koostöös; nad on selle rahva ning riigi tuksuv süda ja aktiivse elu ringvool. Kui inimesed eralduksid üks teisest ja ei võtaks osa rahva ning riigi ühiskondlikust elust, siis ei oleks ka seda rahvast ja riiki – elavat hinge; siis oleks ainult rahva keha – mass, mil ei ole sisemist jõudu.

On olemas mitmesuguste sihtide ning ülesannetega organisatsioonid. Käesolevas ajaloolises ülevaates ma olen huvitatud olnud ainult *seltskondlikust* organisatsioonitööst, mis oma *hariduslike ning kultuuriliste* ülesannetega võib kõige paremini ühendada mitmekesise maailmavaatega inimesi.

L. E. S. -i asutamise peaesmärgiks oli eestlaste kooshoidmine ja omavaheline läbikäimine rahvuslikus ning sõbralikus koostöös vaimus. Seltsi ülesandeks on soov olnud, et luua eesti vaimulaadile meelepärast keskust ning võimaldada Londoni suurlinnas kõigile eestlastele omavahelist kokkusaamist ning sobivat seltskondlikku meelelahutust ja mõistlikku ajaviidet ühiste koosviibimiste näol *laulu* ning *mängu* kaasabil. Selts on püüdnud pakkuda külalislahkust ja kaasmaalastega kohtamise võimalusi, eriti lühiajalisel Londonit külastajatele eestlastele. Selts on võimaldanud meelelahutust nendele, kellele seda tarvis oli. Ja mitte ainult Seltsi liikmed, vaid kolm, viis korda rohkem *mitteliikmeid* on Seltsi üritustest osa võtnud.

L.E.S. oli ainsaks eesti *seltskondlikuks* organisatsiooniks Inglismaal kuni 1947. a.-ni. Siis oli Seltsi eesmärgiks ühendada kõiki eestlasi sellel saarel ja luua sidemeid kaasmaalastega ka muudes maailma osades. Vanemal ajal saadeti suurematel tähtpäevadel kokkutuleku kutsed igale poole üle Inglismaa, kus aga teati eestlasi olevat. Ka pärast Inglismaa Eestlast Uhingu (lühend. I.E.U.) asutamist 9.nov.1947. a. püsis põhimõte, et L.E.S., vanima organisatsioonina, koondab enda ümber üle kogu Inglismaa kõiki neid eestlasi, kelle elukoha läheduses ei ole I.E.U. -u Osakondi ja kes endisaja tava kohaselt soovivad kuuluda Seltsi. Oleks väga tähtis, ja siis suudaks palju rohkem ära teha, kui *kõik* kaasmaalased kuuluksid ühe või teise eesti organisatsiooni liikmeskonda.

Olgu rõhutatud: L.E.S. on rahvuslik seltskondlik organisatsioon; tema koosolekul ja nimel ei ole lubatud propageerida oma poliitilisi vaateid. Seltskondlik organisatsioon ei saa asuda mitte ühegi erakonna poliitilisele seisukohale – ta peab jääma erapooletuks. Kuid Seltsi liikmed ise oma eraelus võivad vabalt kuuluda ja tegutseda kõigis seaduse poolt lubatud poliitilistes organisatsioonides; aga nende isiklik maailmavaade ei tohi takistada ega häirida seltskondlikku tegevust ning haridus- ja kultuurielu ülesandeid.

III. L.E.S.-i KODUD JA KOOSKÄIMISE KOHAD

1. Aastail 1921-1939: E.V. Saatkonna maja, 167 Queen's Gate, South Kensington, S.W. 7

Seltsi asutamisel 7. juulil 1921. a. anti tookordse välisminister A. Piibu korraldusel L.E.S.-ile kasutamiseks ja koosviibimiste korraldamiseks E.V. Saatkonna majas keldrikorra tänavapoolne suurem tuba, milles ta asus kuni 30.märts.1939. a.

Selts sai prii valgustuse ning kütte E.V. kulul. Veel 1938. a. suvel viidi läbi remont Seltsi ruumis; kõik kulud, välja arvatud väiksemad summad, kandis Saatkond, kuna töö tegi tasuta Seltsi abilaekus V. Leets.¹

Üks 1938. a. sõnum lausub: "Seltsi ruumid omavad koduse sooja õhkhonna, kus liikmed püüavad hulgana raadiot kuulates, raamatukogu ja ajakirju kasutades, seltskondlikkude mängude juures mugavalt aega veedavad."²

Allikate viited, II peatükk.

1) I.M. Rixonilt saadud "Sotsiaal-Grupi" liikmete nimekiri.

2) A. Piip. Tormine aasta, 2. tr. 1966 lk. 142/143.

3) -- sama lk. 280.

4) -- sama lk. 281.

5) -- sama lk. 282.

6) -- sama lk. 283.

7) -- sama lk. 285-289.

8) -- sama lk. 282/283.

Alates 1937. a.-st, mil Selts kasvas suuremaks, tekkis tarvidus panna maksma mõned heakorra nõudmised. Seltsi ruumis oli valjusti keelatud alkoholi tarvitamine, joojate olekus viibimine, käratsemine ja võõraste isikute, s.o. mitteliikmete sissetoomine. Ent suuremate koosviibimiste ajal tuli siiski ette keelust ülestumisi ja korrarikkumisi. Nõnda tekkisid noomitused saadiku poolt, eriti aastail 1938-39, ja olukorra parandamise lubadused Seltsi esimehelt.

Lootuses saavutada paremat korda koosviibimistel, "juhatuse näeb ette, et Seltsi ruume võivad kasutada ainult Seltsi liikmed". Otsustati sisse seada raamat, kuhu Seltsi ruumes olev liige oma nime kirjutab. Iga liige võib kaasa tuua külalisi, kelle korralduse eest ta vastutab. 1937. a. aprillis seati külaliste jaoks sisse "Külaliste raamat", kuhu "külalised" pidid oma nime kirjutama.³ See korraldus ei olnud uudne; sellekohane "küllastajate registreerimise" kord oli Seltsis tarvitusel juba varem aastail. Kahjuks on "Külaliste raamatuist" alles ainult kaks, üks nendest alates 31.märts. 1935. a. kuni 23.juunini 1936, kus igal leheküljel – ühel pool "liikmete" ja teisel – "külaliste" (s.o. mitteliikmete) allkirjad.

Peakoosolekul 13.veebr.1938. a. rõhutas hr. saadik, et "Selts peab kõvasti korranõudeid tähele panema ja... antud juhtnõude järgi teostama. Mingit käratsemist, alkoholi tarvitamist... ja võõraste isikute sissetoomist ei tohi olla. Liikmed võivad kaasa tuua külalisi, kelle eest nad vastutavad."

Juhatuse koosolekul 18.aug.1938. a. pandi maksma Seltsi ruumide kasutamise *hokuhord*.

(1) Eesti Seltsi ruume võivad kasutada ainult Seltsi liikmed.

(2) Iga Seltsi liige on kohustatud ennast sisse kirjutama "*Liikmete raamatusse*".

(3) Võõraste ja mitteliikmetel on Seltsi ruumides viibimine keelatud, välja arvatud ühekordne külästamine väljaspoolt Londonit sissesõitnud eestlastele.

(4) Alkoholi sisaldavate jookide kaasatoomine ja tarvitamine Eesti Seltsi ruumes on kõvasti keelatud, samuti suitsuotsade asetamine akendele ja prügi mahaloopimine põrandale.

(5) Iga liige on kohustatud ennast laitmatult ülalal pidama ja alluma juhatuse poolt määratud korrale.

(6) Liikmeks astuda soovijail palutakse informatsiooni saamiseks pöörduda Seltsi esimehe või abilaekuri poole...

(7) Eesti Seltsile kuuluvaid raamatuid ja ajakirju on keelatud välja viia ilma sellest majavaneemale teatamata.

(8) Igat Seltsi liiget palutakse jätta oma aadress "*Aadresside raamatusse*".

Erakorralisel peakoosolekul 25.sept.1938. a. esimees B. Jacobson palub liikmeid arvestada Seltsi ruumide kasutamise korraga. "Elts asub Eesti Saatkonna majas ja ministril on õigus korda nõuda." Prl. S. Oolep küsis: "Kas ei võiks raadio-grammofoni muusikat tantsimiseks kasutada?" Esimees vastas: "Ei ole lubatud kogu õhtu hulgana tantsida, mis tekitab tänavale kostvat müra... Mitteliikmetel on Seltsi ruumes viibimine keelatud. Kes soovib liikmeks astuda... on kohustatud

lunastama liikme kaardi Seltsi ruumidesse ilmumisel." Prl. E. Härg protesteeris selle korralduse vastu, öeldes: "Isik, kes ei ole Seltsi elust mitte midagi kuulnud ega ruume näinud, ei tea liikmeks astuda; ja kui ta siis külastama tuleb, ei saa ta sissegi ilma liikmeks astumata." Selle peale vastas esimees: "Sarnane korraldus on maksmata pandud ministri nõudel ja sinna pole midagi parata."

Seltsile hakati uusi ruume "kuulama" 1938. a.

Rohkesti vaidlusi, üksteise süüdistamisi ja kahtlusi Seltsi edaspidises saatuses tuli ette peakoosolekul 1. jaan. 1939. a. Läbirääkimistel toonitas hr. Saadik: "Seltsi juhatus ei või korraldusi teha oma äranägemise järgi"... Tekla Paju paneb ette: "Kas ei saaks Seltsi elu parandada, valides *naised* juhatusse"... Kapt. K.A. Paulus tähendas: "Siin on küsimus, kas Selts soovib muretseda omale uued ruumid või juba ettenähtud korrale alludes"... Esimees B. Jacobson leiab: "Võimatu on Seltsile (uusi) ruume üürida praeguse vähese sissetuleku juures. Sissetulek aastas on umbes £6 ja see on ära kulunud jooksvateks kuludeks. Millega siis tasuda üür, küte ja valgustus?...". Arutatakse, kas valida praegusele juhatusle abiliikmed Seltsi tuleviku otsustamiseks, või lõkuda edasi uue juhatuse valimine... kuni kõik liikmed on otsustanud, mida soovivad, ja siis uus koosolek kokku kutsuda. Hr. Saadik näeb, et "Seltsi tegevus on jooksnud karile... Seltsi liikmed on oma kohustusi võtnud liiga kergelt... Londonis elab üle saja eestlase; liikmeid on ainult umbes 50 ja need ka ei ilmu Seltsi, siis on näha, et puudub huvi... Pühade puhul on Seltsi ruumid olnud avatud kõigile eestlastele. Kuna Seltsi tegevus teeb Saatkonnale ka teatavaid sekeldusi, siis ta palub Seltsi liikmeid tõsiselt järele mõelda, kas üldse on mõtet Seltsi tegevust jätkata."

Mõned arvavad – "liikmeraha" on palju. (Vt. peatükk V, artikkel 4)

Sel peakoosolekul (1. jaan. 1939) jäi valimata uus juhatus, sest kõik ülesseatud kandidaadid keeldusid.

Teine peakoosolek peeti 29. jaan. juhatuse valimiseks ja kassaruande kinnitamiseks. Aga uuel peakoosolekul "keerlesid küsimused ja arutused jälle suuremalt jaolt alkoholi tarvitamise ning selle läbi tekkivate korrarikumiste ümber; arvatigi, et Seltsi liikmeks astumine ei garanteeri veel korralikust"... Ida Rixon "pooldab ikka vaba külastamise võimalust meremeestele, ses tütarlastel ei ole huvi üksinda Seltsis istumiseks."

Juhatus koosolekul 12. veebr. 1939. a. "avaldatakse arvamisi... mis kosutaksid Seltsi vaimu ja edaspidist arenemist." Juhatus arvas, et "ta võiks omal vastutusel lasta mõnel juhuslikult väljaspoolt tulnud eestlasel kord Seltsis külalisena viibida. On liiga piinlik sundida korralikke inimesi Seltsi ruumist välja minema."

Juhatus erakorralise kokkutuleku põhjuseks 5. märts. 1939. a. oli Seltsile ruumide ülesütlemine 26. veebruaril.

Erakorralisel peakoosolekul 12. märts. toodi ülesütlemise põhjuseks ette, et "alates uuest eelarvest 1. apr. on Saatkonna majas ettenähtud ruumide ümberkorraldus; asetatakse ümber teenijate eluruumid ja reserveeritakse paik pommivarjendi ehitamiseks; seepärast kahjuks peab Selts loobuma Saatkonna maja kasutamisest oma koosviibimisteks."

Selsamal erakorralisel peakoosolekul otsustati pöörduda abi saamiseks E.V. valitsuse poole. Hr. Saadik lubas Välisministeeriumi kirjutada ja olukorda selgitada. Loodeti "kõvasti" valitsuse toetusele; aga siiski kõneldi, kaaluti ja räägiti: "Kui liikmeks oleks 1/6 kuus, siis korjumas vastav summa uute ruumide üürimiseks, kuid vaevalt saaks siis vajalik arv liikmeid. Kui liikmeks on 1 š. kuus, siis peaks Seltsil üle 60 liikme olema." Ettepanekule, et iga liige teotaks ühekordselt 5 šillingiga – "liikmed paistavad mitte nõus olema."

Erakorralisel peakoosolekul 19. märts. 1939. a. prl. E. Härg, preilid C. ja D. Havik jt. avaldasid arvamist, et "Eesti Seltsid pole kuskil saanud jalgu alla; igal maal nad lagunevad... Liikmetel pole küllaldaselt huvi ja tahet, päälegi kui uutesse ruumidesse asumisel rahalised kohustused suurenevad." Ida Rixon rõhutab, et "oleks pidanud Seltsile rohkem aega andma välja kolimiseks..." Härra Saadik lubab "Seltsi rahaliselt toetada uutesse ruumidesse asumisel"..."

Selts lahkus Saatkonna majast neljapäeval 30. märtsil 1939. a. ja asus prl. S. Maripuu poolt valmiskoolatud ruumi 18 Harrington Gardens, S.W.7. Varandus jäi Saatkonda. Kaasa saadi viia ainult raadioaparaat, raadiogrammofon, noodid ja raamatud.

Olukord tekitas juhatusle algul suurt muret, sest Seltsi kassa oli siis peaaegu tühi. Saatkonna ruumes ei olnud erilist muret, et "musta päeva" jaoks raha koguda. Elati päevast-päeva, nii kuidas saadi. Koosviibimised olid kaasmaalastele enamasti tasuta ja sageli tuli isegi einelaua puudujäägi katteks annetuste summadest lisa võtta.

Seltsi juhatusel oli raskusi koosviibimiste karraldamisega Saatkonna majas. See ei saanud olla kohaks, kus oleks võimalus olnud musitseerida, tantsida, laulda ja korraldada kõike seda, mis on seltskondliku kooskäimise oluliseks osaks. Raskusi sünnitas ka asjaolu, et Seltsi tuba asus Saatkonna ametiruumide all, ühe tripikorra ulatuses; koosviibimiste ajal võis juhtuda, et majja pääsis päris võõras isik; ja hilisõhtuil tuli ette liigset *müra ning sagimist*, mis ei sobinud välisriigi Esindusele. Olukorrast tingitult oli tarvilik, et Saatkond "pidas kontrolli Seltsi üle",⁵ pealegi nagu H. Kadak teadis öelda, et Seltsis "on olnud palju korratud liikmeid".⁶

Ent kaasmaalaste omavaheliste koosviibimiste korraldamise jätkamine Londonis oli möödapääsematu. Kuni, ütleme, 1936. a.-ni, mil Londonis elas vähe eestlasi ja Seltsi koosviibimistel käis harva üle 40 kaasmaalise, ruumiga Saatkonna keldrikorral saadi läbi ajada, muidugi kui ei olnud "tee-hee" harrastajaid. Kuid hilisem olukord näitas üha selgemini, et Selts vajab uusi seltskondlikke ruume, kus oleks võimalik olnud kõigil vabalt koos käia. Eesti iseseisvuse ajal pidi see olema ka E.V. valitsuse ülesanne, et hoolitseda oma kodanike eest välismaal, aidates neid koos hoida ja "Eesti Majade" kaudu kodumaaga siduda. Aga põhjuseks, miks seda ei saadud teostada, oli Eesti iseseisvuse lühike eluiga.

2. Aastail 1939-1940: 18 Harrington Gardens, S.W.7 (allmaajaama Gloucester Road lähedal)

Selles majas Selts viibis 30. märtsist 1939 kuni aprillini (?) 1940. Üüri maksti £3 kuus. Kooskäimine oli võimaldatud iga pühapäeva õhtus 3 tundi.

Sin peeti erakorraline peakoosolek 16. juul. 1939. a. Mitmed sõnatõdjad kahjuks ei saanud nõõla minna meelde tuletamast, et "vanades Seltsi ruumides on väga palju korralagedust ette

tulnud, mida esile on toonud meremehed ja... mõned Seltsi liikmeid preilid." Esinaine Hilda Mitt toonitas, et kõik meremehed on nüüd teretulnud külalised Eesti Seltsis. Hr. A. Ojasoo omakord avaldas, et "tema on 10 aastat merel sõitnud. Igas riigis, kus on Eesti Seltsid, on teda heameele vastu võetud. Läänud aastal soovinud ta külastada Eesti Seltsi Londonis... Kuid teda on palutud Seltsi ruumidest lahkuda, sest tema pole Seltsi liige. Soovitatud Soome Misjoni eesti ajalehti lugema minna. Sellest on tema tundnud ennast väga haavunud olevat. Kuid fana, mil tema esimest korda külastab uusi Eesti Seltsi ruume... on teda väga lahkelt vastu võetud." Seltsi esimees H. Kadak "soovib vanade asjade arutamine lõpetada ja paremuse poole püüda, sest seniajani on Selts väga edukalt töötanud. Kui Selts vanadest ruumidest lahkus, siis oli kassas 5 naela raha, millest maksti sissekolimisel 3 naela üüri... Kuid nüüd on Selts juba 4 kuud uutes ruumides töötanud ja kassas on praegusel korral £10." Üks *meremeestest*, kuuldes, et Selts ei saa muud toetust, kui vaid väikest sissetulekut teostatutest, "soovib eesti laevadel L.E.S.-i heaks korjandusi ette võtta." Selle ettepaneku kohta avaldati arvamist: praegu ei ole korjandust tarvis – võib olla tulevikus.

Juhatuse koosoleku protokollist 1.okt.1939 selgub, et ka selle "uue korteri" majaperemees oli files seadnud heakorra nõudmised:

- (1) Koridoris viibida vähe ja vaikselt.
- (2) Kui keegi läheb välja – mitte ust lahti jätta.
- (3) Paberossi tuhka mitte põrandale loopida.

Selsamal juhatuses koosolekul esimees E.J. Kollist tuletas korrapidamise suhtes meelde, et "kui keegi juhtub tulema, kes on klaasi napsi rohkem saanud kui tarvis, tuleks paluda teda järgmisel korral kainelt tulla." Esimees tõstis üles ka uute ruumide otsimise küsimuse. Ta ütles: "Praegustes ruumides me pole vabad... Sooviksime pidada jõulusid eesti moodi... teha ka sea- või hanepraadi. Siin on see aga võimatu. Nii peame otsima uued ruumid."

3. *Aastal 1940: 2 Earl's Court Sq. S.W.5*

Selles kohas Selts asus mõned kuud 1940.a

Siin peeti üksainus juhatuses koosolek (üldkoosoleku ülesannetes) 30.juun.1940.a. Koosolekul oli juttu juhatuses täiendamisest, ühest väljasõidust Kew Gardens'i ja juhatuses teadaanne, et praegustel poliitilistel põhjustel jääb L.E.S. sellesse samasse korterisse; juulikuus kavatsesetav pidi jääb ära, põhjuseks sõjalukord."

4. *Aastail 1940-1948: Šveitsi Klubi (Swiss Club, Schweizerbund), 74 Charlotte St. W.1 (allmaajama Goodge Street lähedal)*

*Šveitsi Klubis Selts tegutses 1940.a. hilissügisest (?) kuni 1948.a. suveni.

Siin oli kasutada üks tuba igal pühapäeval, mille eest maksti aastail 1942-43 £5 aastas, aga alates 1943.a. novembrist £15, kusjuures laulukooril ja rahvatantsijail oli võimalus korraldada

harjutusi saalis ilma lisatasuta. Maksmine sündis poole aasta viisi ühesuurustes osades. Ruumide ülesütlemine võis sündida poolaasta viisi, üks kuu enne maksu tähtpäeva kättejõudmist.⁷

Üks viimastest rakettpommidest 1944.a. maandus Seltsi ruumide lähedusse, surudes sisse aknad ning ukseid koos raamidega, kiskudes seinalt maha riidenagid ja krohvi. Aga mõned kaasmaalased aitasid oma vabast ajast Seltsi ruumid ära remonteerida.⁸

Vaatamata sellele, et Šveitsi Klubis oli Seltsil omaette tuba ja et suuremad koosviibimised võisid toimuda saalis, hakati siiski juba 1943.a.-st alates ringi vaatama ja uusi ruume otsima, kuid see jäi teostamata majanduslikel põhjustel. Peakosolekul 20.jaan.1946.a. ütles abiesimees B. Jacobson: "Ei ole võimalik leida sobivaid ruume. Praegused ruumid jätavad oma puhtuse poolest palju soovida. Väga tihti on meil piinlik külaliste eest, kes tulevad meid külastama Seltsi ruumidesse."

Ent selles Klubis toimusid suuremad ümberehitused 1948.a. suvel, mille läbi ruumid said nägusa välimuse, aga vahele tuli majanduslik raskus – ruurema üüri nõudmine.

Seltsi juhatuses koosolekul 20.okt.1948.a. oli arutusei Šveitsi Klubi kiri, milles öeldi, et edaspidi nad ei saa üht ruumi igaks päevaks kasutamiseks anda alla £200 aastas; saali nad ei saa laupäeva-õhtuiks üldse välja üürida.

Üürihinna kalliduse pärast anti need ruumid käest ära. Üiet lõppesid siin koosviibimised ära juba 31.märts.1948.a.

5. *Teised alalised kooshäimise kohad ja hodud aastail 1947-1956*

a. Great Cumberland Hall, Marble Arch, Bryanston St. W.1

Algul üüriti neid ruume paralleelselt Šveitsi Klubiga. Alates 1947.a. septembrist kuni 1949.a. maini olid siin koosviibimised laupäeva õhtuti kaks kuni neli korda kuus, kella 19.00 kuni 23.00, harilikult tants, aegajalt ka tõssine või kirev eeskava; üür £6.0.0 õhtult. Aga siin leidis ruum ka Naiskoori ja Rahvatantsu Rühma harjutusteks esmaspäeva ja neljapäeva õhtuti alates 9.okt. 1947.a. juni 26.sept.1949.a.; üür kahe tunni eest 10/6.

b. Guthrie House, 3 Cadogan Gate, S.W.1

Septembrist kuni detsembrini 1949.a. – kolm korda kuus, üür £2 õhtult.

c. Polish Combatant Association, 18 Queen's Gate Terrace, S.W.7

Koosviibimiste ruumiks oli väike saal teisel korral, kus käidi koos igal neljapäeva õhtul alates 9.märtsist kuni 22.juunini 1950.a. Üür £1 õhtult.

d. Leedu Maja, 43 Holland Park, V.11.

Siin olid koosviibimised õhtuti üks kord kuus, alates 1950. a. detsembrist kuni juunini 1952. a.

Leedulased pääsesid eesti tantsuõhtuile ilma tasuta. Et eestlased kasutasid leedulaste baari, siis maksti ruumi eest algul £1 õhtult, hiljem anti tasuta. Teelaua eest, meie ettetellimisel, hoolit- ses Leedu Maja perenaine kella 21.00 – 22.00.

e. 52 Victoria Road, W.8.

18. juul. 1952. a. saadi need, pisut paremad, kooskäimise ruumid, mis olid Seltsi kasutada kuni 1956. a. lõpuni.

Maja kuulus ühele katoliiklike rituaalidega ja ordu põhimõtete organisatsioonile Avatar.* Selle piisko Ryswick oli alati lahke ning abivalmis. Temaga kokkuleppe kohaselt oli võimalik ruume kasutada üks kord nädalas, harilikult iga reede õhtul kella 20.00 – 23.00, makstes üüri iga kuu eest: suvel £2.10.0, talvel £3. Selle summa eest anti ka prii küte õlilampidega. Baar oli majaperemehe (piiskopi) oma, mis oligi üüri hinna odavuse põhjuseks.

Nendes ruumides oli meile võimaldatud vaba omaalgatus ning iseseisev tegutsemine, ka einelaua korraldamine. Suur tänu kadunud eminents Ryswickile! Harilikult kasutati neid ruume iga kuu jooksul: üks kord tantsuõhtuiks, üks kord kultuurilisteks ning kirjanduslikeks ettekandeiks ja kaks korda laulukoori või näitemängu harjutusteks.

Koosviibimiste ajaks oli lugemiseks väljapandud eesti ajalehti, ajakirju ja pildiraamatuid. Olid muretsetud mitmed ajaviite mängud; püüti anda eesti heliplaadi muusikat.

Aga siin olid Seltsi korrapidajad-juhatusliikmed ja esimees nagu "proovireisijad", kes pidid iga koosviibimise eel kohvrid tarvilike asjadega kohale tassima ja pidu lõpul asjad jällegi sisse pakkima. Lisaks sellele, pärast kaasmaalaste lõbusat lahkumist, tulid ruumid korrapäraselt puhtaks pühkida.

6. *Eriruumid suuremaiks üksikuiks koosviibimisteks ja pidudeks aastail 1941-56*

Vaatamata sellele, et Seltsil olid peaaegu alati miskisugused alalised kooskäimise ruumid, peeti ometi aastail 1941-56 suuremate tähtpäevade koosviibimised teistes kohtades. Need olid:

Rootsi kiriku saal, Harcourt St. W.1. Aastail 1941-56.

Üür £2.2.0 või £3.3.0 õhtult. Lubatud ainult aktusteks.

* Avatar – sanskritikeelne sõna, tähendab "ülima headuse" ehk "valguse" toojat.

The Gargoyle Club, 69 Dean St. W.1. Jõulupuu koosviibimised 1942-43.

"Bulldog" restoraan, 72 New Bond St. W.1. Aastal 1944.

Üür õhtult £18.18.0, ent sissepääs kaasmaalastele ainult 2/6 (!).

Poola "Hearth Club", 55 Princess Gate, S.W.7. Aastail 1946-47 ja 1956..

Üür £3.3.0 õhtult.

Poola "White Eagle" Club, 2 Albert Gate, Knightbridge, S.W.1. Aastail 1946-47.

Onslow Sq. Hostel'i kontsertsaal. Aastal 1948.

St. Saviour'i kiriku saal, Knightbridge, Walton Place, S.W.3. Tantsuõhtud 1948. a. juulist

kuni 1949. a. aprillini.

Canterbury Hall, Cartwright Gardens, W.C.1. Mõned koosviibimised aastail 1948-50.

Üür £8.0.0 õhtult.

Monseigneur New Cafe, Marble Arch, W.1. Lühemat aega alates aprillist 1949. a. Koos- viibimised igal neljapäeva õhtul kella 17.00 kuni 20.00.

Caxton Hall, S.W.1. Mai-Ballid 1949-52. Baar ja einelaud maja enese korraldusel.

Üür 1949. a. £12.12.0, 1951. a. £16.16.0. Orkester £20.

The London Musical Club, 21 Holland Park, V.11. Mai-Ballid 1953-55. Baar klubi enese käes.

Üür £3.3.0 õhtult.

Y.W.C.A. Centre, East Acton Lane, W.3. Välis-Eesti päevad aastail 1953-54. Lubatud ainult

aktus. Üür £4.19.0 õhtult.

Peale eelnimetatud ruumide olid veel mõned teised kohad Londonis.

7. *Alates 1957. a.-st: Eesti Maja, 18 Chepstow Villas, W.11 (allmajaama Notting Hill Gate lähedal)*

1943. a. algusest peale korrutati ja hädaldati: "Uusi ruume otsitakse", "ruume raske leida", "Seltsi rahaline seisukord ei võimalda kalleid ruume tüürida". Seltsi esimees E. Aruja unistas ühes oma ringkirjas 1947. a.: "Seltsi tuleviku ideaal oleks – omad kooskõimise ruumid, eesti raamatukogu ja lugemislauad, laulukoor ja orkester, rahvatantsurühm, spordiring, pühapäevakool lastele ja rahvaülkool täiskasvanuile. Praegu on meil ainult väike raamatukogu / korraldamata, kastides / ja rahvatantsurühm. Kõik muu tuleb muretseda ja asutada. Tööd on palju, töötajaid vähe."

Seltsi juhatus koosolekul 11. mail 1947. a. arvati, et "üks teostatavaim võimalusi oleks, kui selleks otstarbeks asutada majaostmise ühing ja müüa osatähti". Seltsi peakoosolekul 8. veebr. 1948. a. hr. E. Sarepera soovitas moodustada osatühisus, mis (Inglise seaduse ees) juriidilise isikuna oleks õigustatud maja ostma (ja valitsema).

Londoni "Eesti Maja O/Ü" registreeriti 9. aug. 1949. a.

Aga nüüd veel rohkem arutati ja "kaaluti" majaostmise küsimust. Seltsi peakoosolekul 11. veebr. 1951. a. öeldi: "Kõige suuremaks takistuseks koosviibimiste korraldamisel on ruumide küsimus." Üks teine esimees kaebas 1952. a.: "Oma seltskondlikke ruume on meile hädasti tarvis. Kui meie rahvuse alahoidmise soov oleks "sinepiiva" suurune, siis me ometi suudaksime "linnupesa" suuruse eesti maja osta."

Londoni "Eesti Maja" osteti sellenimelise Osatühingu poolt 2. detsembril 1956. a. ja alates 6. apr. 1957. a.-st on kõik Londoni eestlaste koosviibimised ja pidud toimunud selles *ühiskodus*, väljaarvatud E. V. aastapäeva aktused, suuremad kontserdid ja üleinglismaalised Laulu- ehk Suvepäeva pidustused – rahva rohkuse pärast.

Selts annetas Majale eesti lipu 6. juunil 1959. a.; lipu vardasse löödi sõprusnael: "Eesti Majale 6. juunil 1959. Londoni Eesti Selts". Lipp on lihtsast riidest, pärit Eestist; ta sattus Läände ühe eesti sõjaväe osaga ja seni di hoiul hr. E. Tarni juures.

Seltsi peakoosoleku protokollis 12. veebr. 1950. a. on öeldud: L. E. S. -i peakoosolek volitab juhatast ostma 200 Eesti Maja osatähte, mis on Maja põhikirjas lubatud ülemmäär, ja anda Londoni Eesti Majale laenu äranägemise järgi Seltsi vabade summade ulatuses.

Kahjuks see peakoosoleku otsus osatähtede osas on jäänud teostamata; 4. juulil 1952. a. osteti ainult 5 osatähte (£5) ja 31. juulil 1962. a. laenu arvelt 65 osatähte (£65).

Kaasaaitamise eesmärgil võttis Seltsi peakoosolek 11. veebr. 1962. a. hr. E. Aruja ettepanekul vastu otsuse: "Juhatusel on õigus Eesti Majale vajaduse korral laenu anda maksimaalses ulatuses."

Selts on andnud "Majale" pikaajalist – tähtajata ja ilma protsendita – laenu, mille suurus 1. juulil 1969. a. oli £930.

IV. L. E. S. -i PEAKOOSOLEKUTE JA JUHATUSTE ALGATUSI NING KORRALDUSI ORGANISEERIMISE JA ASJAAJAMISE TÖÖS ALATES 1921. a.-st.

1. *Inventar*

Seltsile hakati kööginõusid ja muid tarbe-esemeid muretsema juba 1921. a. Osteti diivan, tugi-toole ja muud mööblit; ruumi kaunistamiseks – Eesti lipp, seinamaale, lillevaase jne. Muusika tegemiseks muretseti algul grammofon, siis raadiogramm, trumm ja akordion; väljasõitudeks – võrk, pall ja kohvergrammofon. Aegajalt uuendati ja täiendati heliplaate ja inventari.

2. *Põhikirjad*

Ei ole teada, millal võeti vastu ja pandi maksma L. E. S. -i esimene põhikiri, aga üks sarnane, ütlemine esimene, oli olemas enne 1936. a. See selgub juhatuses koosoleku protokollis 11. apr. 1937. a., kus on öeldud: "Juhatus otsustas Seltsile uue põhikirja välja töötada, kuna praegune väga puudu liikuks osutub." Arvatavasti oli see "praegune" tarvitusel juba Seltsi algaastaist.

Tallinnast Välis-Eesti Ühingult telliti põhikirja kavand. Seltsi peakoosolekul 1. jaan. 1939. a. ütles esimees B. Jacobson, et "Härra saadiku kaasabil moodustati Seltsile uus põhikiri" (1938. a.). Peakoosoleku protokollis juurde kleebitud 1938. a. tegevusaruandes, mis juhatusliikmete allkirjadega kinnitatud, öeldakse, et "...kokkukutsutud peakoosolekul võeti põhikiri ühel häälel vastu".¹ Kahjuks sarnast peakoosoleku protokollis ei ole olemas 1937-38. a. prot. raamatus. Vastuvõtmise märkus puudub ka põhikirjal enesel.

Ühenduses Seltsi astumisega Inglismaa Eestlaste Ühingu liikmeks 1948. a. valmistas esimees E. Aruja uue – kolnada – põhikirja, parandades senist, ja nagu võrdlemine näitab, võttes sätteid Üleilmlise Eesti Ühingu põhikirjast. See uus põhikiri võeti Seltsi peakoosolekul vastu 8. veebr. 1948. a.

Neljanda põhikirja kavandi koostas Seltsi esimees 1956/57. a. Juhatuses koosolekul 1. veebr. 1957. a., millest võtsid osa ka saadik A. Torma ja peakonsuli kt. E. Sarepera, arutati see kavand

Allikate viited, III peatükk

1) L. E. S. -i peakoos. prot. 25.9.38 nr. 9 lk. 27-28.

2) "V.-E." 1938 nr. 3 lk. 87; L. E. S. -i elust.

3) L. E. S. -i juh. prot. 11. 4. 37 nr. 2 lk. 9.

4) – peakoos. prot. 12. 3. 39 nr. 15 lk. 75-79; 19. 3. 39 nr. 16 lk. 85-87.

5) – peakoos. prot. 7. 5. 39 nr. 19 lk. 99.

6) – peakoos. prot. 19. 3. 39 nr. 16 lk. 86.

7) – juh. prot. 5. 11. 43 nr. 13 pt. 1.

8) "M. T." 1945 nr. 6 lk. 129-130: Londoni kiri.

paragrahv-paragrahvi järgi läbi ja tehti parandusi. Põhikirja lõplik parandamine ja vastuvõtmine toimus Seltsi peakoosolekul 10. veebr. 1957. a.

3. Pitsatid

Esimene pitsat valmistati 1921. a. Ta oli ringikujuline; sõõri äärt mööda kiri: "Eesti Selts Estonian Society"; keskel rõõpjoonte vahel: "London".

Praegune pitsat valmistati 1938. a.² See on ringikujuline; sõõri äärt mööda pealkiri: "Londoni Eesti Selts"; ringi keskel viikingi laeva kuju – väliseestlaste embleem, nagu see on ajakirjal "V.-E. Almanak".

4. Seltsi lipp

Aastail 1921-56 Selts tarvitas harilikku Eesti lippu.

Seltsi peakoosolekul 5. veebr. 1956. a., esimehe algatusel ja ettepanekul, otsustati lasta valmistada Seltsile oma lipp. Kahjuks, või õnneks, tuli lipu valmistamises viivitus.

Lipu õblemise tehnilises osas andis kasuliku nõu pr. Aino Atkins (Smitt). Lipu kavandi valmistas tasuta Herbert Kirotar temale antud kirjelduse kohaselt 1961. a. Kavandi üksikasjalise seletuskirja järgi õmbles lipu 1962. a. alguses firma Turtle & Pearce Ltd (S.E.I).

Lipp on kahest rüüdest kokku pandud. Lipu parem pool, lipukandjast arvates, on üleni rukkilille sinine riie, millel kavand: ülal kaares hõbehallide tähtedega sõnad "Londoni Eesti Selts"; selle all kaares 11 neljanurgelist taevatähte, esitades sümboliliselt Eesti maakondade arvu; tähtede all lipu keskel – lainetaval merel – hõbehall viikingilaev, purjetades vabal merel. Laeva all keskkohal – Seltsi asutamise aasta: 1921. Kogu väljaõmblus on hõbedase lõngaga ja mitmekesiste varjunditega, nagu kavandi embleemid seda nõuavad. Lipu vasakpool on üleni Eesti rahvuslipu trikoloor – sinine, must ja valge. Varre külge sidumiseks – hõbevalged põimitud nõõrid, mille otsades hõbevalged tutid. Lipu suurus: 105 sm × 165 sm.

Seltsi peakoosolekul 11. veebr. 1962. a. võttis selle lipu aplodeerimisega vastu ja ta viidi kõigi püstiseistes auvalve saatel lipujalale.

Lipu pühitsesid dr.theol. J. Taul ja nende ridade kirjutaja Eesti Majas 14. apr. 1962. a. Lipu vardasse löid naelad: 1) E.V. Saatkond, 2) I.E.Ü.-u juhatus ja 3) Eesti Maja.

Peakoosolekul 11. veebr. 1968. a. otsustati lasta valmistada Seltsi lipust "miniatüür lipukesi", et neid oleks võimalik liikmeile ja külalistele tarviduse korral anda.

5. Pea- ja juhatuskoosolekud. (Kommetest ja otsustest ühenduses päevakordadega, valimistega, protokollide kirjutamise ning hinnitamisega)

Seltsi tegevuse esimestel aastatel oli kombeks, et peakoosoleku juhataja pani ette avaldada tänu lahkuvale esimehele ja juhatusesele, mille peale koosolek käteplaginaga vastas. Selle järele,

koosolijaid usalduse eest tänades, esimees pani ameti maha ja mindi üle uue eestseisuse valimisele.³

Aastail 1921-23 valis peakoosolek korra kohaselt juhatusse (ehk eestseisusse, nagu siis seda nimetati) 5 liiget ja 3 kandidaati; aga aastail 1925-26 juhatus töötas kolme ja 1927. a. lõpul nelja liikmega. *Alates peakoosolekust 9. dets. 1923. a. kuni juhatusese koosolekuni 29. dets. 1927. a. kuulusid juhatusse:* kogu aeg – J. Palmer, R. Möllerson ja H. Rixon; kuni 25. sept. 1924. a. – B. Paap ja J. Kärner; alates 9. nov. 1927. a. – V. Ojansoon.

Arvates peakoosolekust 9. dets. 1923. a. kuni peakoosolekuni 21. märts. 1937. a. puuduvad peakoosolekute protokollid; olemasolevaist andmeist aga nähtub, et aastail 1924-34 ei peetud peakoosolekuid üldse; sellepärast ei saanud ka korrapäraseid juhatusese ümbervalimisi olla. Arvates juhatusese (eestseisuse) koosolekust 29. dets. 1927. a. kuni juhatusese koosolekuni 11. apr. 1937. a. puudub juhatusese protokollide raamat. Tõenäoliselt ei peetud aastail 1928-34 "ametlikke" juhatusese koosolekuid, küll aga käidi vahetevahel "eraviisiliselt" koos; kokkutulemistest eest hoolitsesid Seltsi "ex officio" esimehed J. Palmer kuni 1932. a. ja H. Rixon aastail 1932-33, samuti ka R. Möllerson ja V. Ojansoon.

Juhatusliikmete valimisel peakoosolekul 21. märts. 1937. a. valiti iga juhatusliige ülesseatud kandidaatide hulgast eraldi, s.o. eraldi esimees, abiesimees, I abikirjatoimetaja ja II abikirjatoimetaja, laekur ja abilaekur; ka 3 juhatusliikme kandidaati valiti eraldi. Sama peakoosoleku protokollis 21. märts. 1937. a. on kirjatoimetaja valimise kohta öeldud: "Kuna kirjatoimetajaks on tavaliselt olnud Saatkonna sekretär, jääb kirjatoimetaja valimine ära." See "Saatkonna sekretäri" kuulumine automaatselt Seltsi juhatusesse kirjatoimetajana oli maksev aastail 1925-37. Need olid: Elmar Kirotar, Voldemar Ojansoon ja Reinhold Kask. Kahjuks ei ole andmeid, kui suurel määral nad võtsid osa Seltsi juhatusese tegevusest; on teada, et hr. V. Ojansoon astus Seltsi liikmeks 9. nov. 1927. a. ja kirjutas juhatusese protokollid 15. ja 29. dets. 1927. a.; hr. R. Kask võttis juhtivalt osa neljast koosviibimisest 1935. a. Saatkonna konsul R. Möllerson oli Saltsi abiesimees aastail 1921-30; to võttis kõigist juhatusese koosolekuist osa.

Juhatusese "esimehe" ameti kõrval tarvitati paralleelselt "esinaise" tiitlit; see oli aastail 1937-1942, mil "abiesimeheks" valiti naissoost isik; teda nimetati "abiesimehe" nimetuse asemel "esinaiseks".

Aastail 1937-38 hüüti juhatusliikmeid "ametnikkudeks" – ingliskeelse nimetuse "officials" mõjul.

1939. a. peeti üks korraline ja 5 erakorralist peakoosolekut, nendest kolm protokollita ilma ühegi allkirjata, teised kolm ainult protokolliga allkirjaga.

Erakorralisel peakoosolekul 12. märts. 1939. a. tehti kaks muudatust Seltsi põhikirjas: 1) "§ 7. Liiget, kes liikmemaksu kolme kuu jooksul ära ei tasu, võib juhatus lageda Seltsist lahkunuks"; 2) "§ 14, pt. 11. Kui juhatusese liige 3-mest juhatusese koosolekust järgimööda ilma põhjust teatamata osa ei võta, võib juhatus sarnase juhatusliikme lageda juhatusese koosseisust lahkunuks."

1939. a. juhatus töötas ainult 5 liikmega.⁴

1940.a. ei peetud peakoosolekut, vaid ainult 4 juhatuse koosolekut "pea- ehk üldkoosoleku ülesannetes", kus toimusid ka juhatusliikmete ja nende kandidaatide valimised, mis oli tingitud juhatuse koosseisu kiirest muutumisest sõja olukorras. Juhatuse töötas 6 liikmega, kuid nendele abiks olid valitud 4 kandidaati juhatusliikmete ülesannetes

Peakoosolek 16. märtil 1941.a., võttes arvesse mõnede kaasmaalaste sidemeid Nõukogude "punase nurgaga" ja seda, et sõjaajal on raskusi peakoosoleku kokkukutsumisega, täiendas põhi-kirja punktiga, mis andis juhatusele õiguse tarviduse korral liiget Seltsist välja heita ilma peakoosolekut kokku kutsumata. Samal peakoosolekul toimus valimiste hääletamine kinniselt; kahe-teistkümnest kandidaadist kõige rohkem hääli saanud kandidaat arvati esimeheks; vähemuse järje-korras hääli saanud kandidaadid jagasid juhatuse ja revisjonikomisjoni ametikohad ise omavahel; valimise tulemused olid väga "modernsed": juhatuses üksainus "õnnelik" (või "õnnetu", kes seda teab) härra ja seitse (7) daami; revisjonikomisjonis 4 härrat.

Peakoosolekul 16. jaan. 1944.a. anti uue juhatuse valimisel nn. "individuaals" (nimeliselt ülesseatud üksikute kandidaatide) hääletamise poolt 13 häält ja vastu 15; asuti "kollektiivsele" hääletamisele (s.o. endise juhatuse tagasivalimisele), kus saadi poolt 21 häält, vastu 10. Läbi-rääkimiste osas Tekla Paju avaldas arvamist, et "juhatuse valimine jättis temale võõrastava mulje; tema arvates oleks pidanud valida juhatusse ka uusi inimesi. Sarnaseid "kollektiivseid" valimisi on Seltsis olnud õige mitmel korral ka hilisemal ajal.

Aastail 1921-23 kirjutasid peakoosoleku protokollile alla koosoleku juhataja, protokoll kirju-taja ja 2-3 peakoosoleku liiget.

Aastail 1937-39 kinnitasid peakoosoleku protokoll juhatuse esimees, kirjatöimetaja ja 1-2 juhatusliiget (!).

Kuni 1943.a.-ni oli üldiselt kombeks, et peakoosoleku protokollid kirjutati valmis ja kinnitati sama koosoleku lõpul. Aastail 1944-47 kinnitati protokoll järgmise aasta peakoosolekul.

Aastail 1941-47 kannavad peakoosoleku protokollid ainult koosoleku juhataja ja protokollija allkirja.

1937.a. ja 1948.a. põhikirjadest oli välja jäänud peakoosoleku protokoll kinnitamise juhis. 1957.a. põhikirja § 18. lõige 5 ütleb: "Peakoosoleku protokollile kirjutavad kinnitajatena alla koos-oleku juhataja, kirjatöimetaja ja peakoosoleku poolt valitud kolm tegevliiget." See tähendab: eel-mise aasta peakoosoleku protokoll ei ole tarvis järgmisel peakoosolekul ette lugeda ja uuesti kinnitada.

6. Seltskonnatöö raskusi ja sõjaaja häireid Seltsi tegevuses

a. Seltskonnatöö raskusi

1924.a. sügisest kuni 1925.a. sügiseni "Selts seisis kaua aega ilma tegevuseta", seepärast vabastati liikmed selle aja eest liikmemaksust. Aastail 1928-34 Seltsi tegevus oli õige väike ja, nagu öeldi, "soikus", kuid harjunud kombe kohaselt käisid mõnedkaasmaalased ja endised

juhatusliikmed siiski koos. Saatkonna nõunik ning peakonsuli kt. Johannes Markus, kes töötas Londonis aastail 1931-35, püüdis Seltsi tegevust elustada, kuid "kestvamaid tulemusi see ei and-nud". Ent pean kindlalt ütleva: L.E.S.-i "tuluke" ei olnud kustunud. Oma noorpõlves olin huvitatud hõimurahvaste ja väliseestlaste elust. Mäletan selgesti, et 1932.a. lugesin sõnumit: sekretär V. Ojanson tutvustas eestikeelseid raamatuid, mis olid L.E.S.-ile saabunud. Saadud andmeil oli Seltsil liikmeid: 1929.a. 30 ja 1932.a. 20. Esimehed olid: Johan Palmer 1921-32 ja Henry Rixon 1932-33. Dr. phil. O. Kallas oli L.E.S.-i liige aastail 1922-34. Kõik see näitab, et Selts elas, kuigi "tasa-pisi", ka aastail 1930-34.

Üks 1934.a. sõnum ütleb: "Londoni Eesti Seltsi tegevus on viimasel ajal õige väine olnud. Suu-rema osa Eesti koloonias Londonis moodustavad ligemale 100 eesti noort preilit, enamasti naisüli-õpilased... See on vahelduv element, kes püsib Londonis harilikult vaid aasta ja kes keeleõppimisega niivõrd seotud, et nad Seltsi elust osa võtta ei saa. Mitmesugustes klubides, kus eesti preilid liikme-teks, kutsutakse Estoniat "Naiste Vabariigiks", sest eesti noormehi Londonis pole peaaegu sugugi."

Uue Londoni saadiku A. Schmidt (A. Torma) kutsel oli eestlaste koosviibimine E.V. Saatkonnas 27. det. 1934.a. Kokku oli tulnud 75 kaasmaalast. Hr. saadik tegi ettepaneku Seltsi tegevust uuesti elustama hakata.

Üks 1935.a. sõnum lausub: "Eestlaste seltskondlik elu Londonis on jälle veidi elavnema haka-nud... Eesti Seltsis käiakse koos iga nädal kord. Teine kooskäämimise koht on pr. I. Rixoni juures igal laupäeval ja pühapäeval, milline asub Oxford Circus'e lähedal / 11-12 Gosfield St. W.1 /. Ka käiakse sageli koos prl Vilhelmine Raua korteris / Queensberry Place, S.W.7 /; eriti rohkesti külastamist leiab see eesti meremeeste poolt. Regulaarselt külastatakse Royal Hotel'i kohvikut ja hindude klubi Piccadilly's. Neis kohtades käiakse südant kergendamas ja hankimas uudiseid kodumaalt... Raske oleks teada kõiki neid eestlasi, kes elavad suures miljonitelinnas. Paljud peavad paremaks hoiduda eemale eestlaste perest. Hiiglasuur London võimaldab seda kergesti... Suure naispere kohta on Londonis elutsevate eesti meeste arv üpris väike. Ainult pooltosinat noormeest on leidnud endale võimaluse elada Londonis..."

Suuremate kavatsuste läbiviimine Seltsis esimese kahekümne aasta jooksul oli võimatu, sest seltskondlikult aktiivsete eestlaste arv oli siis väike ja veel napimad olid nende majanduslikud või-malused.

Peakoosolekul 21. märtil 1937.a. "puudus kassa aruanne, seepärast jäi täpne kassa seisukord selgitamata."

Üks 1938.a. märtsikuu kirjasatja ütleb: "Kuna Seltsi Liikmeskond koosneb peamiselt keeleprakti-kal viibivaist õpilastest, kes peatuvad siin vaid mõne kuu... siis ei saa rääkida mingist kindlast liik-meskonnast... See vahelduv Seltsi koosseis ei ole soodus pikemaajalisteks ja järjekindlaiks harras-tusteks. Ka puuduvad Seltsil suuremad sissetulekud laiemaks teotsemiseks. Kuid siiski on viimasel ajal Seltsi tegevust igati püütud korraldada." Majanduslikust kitsikusest, mis Seltsi elu arengut takistas, kõneleb ka juhatuse protokoll 18. aug. 1938.a., kus on öeldud: "Kuna kassas raha vähe, ei saa otsekohe midagi konkreetsemat ette võtta."

Majanduslike raskuste üldiseks raskuseks oli asjaolu, et suurem osa Seltsi liikmeist koosnes

käsitöölistest, maja- ja äriteenijaist, kelle sissetulek ka parema tahtmise juures ei võimaldanud suurema toetuse andmist Seltsile.

Kogu aeg on nõnda olnud, et suvekuudel koosviibimisi ei peetud; näit. 1938. a. olid Seltsi ruumid suletud arvates 5. juun. kuni 7. aug. See oli mõeldud suviseks puhkeajaks Seltsi tegelastele.

Üks teistmoodi raskusi Seltsi elus on seisnud selles, et juhatus on küll seitsmest või isegi suuremast arvust liikmeist koosnenud, kuid suurem osa tööst on harilikult lasunud kahel kolmel isikul. Peakooosolekul 13. veebr. 1938. a. Seltsi esimees B. Jacobson tuletab juhatuse liikmeile meelde nende kohustusi; peaks käima korralikult juhatuse koosolekuil ja aitamata Seltsi tegevusele igati kaasa." Erakorralisel peakooosolekul 25. sept. 1938. a. kaebab esimees, et "mõned juhatusliikmed ei olegi ilmselt huvitatud Seltsi tegevuses."

Peakooosolekul 1. jaan. 1939. a. selgus, et Selts on nagu "surma suus". Juba koosoleku algul tehti päevakorra punktide järjekorras ebataoline muudatus, asetades "läbirääkimised enne "valimiste" punkti. Esimees B. Jacobson esitades tegevuse aruannet, tõi ette: "Et Seltsi elus on teatud tagasiminekuks, tuleb panna väikese ringkonna seltsiliikmete arvele, kes on hakanud sihikindlalt juhatusele vastu töötama. Samuti on mõned juhatusse valitud ametnikud / s t juhatusliikmed / oma kohustused hooletusse jätanud või hoopis maha pannud. Ühtki valitud ametnikku ei ole võimalik (Seltsis) tööle sundida muuga kui kohusetunde meeldetuletamisega, kuid sarnane meeldetuletus kahjuks ei andnud alati vajalikke tulemusi... Seltsi liikmete hulgas tuli ilmsiks teatud vastutõotamist juhatuse heatahtlikkusele, erapooletusele ja endasalgavusele. Üks väike ringkond Seltsi liikmeid hakkas juhatuse tööd raskendama intrigeerimisega. Seltsi liikmete hulgas lahkhelisid külvama ja väljaspool levitama kuuldusi, mis Seltsi arengule sugugi kasulik ei ole. Seltsi juhatus on omalt poolt teinud mis võimalik ja kui see alati pole kõiki rahuldanud, siis võin juhatuse vabanduseks ette tuua asjaolu, et kõik Seltsi elu korraldamisega ühenduses olevad ülesanded on lasunud vaid *kahel isikul* – Seltsi esimehel ja abilaekuril, kes kogu oma tööjõudu Seltsile ei saa pühendada ja ka oma enda elukutselisele tööle on pidanud mõtlema."

Sel peakooosolekul (1.1.39) ebaõnnestus täielikult uue juhatuse valimine, sest kõik esitatud kandidaadid keeldusid; ei aidanud ka nõupidamise vaheaeg. Paluti senist juhatust "asja edasi ajada kuni järgmise peakooosolekuni... 4 nädala pärast".

Peakooosolekul 1. jaan. 1939. a. ja 29. jaan. 1939. a. selgus, et revisjonikomisjon "ei ole (1938) aasta jooksul üldse koos käinud, ei ka erilise kutse peale enesest lumärki andnud."

1939. a. "Välis-Eesti septembri oktoobrikuu numbris ilmunud artikkel "Londoni eestlastest" teatab: "Raske on... Eesti Seltsil olnud üldse eksisteerida, kuna liikmed pole püsivad, sest Londonis elavad peamiselt eestlased-keele praktikandid, kes jäävad siia aastaks või kaheks. Suurima raskuse elas Selts üle, kui pidi... uued ruumid otsima. Ühine hind aga on siin kallid ja teiseks leidub vähe neid liikmeid, kes seetõttu nägid L. E. Seltsil üldse tulevikku."⁸

Peakooosoleku protokollist 25. jaan. 1942. a. nähtub, et kassaaruanne koostati arvates viimasest peakooosolekust 16.3.41 kuni peakooosolekuni 25.1.42 – mitte (Põhikirja nõuete kohaselt) 1. jaan. kuni 31. dets. 1941. Edasi on öeldud: "Kuna revisjonikomisjoni liikmeid ei ole kohal, siis jäetakse kassa-araamatu hilisemad läbikanded (4.1. – 25.1.) "uuesti valitava juhatuse revideerida" (!)

Üks sõnum 1944. a. kohta lausub: "Hoolimata sõja olukorrast on Inglismaal asuvad eestlased teinud jõupingutusi seltskondliku koostöö arendamise alal." Seltsi peakooosoleku protokollis 14. jaan. 1945. a. on öeldud, et 1944. a. I poolal oli Seltsi tegevus elav, ent II poolal koosviibimisi peaaegu ei olnud. Selle põhjuseks oli Londoni pommitamine; kõiki, kellel vähegi võimalik, soovitati lahkuda Londonist.

Peakooosolekule 30. jaan. 1949. a. "pole ilmunud revisjoni komisjoni esindaja, samuti pole esitatud revisjoni protokolle." Peakooosolek kinnitas kassa aruande Seltsi esimehe suulise seletuse järgi.

Ükski organisatsioon ei saa asuda seisukohale, et juhatuselt nõuda: igal väljakuulutatud koosviibimisel peab saal puupüsti rahvast täis olema. Aga mitmel L. E. S.-i peakooosolekul on mõned liikmed sõna võtnud ja nõudnud juhatuselt rohkemat aktiivsust – liikmeskonna suurendamist ja koosviibimistest osavõtjate arvu tõstmist.

Peakooosolekul 12. veebr. 1950. a. märkis hr. A. Elmik: "Tuleb selgitada põhjusi, miks kaasmaalaste osavõtt Seltsi tegevusest on loid olnud ja leida võimalusi liikmeskonna laiendamiseks. Siin suudab juhatus vaevalt üksinda probleemi lahendada. Kõikidel Seltsi liikmetel tuleks kaasa aidata. Noorem generatsioon on praegu Seltsi tegevusest kõrval; tuleb leida neile huviküllast ja kaasatõmbavat tegevust." Samal peakooosolekul, esitades 1949. a. tegevuse aruannet, tähendas esimees E. Aruja: "Kaasmaalaste elu Inglismaal ei ole stabiliseerunud ja paljud otsivad väljarändamise võimalusi. Seetõttu tagasihoidlikkus üritustele... Tõsised raskused on liikmeskonna laiendamisel, kuid tuleb endiselt liikmeksastumist propageerida."

Peakooosolekul 11. veebr. 1951. a. arvas hr. P. Panksepp: "Vähene osavõtt koosviibimistest ole-neb liiga kõrgest pääsmete hinnast. (!)⁺ Tuleks korraldada mitmesuguseid kõne- ja vaidlusõhtuid, millised huvitaks laiemaid hulki." Sellele vastas kapt. B. Nelberg: "Vähene osavõtt Seltsi ettevõtmistest on tingitud sellest, et ei ole võimalik ruume saada ajal, mis oleks rohkem vastuvõetav osavõtjatele."

Küsimusele, miks osavõtt Seltsi ettevõtteist on vähemaks jäänud, avaldati peakooosolekul 15. veebr. 1953. a. mitmelt poolt arvamist: "Seltsi tegevuse tagasihoidvaks põhjuseks on olnud vähene liikmete arv Londoni ruumis. Tuleks teha kõik võimalik, et juurde tõmmata rohkem liikmeid, eriti tegutsemisvõimelisi noori."

Peakooosolekul 20. veebr. 1966. a. seletasid K. Einer, A. Vageström ja A. Ojasoo: (1) "Seltsi liikmetest suur protsent ei ole tasunud liikmemaksusid ja on Seltsist eemale jäänud. Samuti ei ole suudetud küllaldaselt kaasa tõmmata noori... Kas juhatus on püüdnud seda olukorda parandada? ... Juhatus peaks korraldama rohkem üritusi, mis rahvast kokku tooks ja tõstaks liikmeskonna huvi Seltsi vastu" ... (2) "Rahvast tuleb kokku peaaesjalikult näidenditeks ja kirjandusõhtuteks; teised üritused ei leia küllaldast poolehoidu" ... (3) "Seltsi liikmeks peaks astuma mitte ainult üks liige perekonnast, nagu see näib olevat välja kujunenud, vaid samast perekonnast mitu liiget..."

⁺ Pääsmete hinnad olid: liikmeile 2/-, mitteliikmeile 2/6.

"Peaks" ja "tuleks" soovitajaid on esinenud metmel Seltsi peakoosolekul, kuid kahjuks ka nad ise ei ole kõik talitanud eesti vanasõna järgi: "Kus viga näed laita, seal tule ja aita." See on tõsi – suur liikmete arv teeb igale organisatsioonile au ja annab jõudu ning tugevust, aga see üksinda ei garanteeri piduliste rohjust, kui "mitteliikmed" ei võtaks osa.

Ühe või teise organisatsiooni tegevusest osavõtjate arvu on vähendanud seegi asjaolu, nagu eelpool mainitud, et "paljud peavad paremaks hoiduda eemale eestlaste perest". Selliste "eestlaste" arv, kes ei ole ühendusse astunud või on katkestanud sideme eesti organisatsioonidega, oli välismaal kaunis suur juba iseseisvuse ajal.⁹ Arvestades meie tõu individualistlikku hoiakut, peaks selge olema, et "kadunud eestlaste" arv ei saa väiksem olla ka nüüd – pärast laastavat II Maailmasõda. Ent ometi ei saa mitte keegi kinnitada ja ei ole ka põhjust üldistada, et kõigist L.E.S.-i üritustest osavõtt on väike olnud. Olin sellega tihedalt seotud aastail 1950-63. Suurematel tähtpäevadel ja eeskavalistel õhtutel on rahvast rahuldavalt koos käinud. Pealegi ei ole kaasmaalaste arv Inglismaal enam seda, mis ta oli aastail 1947-51. Suur osa nendest, kes tulid siia Saksamaalt, on Inglismaalt lahkunud Kanadasse ja teistesse ülemeremaadesse; siiajäänud on nüüd enamuses vanemad inimesed, kes ei suuda igast koosviibimisest osa võtta – töövõimuse ja madala sissetuleku pärast. Ja pealegi on Londonis mitu teist eesti organisatsiooni, kes ka oma koosviibimisi pidusid korraldavad ja samuti suurt osavõtjate arvu soovivad.

Kuid üks üldine seltskonnatõõ raskus on seisnud selles, et suure Londoni ja selle ümbruskonna eestlaskond on laialipillatum ning hõredam kui Kesk- ja Põhja Inglismaal; seesama "hõreduse ning laialipillatuse" häda teeb ka Londoni seltskonnategevusele takistusi; ent üldiste rahvuslike ülesannete heaks on London seni küllaltki suurt koormust kandnud I.E.Ü. u huvides on siin igal aastal suuremaid maksulisi koosviibimisi pidusid korraldatud, millega ei ole koormatud olnud teised eestlaste keskused.

b. Sõjaaja häireid

Pärast Prantsuse-Saksa vaherahu (20.6.40) muutus Londoni eestlaste seisukord raskemaks.

21. juunil 1940. a. toimus Eestis riigipööre punaarmee tankide ja soomusautode toetusel. Eesti kuulutati Nõukogude vabariigiks ja 22. juulil paluti ta vastu võtta Nõukogude Liidu koosseisu 16-nda liiduvabariigina. See toimus Moskvas 6. augustil.

Balti riikide saadikud Londonis esitasid protestimärgukirjad Briti välisministrile. Lisaks sellele esitas E.V. saadik memorandumi Briti valitsusele, paludes mitte tunnistada Eesti inkorporeerimist Nõukogude Liitu.

Augustikuu keskel 1940. a. alustas Saksa lennuvägi regulaarsete pommiretketega Londonile ja teistele keskustele Inglismaal. Välismaalastele siin hakati tegema kõiksugu kitsendusi, sest igas võrkeeltes kõnelevas isikus nähti "viienda kolonni" tegelast. Keelati ära pärast keskööd väljaspool oma kodu viibimine. Nii mõnigi eestlane sai selle määruse rikkumise pärast karistada.

Oktoobrikuu lõpul 1940. a. rekvireeriti Inglise sadamates seisvad eesti laevad. Nõuk. Vene püüdis saavutada Balti riikide anneksiooni tunnustamist ja nende Saatkondade sulgemist, samuti kinnipeetud eesti ja läti laevade ning Londoni pankades blokeeritud hoiuste üleandmist. Seda

küsimust arutleti Briti alamkojas mitmel korral. 19. veebr. 1941. a. leiborist Mr. Cocks soovitas Balti riikide anneksiooni tunnustamist; ta avaldas arvamist, et "selline väike küsimus ei tohiks kujuneda takistuseks paremate vahekordade loomisel Briti ja Nõuk. Vene vahel." Välisministri abi R.A. Butler vastas: "Selle küsimusega on seotud mitte ainult väikesed, vaid mõningad suured probleemid."¹⁰

Saadik A. Torma püüdis hoolitseda niihästi Eesti riigi õiguste kui ka eesti kaubalaevade ja kohalike eestlaste huvide eest. Temal õnnestus Inglise Välisministeeriumilt saada luba meie Saatkonna ning Peakonsulaadi edasitõötamiseks.

Sõjasündmuste pärast olid Seltsis 1940/41. a. koosviibimised peamiselt meremeestele; eestlastest majateenijad sõitsid oma perenaistega Londonist ära maale, kuhu enamus naisi ja lapsi evakueeriti.

Eesti laevade seismajäämise pärast jäi suur osa meie meremehi ilma tööta, ja nad sattusid majanduslikesse raskustesse. Abiraha saamise võimalust ei olnud; Inglismaal puudus Eesti meremeeste kodu ja hoolekande ühing. Töötaoleku pärast liikus siis Londonis rohkesti eesti ja läti mehi – ilma sihita, ilma eesmärgita – teadmata mis toob tulevik.

Mõne Nõukogude ametikandja või asutuse juures olid teenistust leidnud üksikud eestlased, kelle kaudu sattus sellesse ringi teisi kaasmaalasi. Londonisse tekkis "Punane nurk", nagu neid oli 1940/41. a. üle kogu Eesti.

* "Meie Tee" kirjutab 1941. a. algul: "Eestlaste seltskonnaelu lohkumiseks /Londonis/ on enamused käima pannud kõik rattad. Peasihiks on eesti meremeeste Nõukogudesse meelitamine..."¹¹

Siinses eesti seltskonnaelus tuli nähtavale mõranemine. Parem- ja pahempoolse vastuolu toodi avalikkuse ette Seltsi peakoosolekul 16. märts. 1941. a. Väga elavalt võeti sõna "Punasesse nurka" kuuluvate eestlaste ja ennast "100-protsenti eestlasteks" nimetavate Seltsi liikmete eraldamise suhtes. Aga koosoleku juhataja Robert Laderlichi ettepanekul jäeti selle "väga õrna küsimuse lahendamise uue juhatuse hooleks". Tormilise käteplaginaga kinnitati Seltsi esimehe üleskutse: *jääda truuks sini-must-valgele lipule!* Koosolek lõpetati Eesti hünni laulmisega. Seda ei tehtud mitte peakoosoleku lõpetamise tava nõuetest olenevalt, vaid spontaanselt tarvidusest rõhutada eestlust – esiteks kodumaa saatuse raskel ajal, teiseks vastukaaluks nendele, kaasmaalastele, kes kergeemseltselt, olude meelitusel, juhtusid kaasa minema enamlastega. Aga varsti saadi aru oma eksitusest ja avaldati soovi Seltsi liikmeiks tagasi tulla. Peakoosolekul 23. juul. 1941. a. otsustati "Punasesst nurgast" ületulijate suhtes ettevaatlikult toimida: parem vähem liikmeid... kui palju ning kahepaikseid."

Seltsi koosviibimisel pühap. 28. detsembr. 1941. a. tegi keegi piduline, korpulentne mees – "Punase nurga" mõalusena – ettepaneku laulda üht *venekeelset* laulu; selle keelas kategooriliselt ära Seltsi esimees. "Tekkis *pahandus*, ja lahkuti halvas meeleolus."¹²

Peakoosolekul 3. jaan. 1943. a. tõsteti uuesti üles küsimus: "Kas eestlaste seas leiduvate kommunistide vastu ei tuleks võtta kindlam seisukoht?" Otsustati: "Kui tekib raskusi Seltsi liikmete vahel poliitilistel põhjustel, siis peaks nende lahendamise jääma juhatuse hooleks; seejuures peaks juhiseks olema põhikirja eeskiri: *Selts tegutseb eestimeelses isamaalises vaimus.*"

1943. a. veebruaris ilmus "Manchester Guardian'is" Oxfordi Ülikõppejõu A. J. P. Taylori artikkel, milles õigustati Balti riikide kuulumist Nõukogude Liitu. Vastuseks sellele avaldati samas lehes Eesti, Läti ja Leedu Seltside esimeeste seletuskiri Balti riikide vahelkordadest Nõuk. Liiduga. Sellele kirjale vastasid Moskvas sealse Balti (eesti, leedu ja läti) intelligentsi kolm esindajat. Tekkis "sulesõda", mis "Manchester Guardian'is" kestis üle aasta. Need Moskva-Londoni vaidlemise artiklid ei puudutanud Londoni eestlasi otsekohevalt, kuid nad kandsid siinsete Läti ja Leedu Seltsi esimeeste kõrval ka L. E. S.-i esimehe allkirja.

Poliitilistest sekeldustest hoidumiseks nõuti aastail 1943-44: "Mitteliikmete ja külaliste kaasatoomisel peab Seltsi liige neid *hirkalult* soovutama, kirjutades oma nime külalise piletile." ¹³

Mõne aja pärast pääsesid eesti meremehed uuesti laevadele. Kõik vabad käed rakendati tööprotsessi. Lahendamisele tulid ka rekvireeritud laevade omandiõiguse küsimused, kuid laevad ise pidid jääma Briti laevastiku koosseisu kuni sõja lõpuni.

"Punase (1940/41) aasta jooksul selgus, et eesti meremeeste hulgas kommunistliku maailma-vaatega isikuid peaaegu ei leidunudki." ¹⁴ See oli nõnda kodumaal, see on nõnda ka välismaal olnud. "Enamlased pole kätte saanud ühtki Eesti laeva ei Briti ega Iiri maalt." ¹⁵

Vanal heal, röömsal Inglismaal, nagu seda maad nimetab Mihkel Martna, on seltskonnatöös ette tulnud veel mõningaid teisigi raskusi ja mõnel teiselgi ajal. Aga üks see ole nõnda igal pool üle kogu maailma – kus suuremal, kus vähemal määral. Loodan, et olukorra selgitamisel ja väheste "ebakõlade" esitamisel, ma ei ole mitte kellelegi meelega sünnitanud. Kõik me oleme ju ainult inimesed.

7. Mälestamised Seltsi peakoosolekul

Seltsi peakoosolekul 3. jaan. 1943. a. – 1920. a. vaherahu tegemise mälestuspäeval – austati Eesti Vabadussõjas langenud üheminutilise seisakuga.

Üldiseks põhimõtteks on olnud, et igal peakoosolekul on mälestatud eelmisel aastal surma läbi lahkunud Seltsi liikmeid nimeliselt, aga üldiselt siis, kui nende nimesid ei olnud teada.

16. märtil 1941. a. lõpetati Seltsi peakoosolek Eesti hünni laulmisega. Harilikult on peakoosoleku lõpul, enne lipu äravimmist, lauldud: "Kaunistagem Eesti kodaj kolme koduvärviga."

8. Toimkonnad

Seltsi algaastail, mil eestlaste pere Londonis oli väike, tegutses ainult "einelaaua toimkond", mille juhatajaks oli esimees Johan Palmer. Kadunud Ida Rixon märkis tolleaegsete koosviibimiste kohta: "Nõude pesemisega oli mure – mitte keegi ei tahtnud neid pesta."

Juhatuse koosolekul 25. aug. 1944. a. tõsteti esmakordselt üles toimkondade asutamise küsimus. Ka juhatus- ja peakoosolekul aastail 1945-49 räägiti pidu-, kirjandus- ja näitetoimkondade asutamisest.

Peakoosolekul 14. jaan. 1945. a. ütles Nikolai Urba: "Kui toimkond teeb ära kõik töö, mis teeks siis juhatus?" Kapten Johannes Veldi arvas: "Siis oleks ka juhatusel kedagi kritiseerida vahelduseks – tema enese alalise kritiseerimise asemel mõnede Seltsi liikmete poolt." Sellel peakoosolekul valiti kaks juhatusliiget eelpool nimetatud toimkondade moodustamiseks.

Juhatuse koosolekul 17. jaan. 1947. a. prl A. Vageström "Tõstab üles küsimuse, et kui tahe-takse edukamalt töötada, siis on hädavajalikud toimkonnad... eriti tähtis on *pidutoimkond*: ühed oleksid abiks eeskavade koostamisel ja ettevalmistamisel, teised – üldiste korralduste jaoks." Peetakse soovitavaks valida (Naiskoori juhatajale abiks) ka "laulukoori organiseerija". Esimees E. Aruja arvab, et "Seltsile oleks vajalik majaostmise toimkond..." Neid samu kõnelusi jätkati peakoosolekul 19. jaan. 1947. a., võttes juurde veel "einelaaua toimkonna" küsimuse, "aga *kauge-male rääkimisest ei saadud*."

Juhatuse koosolekul 17. veebr. 1948. a. moodustati siiski "pidutoimkond" nendest isikutest, kes andsid oma nõusoleku. Need olid: Anna Vageström, Henny Urbel (Aruja), Voldemar Metski ja Jaan Jaanson. 1949. a. I poolel oli pidutoimkonna esinaiseks Helga Hold, II poolel – Louise Palmer.

Kokkuvõttes pean ütlema: alates 1950. a. – st ei ole Seltsil alalisi, püsivaid toimkondi olnud. Pidude korraldamise ülesandeid on täitnud juhatusliikmed ja tegevusalade juhatajad. (Vt.: 20. Einelaud).

9. Koosviibimiste teadaanded

Aastail 1922-24, 1937-39, 1943-47 ja 1956-62 oli heaks kombeks "koosviibimiste päevad mitu kuud ette kindlaks määrata ja *teadaanne Seltsi ruumi nähtavale kohale välja panna*."

1939. a. olid trükitud *nimekaardid* Seltsi uue aadressiga, mis tarviduse kordadel anti või saadeti kaasmaalastele. Kuni 1948. a. – ni saadeti suuremate koosviibimiste ja pidude *teadaanded* posti-teel nendele eestlastele, kelle aadressid olid juhatusel teada. Alates 20. detsembril 1947. a. hakkas Inglismaal ilmuma nädalaleht "*Eesti Hää!*", mis tegi koosviibimiste teadaandmised kergeks.

10. Tegellate värbamine

Tegellate leidmisega Londonis oli raskusi vanasti ja on ka praegu.

Üks sõnum 1945. a. kohta mainib: "Tegellate leidmisega Londonis olid tavalised raskused: hulk häälekamaist meeslauljaid sõidab ju merel ja teised on alles avastamata tagasihoidlikkuse katte all. Ja nii juhtuski, et üks noormees laulma hakates oma naisegi üllatusest keeletuks tegi." ¹⁶

Aastail 1948-49 katsus Seltsi esimees E. Aruja kaasa tõmmata haiglate eesti personaale, kes oleksid võtnud oma peale mõne koosviibimisõtu eeskava ja kohvilaua korraldamise; selleks püüdis ta leida kompaktsid haiglaid. ¹⁷

Üldiselt on olukord alati nõnda olnud, et iga ala – laulu, rahvatantsu, näidendi, einelaaua,

kassa, korrapidamise jne. – juhataja on ise omale tegelasi ning abilisi leidnud.

11. *Öbhorterite muretsemine*

Koosviibimiste ja pidude suhtes aastail 1947–49 Seltsi esimees E. Aruja, saates "uuseestlastele" koosviibimiste teadaannete ringkirju, andis juhatus Londonis allmaaraudteega liikumiseks. Soovijaile reserveeriti ööbimiskohad Hans Crescent Hostelis, S.W.1, aga ka mujal. Hilisemal aastail pööruti harva Seltsi juhatusse poole odavate peatuskohtade saamiseks.

12. *Pidukavad. Rinnamärgid*

Alates 1941. a. –st hakati eeskavalistele koosviibimistele ja pidudele *kavalehti* valmistama. Välis-Eesti Päevaks 30. nov. 1941. a. olid kavade kaaned Seltsi nime ja Eesti lipuga trükitud. Emadepäevaks 1944. a. olid mitmekesised nägusad kavade kaaned käsitsi maalitud. Alates 1951. a. –st on järjekindlalt kõikide eeskavaliste pidude jaoks kavalehed paljudatud.

1943. a. oktoobris laskis juhatus valmistada Eesti lipu kujutisega 300 *rinnamärki*, mille eest maksti £70.13.6. Müügihinnaks määrati – liikmeile ja alaealistele 5 s, mitteliikmeile 7/6. " Nendest müüdi ära juba sama aasta lõpuks 253 lipukest.

Võidupüha kokkutulekuil, mõnikord ka Välis-Eesti Päeva koosviibimistel aastail 1952–61, oli kombeks valmistada ja kinnitada piduliste rinda sini must-valgest villasest lõngast rinnamärke.

13. *Korrapidamine koosviibimistel*

Juhatusliikmeist korrapidamise järjekord koosviibimistel seati sisse 28. apr. 1922. a. Üldiselt on see moodus tarvitusel olnud kuni tänini.

Ruumide kordaseadmise ja korrapidamise ülesannetega oli seotud ka "majavanema" amet. Peakoosolekul 21. märts. 1937. a. tuletas end esimees hr. E. Sarv meelde majavanema vastutusrikkaid kohustusi. 1937. a. põhikirjas § 13, pt. 4 ja 1948. a. põhikirjas § 26, pt. 4 on öeldud: "Majavanema kohuseks on hoolitseda Seltsi inventari ja ruumide mugavuse eest." 1943. a. määrati majavanema abideks juhatusliikmete kandidaadid. Nende ülesandeks oli Seltsi ruumide kordaseadmine ja kõige vajaliku muretsemine koosviibimisteks. Juhatusse koosolekul 21. jaan. 1944. a. otsustati, et revisjoni komisjoni liikmeil tuleks juhatusse koosolekuist osa võtta ja aidata Seltsis valvekorda pidada püha-päeva õhtutel. Samasugune otsus tehti 1947. a.

Alates 1950. a. –st muutus "majavanema" nimetus ainult "ajalooliseks tiitlikuks" ilma ühegi erilise ülesandeta, sest tarviliku eeltöö koosviibimisteks, kuni 1956. a. ni. tegid järjekordsed korrapidajad-juhatusliikmed, ja aastail 1956–62 esimees ning kirjatöömaja. Seda arvesse võttes jäeti 1957. a. põhikirjast välja "majavanema" nimetus. Aga selles põhikirjas § 25 lõige 1 öeldakse: "Juhatus jaotab ametid vastavalt juhatusliikmete arvule ja ettenähtud ülesannetele." Üks juhatusliikmeist, endisaja kombe kohaselt, kannab ka praegu "majavanema" nimetust.

14. *Pääsmed*

Aastail 1921–39, kui aga kassa võimaldas, olid koosviibimised suures enamuses tasuta

Näitemängu kulude katteks võeti "väikest sissemineku maksu"; harilikult oli see: liikmeilt 1 s, külalistelt (s.o. mitteliikmeilt) 1 s 6 penni; mõnikord "otsustati /näidendi puhul/ liikmeilt maksu mitte võtta", aga külalised pidid maksma 1 s.

1938. a. toimus Kevadpühade koosviibimine teelauaga liikmeile ja külalistele. Kuna Seltsi kassas ei olnud küllaldaselt raha, siis maksis iga osavõtja 1 s kulude katteks.

Juhatusse koosolekul 1. okt. 1939. a. ütles esimees E.J. Kollist, rääkides Seltsi seisukorrast: "Sõjalolude pärast peame väga ettevaatlikult kõiki asju toimetama, et meie Eesti Selts mitte laiali ei läheks... Alguses olid külastajad-mitteliikmed ilma maksuta. Et aga kassa hakkas natuke kergemini minema, tegime vabatahtliku korjanduse kassa heaks mitteliikmeilt. Ni hakkas kassa jällegi tõusma... Oleks soovitatav, kui külastajad kohustuksid andma Seltsi toetuseks väikese maksu." Võeti vastu otsus: harilik klubimaks mitteliikmeile 1 s õhtul.

"Väikse klubimaksu" võtmine kestis kuni 1941. a. –ni. Aastail 1942–45 olid pidud enamasti vabatahtliku annetuse alusel; kindlahinnalisi pääsmeid tarvitati vähestel kordadel. Lastele on Seltsi koosviibimised, pidud alati tasuta olnud.

Vanemal ajal valitses koosviibimiste korraldamisel *perekonnaõhtute* põhimõte; ei olnud eesmärki saada suuremaid kassaüle jääke.

Aastail 1941–56 olid pääsmete hinnad harilikult liikmeile 1/6 või 2/-, mitteliikmeile 2/6 või 3/-. Emadepäevale pääsesid "ilma lasteta" isikud vabatahtliku annetuse eest, mõnikord alammääraga 2/6. Aga mai-ballile maksid kõik, kes ei olnud tegelaste nimekirjas, 5 s. Hilisemal ajal on pääsmete hinnad kallimaks läinud. Näidendi-õhtuul on tulnud maksta kuni 15 s. Kahjuks on ka rahvuslikel tähtpäevadel sissepääsu hindasid tunduvalt kõrgendatud.

Vanema aja *perekonnaõhtute* põhimõte on kaduma läinud. Kuid kultuurilised koosviibimised võiksid olla ka "uue aja" perekondlikud ja minimaalse sissepääsu tasuga – tegelike kulude katteks.

15. *Maksuvabad koosviibimised*

Eriliselt väärib märkimist, et, näit. 1946. a., suuremaist pidudest saadud ülejääkisid kasutati *maksuvabade* koosviibimiste korraldamiseks.

16. *Hinnaalandusega ja tasuta sissepääs*

Esimehe ettepanekul peakoosolekul 16. veebr. 1958. a. otsustas: võimaldada pidudele *hinnaalandusega sissepääs* 1) Seltsi liikmeile 25% ja 2) nendele, kes on Seltsi tegelaste nimekirjas, kuid ei ole järjekordsel pidul tegevad – 50%.

Maksulistele pidudele on lubatud *tasuta* kõiki kaasmaalasi, ka mitteliikmeid, kelle majanduslik seisukord ei võimalda pääsme ostmist, nagu vanadekodu elanikud, mõned pensionärid jt.

17. "Vormiline" asjaajamise koosolek enne seltskondliku koosviibimise algust

11. apr. 1937. a. "juhatus otsustas, et iga kuu esimesel kokkutulekul tuleb pidada lühike avalik vormiline asjaajamise koosolek enne seltskondliku koosviibimise algust, et süvendada koostööd Seltsi liikmete ja juhatuse vahel ning kasvatada liikmete korra- ja kohusetunnet." See kord oli Seltsis maksev kuni 1940. a.-ni.

18. Seltsi koosviibimistele tulijate tutvustamine

Seltsi algaastail (1921-27) oli kombeks "härä, proua ja preili" asemel öelda "isand, emand ja neiu". Mäletan – tol ajal oli sarnast kommet märgata ka kodumaal.

Seltsi koosviibimisele tulnud mitteliiget nimetati aastail 1921-39 suuremeelselt *külastiseks*, nagu eelpool juba mainitud.

Peakooolekul 13. veebr. 1938. a. Claire Kuus tõstis üles küsimuse: "Kas poleks võimalik juhatusel Seltsi tulijaid võõraid tutvustada liikmetele ja määrata igal klubiõhtul üks isik (tutvustamise) korraldajaks." Seda kommet, kui erilist kohustust, tarvitati Seltsis kuni 1950. a.-ni.

Umber seesama mõte oli E. Aruja ettepanekul peakooolekul 11. veebr. 1962. a.: "Korraldada vähemaarvulisi liikmete omavahelisi koosviibimisi Eesti Majas, näit "kella-viie-tee" nimetuse all, et Seltsi liikmed saaksid üksteisega rohkem tutvuneda ja seega ühtlustada meie ühiskonda, mis on gruppidesse jagunenud.

19. Muusika ja orkester Seltsi pidudel

Aastail 1921-46 tarvitati "jalakeerutustel" grammofoni ning heliplaadi muusikat, mis Seltsil oli omal olemas ja mida aegajalt täiendati. Pidulikel sündmustel palgati tantsu-orkester.

1947. a. hakkas tegutsema Seltsi "oma tantsuorkester". Osteti trumm ja "taldrikud", makstes £10 Jüri Jürnasele laenati (25 okt 1947. a.) saksafooni ostmiseks £50. Ent see orkester lõpetas tegevuse 1949. a. suvel.¹⁹

Pärast seda tegutses üks teine 3-liikmeline "oma orkester" kuni 1949. a. lõpuni.

Eelnimetatud kahte "oma orkestrisse" aastail 1947-49 kuulusid lühemat või pikemat aega härrad: Jüri Jürnas (saksafooni, orkestri vanem), Georg Iital (akordion), Valter Jaama (kontrabass), Ernst Koorm (viul), Jüri Lepik (trumm), Heino Luhse (klarnet), Harry Tammsalu (akordion) ja hr. J. Helmeste. Vaevasu õhtult: suuremas koosseisus £4.7.0 kuni £5.7.0, vähemas – £2.10.0. Akordioni mängija harilik tasu, kui ta mängis üksinda, oli £1.5.0.

1950. a. mängis akordionil hr. G. Iital. Aastail 1952-53 oli akordioni mängijaks Virve Võhni. Aastail 1953-56 mängisid suuremal kokkutulemistel nn "Külapillimehed" Tiit Kampus (bajan) ja Artur Sepp (elektri kitarr); harilikel koosviibimistel kasutati heliplaadi muusikat. Aastail 1957-62 mängis eesti "Muusika Meeste" (MM) orkester vahelduvas koosseisus: E. Koorm (viul, lühikest aega), Heino Ristlaid (akordion), T. Kampus (trumm), A. Sepp (elektri kitarr), Arno Jaanimägi (klaver, akordion) ja Kaasi Ritter (klaver). *

Alates 1963. a.-st on – eesti orkestri puudusel – kõigil Seltsi tantsuga koosviibimistel mänginud muulaste orkester.

20. Einelaud

Seltsi koosviibimistel ja pidudel on "au sees" olnud einelaud. Sõjaajal ja ka hiljem kuni 1947. a.-ni oli toiduainete saamine kitsendatud, seepärast pöördui kaasmaalaste poole, et nad võimaluse korral tooksid kaasa einelaua jaoks suhkrut ja küpsiseid. Näit. teelaua korraldamiseks Välis-Eesti Päeval 29. nov. 1942. a. otsustati juhatuse koosolekul (3. nov): "Kuna nüüd sõjaajal on raskusi toiduainete muretsemisega, siis... iga juhatuse liige toob selleks puhuks mõned kümned koogid kaasa, millega teelaua küsimus on lahendatud."

Väljasõidu teadaanded noil aastail lõppesid tavalise märkusega: "Kellel võimalik, võtku kaasa võileivad ühisele lauale välja panemiseks." Emadepäevadeks saadi lastele suhkrut, piima ja leiba Toitluse Asutuselt (Food Office).

Einelaua korraldamise eest Seltsi koosviibimistel on hoolitsenud juhatuse naisliikmed mõne lahke daami kaasabil. (Vt.: 8. Toimkonnad).

21. Ajaviite lauamängud

Juba alates 1921. a.-st hakati Seltsi ruumi muretsema ajaviite mängusid, nagu: mängukaartide partiid, tamka, loto, kabe, male jne. See kestis kuni 1957. a.-ni, mil asutati iseseisev "Bridziring", kes nüüd ise hoolitseb sellekohase ajaviite eest.

22. Ringkirjad. Aastaruanded

Pikemaid teadete ringkirju hakkas Seltsi juhatus välja saatma liikmetele ja teistele kaasmaalastele kohe pärast II Maailmasõja lõppu.

Esimesel ringkirjal puudub kuupäev ning aasta; sisu järgi otsustades, toimus see 1945. a. maikuu lõpul. Selles ringkirjas, mis sisaldab 8 täispoogna lehekülge, öeldakse, et juba pikemat aega on L.E.S.-i juhatusel olnud kavatsus välja anda oma liikmekonnale ringkirja, mille eesmärgiks oleks Seltsi ellu puutuvaid küsimusi käsitleda; ühtlasi anda lühikene ülevaade ka teiste väliseestlaste üritustest mujal maailmas. Kuna paljudel Seltsi liikmel ei ole võimalik osa võtta Seltsi tegevusest ja koosviibimistest, siis ringkiri oleks sideme alahoidjaks kaasmaalaste vahel.

1946. a. saatis E. Aruja välja 2 ringkirja – ühe üldsisulise informatsiooni lehe ja teise erilise üleskutse, paludes anelisel toetada "Eesti Kirjanduse ja Kirjastuse Kapitali", mis ta oli asutanud Eestit tutvustava kirjanduse ning teadeteenistuse huvides.²⁰

1947. a. saadeti välja 12 ringkirjalist koosviibimiste kutset ja terve rida ringkirju; tähtsam neist oli "Tervitus- ja informatsioonileht", mida jagati võimalikult kõigile uustulnukatele, ja "Isiklik kiri" – kumbagi umbes 4000 eksemplari.²¹

Aastail 1948-50 saadeti laiali veel mõned ringkirjad.

Kõigis informatsiooni ringkirjades avaldati üht kui teist alljärgnevaist andmeist ning ettepanekuist: (1) Seltsi möödunud aasta tegevuse aruanne, mõned kassaandmed ja eelseisva aasta tegevuskava; (2) Seltsi liikmeks astumise kord ja sooviavalduse leht; (3) mõnda Eesti Abistamise Komitee tegevusest ja palve saata peetud riietusesemeid; (4) eesti organisatsioonide aadresse; (5) soovitus ning plave toetada aineliselt "Eesti Maja" ostmist, Eesti Informatsiooni Keskust, Eesti Vabariigi Fondi, Eesti Rahvusfondi ja ajakirja "The Baltic Review"; (6) omaksete ning tuttavate aadresside saamise ja kirjade edasitoimetamise juhised; (7) E.V. välispassi saamine; (8) raha saatmise viisid Inglismaal ja juhis, kuidas saata pakke Saksamaale; (9) oma hariduse täiendamise võimalused; (10) mõnede ilmunud eestikeelsete raamatute ja väljaantavate ajakirjade nimekiri ning kirjastuste esindate aadressid.

2. juul. 1947. a. laialisaadetud ringkirja tulemustest ja oma pettumustest kõneles E. Aruja Seltsi peakoosolekul 8. veebr. 1948. a.: "Tehes ettevalmistusi eestlaste pere jõudsale kasvamisele siin saarel ja ette nähes nende vajadusi, saadeti (esialgul) laiali 1200 eksemplari üleskutset selleks, et iga eestlane annetaks ühe protsendi oma palgast "Eesti Informatsiooni Keskuse" loomiseks. Vastus oli võrdlemisi leige, sest inimesed ei taha lahkuda rahast enne kui nad näevad, mis selle eest saavad. Kogemused näitavad, et annetusi laekus alles siis, kui oli vastatud (nende isikute) ühele või mitmele kirjale. Küsimused käsitlesid igapäevaseid töövahekordi, mahajäänud sõprade järeletoomist või ülemere minekut, kuni soovini, et saadetakse teatud inglise raamatuid või tähtkirja ümbrikke. (!) Ainuke asi, mis minu teada saatmata jäi, olid Tallinna kilud ja rukkileib."

Eesti Informatsiooni Keskusele 1947/48. a. laekus £61.11.0; väljaminekud olid £29.7.6; ülejääk £32.3.6 anti üle I.E.Ü.-u juhatusel 25. jaan. 1948. a.

Oma kavadest ja plaanidest, kuidas tuleks kogu eestlaskonda nõuetekohaselt organiseerida ja kuidas nendele hädavajalikke teenistusi luua, rääkis E. Aruja Seltsi juhatusel koosolekul 5. juun. 1947. a. Sellesisulise "Isikliku kirja" saatis to 6. juun. ja 2. juul. 1947. a. igale teadaolevale eestlasele Inglismaal. Selles kirjas öeldakse, et L.E.S.-i kui ainukese *seltskondliku* organisatsiooni ülesandeks on raskeil aegadel olnud ühismeelse ja eestluse tule lõkkel hoidmine; paljude eestlaste enast-salgava tööga on see ka korda läinud; nüüdne eestlaste pere mitmekordistumine avab võimalusi tegevuse laiendamiseks ja paneb meile ka uusi kohustusi peale ning nõuab olukorra uuesti hindamist ja meie organisatsiooni otstarbekohast korraldamist. E. Aruja "Isiklik kiri" kutsub kõiki eestlasi üles koostööks ja palub toetada eestlaskonna nõuetekohast organiseerimist ning hädavajalike teenistuste loomist. Ta ütleb, et tähtsamad uued ülesanded Inglismaal oleksid: ulatuslikum sidepidamine kõigi eestlaste gruppidega; erilise nõuandeteenistuse sisseseadmine, Eestit tutvustavate ettevõtete laiendamine ja sellekohaste õhtute korraldamine; eesti koolid, lasteaiad hoolekanne jne.

Eelnimetatud "Isikliku kirjaga" soovis Seltsi esimees kaasmaalaste ette tuua olukorra ülesanded ja paluda nende kaasabi. Ta ütleb: "Palju asju saab korda saata üksipäini hea tahtega, kuid veel enamateks asjadeks on nõuetav kaasatöötajate kaader ja aineiline tugi." Selles lootuses teeb E. Aruja järgmised ettepanekud: (1) astuge kõik L.E.S.-i liikmeiks; sellega toetate Seltsi majanduslikult ja sellest nähtub siis ka Teie huvi eestlaste üritustele kaasatöötamiseks; (2) täitke ligiläiselt *isiklik teateleht*, et E.V. Saatkonnal oleks andmeid kõigi eestlaste kohta; (3) tehakse teatavaks Londoni "Eesti Maja" ostmise põhimõtted asutamisel oleva *osaühingu* kaudu ja palve täita juurdelisatut osanikuks astumise sedel, et saada ettekujutust loodetavast osakapitalist; (4) oleks hädavajalik ette võtta Eestit tutvustamise hoogtöö, mis aga paratamatult on seoses kulude suurenemisega; tehakse ettepanek

võtta enda peale *vabatahtlik maks* "Informatsiooni Keskuse" toetamiseks; *1% palgast ei tohiks hellelegi üle jätta olla* – see on ainult 2%-penniline kirjamarck igalt teenitud naelsterlingilt; (5) puudutatakse E.V. Saatkonna majanduslikku olukorda; alates 1940. a. suvest on Saatkond oma hädavajalikud kulud katnud konsulaarmaksudest ja eestlaste annetustest; soovitatakse igal eestlasel kasutada oma õigust E.V. välispassile – see välja võtta või pikendada; see aitaks E.V. Saatkonda, mis on olnud ja jääb nurgakiviks kogu meie iseseisvuse taastamise võitluses.

Ringkirjadega pöördumine Seltsi nimel "kõigi eestlaste" poole jäi ära alates 1950. a.-st. See oli nüüd I.E.Ü.-u kui üleinglismaalise organisatsiooni ülesanne.

Seltsi liikmeile saadetud *aastaruannete* sisu alates 1952. a.-st on olnud: (1) peakoosoleku kokkutuleku teadaanne ja päevakord, (2) meeldetuletus liikmemaksu võla kohta, (3) informatsioon Seltsi administratsiooni, esinduste ja koosviibimiste kohta, (4) juhatusel ja allüksuste tegevuse aruanded; (5) kassaruanne, (6) tegevuskava ja eelarve. Aruandlus on jäänud sellesama vormi ning üldise sõnastuse juurde kuni viimase ajani.

23. Ühendus kodumaaga Eesti iseseisvuse ajal. Olukord pärast II Maailmasõda

Juba Eesti iseseisvuse algaastail astusid ärksamad vanaeestlased tihedasse vaimlisse ja füüsilisse ühendusse kodumaaga.

Seltsi juhatusel koosolekul 18. jaan. 1923. a. "otsustati Eesti riigipäevaks /s.o. E.V. aastapäevaks/ riigivanemale õnnesoovi telegrammi saata."

Eesti emariikluse ajal oli liikumine kodumaa ja välismaa vahel soodne. Mitmed Seltsi liikmed külastasid siis kodumaad, eriti Üldlaulupidude ajal.

Londoni Eesti Selts oli Välis-Eesti Ühingu liige. Seltsi esindajana võttis Välis-Eesti kongressist Tallinnas osa Alice Schmidt (Torma) 1938. a. Kongressile esitati L.E.S.-i aruanne.²² Sellest aruandest ei ole kahjuks ära kirja Seltsi arhiivis ja mitte ka andmeid selle sisu kohta protokollides.

Seltsi juhatusel koosolekul 4. veebr. 1940. a. luges esimees E.J. Kollist ette E.V. president K. Pätso tänukirja Eesti Seltsi tervitustelegrammi eest.

Iseseisvuse ajal külastasid Inglismaad mitmed silmapaistvad eestlased; küllap nendest nii mõnedki astusid sisse ka L.E.S.-i kodusse. Saadiku kutsel esines Saatkonnas "Estonia" Teatri jt. kunstnikke. Näit. Karl Ots (laul) – 1927. a., Ants Lauter (sõna) ja Hubert Anton (viul) – 1937. a., Heljo Sepp (klaver) ja Vladimir Alumäe (viul) – 1938. a.

Eesti rahva, riigi ja kultuuri tutvustamine toimus inglise organisatsioonide kaudu. Näiteks 24. nov. 1936. a. esines Barrow's "Rotary-Club" koosviibimisel kõnega peainsener Hr. V. Käpp, andes mitmekülgse ning põhjaliku ülevaate Eesti arengust ja seisukorrast. Kõnet refereeriti kohalikes inglise lehtedes õige pikalt.²³

Alates II Maailmasõja algusest katkes väliseestlaste "füüsiline" läbikäimine kodumaaga täielikult. Nüüdsel ajal toimub ainult tagasihooldlik kirj vahetus; väga vähesed on saanud külastada Eestit,

aga oma lapse- ja noorpõlve kodukohta ainult üksikud juhuslikult.

Alates 1945. a.-st on E.V. Saatkond olnud vahetalitajaks kaasmaalaste sugulaste-tuttavate ülesotsimisel Inglismaal ja nende kirjade edasi saatmisel.

24. Tegelaste tänamine

On püütud avaldada võimalikku tänulikkust Seltsi tegelaste vastu. Nendele on võimaldatud, nagu eelpool (artikkel 16) mainitud, kas tasuta või alandatud hinnaga sissepääs pidudele, kus nad ise ei ole seekord tegelased.

On korraldatud erilisi "Seltsi tegelaste" omavahelisi õhtuid.

Tegelaste abiellumise puhul on nendele kingitusi antud

Juhatuse koosolekul 20. mail 1960. a. tehti otsus: kui Seltsi näiterühmal /õigem küll näitejuhil/ on tarvidus tervitada külalisnäiterühmi, siis on temal õigus lilled ostmiseks Seltsi kassast raha saada.

Kapt. B. Nelbergile, kui kauaaegsele Seltsi juhatusliikmele ning Võidupüha koosviibimiste külalislahkele "Woodham Corner'i" peremehel Wokingis aastail 1944 ja 1946-60 annetati Inglismaalt lahkumise puhul tänutähena metallist jooginõu (pewter) pealkirjaga: "Kapt. B. Nelberg'ile Londoni Eesti Selts ja Eesti Maja 1960."

Sünnipäevade "saladuse" teadasaamisel hakati Seltsi tegelastele nende "juubeli" tähtpäevadel tervitustelegramme saatma alates 1961. a.-st.

Endel Anuja ja tema perekonna ärasaatmisel Kanadasse korraldati nende auks üheskoos teiste organisatsioonidega lahkumisõhtu Eesti Majas 17. nov. 1962 a.

Allikate viited, IV peatükk.

- 1) L.E.S.-i peakoos. prot. 1.1.39 nr.10 lk.37; selle juures 1938. a. tegevusaruande lisaleht.
- 2) L.E.S.-i juh. prot. 18.8.38 nr.8 lk.25.
- 3) – peakoos. prot. 3.12.33 pt.3.
- 4) – juh. prot. 30.4.39 nr.18 lk.92.
- 5) "V.E. Almanak" 1934 nr.4 lk.24. L.E.S.-i tegevusest
- 6) – sama 1935 nr.3 lk.23-24. Eestlased Londonis.
- 7) "V.-E." 1938 nr.3 lk.87; L.E.S.-i elust.
- 8) L.E.S.-i peakoos. prot. 1.1.39 nr.10 lk.37-39 ja 29.1.39 nr.11 lk.48; lisaleht prot. nr. 10-nda juurde: aruanne Seltsi tegevuse ja elu kohta 1938. a.; "V.-E." 1939 nr.9/10 lk.280. Londoni eestlastest.
- 9) "V.-E." 1936 nr.9 lk.244-246; Kadunud väliseestlastest.

(Järg lk. 37, all)

V. L.E.S.-i LIIKESKOND. SISSETULEKUTE ALLIKAD

1. Liikmete värbamine

Seltsi liikmeks astumise juures on tarvilik olnud juhatuse nõusolek ja kahe seltsiliikme soovitus, alates 1921. a.-st.

Juhatuse koosolekul 12. veebr. 1939. a. asuti seisukohale: "Kui juhatus ise otsustab liikmeksastumise küsimuse, siis ei ole oluline, et liikmeks astuda soovijail peaksid veel soovitajad olema." Samal juhatuse koosolekul kiideti heaks V. Leetsi koostatud "liikmeks astumise soovivalduse" lehe vorm.

Juhatuse koosolekul 26.veebr.1942. a. tehti kapt. E. Jakobsoni ettepanekul otsus: "Tulevikus uusi liikmeid mitte vastu võtta ilma soovivalduse sisseandmata...Ilma juhatuse nõusolekuta ei ole võimalik astuda L.E.S.-i liikmeks." Sooviavalduse lehed laskis kapt. E. Jakobson trükkida omal kulul.

Sarnased "sooviavaldused", milles liikmeksastujaid palutakse anda oma täielik nimi ja aadress ning juurde lisada liikmemaksu summa, on Seltsis tarvitatud kuni viimase ajani, kuid mitte kategoorilise järjekindlusega. Aastail 1946-50 trükiti "liikmeksastumise soovivalduse" vorme ka ringkirjade juurde – ettepaneku tegemise ning üleskutse mõttes.

Juhatuse koosolekul 21. jaan. 1950. a. otsustati: "Hankida eestlaste aadresse, kes elavad Londonis ja selle lähemas ümbruses, kuid pole veel Seltsi liikmed; neile saata möödunud aasta tegevuse aruanne ja üleskutse liikmeks astumiseks."

Liikmeõiguste küsimuses uute liikmete suhtes jõuti 1951. a. otsusele, et "liikmekandidaat on: (a) *passiivne* liige pärast juhatuse poolt vastuvõtmist, (b) *aktiivne* liige pärast liikmemaksu õiendamist."

(Algas lk. 36 all)

- 10) Torma, A. Diplomaatiliselt rindelt. ("Tulimuld" 1953 nr.1 lk.10-17)
- 11) "M.T." 1941 nr.3 lk.52; Kiri Londonist.
- 12) L.E.S.-i juh. prot. 4.1.42 nr.34 lk.150.
- 13) – juh. prot. 23.11.43 nr.14 pt.2 pöördel.
- 14) Bersmann, J. Meremeeste Kodu saatusest. (E. laevanduse aastaraamat 1948/49 lk.42).
- 15) "M.T." 1941 nr.4 lk.70; Londoni E.Seltsi tegevusest, read 7-9.
- 16) "M.T." 1946 nr.1 lk.9; Kiri Londonist.
- 17) L.E.S.-i juh. prot. 5.1.48 nr.13 pt.2 ja 29.9.49 nr.9 pt.7.
- 18) L.E.S.-i juh. prot. 18.6.43 nr.8 leht 18 ja 7.12.43 nr.15 pt.3.
- 19) Hr. J. Jümase kiri 17. juul. 1948. a.
- 20) L.E.S.-i peakoos. prot. 19.1.47 leht 17 pöördel.
- 21) – peakoos. prot. 8.2.48 leht 22.
- 22) – juh. prot. 22.5.38 nr.7 lk.20.
- 23) "V.-E." 1936 nr.12 lk.352; Kõne Eesti üle Inglismaal.

Seltsi peakoosolekuil ja juhatuskoosolekuil on õige tihti mõtteid vahetatud uute liikmete värbamiseks. Peakoosolekul 31. jaan. 1960. a. O. Pärnsalu tegi ettepaneku: "Kuulutada 1960. a. liikmete värbamise aastaks, kus iga L.E.S.-i liige värbaks aasta jooksul vähemalt ühe uue liikme." Kahjuks jäi see ainult sõnadeks, nagu paljud teised "ettepanekud ja soovitusel" juhatus- ja peakoosolekuil.

2. Liikmete rahvuse küsimus

L.E.S. on põhimõtteliselt eesti rahvuslik organisatsioon. Ent eestlaste hulgas, nagu iga rahva juures, esineb ka segarahvustest abielupaare. Sel põhjusel kerkis üles liikmete rahvuse küsimus juba Seltsi algpäevil... Aga Seltsi juhatus kutsus oma koosviibimistele ka võõrahvustest isikuid, kes ei olnud eestlastega abielus. Näit. juhatus koosolekul 1. det. 1921. a. otsustati lubada Seltsi koosolekuist osa võtta kolmel isikul, kes olid – 2 venelast ja üks sakslane. Juhatus koosolekul 26. jaan. 1922. a. otsustati need isikud, kui head tuttavad, vastu võtta "alaliseks võöraks /s.o. alaliseks külaliseks/ – sest et möödaläinud kahe kuu jooksul vasturaakimisi /nende suhtes/ ei olnud."

Seltsi juhatus protokollis 29. jaan. 1942. a. öeldakse: "Erandidult võivad L.E.S.-i liikmeiks olla need mitte-eestlased, kes on abiellunud eestlastega." Võõrahvustest Briti kodanikke võeti Seltsi toetajaliikmeiks 1944. a.

Esimees E. Aruja püüdis erilise hoolega silmas pidada neid eestlasi, kes on abielus muulastega. Tema nimekirjas oli 1947. a. Inglismaal sarnaseid segaabielpaare 33, kelle aadressid olid teada. Ühes 1948. a. ringkirjalises tegevuse ülevaates ta kirjutas: "Ka sõbralikud inglased võivad meie perega ühineda toetajaliikmetena liikmemaksuga 18 š aastas /nagu kõik teised/. Eriti teretulnud on eestlaste võõrahvustest abikaasa."

3. Liikmekaardid

Liikmemaksu ning liikmeksoleku tõendiks on liikmekaart. Liikmemaksu maksmise kergenduseks lasti 1923. a. liikmekaartidele kuud peale trükkida.

Liikmekaardid ingliskeelse tekstiga, ühe palgelehe ülemise pahempoolse nurga põigiti sini-must-valge lipuga ning kuude viisi maksmise võimalusega, võeti tarvitusele 1941. a. Seltsi liikme kapt. J. Pardi ettepanekul ja tema trükikuludega, V. Leetsi kavandi järgi.²

Praeguse kujuga liikmekaardid, eestikeelse tekstiga, valmistati kapt. E. Jakobsoni kavandi järgi juunis 1945. a. Kaardi vasakpoolse ülemise nurgas on mitmevärviline viikingilaev ning üks-teist täevätahte; parempoolses – E.V. lipuvärvidega vapp tammepärjaga, nagu see viimane on Üleilmise Eesti Ühingu liikmekaardil. Kaartidele ei ole kuusid peale trükitud.

1950. a. trükiti liikmekaardid endisel kujul lisapealkirjaga "Inglismaa Eestlaste Ühing". 1960. a. jäeti eelnimetatud lisapealkiri ära ja selle asemele trükiti: "Asut. 7.7.1921."

4. Liikmemaksu suurus

Peakoosolekute otsustel liikmemaksu suurus oli – aastail 1921-22: 1 š 6 penni kuus, plus sisseastumine 2 š; aastail 1926-27: 6 penni kuus.

Vanemal ajal oli Seltsi juhatus maksude suhtes päris "haleda südame ja helde meelega". Näit. juhatus protokollis 8. okt. 1925. a. öeldakse: "Selle peale vaadates, et Selts kaua ilma tegevuseta seisab, /tuleb/ liikmed selle aja eest liikmemaksudest vabastada; kokkutulemise korral jälle maksusid edasi korraldada."

Juhatus protokollis 28. nov. 1926. a. seisab: "Vanad liikmed, kelle liikmemaksud kaua aega maksmata, samuti ka need liikmed, kes hiljem on juurde tulnud, kõik liikmemaksudest vabastada ja /siis/ esimesest jaanuarist 1927. a. ühiselt 6 d. /penni/ kuus liikmemaksusid maksta."

Edaspidi oli liikmemaks aastas: 1935. a. 3 š; aastail 1936-38: 6 š.

Erakorralisel peakoosolekul 12. mär. 1939. a., mil Selts oli Saatkonna majast lahkumas, määrati liikmemaksuks üks š. kuus; aga "mõned arvavad, et liikmeraha on palju". Erakorralisel peakoosolekul 19. mär. 1939. a., kus 22 liiget andsid allkirja, et nad on nõus maksta liikmemaksu £1 aastas, avaldati lootust, et koosolekult puuduvad liikmed otsusega ühinevad, mis aga ei teostunud; hakati maksta ainult 12 š aastas.

Edaspidi liikmemaksu määr aastas oli: 10 š aastail 1940-47; 18 š aastail 1948-54; £1 alates 1955. a. -st.

5. Raskusi liikmete aadressidega. Liikmete nimekirjad

Alatiseks nähtuseks ja raskuseks on olnud, et elukoha muutmisel suur hulk liikmeid ei võtnud vaevaks juhatusel teatada oma uut aadressi. See "häda" oli juba 1937. a., mil Selts koosnes ainult 50 liikmest.

Peakoosolekul 1. jaan. 1939. a. rääkisid B. Jacobson, V. Leets ja hr. saadik: "Seltsi juhatusel ei ole teada liikmete aadresse; liikmed ise ka ei tee teatavaks, kuigi palutud... Liikmeks astumisel ei võeta aadressi – selleks on "Aadress-raamat", kuhu igaüks ise, vabal tahtel, kirjutab oma aadressi... E.V. Saatkonnas ei ole sunduslikku registreerimist ja Inglise seaduse järele ei saa nõuda isikult aadressi – see on saladus; ka politseist ei anta." Selline vaatevinkel takistas eestlaste organiseerimist ja seltskonnatööd.

Peakoosolekul 20. jaan. 1946. a. öeldi: "Seltsi juhatusel ei ole teada paljude eestlaste elukohti ja raske on neid leida."

Seltsi juhatusel ei olnud korrapäraseid liikmete nimekirju kuni 1942. a.-ni. Oli ainult "Külaliste raamat" ja, nagu eelpool mainitud, "Aadress-raamat"; esimesse kirjutasid kõik koosviibimistele tulijad oma nimed; teist raamatut kasutati kaunis harva, sest aadresside andmine toimus "vabal tahtel".

Korralik tähestikuline (täispoogna suurune) liikmete raamat seati sisse 1943. a. See nimekiri oli kahes osas: (1) tähestikuline – liikme numbril ja täieliku nime ning aadressiga, (2) järjenumbriline – liikme numbril, nime ja lahtritega toetuste ning liikmemaksude kohta aastail 1943-46.

1947. a. liikmete raamat-nimekiri asendati kaart-nimekirjaga; see moodus on tarvitusel olnud kuni tänini. Kahjuks on paljude endiste liikmete kaardid kaduma läinud.

6. Liikmemaksu võlgnike kustutamine

Liikmemaksu tasumine 1937. a., aga ka enne ja pärast seda, toimus harilikult 2 korda aastas: I pool 1. aprilliks, II pool 1. oktoobriks. "Kes selleks ajaks tasunud ei ole, kustutatakse Seltsi liikmete nimekirjast. Liikmed, kes majandusliku kitsikuse tõttu õigeaks ajaks ei saa oma maksu korraldada, saavad, sellest kassapidajale teatades, maksutähtaja pikendust. Need, kellel üldse ei ole võimalusi liikmeraha tasumiseks, kuid soovivad siiski Seltsi liikmed olla, vabastatakse liikmemaksust." 3

1937. a. põhikirja § 7-nda järgi oli Seltsi juhatusel õigus kustutada liikmeskonnast kõik need, "kes oma liikmemaksu aasta jooksul /s.o. kuni 31 dets / ära ei tasu." 4

Seltsi peakoosolek 14. jaan 1945 a. otsustas: möödunud aastal liikmemaksu mittetasunud isikud jäävad edasi Seltsi liikmeiks kui nad 6 kuu jooksul võlgneva liikmemaksu ära tasuvad. Seltsi peakoosolekul 19. jaan 1947 a. "pehmentati seda paragrahvi" ja võeti üles nõue: "Liige, kes ühe aasta kestel pole tasunud /eelmise aasta/ liikmemaksu /võlga/, kustutakse Seltsi liikmete nimekirjast, kui tema pärast juhatuse sellekohast meeldetuletust oma kohustusi pole täitnud ega vabandavaid põhjusi esitanud." See säte leidub Seltsi 1948. a. põhikirjas § 11, lõige 2 ja 1957. a. põhikirjas § 11, lõige 3. See tähendab seda, et liikmemaksu võlgnik võis Seltsi liikmeks edasi olla kuni 1½ aastat. Tegelikult kustutati liikmemaksu võlgnikke alles kolme-nelja aasta pärast, pärast mitmekordseid meeldetuletusi.

Liikmemaksust on vabastatud haigeid ja puudustkannatajaid, kui nad avaldasid soovi Seltsi liikmeks edasi jääda

7. Liikmete arv

Mitme poolt saadud andmeil võib öelda, et L.E.S.-il oli liikmeid: 1921. a. – 25; 1929. a. – 30; 1932. a. – 20; 1937. a. – 50; 1938. a. – 76; nendest väljaspool Londonit 26; 1939. a. – 69; 1940. a. – 75; 11. aug. 1941. a. – 81, nendest meremehi 33, muid mehi 11, naisisikuid 37; 4. jaan. 1942. a. – 108; 1948. a. – 479; 1951. a. – 202, nendest Londonis ja selle ümbruskonnas 94, laevadel 25, mujal Inglismaal 78, välismaal 5, kuid oma liikmemaksu 1951. a. eest olid ära tasunud täielikult ainult 59 ja osaliselt 18; 31 dets. 1952. a. – 143; nendest, kes olid oma liikmemaksu ära tasunud, elasid Londonis 25 ja väljaspool 31; 31 dets. 1968. a. oli nimekirjas 118 liiget. (Täielikumalt vt. peatükk XII).

8. Muud sissetuleku hankimise viisid

Nagu eelpool (peatükk IV, artikkel 14) pealkirja all "Pääsmed" mainitud, olid vanemal ajal koosviibimised suuremalt jaolt tasuta. Tarviduse korraldada hangiti sissetulekuid korjandustest ja teenning kohviõhtuist. Juhatuse protokollis 11. apr. 1937. a. öeldakse: "Seltsi kulude katteks otsustati arendada edasi korjandust, andes välja korjanduslehti allkirja vastu."

Seltsi rahalise olukorra parandamiseks hakati hiljem loteriisid, loosimisi, ameerika oksjoneid ja taldriku korjandusi korraldama. Esimene märkus "loterii" kohta leidub juhatuse protokollis 7. dets. 1943. a., ja see toimus jõulupuu õhtul 19. dets., kus müüdi ära 400 loosipiletit 1 š tükk.

Asju loteriideks, loosimisteks ja oksjonideks on hangitud laevakaptenitelt ja teistelt annetajailt.

Siinkohal mõned andmed Seltsi kassa rahalisest seisukorrast vanemal ajal. 13. dets. 1923. a. – £19.13.0; kogu sissetulek 1937. a. – £40.3.1; 25. sept. 1938. a. – £0.15.0; 1. jaan. 1939. a. – £0.18.9; 1. okt. 1939. a. – £8.18.3.

Kuni 1940. a.-ni oli Seltsi kassas tõesti vähe raha. Nii aastail, mil Seltsi kodu oli Saatkonna majas, ei olnud erilist tarvidust tagavararaha kogumiseks, sest tüüriksmist ei olnud ja mitte ka kütte ning valgustuse kulusid. Elati päevast päeva – nii kuidas saadi. Saatkonnast lahkumise järele hakati Seltsi kassa eest hoolt kandma, aga siis algas varsti II Maailmasõda ja selle raskused.

Alates 1941. a.-st paranes Seltsi majanduslik olukord tuntavalt. Juhatuse koosolekul 4. jaan. 1942. a. öeldi: "Nagu aruannetest selgub, on Selts jõudnud edasi päris hästi. Liikmeid on 108; raha pangas £52.16.6. Kui nii edasi läheb, siis võib loota lähemas tulevikus mugavamaid ruume Seltsile."

Peakoosolekul 3. jaan. 1943. a. revisjonikomisjoni esimees A. Ojasoo "mürgib oma sõnavõtus, et Seltsi 1942. a. kassa läbikäik kui ka kassa seis aasta vahetusel on suurim kogu L.E.S.-i ajaloos." Ei ole ka ime, sest siis toetasid Seltsi rahaliselt 13 jõukamat härrat, nende hulgas 7 laevakaptenit.

Kassa sissetulekute, väljaminekute ja ülejääkide andmeid kuni 1950. a.-ni on väga napilt peakoosolekute ja juhatuskoosolekute protokollides. See on puuduseks, sest protokolliraamatud selleks ongi, et nad annaksid täieliku ülevaate asjaomase organisatsiooni seltskondlikust ning majanduslikust tegevusest. Õnneks on alal hoidunud kassaraamatud ja -dokumendid alates 1942. a.-st.

Annetuste ja korjanduste kaudu saadud sissetulekud

Seltsi enese heaks

(1) Üldised annetused, korjandused a.1942-69	£396.16.-
(2) Loteriid, oksjonid, "amoripost" a.1943-46, 1949.53 ja 1955	130.15.-
(3) Eesti rinnaiipukesed a.1943-45	99. 7.-
(4) Lilled ja koogid a.1943 ja 1945	35. -, -
(5) Seltsi lipu, ajaöö ja raamatuk. heaks 1957. a.	50.19.-
	<hr/>
	£712.17.-

Teiste organisatsioonide heaks

(6) I.E.Ü.-u Invaliididefondile a.1951-61 ja 1968. a.	£123.16.-
(7) Eesti Abistamise Komiteele a.1952-69	176. 3.-
(8) I.E.Ü.-u Koolifondile ja Suvekodule a.1953-69	182.12.-
	<hr/>
	£482.11.-

9. Toetuste andmine

Seltsi poole on pöördunud toetuste saamiseks mitmed eesti organisatsioonid Inglismaalt, Rootsist ja Saksamaalt. Vabade summade puudusel on antud toetused kahjuks väiksed olnud.

Et toetuste andmist järjekindlaks teha ja ideelise põhimõttega siduda, määrati 1955.a. peakoosolekul esimehe ettepanekul kindlaks erikorjanduste tähtpäevad: Emadepäeval – Koolifond, Võidupühal – Invaliididefond ja Välis-Eesti Päeval – Eesti Abistamise Komitee.

Teistele organisatsioonidele Seltsi kassast antud toetused

(Osalt erikorjandustest saadud, osalt üldsissetulekuist makstud)

(1) E.V. aastapäeva kulude (osaliseks) katteks a.1942-44 ja 1946	£ 43.15.-
(2) Ev.-luteriusu jumalateenistuste korraldamiseks a.1943 ja 1945-47	67. 6.-
(3) Eesti Abistamise Komiteele a.1944 ja 1952-1969	202.17.-
(4) "The Baltic Review" 1946 a.	60. --
(5) Balti Nõukogule a.1947-48	25. 8.-
(6) Londoni Eesti Spordi-Klubile ja Spordiseltsile a.1949, 1954-55 ja 1957	16.14.-
(7) (M. Loite) Meeskoorile 1949 a.	10. --
(8) Londoni Eesti Koolile a.1949-52	186. --
(9) I.E.Ü.-u Koolifondile ja Suvekodule a.1950 ja 1953-69	183.16.-
(10) I.E.Ü.-u Invaliididefondile a. 1951-69	173.15.-
	<hr/>
	£969.11.-

Lisaks eeltoodule olgu öeldud, nii palju kui teada, et Seltsi esimees E. Aruja andis oma *isiklike* erakorjanduste summadest:

(11) I.E.Ü.- juhatusel (E. Informatsiooni Keskuse ülejääk) 1948. a.	£ 32. 3.-
(12) The Baltic Humanitarian Association'ile H. Jackson'i "Estonia" 2.tr. heaks 1949. a.	20. 5.-
(13) Eesti Abistamise Komiteele 1949. a. ja 1951. a.	5. 5.-
(14) I.E.Ü.-u Invaliididefondile 1951. a.	39. 7.-
(15) Londoni "Eesti Majale" 1951. a.	14. 1.-
	<hr/>
	£111. 1.-

Sõjavangidele Inglismaal saadeti ajalehte "Välis-Eesti" 1946. a.

Saksamaal eesti invaliidide kodu ehituskapitali heaks toimus "Eesti Majas" 26. sept. 1959. a. Henny Aruja korraldusel piduõhtu, mille ülejääk £15.16.0 saadeti E.A.K. kaudu edasi.

L.E.S.-i juhatuse nimel toimetati korjandusi ka teiste eesti organisatsioonide heaks, kuid saadud summad, kuni 1951. a.-ni, anti üle eraviisil ilma Seltsi kassast läbi kandmata. Seltsi

koosviibimistel ja pidudel on eraldi oma korjanduslehtedega käinud ka teiste organisatsioonide esindajad.

Saadud annetused ja antud toetused ei ole suured olnud, kuid heategevust on püütud arendada siirameelselt.

Ja nõnda on seltskonnatöös käidud käsikäes ning aidatud üksteise koormat kanda võimaluse piirides.

VI. L.E.S.-i KOOSVIIBIMISED JA PIDUD

1. Seltsi koosviibimistest algaastail ja üldiselt

Londoni eestlaste üks *esimestest pidulikest kokkutulekuist* toimus Saatkonnas E.V. aastapäeval 24. veebr. 1921. a. asekonsul J. Sapase kutsel.

Seltsi asutamise järele toimusid koosviibimised Saatkonna majas Seltsi ruumis: igal neljapäeva õhtul juunist 1921 kuni aprillini 1922, igal laupäeva õhtul aprillist 1922 kuni jaanuarini 1923, igal pühapäeva õhtul jaanuarist 1923 kuni 1924.

Seltsi algaastail oli nõnda, et peale lugemislaua kasutamise, näidendite õppimise ning ettekandmise ja seltskondlike ajaviitemängude korraldamise peeti Seltsis ka kõnesid, lauldi ühislaule ja tehti "väikest jalakeerutust" grammofonimuusika saatel. Suuremad pidud olid harilikult E.V. aastapäeval, jõulupühal, Vana-Aasta õhtul ja hilisemal ajal Välis-Eesti Päeval.

Esimestel aastatel oli tegevus Seltsis kaunis elav. 1. sept. 1922. a. asutati "thee-kassa" ja valiti kolmeliikmeline komisjon "teeõhtute" korraldamiseks. Peeti mitmeid "veikeste ettekannetega" pidusid "perekonnaõhtu", "aastapidu" ja "näitemängu õhtu" nimetuse all. Esimene jõulupuu "õhtusõngiga" oli 25. dets. 1921. a. Osavõtmaks 5 š täiskasvanult, lapsed "prii". Koos oli 24 isikut.

Teine jõulupuuõhtu peeti 26. dets. 1922. a. "näitemängu, thee ja õhtusõngiga". Osavõtmise kuluks määrati 5 š isiku pealt; inglise kombe kohaselt pidulised kandsid mitmevärvilisi paberist mütsikesi.

1935. a. peeti 25 koosviibimist; osavõtjaid oli kogusummas 741 – *keskmiselt* 30 isikut igal kokkutulemisel; ainult neljal korral oli 40 kuni 50 osavõtjat, ent jõulupuuõhtul 26. dets. oli rekordiliselt

Allikate viited, V peatükk.

- 1) L.E.S.-i juh. prot. 18.1.51 nr.9 pt.4.
- 2) – juh. prot. 17.3.41 nr.30 lk.137.
- 3) – juh. prot. 11.4.37 nr.2 lk.9-10.
- 4) – juh. prot. 28.10.42 nr.42 lk.171 ja 29.7.43 nr.9 leht 19.

rohke arv – 88 osavõtjat. 1936 a. käis koos keskmiselt 21 osavõtjat igal koosviibimisel. (L.E.S.-i "Külastuste raamat" 31.3.1935 – 23.6.1936).

Alates 1941. a.-st on koosviibimiste ja pidude korraldamisel valitsenud põhimõte: mitte keelata osavõtmist nendele, kes ei ole Seltsi liikmed; *takistuseks ei ole ka inimese poliitiline kuuluvus*, kui ta seda avalikult ei propageeri.

Aastail 1942-46 olid harilikud koosviibimised enamasti igal laupäeval või pühapäeval, suuremad aga – E.V. aastapäeval, Emadepäeval, Võidupühal, Välis-Eesti Päeval ja Jõulupuuhütlul.

2. Eesti Vabariigi aastapäev

E.V. aastapäevade pühitsemise eest on algusest peale hoolitsenud Saatkond ise, kuid Seltsi tegelased on alati kaasa aidanud. Iseseisvuse ajal olid kavalise osa täitjaks mitmed külastussolistid kodumaalt.

Aino Kallas oma mälestuste raamatus "Leiuretkedel Londonis" kirjutab Londoni saatkondade "atraktsioonidest" nende riikide aastapäevadel. Eesti Saatkonna kohta to ütleb: "Uute... riikide saatkonnad võistlesid omavahel leidlikkuses, kuidas oma olemasolu reklaamida... Ka meie püüdsime oma võimeid mõõda iseseisvuspäeval reklaamida oma kodumaiseid tooteid... Ühel aastal otsustasin... et seekord Saatkonna daamid – meid oli kokku viis... – pidid esinema eesti rahvariideis. Olin enesele Tallinna Kodukäsitööst tellinud ilusad rahvariided... Mõlemate tütarde jaoks leidsime saatkonna ladudest sobivad rahvariided ja meie sekretäride prouadel olid kummalgi omad. Kõik oli nõnda parimas korras, kuid õhtul enne pidupäeva tuli esiti üks, siis teine sekretäri proua teatama, et nad siiski ei kavatse esineda rahvariideis. Nad ei soovivat osa võtta "maskeraadist" ega teha ennast naeruväärseks välismaalaste silmis... Jäin siis üksi oma tütardega esindama eesti rahvariideid. Mul oli siiski õigus: meie rahvariided äratasid nii imestust kui tähelepanu. Olin saavutanud oma eesmärgi – reklaamida Eesti ilusat rahvakunsti rahvusvahelisele publikule."¹

E.V. aastapäeval 24. veebr. 1937 a. esinesid "Londoni Eesti kooli liikmetele" pianist Vera Bick ja viiulikunstnik Hubert Anton. Seltsi esimehe hr. E. Sarve ettepanekul saadeti tervitustelegramm riigivanemale ja sõjavägede ülemjuhatajale.²

"Eesti Vabariigi... 20-nda aastapäeva pühitsemiseks (1938 a.) oli Eesti saatkonda Londonis kogunenud eestlasi suuremal arvul, kui kunagi varem. Saadiku sissejuhatavate sõnade järele tuli heliplaatidelt ettekandele *riigihoidja kõne väliseestlastele*... Seltsi esimehe /Boris Jacobsoni/ ettepanekul otsustati saadikut paluda ja koosolijate nimel saata tervitustelegrammid riigihoidjale ja sõjavägede ülemjuhatajale."³

Ajakirja "Meie Tee" andmeil toimusid E.V. aastapäevade tähistamised aastail 1941-46 kahes osas: jumalateenistused rootsi kirikus, Harcourt St. W.1, kus esimestel aastatel jutlustas soome õp. Toivo Harjunpää eesti keeles ja hilisematel – rootsi õp. C. Söderberg inglise keeles; jumalateenistustele järgnes iga kord "ühine sõbralik koosviibimine" rootsi kirkumaja saalis; koos oli harilikult umb. 50 inimest.

E.V. aastapäeva puhul 1943 a. saadeti koosolijate nimel telegrammid Briti peaministrile ja Ühendriikide presidendile.⁴

E.V. aastapäeva koosviibimisel pühap. 27. veebr. 1944 a. koosolijad võtsid vastu resolutsiooni, milles rõhutati, et hoolimata kallaletungijate survest, ei ole murdunud Eesti rahva tahtmine võita tagasi oma vabadus ja iseseisvus. Tõrjudes kindlalt tagasi Nõukogude Vene nõudmised Eestile, eestlased Inglismaal keelduvad uskumast, et ühe Liitunud Rahvaste liikme laiutuspüüded võiksid mõjutada otsusi, mis paratamatult puudutavad Lääne Demokraatiat avalikult proklameeritud poliitikat ja üldise rahu korraldust. Resolutsioon saadeti Briti peaministrile ja Ühendriikide presidendile.⁵

L.E.S.-i Naiskoor ja Rahvatantsu Rühm on E.V. aastapäevadel esinenud alates 1944. a.-st. Pärast II Maailmasõda on esinenud ka mitmed eesti laulu- ning klaverisolistid Inglismaalt ja Saksamaalt.

Seltsi juhatus koosolekul 4. apr. 1943. a. otsustati: "Eesti Vabariigi 25. aastapäeva pühitsemisega seoses olnud kulud võtta Seltsi kanda." Sõja-aastail oli harilikult nõnda, et Seltsi juhatus maksis kiriku organisti ning õpetaja tasu ja osaliselt einelaua väljaminekud.⁶

3. Emadepäev

a. Üldine kirjeldus

Saadud andmeil võib öelda, et esimene Emadepäev peeti Seltsis "kohviõhtuna" 12. mail 1935. a. Koos oli 48 kaasmaalast. Teine koosviibimine oli 10. mail 1936. a., osavõtjaid 24.

Sõja-aastail oli esimene Emadepäev 10. mail 1942; sissetulekut ei olnud; einelaua korraldamiseks maksti Seltsi kassast £3.19.8, ent suur osa toiduaineid saadi kaasmaalastelt tasuta; see "hankimise" komme on püsinud kuni tänaseni.

Kõik Emadepäeva tähistamised on harilikult olnud maikuu teisel pühapäeval; aga kui see pühapäev langes kokku Suvistepühadega, siis maikuu esimesel pühapäeval, nagu see oli 1951. a.

Esinejad on peamiselt lapsed ise olnud, aga harukordadel on neid oma "paladega" teotanud ka "suured" – laulukoor ja rahvatantsijad.

Sissepääs lastele ja emadele on olnud tasuta, teistele aga vabatahtlik annetus või kindel pääsme hind 3 š.

Toiduainete ratsioneerimise aastail hangiti lastele võid, piima ja suhkrut kaasmaalastelt.

Emadepäeval 16. mail 1943. a. korraldati lilled ja kookide oksjon, mis tõi sisse £18.

1944. a. korraldati Emadepäev "Bulldog" restoranis, New Bond St. W.1, kus osa kavast jäädvustati heliplaatidele, mida hiljem anti edasi BBC'i Põhja Euroopa saatkavas.⁷

Emadepäeval 13. mail 1945 a. oli koos umbes 120 inimest, nende hulgas eestlasi Rootsist – teel Kanadasse, ja eestlasi Kanadast – teel Euroopa kondinendile, ka sõjamehi – "kuid elavamad kõigist oli rohkearvuline laste pere."⁸

Emadepäevale 8. mail 1949. a. tõi Seltsi liige Joh. Piip kimbu kullerkuppe oma aiast, mis olid Koerust end. liikme hr. B. Paabu kodust 18 a. tagasi saadud ja kasvatatud kullerkupust.

Emadepäevade kavalise osa organiseerijad on olnud: keegi Seltsi juhatusliikmeid aastail 1942-51, Salme Pruuden 1952-58, Maarja Reiman ja Virge Taul 1959-60, Henny Arja 1961-62, Ksenia Ilves 1963-67, Ursula Pruuden 1968, August Taru 1969-70. Sissejuhatava palvuse on pidanud dr. theol. J. Taul alates 1948. a.-st.

b. Londoni eesti laste koorilaule 1949-65

Laulud on enamuses ettekantud Emadepäevadel; nimekiri ei ole täielik – andmete puudusel; juurde on märgitud laulmise aastaarvud lühendatud kujul, näit. 58 = 1958. a.

- Aav, E. Laul sinust, kodumaa. 49.
 Aavik, J. Emale. 58.
 – Hoia, Jumal, Eestit. 60.
 – Kevadel. 54.
 – Kiigu, liigu laevukene. 56.
 – Kodule. 49.
 – Kodumaa laul. 56.
 – Kust see laps need sukad sai? 56.
 – Minu vanaema. 54, 61.
 – Teele, tee, kurekesed. 56.
 Hiirejaht. Koori- ja soololaule klaveri saatel. 55, 65.
 Härma, M. Kallis emakene. 52, 54, 58, 59, 60.
 Juba linnukesed. 55.
 Konnalaul. Eesti rahvaviis. 52.
 Kord mõtetes istus üks emake nii. Eesti rahvaviis. 59.
 Kulda kapja kõrvikene. Rahvalaul, seadn. J. Aavik. 58.
 Kus sa käisid, sokukene. Eesti rahvaviis. 61.
 Kõo teretamine. Eesti rahvaviis. 49.
 Meremeeste laul. Soome. 59.
 Mu koduke on tilluke. Eesti rahvaviis. 55, 59.
 Ratsasõit. Eesti rahvaviis. 52.
 Saar, M. Mu rannikmaa. 49.
 Simm, J. Kevade kuulutajad. 65.
 Sini-must-valgele (?). 49.
 Tiiu talutütrekene. Eesti rahvaviis. 49.
 Uhti-uhti uhkesti. Eesti rahvaviis. 61.
 Vaikne kena kohakene. Eesti rahvaviis, seadn. J. Aavik. 52.
 Vörk, E. Eesti lipp. 49.
 Üksik majakene. 55.

c. Londoni eesti laste näidendeid ja laulumänge 1945-66

(Ettekande kronoloogilises järjekorras)

- Konn ja varblane. Kahekõne. 1945.
 Aavik, J. Marjule. E. Enno luuletus. Mängitud laulumänguna, 4 tegelast, 21.8.49.
 Karjapoiss. Eesti rahvalaul, soome rahvaviisil. Mängitud laulumänguna. 21.8.49.
 Sipelgate paraad. Teine vaatus näidendist "Sääse seiklused". 21.8.49.
 Pihla, Magda. Õnneretsept. Lastenäidend 3 vaat. 23 tegelast. (Londoni Eesti Kooli laste etendus Canterbury Hall'is, Cartwright Gardens, W.C.1). 16.4.50.
 Ilves, J. Vanaema prillid. 2 tegelast. 11.5.52.
 Merilaas, Kersti. Minu ema. 6 tegelast. 11.5.52.
 Helbemäe, G. Koduhaldjas. 3 tegelast. 10.5.53.
 Kaval Ants ja Vanapagan. Dramatiserinud Salme Pruuden.
 Näitejuht: Sinaida Hiimäe. 4 tegelast. 10.5.53.
 Mehike. 4 tegelast. 16.5.54.
 Kahekõne – linnalaps ja maalaps. 16.5.54.
 Luts, O. Kentuki Lõvi. Katkend "Kevadest", Dramatiseerinud S. Pruuden. 11 tegelast.
 Näitejuht: S. Hiimäe. 16.5.54.
 Oro, J. Kui Engli sukk oli katki. 9 tegelast. Näitejuht: Virge Taul. 15.5.55.
 Luts, O. Kapsapea. 8 tegelast. Näitejuht: S. Hiimäe.
 Emale ja kodule. 4 tegelast. 13.5.56.
 Eit-Taati. 5 tegelast. 13.5.56.
 Heiberg, M. Ära läks. Dramatiseering. 3 tegelast. 13.5.56.
 Raatma, Salme. Kirju pall. Dramatiseering. 4 tegelast. 12.5.57.
 Hellake. Lastenäidend kolmes pildis Kreeka muinasjutu ainetel. 9 tegelast. (Kanti ette osaliselt). 11.5.58.
 Nõiduse kütkes. Muinasjutt 3 vaatuses. 9 tegelast. (Vt. "Laste Rõõm" 1923. a. nr. 7-9. Kanti ette osaliselt). 8.5.60.
 Linda seiklus Jaaniõöl. Koostanud Henny Aruja. 7 tegelast. 13.5.62.
 Ema armastus. Korea muinasjutt. 3 tegelast. 9.5.65.
 Hommikune kahekõne. 9.5.65.
 Põimik: (1) Ilulugemine – Lauliku lapseõli,
 (2) Laste segakoor – Laulge poisid,
 (3) Rahvatants – Kuppari muori. 15.5.66.

4. Mai-ball

Pidulikke koosviibimisi – algul kevad-balli, hiljem mai-balli nimetuse all – hakati pidama alates 1949. a.

Ball algas avatantsuga; seda toimingut on peetud väga tähtsaks, sest esitantsijate paar on alati juhatause poolt "ette määratud ja palutud"... Ja seal siis olid lilleneiud, õhupallid, lehvivad

paelad (streamerid), loteriinumbrid; uute tantsude demonstratsioon; paremaile tantsijaile auhinnad. Iga pidulise rinda kinnitati vastav number – maikuninganna ja tema printsi valimiseks, mis toimus sellekohase komisjoni otsusel, ent viimasel ajal piduliste eneste poolt sedelitega hääletamise teel. Mai-kuninganna valimiste põline korraldaja oli kapt. B. Nelberg kuni Inglismaalt lahkumiseni 1962. a.

Mai-balli "Tervituskirjas" Caxton Halli'is 1951. a. öeldakse: "L.E.S.-i juhatusel on heameel Teid tervitada ja soovida tujuküllast meelelahutust. Lilleneiud ootavad Teid, et kinkida ühtainsat õit. Lillesidemega tahaksime kõita veel palju sõpru – uusi ja vanu. Ainult kaks sarnast õit on täna siin saalis – otsige teist ja ühinege temaga lillede valtsiks. Jõudis kohale juba Eestis tuntud kuulus käetark! Kes meist ei tahaks piiluda tulevikku ja leida lahendust paljudele salajastele südame-soovidele. Otsige üles käetarga telk. Ainult täna kuulete tõtt 2/6 eest! Kas on juba saabunud Suve-kuninganna ja tema Prints? Valimise toimekond on algusest peale otsimas haruldast Sõnajalaõit ja tema Printsi – Jaani. Nendel, kel pole õnne saada kroonitud, on ometi võimalus loosipileti kaudu võita pudel sädelevat vahuviina või spetsiaalselt tänaseks küpsetatud tort ja nõnda leevendada oma kurvastust."

Mai-balli sissetulek, näit. 1949. a. oli £90.13.3; väljaminek £71.17.6; ülejääk £18.15.9. Orkestri tasu £21.

5. Võidupüha

Kokkutulemisi Võidupühal 23. juun. peeti aastail 1935-39, kuid need olid ilma aktuse kavata. Sõja-aastail korraldati esimene Võidupüha koosviibimine *kohviõhtuna* Seltsi ruumides Sveitsi Klubis 28. juun. 1942. a. Järgnevad peeti juba aktuse kavaga: 1943. a. kapt. E. Jakobsoni kodus Woodham Lane, West Byfleet, Surrey, ja 1945. a. kapt. P. Onno kodus Terrace Road, Walton-on-Thames, Surrey.

E. Aruja kirjutab P. Onno kodu kaunistuste kohta Võidupühal: "Juba eemalt oli näha, et aias oli käimas midagi erakorralist. Sini-must-valge lipp lehvib ümbritsetud sõbralike riikide rahvusvärvidest ja siis veel meremehe traditsiooni kohaselt terve meri lipukesi, nii nagu neid... näeb laevastiku-paraadidel."⁹

Aastail 1944 ja 1946-60 peeti kõik Võidupühad kapt. B. Nelbergi kaunis kodus Woodham Road, Horsell, Woking, Surrey.

Alates 1961. a. -st on see toimunud Londonis Eesti Majas, aga kahjuks "teiste ülesannete" vahe-tuleku pärast, mitte enam järjekindlalt igal aastal; juuni/juulikuu vaheleuljaks oli üleinglismaa-line laulu- ehk suvepäev.

Võidupühade aktuse üheks osaks on olnud *jumalateenistus* aastail 1947-60; selle pidajaks on olnud Dr.theol. J. Taul; tema äraolekul pidasid seda: õp. A.E. Aaviksaar 1958 ja nende ridade kirju-taja aastail 1957, 1959-60.

Pidukava näitena kirjeldaksin 1956. a. korraldatud Võidupüha (1) Eesti lipu välja toomine ühis-lauluga "Kaunistagem Eesti kodad kolme kodu värviga"; (2) võidutule süütamine (Salme Pruudeni kirjutatud 1934. a.) sõnade järgi: "Sütti, lõke, sütti, valgus...";¹⁰ (3) jumalateenistus, (4) E.V. saa-diku tervitus; (5) Eesti hümn; (6) pidukõne; (7) Eesti maakondlike võidutuletõrvikute väljatoomine

ühislauluga: "Kuule, kuidas hääli helab, Vanemuise kandlelt kõlab..."; (8) ilulugemine "Kalevi-poeg Soome Sepa juures mööka ostmas"; (9) ühislaul "Eestimaa, mu isamaa, kuis mull' armas oled Sa..."; (10) rahvatantsud; (11) lõppsõna ja Eesti lipu väljakult äraviimisel ühislaul "Mu isamaa armas, kus sündinud ma..."; (12) einelaud ja seltskondlik ajaviide, juulates eesti heliplaadi muusikat, mängides "viimast paari", tennist jne.

Võidupüha tähistamisel 28. juun. 1959. a. oli suure valge riide peale, mis asus aktuse lipu ja võidutule läheduses, kinnitatud Eesti hünni viimase salmi sõnad, juhtides tähelepanu meie hünni 90. a. sünnipäevale.

Paaril hilisemal aastal olid murule, Eesti lipu ja võidutule ette, kinnitatud hiigla suured val-ged tähed "E.V." ja nende tähtede juurde pandud "maakondlikud tõrvikud", mis süüdati isamaalise ühislaulu ajal kohe pärast võidutule süütamist.

6. Valis-Eesti Päev

Enne II Maailmasõda oli Välis-Eesti Päeva töölislike korraldajaks E.V. Saatkond, kuigi seda tehti L.E.S.-i kui Välis-Eesti Ühingu liikme ning kohaliku seltskondliku organisatsiooni nimel. Sõjaajal ja pärast seda on selle tähtpäeva korraldajaks olnud Seltsi juhatus.

Nendest andmeist, mis mulle kättesaadavad olnud, nähtub, et 28. nov. 1936. a. korraldati Välis-Eesti Päeva koosviibimine E.V. Saatkonnas, kus saadik A. Schmidt (uue nimega Torma) ja tema abikaasa võtsid vastu umb. 100 külalist. "Proua Schmidt oli rahvarõivais, mis ohtu eestipära sust aina tõstis... Muidugi ei puudunud... ka muusikaline osa, kus pr. saadik esines lauluga. Siis aga asuti rikkalikult kaetud pidulauda. Ei puudunud ka maitvad "Kave" saadused ega... eesti sigaretid... Põrandavaip keerati kõrvale ja algas ringmäng, hiljem vahelduseks tants. Välis-Eesti Päev aitas ehitada silda Kodu- ja Välis-Eesti vahel."¹¹

Välis-Eesti Päeval 27. nov. 1937. a. korraldasid saadik ja proua Schmidt piduliku vastuvõtu Saatkonna ruumides. Osavõtjaid oli umb. 120 Londonist ja mujalt Inglismaalt. Oma kõnes saadik tuletas meelde Välis-Eesti Ühingu tegevust. V.-E. liikumise sihte ja V. E. Päeva pühitsemise mõtet. "Pikema peokõne väliseestlaste suhetest kodumaaga pidas L.E.S.-i esimees B. Jacobson. Järge sid mõned eesti soololaulud prl. Kapteni tõlgitsusel. Ants Lauter kes veetis paar nädalat Londonis kandis ette katkendi Tammsaare romaani "Tõde ja õigus".¹²

1938. a. korraldati eestlastele Saatkonna ruumides pidulik koosviibimine, millest võttis osa umb. 125 inimest. Kontsertosas esinesid klaverikunstnik Heljo Sepp ja viiulikunstnik Vladimir Alumäe. L.E.S.-i poolt annetati pr. Schmidtile suur kimp lilli.¹³

Maailma sündmuste muutunud olukorras jäid ära Välis-Eesti Päeva tähistamised aastail 1939-40.

Seltsi juhatus koosolekul 26. okt. 1941. a. otsustati: "Saata kirjalikud kutsed kõigile eestlas-tele üle Inglismaa, mitte vahet tehes poliitilisele kuuluvusele ja mitte ka neile, kes pole L.E.S.-i liikmed, kuid kelle aadressid on teada, paludes neid ilmuda "Sveitsi Klubisse" L.E.S.-i ruumidesse Välis-Eesti Päeval 30. nov. 1941. a. kell 17.00."

Pidupäeval oli suur saal dekoreeritud Eesti ja Inglise lippudega; laudadele olid asetatud iga koosviibija tarvis, Eesti lipuga kaunistatud kaante vahel, eesti laulud ühislaulmiseks. "Meie Tee" andmeil "rahvast oli palju, nende hulgas kaunike hulk meremehi."

Hilisemal ajal peeti Välis-Eesti Päevi igal aastal, harilikult novembrikuu viimasel laupäeval.

1943. a. toodi kohale suur Eesti riigilipp ja väiksed laulupid.

Välis-Eesti Päeva tähistamisel 26. nov. 1944. a. oli kava lõppakordina stseen Eesti vabaduse eest langenute auks; läbi pimentatud saali kandsid pr. V. Õunapuu ja prl. A. Vageström näitelavale, tasase muusika saatel, lõkendava ohvritule, mis nad asetasid lilledest ümbritsetud altarile – pärast pr. Õunapuu kirjutatud teksti ettekandmist; läbi pimedat saali kostis ohvritule juurest naiskoori ettekandel J. Aaviku "Puhake, paremad pojad..." Lühikese vaikuse järele süttisid saalis uuesti tuled. Lauldi ühiselt: "Mu isamaa, mu õnn ja rõõm..."¹⁴

Aastail 1944-45 oli Välis-Eesti Päeval koos üle 100 eestlase.

Alates 1957. a. -st on need öhtud toimunud Eesti Majas.

Aastail 1951-62 oli kavas: (1) Eesti (hiljem Seltsi) lipu väljatoomine; (2) aktuse avamine välis-eestlusele sobiva luuletusega; (3) *leina* ja *autulede süütamine* ühislauluga "Isamaa ilu hoieldes..."; (4) pidukõne; (5) koorilaul; (6) klaverisoolo; (7) ilulugemine; (8) rahvatants; (9) Eesti hümn ja lipu äraviimine.

1958. a. oli Välis-Eesti Päevaks valmistatud *kaks suurt tabelit*. Lava ühele poolele olid pandud *Eesti ajaloo* tähtsamad *tähtpäevad* ühes *juhtlause esimese osaga*:

"Mõtlen muiste mälestusi..."

Eesti eel-ajalugu: umb. 6000 a.e.Kr. ja 1000 a.p.Kr.

Muistse Eesti kaitsesõjad ja sõjaretked aastail 1030-1207.

750 a. muistse Eesti Vabadussõja algusest (1208-27).

615 a. Jüri-õõ Vabadusvõitluse algusest (1343-45).

534 a. mõisnikele antud õigusest põgenenud talupoegi tagasi nõuda (1424).

400 a. Vene-Liivi sõja algusest (1558-61).

250 a. Tartu hävitamisest Põhjasõjas (1708).

218 a. pimedat pärisorjuse algusest (1740).

140 a. pärisorjuse kadumisest (1816-19).

100 a. Mahtra sõjast (1858).

90 a. teoorjuse kaotamisest (1868).

50 a. Eesti Rahva Muuseumi asutamisest (1908).

45 a. "Estonia" teatrimaja avamisest (1913).

40 a. Eesti II Iseseisvuse sünnist (1918).

40 a. Eesti Vabadussõja algusest (1918-20).

35 a. VIII Üldlaulupidust (1923).
Eesti II Iseseisvuse lõpp⁺ 21. juunil 1940. a.

Lava teisel poolel olid ülesloetud mõned teosed, mis käsitlevad eesti rahva Vabadusvõitlusi aastatuhande kestel. Ta algas *juhtlause teise osaga*:

"Vanal ajal sündinud asju..."

Muistse Eesti võitlused oma Iseseisvuse ja Vabaduse kaitsel aastail 1030-1227

Saal: Vambola (1889).

Aita (1891).

Leili (1893).

Metsanurk: Ümera jõel (1934).

Hindrey: Urmas ja Merike I-II (1935-36).

Loojak (1938), 1. osa – Nõid.

2. osa – Lembitu.

Mälk: Läänemere isandad (1936).

"Jüriõõ" Vabadusvõitlus 1343-45

Bornhöhe: Tasuja (1880).

Villu võitlused (1890).

Järv: Karolus (1892).

Saal: Hilda (1890).

Põhjasõda 1700-21

Käsu Hansu nutulaul (1708).

Mälk: Surnud majad (1934).

Mahtra sõda 1858

Vilde: Mahtra sõda (1902).

Eesti ärkamisaeg 1860-90

Jakobson: Kolm isamaa kõnet (1870).

Noor-Eesti aeg 1905-17

Suits: Elu tuli (1905).

Eesti Vabadussõda 1918-20

Gailit: Isade maa (1935).

Kivikas: Nimed marmortahvil, 1. osa (1936), 2. osa (1948), 3. osa (1951), 4. osa (1954).

Raudsep: Lipud tormis (1937)

Koguteos: Eesti Vabadussõda 1918-1920, 2. tr., I. anne (i. a.), II. anne (1951).

Iseseisev Eesti Vabariik 1918-1940

Koguteos: Eesti 20 aastat Iseseisvust sõnas ja pildis (1939).

Eesti Teise Iseseisvuse lõpp

Ristikivi: Kõik, mis kunagi oli (1946).

Uibopuu: Keegi ei kuule meid (1948).

Juhtlause lõpuosa:

"Ärgake, ärgake, taaralaste taimed!"

Võidupühade ja Välis Eesti Päevade korraldamise aastail 1952-62 oli mul soov rõhutada Eesti Iseseisvuse mõtte ja vaimlise idee esiletõstmist mitte ainult sõnalise *kuulmise*, vaid ka selle mõtte ning idee *nägemise* kaudu, tuues kaasmaalaste ette meie ajaloo sündmusi ja sümboleid.

7. Jõulupuu-õhtu

Jõulupuu-õhtuid on Seltsis korraldatud igal aastal alates 1921. a. -st. Vanemal ajal oli jõulupidul harilikult "traditsiooniline" *ühine* õhtusöök, eriti aastail 1921-23 ja 1939-46. Hilisemal aastail on kasutatud üldist einelauda *individuaalselt*; kõige muu kõrval on au sees olnud jõuluvorstid, hapukapsad jm eestipärased toidud.

Jõulupuu-õhtul 26. dets. 1937 a. oli Seltsi ruum kaunistatud Jõuluvana jagas välja vastastikused kingitused; pakuti "teed ühes maiustuste, võileibade, küpsiste ja õuntega." ¹⁵

Iseäranis pidulik jõuluõhtu söök oli laup. 23. dets. 1939 a. Refectory Restoranis, Finchley Road, N.W.11. Spetsiaalselt olid trükitud nägusad menüükaardid Seltsi nime ning pühade õnnesooviga. Eesti keele "pärlite" pärast toon ära selle kaardi teksti muutmata. Kaardi teisel küljel seisab: "Röömsaid Jõulu Pühi ja Õnneliku Uut Aastad"; kaardi kolmandal küljel: "Menu Aedvilja Kreem. Kala Fillet (Inglise). Pattersilli Kaste. Kanapraad Inglise Chipolata. Praaditud Kartolid (Prantsuse). Bruxelli Kapsad. Jõulu jää. Tulejälle 1940."

Juhatuse koosolekul 4. dets. 1940. a. määrati kindlaks, et Seltsi jõulupuu pühitsemine on igal

aastal viimasel *pühapäeval* enne pühi. Hilisemal aastail muudeti seda otsust selles mõttes, et jõulupuu on viimasel *laupäeval* enne pühi.

Juhatuse koosolekul 14. dets. 1941. a. otsustati: Jõuluõhtu korraldada 21. dets. Šveitsi Klubi suures saalis; postiteel saata kutsed nendele Seltsi liikmetele, kes elavad väljaspool Londonit; muretseda jõulupuu ja rohkesti küünlaid, mis asetada igale lauale; trükkida jõululaulud; korraldada kohvilaud võileibade ja koogikestega; selle jõuluõhtu pühitsemine on tasuta igale osavõtjale – ka nendele eestlastele, kes ei ole Seltsi liikmed.

20. dets. 1942. a. toimus Seltsi jõulupuu "Gargoyle Club" saalis, 69 Dean St. W.1; õhtusöök 9 s; kes sööki ei soovinud, nendele sissepääs 2/6. Ruumide üür aga £15 15 0. ent "juhatuse meesliikmed otsustasid üürirahaga Seltsi kassat mitte koormata ja selle summa eneste ja oma sõprade vahel kokku korjata." ¹⁶

19. dets. 1943. a. peeti jõuluõhtu, eelmise eeskujul, "Gargoyle Club'is"; sissepääs koos õhtusöögiga 13/6, ilma 5/- . Mängis orkester. Mitteliikmete ja külaliste kaasatoomisel nõuti, et Seltsi liige pidi neid *kirjalikult* soovutama. Einelaua asjus peeti tarvilikuks, "et iga juhatusliige tooks kaasa vähemalt 40 kooki". Seltsi liikmeilt hangiti rasvaaineid küpsiste ja kookide küpsetamiseks.

Juhatuse koosolekul 20. nov. 1944 tehti *esmakordselt korraldus*, et "igauks saab väikese kingituse, kusjuures kõik pidid kaasa tooma väikese nimeta kingituse, mis siis jagati ära piletinumbrite järgi." (Hilisemal ajal on nõnda olnud, et "kes toob nimeta kingituse, saab jõuluvanalt kingituse vastu.") Samal juhatuses koosolekul tehti *esmakordselt otsus*: korraldada "Gargoyle Club'is" jõulupuu *lastele eraldi* – enne täiskasvanute õhtusööki ja koosviibimist; jõuluvana jagaks lastele kingitusi maiustuste ja mänguasjade näol.

Aastail 1944-52 oli laste jõulupuu korraldajaks L.E.S.-i juhatus oma kooskaimise ruumides; aastail 1953-64 E.E.L.K. -u Londoni Kogudus (8 Collingham Gardens, S.W.5) ja alates 1965. a. -st uuesti Seltsi juhatus (Eesti Majas, 18 Chepstow Villas, W.11).

1946. a. oli jõulupuu õhtusöögiga poola "White Eagle" (Valge Kotka) Klubis, Knightbridge. Koos oli 160 täisealist ja enne seda umb. 80 last. ¹⁷

Jõulupuu õhtuist osavõtmine on tasuta olnud lastele ja nende vanematele, teistelt aga on maksu võetud kulude katteks 2/6 kuni 5/-: Juhtus ka seda, et jõulupuu-õhtu lõppes puudujäägiga, nagu see oli 22. dets. 1945. a. £5 19 4.

Alates 1950. a. -st on jõulupidu kavas olnud: (1) palvus jõuluevangeeliumi, vaimuliku kõne ja koraalidega, (2) jõuluvana vastuvõtmine lauluga, nagu "Sõitsid saanid, sõitsid reed...", (3) jõuluvana tervituskõne, (4) jõuluvanale salmikeste ütlemine ja nimeliste ning nimeta kingituspakikeste väljajagamine, (5) "külmorohu naps" jõuluvanale ja (6) tema ärasaatmine lauluga, nagu "Oh Jõulupuu, kuis armsalt vaatad...", (7) einelaud ja "jalakeerutus" ning muu meelelahutus kuni sudaõni.

"Täiskasvanute" jõulupalvuse korraldajaks aastail 1950-63, esimesel kolmel aastal ka laste osas, oli nende ridade kirjutaja.

Alates 1965 a. st hakati noorte jõulupuud ohtuid pidama üheskoos "vanadega" Kavalise osa lastele õpetasid: Ksenia Ilves – 1965, Leida Kukas – 1966, Ursula Pruuden ja Tiina Taul – 1967, August Taru – 1968/69.

8. Vana Aasta ärasaatmine ja Uue Aasta vastuõhtu

Peaaegu järjekindlalt on koosviibimised olnud igal 31. detsembril, mis kestnud kaugele üle südaõõ. Kavas' tants dekoreeritud saalis orkestri saatel. Uue Aasta lähenemist näitavad suure kella numbrilaua osutid mida aegajalt "õigele ajale" keeratakse; ja vaata kossis rauk – Vana Aasta – komberdab üle saali ja kaob pimedusse: aga seal astub sisse noor neiu – Uus Aasta, nagu "hirm" – tantsides saalis ringi kas üksinda või "tsilindris" partneriga; kella numbrilaua osutid näitavad, et südaõõ tund on kätte jõudnud – kong lööb 12 pauku – Uue Aasta õnnesoovid – kõlavad klaasid "terviseks!" – Asjahuvilised sulatavad tina ja sooritavad õnnevalamisi.

9. Eesti vaimutegetaste ja ajaloo sündmuste mälestamine

Alates 1953 a. st on silmas peetud eesti luuletajate, kirjanike, heliloojate, kunstnike ja kultuuri ning riigitegelaste sünnipäevade tähistamisi. Need olid: E. Enno, Anna Haava, Miina Härma, Aino Kallas, Fr. R. Kreutzwald, J. Lattik, Juhan Liiv, G. Suits, Aino Tamm, J. Tõnisson, Marie Under, H. Visnapuu jt.; peale selle üldteemad nagu "Jooni eesti kirjandusest", "Eesti noorluuletajate loomingust paguluses" jne.

Eesti lipu 75.nda aasta juubel peeti Londonis Eesti Majas 6. juunil 1959 a. Sellega oli seotud L. E. S. i poolt Eesti Majale annetava lipu pühitsemine sümboliliselt E. U. S. i lipu (kui esimese Eesti lipu) pühitsemisega Otepääl 4. juunil (23. mail) 1884 a. Kavas' L. E. S. i esimehe avasõna, mille järele toimus Seltsi Eesti Maja ja teiste eesti organisatsioonide esindajate vahel kestva vastastikuse sõpruse tootamine sõnadega "Sõpruse tootuseks" ning vastamisega "Ja kinnituseks", ühtlasi "Terviseks!" joomisega ühispeekrist: ühislaulule "Kuule, kuidas hääli helab..." järgnes lipu pühitsemise talitus ev. luteriusu ja ap. ortodoksuse kombe kohaselt millele järgnes L. E. S. i sõprusnaela loomine lipu vardasse ja lipu üleandmine Eesti Maja esimehele sõnadega "Eesti lipp lehvigu alati vaprate meeste ees!". Pärast ühislaulu "Kaunistagem Eesti kodud kolme koduvärviga" jätkus aktuse muu osa.

10. Referaat ja kõneõhtud

Ei ole ära unustatud ka loengu- ja referaatõhtuid.

Juba 1939 a. oli soov korraldada liikmetevahelisi vaidlusõhtuid umb. kord kuus. Esimene sarjane õhtu pidi olema 5. märtsil, mil oli ettenähtud Seltsi esimehe hr. H. Kadaka referaat Seltsi siht, tegevus ja kord. Ruumide ülesutlemise pärast jäi see kõneõhtu ära ja asendati "teeõhtuga" ning juhatuse nõupidamisega Seltsi tuleviku suhtes.¹⁸

1942 a. oli juhatusel soov korraldada eeloleval talvel vähemalt üks kord kuus referaadi õhtu.

Peakooolekul 16. jaanil 1944 a. öeldi: "Referaatsid on Seltsis 1943 a. jooksul peetud 3, millest on elavalt osa võetud. Tegevuse aruandes peakooolekul 14. jaanil 1945 a. on märgitud: "Loenguid

on korraldatud 3" (s.t. 1944 a.) Kahjuks ei ole teateid, kes neid referaate pidasid ja mis olid nende teemad.

On peetud silmas ka Londonit külastajaid välismaa kaasmaalasi, püüdes neid saada Seltsi koosviibimistele kõnelema kas nende oma asumaa uudistest või päevasündmuste küsimustest.

11. Lõbusad ajaviiteõhtud

Nali ja naer on inimese tervisele kasulik ja küllap ta on kasuks ka seltskondlikus elus ning läbikäimises. Kahjuks esineb praegusel "kompjuutorite" tehnika ja teaduse ajajärgul väga vähe lihtsameelset, sünnipärast huumorit.

L. E. S. i tegelaste hulgas nähtavasti tuntu tarvidust "nalja ning naeru" järgi, sellepärast haka ti harilike ja tõsisema kavaga koosviibimiste ning pidude kõrval korraldama ka lõbusamaid õhtuid.

Esimene "Vastlapäeva" õhtu oli 10. veebruaril 1945 a. – vastlakuklite (õigemini pliinide), eesti rahvalaulude ja ringmängudega.

Kireva eeskavaga "kevadpidu" Sveitsi Klubis peeti 6. aprillil 1946 a. Piduruum dekoreeritud; tõmbenubriks "Aamori post" käsitsi joonistatud postkaartidega; osavõtjaid oli umb. 60 – just paras arv väikese saali jaoks!

Jüripäeva meeleolu õhtu peeti 20. aprillil 1947 a. Osavõtumaks: liikmed 1/-, mitteliikmed 1/6.

"Näärimaskeraad" (!) toimus 3. jaanil 1948 a. – parimatele kostüümidele auhinnad.

Alates 1949 a. st hakati neid lõbusaid meelelahutusõhtuid pidama novembris ja nimetama kirevaiks "Mardiõhtuiks" ehk lihtsalt "Maskipidudeks" – "mitmesuguste atraktsioonidega"; saal oli tavaliselt dekoreeritud rohkete laealuste ja seinapealsete kaunistustega; tegutses vilgas käetark ehk kaardimoor – õige tuleviku ettekuulutaja; parimatele maskidele ja kostüümidele olid auhinnad – pudel "vägijooki", 50 segaretti nael sokolaadi jne.

Eriline eesti huumoriõhtu leidis aset 1. oktoobril 1954 a. Selle aluseks oli dr. phil. O. Looritsa teos "Okupatsioon rahvapilke kõverpeeglis".

12. Tantsuõhtud ja üldised ajaviite koosviibimised

Suuremate pidude ja koosviibimiste vahel on peetud tavalisi tantsuõhtuid. Aga ka neid on püütud mitmekesistada ühislaulude, vanade tantsude ja Salme Soovere eestvõttel isegi "kabareenumbritega" – esitades "cancan" tantsu, lühikesi farsse, naljakupleisid jne. Harilikult palgati tantsuks väike orkester, aga mõnikord "keerutati" ainult grammofoni kaasabil.

Ühes 1941 a. aprillikuu "Meie Tee" sõnumis öeldakse: "Hoolimata sõja olukorrast on Eesti Seltsi õhtustele koosviibimistele, millised on seni korrapäraselt peetud kord nädalas, rahvast alati kogunenud õige rohkesti, eriti möödunud (1940) aasta lõpul, kuna Londonis siis viibis palju eesti meremehi."¹⁹

Harilikke koosviibimisi peeti korrapäraselt igal pühapäeval ka aastail 1942-43. Agaralt võeti tantsuõhtuist osa aastail 1947-50, mil Londonis ja selle ümbruskonnas oli rohkesti "DiPiisid". Näit 13. sept. 1947. a. oli hariliku tantsuõhtu sissetulek £18, mis võrdlemisi suur summa, arvestades sõjapögenike "staatust".

Mõne pidu ajal juhtus Londoni sadamas olema kuni 5 eesti laeva. Meremehed otsisid kuidagi piduruumi üles. Sarnastel korradel saadi "mitmesuguste ausate võtetega", nagu pääsmed, korjandused, loteriid jne, suurem summa naelsterlingeid kokku, millega võidi edaspidi katta kulused, kui "sissepääs maksuta".

Mis puutub eestlaste "pidutajusse" koosviibimistel, ja arvesse võttes "meie töu rahuliku iseloomu" on õige üheskoos E. Arujaga kinnitada: "Võttis enne küll natuke aega kui tujud soojenesid vastavale kõrgusele, kuid siis oli tralli küllalt." ²⁰

"Euroopa vabatahtlike" eesti tööliste Inglismaale saabumise järele olid tantsuõhtud paaril esimesel aastal peaaegu igal nädalal. Kokkutulijaist ei olnud puudust – suurem mure oli saalide leidmisega. Väiksemad ruumid olid sageli "puupüsti" rahvast täis, aga sellega lepitati, sest vanasõnagi ütleb: hulgas on hubasem, salgas segasem.

Aastail 1947-50 peeti kokku 82 suuremat ja 8 vähemat koosviibimist. Peakoosolekul 30. jaan. 1949. a. ütles E. Aruja, et rohkete koosviibimiste korraldamise sihiks oli võimaldada eestlastele sagedamini kokku tulla; selle tõttu oli ette näha mõne ettevõtte lõppemine puudujäägiga, kuid üldsummas on pidud siiski ülejääki andnud.

13. Näitused Joululaadad

Esimene eesti kodukäsitööde ja raamatute näitus jõululaat L.E.S.-i nimel peeti Endel Aruja korraldusel ja Karl Eerme kaasabil 11. dets. 1949. a. Ühe hõbeasjade paki kadumise pärast maksis Selts omanikule kahjutasu £5.

Aastail 1950-57 korraldas seda "joululaata" I.E.Ü. u. Rahvusfondi Toimkond. Nüüd on see ettevõtte Eesti Abistamise Komitee hoole all alates 1958. a. st.

Iseseisev raamatunäitus peeti Londonis Eesti Majas 21. sept. 1968. a. E.V. Saatkonna, L.E.S.-i ja Eesti Kirjastuste ühisel korraldusel.

Eesti (peamiselt asjaarmastajate) *kunstinäituse* korraldamise mõte võeti Seltsi juhatuses esimest korda üles 8. märts. 1957. a. Ent *esimene kunstinäitus* saadi Londonis korraldada alles 21.-22. sept. 1963. a. Otto Pärnsalu eestvõttel. See toimus I.E.Ü. u. Haridustoimkonna nimel, kuid L.E.S.-i "kulu ja kirjadega". Oma töödega esinesid: Viida Juse-Jovanovic (puulõiked), Mirjam Kerson-Golicz (vaasid, figuurid), Oskar Käbala (varjunime all Mr. X. maal), Anne Nelis (maal), Maarja Reiman (maal), Alvine Sassiad (skulptuur ja skets'id), Theophilia Shilsky (skulptuur, maal), Evald Tauk (skulptuur, keraamika).

E. Taugi *iseseisev "transmaalide" õhtu* oli 10. nov. 1963.

Rakenduskunsti ja käsitöö näitus toimus Londonis 5.-6. sept. 1964.

Reine eesti kunstinäitus Londonis korraldati 5.-6. veebr. 1966. a. Esinesid: Leida Beal (skulptuur), V. Juse-Jovanovic (mosaiik, õlimaal), Johannes Kingsepp (maal), Tiiu Reissar (maal), A. Sassiad (skulptuur), T. Shilsky (maal, skulptuur), E. Tauk (keraamika), Meeta Vane (õlimaali kooptiad), Valdeko Vink (maal).

Kõik näitused ja jõululaadad Londonis alates 1957. a. -st on peetud Eesti Majas.

Eesti väljapanekutega on esinetud Ühendatud Euroopa Näitusel, näit. 4. dets. 1948. a.

Alates 1968. a. -st on kunstinäituste korraldajaks Eesti Kujutava Kunsti Londoni Toimkond. (Vt peatükk XIII. A. artikkel 13).

14. Väljasõidud

Meelsasti võeti ette ühiseid väljasõite ilusamatesse kohtadesse Londonis ja selle ümbruskonnas, nagu Elstree, Epping Forest, Kew Gardens, Richmond, Stanmore, Windsor, Virginia Waters, jt.

Seltsi väljasõidud aastail 1922-23 toimusid Jaan Sauga "juhatusel ja korraldusel". Aastail 1937-1939 ja 1943-47 korraldati järjekindlaid väljasõite igal suvel 1-3 korda.

Väljasõitude otstarbel osteti juhatuse otsusel 1937. a. kohvergrammofon, võrk ja pall, "mis väga sündsad väljasõitudel kaasa võtta" ²¹

Juhatuse protokollis 4. apr. 1943. a. öeldakse: "Seltsi juhatuse liikmed kapt. E. Jakobson ja kapt. B. Nelberg kes on suurte aegade omanikud, nõustuvad lahkest andma oma aedasid Seltsi liikmetele kasutada mõnel nädalal lõpul." (Vt: peatükk VI, artikkel 5. Võidupüha)

Alates 1948. a. -st ei võetud enam Seltsi nimel ühiseid väljasõite ette; seda asendasid nüüd iga-aastased Võidupüha tähistamised Wokingis kuni 1960. a. -ni ja Laulu- ehk Suvepäevad väljaspool Londonit alates 1953. a. -st. Üks väljasõidu katse Leedu Suvekodusse toimus 12. juul. 1964. a. selleks üiritud omnibussiga; osavõtjate väikse arvu pärast tekkis puudujääk £9.12.0.

Allikate viited VI peatükk

- 1) Kallas, Aino. Leiretõkedel Londonis. "Orto" 1945 lk. 18-19.
- 2) "V.-E." 1937 nr 3 lk 83. E.V. aastap. Berliinis, Londonis.
- 3) "V.-E." 1938 nr 4 lk. 126. Vabariigi aastap. Londonis.
- 4) "M.T." 1943 nr 5 lk 93. Teateid Londonist: L.E.S.-i kassa arve 1.3.43.
- 5) "M.T." 1944 nr 4 lk 78. E.V. aastap. Londonis.
- 6) L.E.S.-i kassaraamatud 1942-46.
- 7) - peakoos. prot. 14.1.45 pt 4.

VII. RAAMATUKOGU

1. Ülevaade olukorrast ja tegevusest

Eesti iseseisvuse ajal osteti Seltsile eestikeelseid raamatuid ja ajakirju, kuid tollaegne kirjandus on kaduma läinud – lugejate hooletuse ja puuduliku järelevalve tagajärjel.

Juhatuse protokollis 23. juul. 1941. a. on öeldud: "Enamik raamatuid on lagunened ning mitte väärt uuesti köitmiseks." Juhatuse koosolekul 29. jaan. 1942. a. mainiti: "Londoni Eesti Seltsi raamatukogu on väga vaene raamatutest, sest paljud Seltsi liikmed, võttes raamatuid lugeda, on unustanud nad tagasi tuua." Peakoosolekul 16. jaan. 1944. a. kaebab A. Ojasoo: "Sellest on varemalt juba palju räägitud, kuid siia maani on raamatud ikka veel inimeste käes laiali. Seltsi juhatus peaks vastava ringkirja inimestele laiali saatma, milles paluda neid kõik Seltsi raamatud tagasi tuua. Kogutud raamatute kohta koostada nimekiri ja neid välja laenata Seltsi liikmetele ainult tagatise vastu, nii et nende tagasisaamine oleks kindlustatud." Peakoosolekul 14. jaan. 1945. a. ütles esimees M. Kolk: "Seltsi juhatus saatis välja ringkirja, milles ta palus Seltsile kuuluvad raamatud tagasi saata... Kahjuks see ringkiri ei andnud tagajärgi." Samaseid "ringkirju" saadeti välja juba 1938. a. ja ka 1946. a.

Eeltoodud protokollide väljavõttest nähtub, et raamatuid "anti välja" ja "võeti lugemiseks" ilma üles märkimata või laenaja aadressita. Puudulik üleskirjutamine selgub ka ühest "välja laenatud raamatute" märkmikust 1939-40. a.

Juhatuse koosolekul 26. mail 1944. a. tehti ettepanek ja 14. juulil otsus: "Annetada muist ingliskeelseid raamatuid "Merchant Navy Fund" ile". See näitab, et Seltsi raamatukogus oli ka *võõrkeelseid* (juhuslikke, mitte Eesti ainelisi) väljaandeid, mis aga ei olnud kooskõlas eesti raamatukogu ning lugemislaua eesmärgi ja ülesandega paguluses ehk välismaal.

(Aigus lk. 57 all)

- 8) "M. T." 1945 nr. 6 lk. 129-130; Kirj. Londonist.
- 9) – sama nr. 8 lk. 171-173; A/ruja/, E. Võidupüha. Londonis.
- 10) "E. H." 28. 6. 57 nr. 510/511 lk. 1. Sütti, lõke, sütti valgus.
- 11) "V.-E." 1936 nr. 12 lk. 358. V.-E. päev Londonis. F. K.
- 12) "V.-E." 1937 nr. 12 lk. 359. V.-E. päev Londonis.
- 13) "V.-E." 1938 nr. 12 lk. 375, veerg 1. Londonis. V.-E. päeva puhul.
- 14) "M. T." 1945 nr. 2 lk. 43. V.-E. päev Londonis.
- 15) L. E. S.-i juh. prot. 12. 12. 37 nr. 4 lk. 12.
- 16) – juh. prot. 11. 12. 42 nr. 45 lk. 180.
- 17) "M. T." 1947 nr. 2 lk. 32-33; A/ruja/, E. Londoni kiri.
- 18) L. E. S.-i juh. prot. 12. 2. 39 nr. 12 lk. 62-63 ja 5. 3. 39 nr. 13 lk. 64.
- 19) "M. T." 1941 nr. 4 lk. 70. L. E. S.-i tegevusest.
- 20) "M. T." 1946 nr. 11 lk. 213. A/ruja/, E. Londoni kiri.
- 21) L. E. S.-i juh. prot. 11. 4. 37 nr. 2 lk. 7/8.

Juhatuse koosolekul 15. märts. 1945. a. teatas A. Vageström: "Seltsil on üle 60 raamatu, millest 47 vajavad pookimist." See teade kinnitab veel kord, et Seltsi raamatukogu oli tõesti väike ja "väga vaene".

Kõigi eestikeelsete raamatute arvu, mis osteti ja saadi 1921. a. st kuni 1939. a. ni, ei ole teada. Juhuslikult säilinud kahest raamatute "nimekirjast", milles näidatud ainult teoste pealkirjad (ilma autoreid ja ilmumisaastaid nimetamata), saab järeledada, et Seltsil oli eestikeelseid raamatuid 1939. a. 172 köidet, millest 1944. a. järgi jäänud ainult 64.

Raamatute juurdeostmist ei olnud aastail 1940-44. Aastail 1945-51 osteti eestikeelseid raamatuid ja ajakirju (arvete andmeil) 321 eksemplari, kuid selle sama aja sees oli nendest "uutest" kaduma läinud 94, kuigi neil aastail ei olnud üldse raamatute väljalaenamist. Kadumist põhjustas asjaolu, et raamatud olid lahtistes kaubakastides, ilma järelevalveta, ja puudus vastutav juhatusliige koguhoidja.

Raamatukogu hoidjast oli juttu juba juhatuse koosolekul 29. jaan. 1942. a. Siis oli juttu ka raamatute nimekirja koostamisest ja sellest, et "anda raamatuid lugemiseks teatud kantsjoni vastu".

Seltsi raamatukogu korraldamise, sellele ulualuse muretsemise ja koguhoidja ameti võttingi oma peale tollaegne esimees asetäitja novembris 1951. a. Ta koostas kõik teadaolevad Seltsi raamatud oma juurde ja võrdles olemasolevaid raamatuid, kus oli võimalik, ostudokumentidega, et kindlaks teha kadumisi. Ta valmistas raamatukogu juhiste kohaselt: *põhinimestiku, kohanimestiku, kaartnimestiku* ja *kõik rakendusmaterjalid*, nagu need olid tarvitusel Eesti rahvaraamatukogudes.

Iga raamatu algusse on kleebitud *tagasitoomise tähtpäeva leht* ühes laenamise tingimuste ja palvega hoida raamat puhtana. Lugejate tarvis paljundati raamatute *vihknimekirjad* ja hiljem tarvitud järgi *lisanimikirjad* (praegu 46 täispõlga lehekülge masinkirjas). Koguhoidja koostas ka raamatukogu *koduhorra*, mis kinnitati Seltsi juhatuse koosolekul 18. apr. 1952. a.

Raamatukogu avamine laenutamiseks toimus 29. apr. 1952. a. Seltsi raamatukogust võivad raamatuid laenata *kõik* Inglismaa eestlased. Raamatuid saab laenata *kohapeal* ja postiteel. Igal laenajal tuleb täita lugejaksastumise *soovialalduse leht*, mille järgi antakse temale välja *laenajakaart*, mis on lugeja isiklik tõend. Raamatu laenamisel jääb laenajakaart raamatukogusse laenu tõendina kuni raamatu tagasitoomiseni. Soovitud raamatute valik sünnib raamatute nimekirja järgi. Raamatuid laenatakse üks või mitu köidet korraga, olenedes laenajate arvu rohkusest. Tavaliselt ei laenata välja *käsiraamatukogu* teoseid; neid saab kasutada kohapeal. Raamat laenatakse välja kuni neljaks nädalaks; soovikorral võib lugemise tähtaega pikendada. Raamatute laenamisel väetakse tagatis ja lugemismaksu. Seltsi liikmed maksavad lugemismaksu ühe koite pealt 6 penni (igalt normaalse suurusega raamatult) või 12 s. aastas; mitteliikmel – ühe koite pealt 9 penni või 11 aastas. *Tasuta* laenatakse raamatuid vanadekodudesse, haiglatesse, pensionäridele. Seltsi tegelastele ja teistele, kui nad seda paluvad. Raamatute *tagasitoomise meeldetuletusi* ei ole seni tarvis olnud välja saata: ka *viivitusraha* ei ole võetud.

Lugemismaksud ja annetused kasutatakse raamatukogu korrashoidmiseks. Kahjuks on eesti keelse raamatu lugejad enamasti vanemad inimesed olnud, ja neidki vähe järgi jäänud.

L. E. S. -i raamatukogusse muretsetakse ainult eestikeelset kirjandust; vöörkeelsetest vöetakse kogusse neid teoseid, mis käsitlevad eesti aineid

Seltsi juhatus kohuseks on abinöude ja summade leidmine raamatukogu korraldamiseks ja täiendamiseks. Raamatukogu tegevust juhib koguhoidja ilma palgata

Igal aastal on koostatud raamatukogu tegevuse aruanne; aastail 1953-55 märgiti üles ka kõige loetavamad raamatud ja agaramad lugejad

Seni on Selts suutnud omandada ainult mürdosa ilmunud eestikeelsest kirjandusest Tuleks jõuda niikaugemale, et saaks muretseda võimalikult kõik eestikeelsed raamatud, mis lääne maailmas saadaval. Ka eestiainelistele vöörkeelsetele raamatutele tuleks tähelepanu pöörata. Kahjuks on siin takistuseks see alaline "kui oleks", "kui saaks".

Seltsi raamatukogusse on saadud raamatuid ka *annetuste teel*. Aastail 1937-46 saadeti mitmed üleskutsetud liikmeile ja kaasmaalastele, paludes annetada ja saata eestikeelseid raamatuid nin aja kirju Seltsi raamatukogule; näit juhatus sellekohane otsus 4 apr 1943 a. Aga nagu lugemiseks vöetud raamatute tagasitoomise suhtes, nõnda ka raamatute annetamise asjus – ringkirjad ei andnud tagajärgi".

Eestikeelseid raamatuid hakati Seltsile annetama kaasmaalaste eneste algatusel alates 1951 a. -st. Seda põhjustas Inglismaalt lahkumine Eesti kirjastuste tekkimisel välismaal kaasmaalased ostsid heameelega raamatuid, kuid hiljem edasirandamisel leidsid, et raamatute kaasaviimine on väga koormav; seepärast siis annetasid mõned oma raamatud Seltsile. Annetatud raamatute hulgas on siinsetelt kaasmaalastelt saadud ka Nöukogude Eestis ilmunud ilukirjandust – kordustrukke ja tõlkeid.

Suuremad raamatute annetajad – 5 köidet ja rohkem – on olnud aastail 1952-69: Aruja, Endel 1963 a. – 8; Avi, Raimond 1953 a. – 26; Boreas Publishing Co Ltd (kapt Jakobson) 1952 a. – 16; I. E. Ü. u juhatus 1952 a. ja hiljem – 20; I. E. Ü. u Rahvusfond 1952 a. – 17; I. E. Ü. u Sleafordi Osak 1952 a. – 52; I. E. Ü. u Opetajate Sektsioon 1955 a. – 5; Kallas, Hillar 1965 a. – 31; Kiljak, Gustav A. 1966 a. – 155; Kokker, Eerik 1952 a. – 11; Kont, Mihkel 1965 a. – 42; Koppel, Harald Ed G 1969 a. – 135; Kotkas, Juuli (oma luuletusi 1955-67) – 4 vihku; Matson, Juhan 1952 a. – 5; Neil & Co (Shipbrokers Ltd), Londoni Eesti Maja juhatus kaudu – 134; Nelberg, Bernhard, kapt 1961 a. – 9; Raudva, Oskar 1967 a. – 20; Reigo, Tiit 1968 a. – 13; Saar, Kaljo 1966 a. – 12; Saukas, Ludvig 1954 a. – 5; Skautide Pööhjapoegade Lipkonna Kultuurala Oppering, Corsham (Augsust Rööüti ja skm. A. Nigoli korraldusel) 1953 a. – 47; Taimla, Valentine 1960 a. – 7; Väster, Johannes 1952 a. – 5.

Aastail 1952-69 saadi annetustena kokku rohkem kui 779 raamatut, kuid need olid enamasti kõik dubletid, seepärast on enam kui 280 raamatut üle antud Eesti Abistamise Komiteele – edasi saatmiseks kaasmaalastele Saksamaale tarviduse kohaselt.

Eesti iseseisvuse selgitamise mõttes ostis Seltsi juhatus E. V. Saatkonnalt oktoobris 1945 a. levitamiseks 500 eks. brošööri "The Baltic States".

Aastail 1951-57 asus raamatukogu koguhoidja ühetoalises korteris, kus toimus ka raamatute laenutamine. Alates 1957 a. sügisest asub raamatukogu Eesti Majas, kus nüüd on 4 suurt kappi.

Raamatukogu avamisel 29. apr 1952 a. oli kogus 312 köidet; 31. dets. 1969 a. oli teoseid *keelte järgi*: eesti 1470, inglise (Eesti Baltikumi ainelisi) 75, teised keeled 29; *liikide järgi* (sulgudes dubletid): Ilukirjandus (romaanid, jutud, följetonid, muinasjutud, luuletused, lugulaulud, laulikud, näidendid, lugemikud, valimikud jne) 998 (262) – 1. Üldosakond (ajakirjad, koguteosed jne) 105 (17) – 2. Usu-, mõtte- ja kasvatusedus (+ skautlus) 44 (7) – 3. Ühiskonna ja õigus-teadus 58 (12) – 4. Keele- ja kirjandusteadus ning kunst (+ teater, muusika, noodid, ilulugemise õpetus jne) 96 (18) – 5. Matemaatika-, loodus- ja arstiteadus (+ sport) 17 (2) – 6. Rakendusteadused (+ merendus, laevandus, lennuasjandus, kaubandus, raamatupidamine, käsitöö, loomapidamine, kokakunst jne) 19 (1) – 7. Maade- ja rahvateadus (+ resikirjeldused, folkloor jne) 34 (5). 8. Ajalugu (+ mälestused, elulood jne) 193 (50) – 9. Lastekirjandus 10 (1). KÖIK KOKKU 1574 köidet, nende hulgas 375 dubletti. Raamatukogu väärtus "Pööhinimestiku" järgi – £1084 16 0.

Eesti raamatute kirjastamisel on suureks bibliograafiliseks puuduseks, et raamatu palgelehe kunstiline kaunistus on trükitud ainuüksi lahtisele ümbrispaberile, mis juba paari laenukorra järgi näärduh ning rebeneb. Kirjastused peaksid ümbrise kaunistuse ka raamatu sisemisele palgelehele trükkima, mis vöimaldaks säilitada teose bibliograafilist täielikkust. Kaunistatud ümbrispaber ük sinda on illustratsiooni asjatu raiskamise; ka ainult ühe isiku päralt oleva raamatu ümbris vöib rikutud saada, sellega ka kaunistus.

2. Arvulisi andmeid raamatute laenutamisest

Alljärgnevalt mõned andmed "Raamatukogu päevaraamatust" aastail 1952-69.

Kaheksateistkümneme aasta jooksul oli L. E. S. -i raamatukogu avatud 556 korda, s. o. keskmiselt 31 korda aastas; lugejaid on nimekirjas olnud 94, nendest laenamise lõpetanud 75, nimekirjas 19; laenamas käis 2716 isikut, s. o. 151 aastas; raamatuid laenati – *keelte järgi*: eestikeelseid 4041, vöörkeelseid 36; *liikide järgi*: ilukirjandust 3454, teaduslikke teoseid 623; nendest laenati *koha peal* 1858; *postiteel* 2219 – kõiki kokku 4077 köidet. Ühenduses raamatute laenamisega oli *sisse tulekuid* – £173 17 0.

3. Lugemislaud

Aegajalt on pööütud koosviibimiste ajaks välja panna väike *lugemislaud* – eestikeelseid aja lehti, ajakirju ja pildiraamatuid.

Aastail 1922-24 olid tellitud (Tallinnast Pihlaka raamatukaupluse kaudu) ajaleht "Päevaleht" ja ajakirjad "Kodu", "Meie Mats", "Odamees" ning "Spordileht". Aastail 1938-39 oli Välis-Eesti Uhingult tellitud ajakiri "Välis-Eesti". Aastal 1946 oli lugemislauas ajaleht "Eesti Teataja", "Välis-Eesti" ja ajakirjad "Kodukolle" ning "Meie Tee". Aastail 1952-56 oli valjapandud rohke arv eesti ajalehti Austraaliast, Rootsis, Saksamaalt ja mujalt, mis hangiti E. V. Saatkonnast ning "Eesti Hääl" toimetajalt; laual leidsid ka mitmed ajakirjad ja pildiraamatud. Ent see oli kõik juhuslik – kättesaadav ainult koosviibimiste õhtuil.

Alalise lugemislaua korraldamise soov Eesti Majja on seni teostamata – osalt majanduslikel, osalt omaette ruumi puudusel. Siiski on eesti ajakirjandust kohvibaari üks kord kuus "keppidega" seinale riputatud.

4. Teised eesti raamatukogud Inglismaal

Eesti iseseisvuse ajal tegutses Cardiffis Soome Meremeeste Misjoni juures (Hannah tänaval) eesti meremeeste rändraamatukogu, milles oli rohkel arvul eestikeelseid raamatuid (Teise Maailmasõja ajal töötas see Misjon "North Star" nime all) 1953 a. oli mul soov selle raamatukogu eestikeelseid teoseid ära tuua Londonisse, kuid jäi teostamata, sest siis tekkis I E U u Cardiffi Osakonnal soov neid oma hoole alla võtta.

Kuni 1968 a. ni oli rohkesti eestikeelseid raamatuid, peamiselt Kirjastus "Orto" väljaanded, laevanduse osatühingul Neil & Co. (Shipbrokers) Ltd., Commercial St., Leith.

Inglismaal on nüüd eestikeelseid raamatuid rohkel arvul mitmel organisatsioonil ja eraisikul; on ka inglise linnaraamatukogusid, kuhu meretsetakse eestikeelset kirjandust näit Hammersmithi kesk-raamatukogu Londonis.

VIII. LAULUKOORID JA KÜLALISESINEJAD LONDONIS

1. Naiskoor

L. E. S. i Naiskoor asutati 1943 a. Seltsi juhatus oma koosolekul 19. mail 1943 a. tegi otsuse: "Lauljatele hääle proov teha; ainult Londoni Eesti Seltsi liikmeid lasta laulukoorist osa võtta" (!) Ent kui üks seltskondlik organisatsioon piirduks *ainult* oma liikmetega, siis, nagu kogemused näidavad, ei oleks temal koorilaulu, rahvatantsu, näitemängu, — siis ta ei saaks arendada mitte ühtki tegevusala. Ja nõnda on tegelikult Naiskoori liikmeiks olnud algusest peale kuni tänini suures enamuses mitteliikmed, kes juba oma sagedaste sõidukuludega on liikmemaksu mitmekordselt ära maksnud.

Aastail 1943-54 toimusid lauluharjutused mitmel pool, kus Seltsil juhtusid olema kooskäimise alalised üüri-ruumid Alates 21. sept. 1954 a. on kõik harjutused peetud E. V. Saatkonnas.

Naiskoor esines esimest korda Välis-Eesti Päeval 28. nov. 1943 a. Lauljad olid "nägusates rahvariities".¹ Ka 1944 a. V.-E. Päeval esines koor eesti rahvarõivais.

Naiskoori koosseis täienes tunduvalt aastail 1946-47, mil Saksamaa laagrist saabus Londoni ses kaasmaalasi tööle.

Koori juhatajaiks on olnud: Alice Torma 1943-47 ja 1949/50. Manivald Loite alates septembrist 1947 kuni sept. 1949, August Torma alates 1954 a. II pooldest kuni tänini.

"Eesti Hääles" 7. okt. 1949 a. nr. 94, lk. 3, pealkirja all: "Londoni naiskoor soiku jaanud" on öeldud, et koor lõpetas tegevuse. Tõeliselt käidi koos ja lauldi edasi kuni 1950 a. alguseni. Seltsil ei olnud *alalist* laulukoori aastail 1951-52, kuid Eerik Kokker oli siiski naislaulu ühekordse esinemise

õpetaja ja juhataja seoses E. V. aastapäevaga 24. veebr. 1951 a.

Naiskoori vanemad: Ksenia Ilves 1954-59, Mimosa Jakobson 1959 a. -st tänini; abikooriganem: Linda Talvik 1959 a. -st.

Koor on esinenud järjekindlalt E. V. aastapäevadel ja Välis-Eesti Päevadel, harvem Emade-päevadel. Võidupühadel ja teistel eesti elu tähtpäevadel. Londoni Eesti Ev.-Luteriusu Koguduse jumalateenistustel on Naiskoor laulnud igal aastal kuni 5 korda.

Naiskoor esines BBC is 1943 a. detsembril A. Torma juhatusel; honorar £5.5.0. Ta esines ka BBC'i kaugnägemise saates "Picture page" kava raames (rahvarõivais) 4. mail 1949 a. M. Loite juhatusel, lauldes: Vedro Midrilind ja Tünpuu "Lahkudes"; honorar £7.²

Seltsi juhatusel koosolekul 7. märts. 1948 a. "arutati laulukoori Rootsi laulupeole saatmise küsimust". M. Loite teatas, et sõiduks oleks vaja umb. £500 toetust". Samase suure summa puudusel jäi sõit ära.

Väljaspool Inglismaad koor esines Pariisi pühapäeval 27. okt. 1963 a. sealse Eesti Ev.-Luteriusu Koguduse 10. ndal aastapäeval.

Koori iseseisev kontsert (14 lauluga) toimus Bradfordis, Yorks., 11. märts. 1967 a.

Naiskoori ainuke *oma pidu* ja "tuluõhtu" peeti Mardipäeva haneõhtuna 11. nov. 1948 a. Sisse-tulek £44.4.0, väljaminek £32.7.3; ülejääk £11.16.9 arvati koori hoiusummana Seltsi kassa arvele.

Seltsi juhatusel koosolekul 16. veebr. 1960 a. pandi maksma kord, et edaspidi tuleb iga aasta lõpul Naiskoori arvele kanda teatav summa kassa ülejäägist; kuid juhatusel igakordsel otsusel.

2. Segakoor

Manivald Loite oli segakoori laulude õpetaja ja ühekordse esinemise juhataja E. V. aasta-päeva aktusel 29. veebr. Westminster City kooli saalis, 55, Palace St. S.W.1.

Seltsi alaline Segakoor asutati detsembris 1952 a. Selle juhatajaks oli Sinaida Hiimäe kuni 30. juun. 1954 a. Koorivanema kohuseid täitsid Viktor Paiste ja Heldur Tõlgu. Lauluharjutused toimusid Seltsi üüri-ruumis, 52 Victoria Road, W.8.

Algul oli segakooris 18 nais- ja 9 meeslauljat; viimati ainult 14 nais- ja 5 meeshääli. Meeste häälesuse pärast lõpetati alalise segakoori tegevus.

3. Meeskoor

Manivald Loite organiseeris ja juhatas Londonis nn. Ühendatud Meeskoori, kuhu koondus (tema oma) end Saksamaa meeskoor "Estonia" liikmeid ja teisi laulumehi. Koor esines E. V. aasta-päeva tähistamisel Londonis 26. veebr. 1949 a. ja Võidupühal Wokingis, kapt. B. Nelbergi kodus, pühapäeval 19. juun. 1949 a.³

See Meeskoor ei olnud L.E.S.-i koor, kuid lauluharjutuste puhul, mis 1948 a. toimusid Oxtedi (Surrey) põllutöölaagris, maksis Selts osalt koorijuhhi sõidukulud. Ühenduses esinemisega läti laulupidul 18. juun. 1949. a. anti Meeskoorile Seltsi kassast toetuseks £10.⁴

4. Teised lauljate grupid

"BBC Home Service"i kavas E.V.W. kontsertsaates esinesid pühapäev 8. veebruaril 1948 a. sopran Elsa Putnin ja tenor Harjo Tari – duettidega, tenor Georg Soans – soololauludega ja Larissa Kamel – klaveripaladega.

Naishvartett koosseisus Edith Tomsen, Margaret Deigel (Zvirgzdius), Mari Vahtra ning Julia Beilberg (Alley) ja *duett* E. Tomsen ning M. Deigel esinesid E.A.K. piduõhtul 31. oktoobril 1948 a.

Meeskvartett – koosseisus Eino Ilmari, Tiit Kampus, Viktor Paiste ning Artur Sepp – ja üks *väike segakoor* on õppinud laule ning esinenud Alide Raussi juhatusel mitmel erijuhul aastail 1953-57, ja ka hiljem.

Kahekordse *naistrio* juhatajaks oli Militza Hindo 1954 a.; harjutusi oli 10 ja need peeti tema korteris; esinemisi oli 2.⁵

5. Arvulisi andmeid L.E.S.-i Segakoori ja Naiskooriga tegevusest

Tegevus	Koor, Segakoor aastad:		Naiskoor					
	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Lauljaid	34	32	22	22	25	25	26	22
Harjutusi	29	26	40	35	35	36	38	32
Uusi laule õpitud	9	7	5	4	4	9	4	6
Endisi laule korratud	4	1	5	7	1	6	10	4
Esinemisi	5	2	3	5	5	5	6	3

Tegevus	Koor, Aastad:			Naiskoor					
	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Lauljaid	18	19	17	19	20	18	20	21	20
Harjutusi	39	36	36	37	30	40	37	35	34
Uusi laule õp.	4	4	1	1	–	5	3	8	5
Endisi laule korratud	9	7	5	12	6	10	24	9	17
Esinemisi	7	7	7	5	6	7	7	10	8

Kogutud andmeid on Seltsi Nais- ja Segakoor aastail 1943-69 ära õppinud 101 uut laulu, millest suur osa on lauldud 2 kuni 8 korda. Selle aja sees on teadaolevaid kooriliikmeid olnud 95, praegu on kooris 21 lauljat.

6. Londonis ettekantud koorilaulude nimekiri a. 1944-69.

Andmed on kogutud kavalehtedelt, "Eesti Häälest" ja mujalt. Nimekiri ei ole täielik, sest ei ole peetud tegevuse päevaraamatut; ei ole alles ka kõiki pidukavasid; aga see nimekiri annab ometi pildi Seltsi koorilaulu arenemise suunast ja ulatusest. Tähekesega + märgitud aastate laulud olid *segakoori* kavas; vähema koosseisuga lauljate arv on mainitud; meeskooriga laulud on välja jäetud. Kõik laulud on enamuses ettekantud E.V. aastapäeva, Emadepäeva, Võidupüha ja Välis-Eesti Päeva koosviibimistel ning E.E.L.K.-u jumalateenistustel. Laulmise kuupäevad on välja jäetud, kuid juurde märgitud aastaarvud lühendatud kujul, sulgudes arv, kui laulu ühel ning samal aastal on lauldud rohkem kui üks kord. Näit 53(2) = 1953. a. kahel koosviibimisel.

Avvik, J. Emale + 54

– Hoiu, Jumal, Eestit + 53(2)

– Ju kumab koit 55, 56, 65, 67(2), 69

– Koduke, kaunike, kallis 58

– Puhake, paremad pojad 44, 56

– Unelaul 55, 64, 67(2), 69

Acton. Vesiroosid 55

Aiut, taitu Rahvaviis, seadn. R. Toi 68(2), 69

Brahms, J. Hällilaul 59, 61

Davies, W. Palve 57, 60, 65, 66

Dürner, R. J. Elutormis 69

Eideratas. Eesti rahvalaul 57, 66, 69

Ei saa mitte vaiki olla. Eesti rahvaviis, seadn. M. Härma 58, 59, 64

Emakene. Eesti rahvaviis 57, 58, 66

Ernesaks, G. Lauliku talveüksindus 68

Hannikainen, I. Kevadel 59(2), 61

– Kodumaale 44, 45, 49, 56, 64

Hermann, K. A. Isamaa mälestus 69

Härma, M. Kui sa tuled too mull' lilli 58, 60, 64

– Ma tõstan oma silmad 63, 64, 66, 67, 69(3)

– Mis mulle jutustad, koidiku tuul 44 (naistrio).

– Nooruse unenägu 45

– Tule koju (Koor Läti segakooriga) 68

– Veel kaitse, kange Kalev 64(2)

Jürme, J. Naljalugu. Rahvalaul + 53, 58, 66

– Rukkirääk 60, 62, 63, 67

Kannel. Eesti rahvaviis, seadn. A. Thomson 66

- Kanneldaja Seadn. R. Toi 65, 68
 Kapp, A. Sind armastame, kodumaa 62
 Kappel, J. Eesti isamaa 59(2), 62, 67
 – Jehoova, mu karjane 60, 61, 67
 Kasemets, U. Kuu kahvatu 59, 62, 65, 67(2), 68, 69
 Kask Eesti rahvaviis 60 (naiskvartett)
 Kodu Eesti rahvaviis 44
 Kodukotus Tarvatu viis, seadn. M. Loite 53 (meessekstett)
 Kodumaa tammed Eesti rahvaviis, seadn. T. Vettik 62, 69
 Kord mõtetes istus üks emake nii. Eesti rahvaviis 45
 Kui ma olin väiksekene. Eesti rahvaviis 60 (naiskvartett)
 Kunileid, A. Sind surmani 44 (naistriõ), 46, + 53
 Lapsepõlves. Eesti rahvaviis, seadn. A. Kapp 55
 Lauliku kodu. Eesti rahvaviis, seadn. E. Võrk 56(2), 65, 69
 Lemba, A. Kevade laul 58, 60, 64, 67(2), 69
 Linsen, G. Sa oled nii armas mulle. Soome viis, seadn. T. Vettik 51, + 53(2), 54, 61, 62, 64
 Läte, A. Kuldrannake 53 (meessekstett)
 – Kus Põhjalahe kohiseb 60 (naiskvartett)
 Lüdigi, M. Koit 45
 – Laevnik 58, 59(2), 63, 67
 – Mu süda 58, 59, 61, 67(2), 69
 – Põlismetsa järv + 53
 Ma kõndisin vainul. Karksi kihelk. viis, seadn. C. Kreek + 53
 Mendelssohn Bartholdy, F. Kui armsad on su hooned 68
 Mozart, W. A. Hällilaul 56
 Muhulane Eesti rahvalaul, seadn. U. Kasemets + 54, 55(2), + 64
 Naabri Mari. Eesti rahvaviis, seadn. E. Võrk 58, 59
 Oja, E. Suve õõl 58, 59, 61, 64, 66, 67(2), 68
 Otsa, H. Kiigu, kiike kõrge'elle 69
 Päts, R. Ringilaul 67(3)
 Raskelt, kui vanasti, rõhub vaev meid praegu 47
 Reiman, V. Meie kodu (Käkimäe Kägu) 54 (meessekstett)
 Rubinstein, A. Ingel 56
 – Rändaja õhtulaul 54, 61
 Rändaja, kus on su kodu + 53
 Saar, M. Eesti seisab nagu kalju 69
 – Laulu eestvõtja 62
 – Üks suu 54 (kuus naislauljat)
 – Üle vee 54 (kuus naislauljat)
 Schubert, F. Püha + 53

- Sibelius, J. Jää vaikseks hing 61, 68
 Simm, J. Oma saar 61, 63, 66, 69
 Stafenau, E. Meie laulame karmi laulu 68
 – Teid me tervitame kodumaa metsad 46
 Säbelmann, F. Palve 68, 69
 Tamverk, J. Öhturahu 66
 Thomson, A. Meie Isa 66
 Tobias, R. Eks teie tea 57, 63, 67
 – Ose kui hirv kisendab 60, 61, 65, 66, 67
 Toi, R. Kõrs 68, 69
 Toomed on järve rannala. Soome rahvalaul, seadn. T. Vettik + 53, + 54
 Truus, H. Palve 47
 Tšaikovski, P. Legend 69
 – Neidude koor ooperist "Eugen Onegin" 54 (kuus naislauljat)
 Tümpuu, K. Helju, hella tuulekene 56
 – Kevade tunne 62
 – Kyrie 69
 – Lahkumise laul 48, 56, 59, 69
 – Mu armas isamaa 66, 67, 69
 – Tervitus 61, 62(2)
 Uhti, uhti uhkesti. Eesti rahvaviis 44; sama, seadn. R. Toi 67, 69
 Vaikne kena kohakene. Eesti rahvaviis, seadn. J. Aavik 48
 Veebel, P. Eesti leegionäride laul 57 (meessekstett)
 Vettik, T. Kuu 61, 62, 66
 – Mu sünnimaa 48, 63
 – Seal kus Soomelahe lainte harjad 55(2)
 – Su Põhjamaa päikse kullast 45, 56, 58, 60, 64, 66
 Virkhaus, L. Meie laulame karmi laulu 51 (meessekstett)
 Võrk, E. Eesti lipp 47
 – Isamaale 69
 – Ma lillesideme võtaks 66
 – Suvi 67(2), 69
 – Tõotus isamaale 58(2), 59, 61, 62, 65, 67
 – Äрге unustage laulu 56(2), 58, 64, 67(2)

7. Londonis esinenud külaliskoorid

Bradfordi Meeskoor "Koit", Yorks. – E.V. aastapäeval 24.2.53 ja 23.2.57. Juhatajad: kirikus A. Toomsalu, aktusel E. Ottan. (E.V. Saatkond).

New Yorgi Eesti Meeskoor – Westminster katedraali saalis 27.5.61. Koorijuht: Manivald, Luõtte;

solist: Heinz Riivald tenor; klaveril: Asta Riivald (I E Ü - u juhatus)

Toronto Eesti Meeskoor – Hammersmith Town Hall is 20.9.64 Koorijuht: Roman Toi; solistid: Irene Loosberg – alt Heinz Riivald – tenor; klaveril: Asta Waldmann (I E Ü - u juhatus)

Stokholmi Eesti Meeskoor – Westminster katedraali saalis 6.5.67 Koorijuht: Lembit Leetmaa; klaverisolist: Hilma Nerep Mossin

8. Soliste ja teisi üksik esinejaid Londonis aastail 1927–1968

Alljärgnev nimekiri mis ei tarvitse olla täielik, võimaldab siiski anda üldpildi eesti laulu-, muusika- ja sõnakunstnike esinemistest Londonis. Juurde on märgitud esinemise aastad lühendatud kujul, sulgudes esinemiste arv tol aastal näit. 49(2) = 1949 a. esinenud kahel koosviibimisel.

Aadre, Lydia – sopran 49(2)
 Alumäe, Vladimir – viiul 38
 Andre Rein – näitleja 61
 Anton Hubert – viiul 37
 Anvelt, Rita – balletisolist 49
 Anvelt, Tõnis – balletisolist 49
 Aumere, Zelia – viiul 48(2), 49
 Bick, Vera – klaver 37
 Christiansen, Andre – bariton 49
 Hääve, Helga – alt 48(3), 49, 51
 Juht, Ludvig – kontrabassi solid 52
 Jürilo, Tatjana – klaver 59, 62
 Kallas, Anna – balletisolist 49
 Kalvet, Irma – sopran 49, 50
 Kaptan, prl – laulusolist 37
 Kokker, Dagmar – klaver 48(2), 49(2), 51(3), 52(4)
 Koolmer, Erna – baleriin 49
 Kõks, Kaljo – balletisolist 48
 Laretei, Käbi – klaver 52, 57, 59, 61
 Lauter, Ants – näitleja 37
 Lepik, Villard, Elena – sopran 48, 51(2), 60
 Lesta-Miller, Lea – klaver 64, 66, 68
 Liivak, Evi – viiul 56
 Linholm, Tuulike – klaver 60
 Lipp, Rudolf – näitleja 51
 Loosberg, Irene – metsosopran 51
 Maldutis, Klaudia – priimabaleriin 48
 Marge (McLeod), Hedi – sopran 49, 59 jt. aastad

Marist, Ario – näitleja 55
 Ots, Karl – tenor 27
 Pappmehl, prof. A. – viiul 59
 Põld, Naatan – tenor 51, 52(2), 68
 Reinik, Rinna – näitleja 51
 Roots, Olav – klaver 48(2), 49
 Sepp, Ants – näitleja 48
 Sepp, Heljo – klaver 38
 Soans, Georg – tenor 48-52
 Toivonen, hr. M. – klaver 65
 Vaarman, Els – metsosopran 57(3)
 Villard, Jaan – bass 50, 51, 60.

IX. L.E.S.-i RAHVATANTSU RÜHM

1. Ülevaade tegevusest

Alaline Rahvatantsu Rühm – Rahvatantsu Grupp ehk Trupp, nagu teda on nimetatud – asutati 1943.a. Seltsi juhatus hakkas kohe rahvarõivaid muretsema.

1944.a. jaanuarikuu "Meie Tee" sõnum lausub Välis-Eesti Päeva tähistamisest L.E.S.-is 28. nov. 1943.a. ja ütleb Rahvatantsu Rühma esimeste esinemiste kohta: "... rea rahvatantsu kandidis väga meeldivalt ette Seltsi rahvatantsu grupp. Juba septembris Manchesteris aset leidnud rahvusvahelise näituse lõpupeol äratasid Eesti rahvatantsud suurt huvi ja oktoobris Londonis ärapeatud Eesti-Läti-Leedu konverentsil sai Seltsi rahvatantsu grupp suure menu osaliseks."¹

Endel Aruja kirjutas mulle sept. 1957.a.: "Rahvatantsu õpetas asjahuvilistele Veera Õunapuu ja hiljem Arved Viirlaid. See oli aastail 1944-46. Seltsi ruumides Charlotte Street'il kepsles vahel kuni 25 isikut üsna erineva vanuse ja kehakaaluga. Harjutused olid igal nädalal. Meeste rahvarõivaiks nuruti meremeestelt riidekuponge ja saadi mõni haiglalina. Mäletan seda peenikest tunnet kui neis esimest korda esinesime. Nõõpe tol korral veel ei olnud – lootime vedrunõõpeltene."

"Meie Tee" 1945.a. juunikuu "Londoni kirjas" öeldakse esinejate kohta Emadepäeval 13. mail, naljatootis: "Eeskava kõige raskem number – higipisaratega mõttes – oli täita tantsijatel. Preilid /T/ Drozdoff ja M. Vageström /Vahtra/ ja härrad Aruja ja Kodurand esitasid kaks rahvatantsu...."

Allikate viited, VIII peatükk

- 1) "M. T." 1944 nr.1 lk.17-18: V.-E. päev Londonis.
- 2) L.E.S.-i juh. prot. 30.12.43 nr.16 pt.3; "E.H." 13.5.49 nr.73 lk.3: LES koor kaugenägemises.
- 3) "E.H." 24.6.49 nr.79 lk.3: Võidupüha Wokingis – Fotomälestusi...
- 4) L.E.S.-i juh. prot. 10.6.49 nr.7 pt.4; kassaraamatu väljamineku sissekanne 17.6.49.
- 5) – peakoos. prot. 5.2.55 leht 62 pöördel.

tantsijad jäid oma esinemisega rahule, nagu nähtus nende kogemata kaasalõõmisest pealtvaatajate käteplaginasse."²

E. Aruja kirjutas "Meie Tee" 1946. a. novembrikuu numbris: "Väikesest algatusest – ühest paarist ja seegi mõlemad tütarlapsed – on Londonis kasvamas Eesti Rahvatantsu trupp. Rääkimata Eesti Seltsi pidudel esinemisest, see trupp – neli paari ja üks akordionimees – on ... juba väljaspool esinemas käinud."³ Trupi koosseisus olid: proudad Aino Bennett ja Veera Õunapuu, preilid Tamara Drozdoff ja Mari Vageström, härrad V. Jaama, H. Tari, R. Teene ja A. Viirlaid – viimane ühtlasi juhataja; pillimees: H. Tammsalu.

Aastail 1946-48 oli Rühmal 5 paari tantsijaid; 1949. a. 8 paari.

Rohke arvu kaasmaalaste edasirändamine Kanadasse ja mujale tõi kaasa liikmete vähenemise ka Rahvatantsu Rühmale. Aili Eistrat kirjutab "Eesti Hääl" 29. sept. 1950. a.: "Üldine reisipalavik on nakatanud ka L.E.S.-i rahvatantsu truppi. Sõgise "üleloendi" järgi on kohale jäänud vaid pillimees ja kolm paari. Neist vähestestki on üks härra lahkumas kõige lähemal ajal. Trupi saatust on kaalul... Järelejäänud tantsijad kutsuvad käesolevaga kõiki asjahuvilisi, nii daame kui härrasid, nendega ühinema."

1953/54. a. lahkusid Inglismaalt veel mitu rahvatantsijat. Ent samal ajal õnnestus Rühma juhil juurde tõmmata uusi rahvatantsuhuvilisi noori.

Kuni 1948. a.-ni anti Seltsi kassast Rahvatantsu Rühmale rõivaste valmistamiseks £21 toetust. Aastail 1943-52 maksis Seltsi juhatus harjutuste ruumi üüri ja hiljem LCC'ile tantsijate liikmemaksu – iga isiku kohta 16 š aastas. Kõikide aastate kohta puuduvad andmed, aga aastail 1949-52 maksti Seltsi kassast Rühma arvel üüriraha ning liikmemaksu £36. Hiljem aga hakkas Rühm ennast ise majandama, saades sissetulekuid oma esinemistest mõnedelt inglise organisatsioonidelt.

Rahvatantsu Rühm on esinenud eesti koosviibimistel Londonis kuni 4 korda aastas; ta on – algul Eesti, hiljem Seltsi lipuga – väsimatult osa võtnud kõigist üle-inglismaalistest eesti laulu- ehk suvepäevadest alates 1953. a.-st. Ta on tantsinud rahvusvahelistel rahvatantsupidustustel Royal Albert Hall'is igal aastal (üks või kaks korda) alates 1951. a.-st. Nende pidustuste korraldajad on olnud: 1) Ühendatud Rahvaste Üliõpilas-Ühing (The United Nations Student Association), 2) Rahvusvaheline Rahvatantsu Selts (The Society for International Folk Dancing) ja 3) Pagulaste Hoolekande Organisatsioonide Koordineerimise Kesk-Komitee Suur-Britannias (The Central Co-ordinating Committee of Refugee Welfare Organisation in Great Britain). Rühm tantsis "targa rehelust, kiitsakatantsu ja Viru polkat" Dublin'is (Iirimaa) rahvusvahelisel pidustusel, mis toimus 5.-8. maini 1954. a. LCC'i esimehe kutsel nad olid külalisteks Victoria-Cross (V.C.) 100 a. juubelpidu vastuvõtul Londoni Linnavalitsuse saalis (The County Hall, S.E.1) 5. juul. 1956. a. Rühm on rohkesti esinenud ka teistel inglise, balti ja muude rahvaste pidudel ning võistlustel, kus saanud auhindu ja autunnistusi.

Rahvatantsu Rühma sagedased esinemised igal aastal mitmetuhande rahvahulga ees Royal Albert Hall'is ja mujal ühes teiste rahvaste tantsijatega on Eesti hea nime ning kultuuri tutvustamiseks palju kaasa aidanud.

Alates 1961. a.-st on Rühm pidanud Eesti Majas igal aastal ühe iseseisva oma piduõhtu. On kombeks, et selle sündmuse puhul Rühma juhile antakse Seltsi nimel lilli.

Rahvatantsu Rühma juhtideks on olnud: Veera Õunapuu 1943-46, Arved Viirlaid vaheaegadega 1946-47 ja 1948-49, Aili Eistrat (Tatter) 1947/48 ja siis pidevalt alates 1950. a.-st kuni tänini. Aju-tiselt juhatas Rühma Raul Ilves 1955. a. Abijuhatajaks on olnud Reeta Ilmari aastail 1959-62. Akordioni mängijaiks on olnud: Harry Tammsalu 1946/47, Aili Eistrat 1947, Georg Ilal 1948/49, Virve Võhni 1949-53 ja Eino Ilmari alates 1954. a.-st tänini; teiseks pillimeheks on Mr. Donald Campdell, inglane, alates 1965. a.-st.

1949. a.-st peale on tantsuharjutused toimunud esmaspäeva õhtuti LCC Women's Evening Institute'i Rutherford koolimajas – algul selle vanas hoones Cosway St., N.W.1 (aastail 1949-58) ja siis uues majas Penfold St., Edgware Road allmaajaama lähedal (alates 1960. a.-st).

Sellessamas koolimajas, olles LCC Women's Evening Institute'i liikmeiks, käisid teisipäeva õhtuti harjutamas ka eesti naisvõimlejad iseseisva rühmana Elsa Putnini juhatusel aastail 1949-50⁴ ja Aili Eistrati juhatusel 1951. a.

Rütmilise võimlemise rühm hakkas tegutsema 1966. a. pr. Eistrati juhatusel; seni on rühm esinenud üks või kaks korda aastas.

2 Arvulisi andmeid Rahvatantsu Rühma tegevusest

Aastad:	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Tegevus:								
Tantsijaid	23	20	19	19	19	18	18	19
Harjutusi	46	35	35	33	36	32	32	37
Uusi tantse õpitud	9	4	1	4	3	2	–	3
Endisi tantse korratud	13	18	16	23	23	18	15	6
Esinemisi	22	26	10	16	7	8	5	8

Aastad:	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Tegevus:									
Tantsijaid	19	20	19	20	22	22	20	20	20
Harjutusi	34	38	38	38	33	33	35	35	35
Uusi tantse õpitud	1	2	3	2	2	1	–	–	1
Endisi tantse korratud	13	11	13	13	12	12	11	14	12
Esinemisi	8	6	10	7	13	9	6	4	7

Kogutud andmeil on Rahvatantsu Rühm aastail 1943-69 ära õppinud ja tantsinud 59 uut rahvatantsu, millest mitmed – nagu hüppetants, Jämaja labajalg, kalamies, Raksi Jaak, targa rehealune, Viru polka ja õige-vasemba – on kavas olnud üle 10 korra. "Tuljakut" on traditsiooni kohaselt tantsitud peaaegu igal esinemisel "viimase lööknubrina". Selle aja sees on teadaolevaid rahvatantsijaid olnud 80.

3. Londonis ettekantud rahvatantsude nimekiri a. 1945-69

Andmete puudusel nimekiri ei ole täielik. Tantsude taha on märgitud ettekandmise aastad lühendatud kujul – sulgudes kordumiste arv samal aastal; katkematult järgnevaid aastaid asendab ühendjoon; näit 52-56 = 1952 a. –st kuni 1956 a. –ni, igal aastal üks kord; (63(2)) = 1963 a. kahel pidul

Eideratas, seadn. A. Raudkats 52, 56, 58, 61, 63(2), 65, 67

Hiiu valss 48, 52, 54, 56, 61, 63, 68

Härjatants 46

Hüppetants, seadn. A. Raudkats 45, 48, 51, 52, 53, 54(2), 55, 56(2), 58, 60, 61(3), 62, 63, 66, 68, 69

Jooksupolka (Kuusalu ja Suure-Jaani) 56, 63

Jämaja labajalg (Saaremaa) 53-55, 56(1), 57(2), 58, 62, 66(2), 67

Jämaja polka 57

Kaerajaan, seadn. A. Raudkats 54, 56, 59, 65

Kalamies (Kihnu) 53-55, 56(2), 57, 59, 61, 65, 67, 68, 69

Kassari (Viherpalu) 64, 68

Keigapere tants (Saaremaa) 69

Kiigadi-kaagadi (Kuusalu) 53, 55, 58, 62, 64, 66, 67, 68, 69

Kiitsaka tants (Audru) 54, 55, 59

Kingsepa polka 52, 54, 58

Kivikasukas (Kitu-Abja) seadn. A. Raudkats 46, 54(2), 56, 57(2), 59, 63, 68, 69

Koigi ehk Simsi polka 52, 54, 56, 58(2), 61(2)

Kolmõpaari (Urvaste) 53, 60

Kuppari muori 47, 58, 63

Kägara 57, 64

Kükita 51, 57; lapsed 59 ja 65

Labajala valss, seadn. A. Raudkats 46, 53, 55, 57, 61(2), 64, 68

Muhu kannanõör 63, 69

Mulgi polka 64, 68

Mustjala kõrge (Saaremaa) 60, 69

Mustjala pulmarong 56, 62

Nalja polka ehk juudi- ehk Sädala polka. (Laiuse) 51, 55, 58(2), 63, 64, 66

Neljapuuri (Kihnu) 61(2), 69

Nelja tants (Rootsi) 58

Näpupolka Lapsed 65

Paigalejäämise polka (Karksi-Nuia) 53, 57, 61, 64

Pikk-ingliska (Jõelähtme ja Loksa) 54(2), 57, 60, 65, 66

Pulgatants (Pärnu- ja Muhumaa ainetel A. Raudkats) 53(2), 57

Puuratas (Võhma) 62, 65

Pärliine 55

Raksi Jaak (Saaremaa) 53, 54(2), 58(2), 59(2), 65, 69; lapsed 59

Risti kuningas (Baieri) 60

Räditants (Kuusalu) 46, 55, 57

Rääbiku 56

Sadala polka 54, 67

Sappho (Soome) 57, 59

Savikoja polka (Karksi-Nuia) 66(2), 68

Seesam (Häädemeeste) 63(2)

Setu kargus (Petserimaa) 47, 55(2), 56-58, 60, 69

Sõrmulugu (Kihnu) 48, 54, 57, 64

Tants 1, 2, 3, 4, 5, 6 ja 7: – 55, 57, 67

Targa rehealune (Muhu) 46, 48, 53(2), 54, 55, 56(2), 57(2), 59, 65

Tilut-tilut (Viinistu) 48, 58(2), 63, 69

Tuljak (Lõuna-Eesti) 47, 53(3), 55(2), 56(3), 57(2), 58, 59, 60(2), 61, 62, 63(2), 64(2), 65(3), 66, 67, 68, 69

Tursa polka 57, 59, 62(2), 64

Vanamoodu reinlender (Pilistvere) 53, 59, 62

Vananaiste lõss 58

Vana tants 60

Vana voortants 63

Vinger polka I – 65

Viru polka seadn. A. Raudkats 48, 53, 54(3), 55, 57(2), 62, 64, 66, 68, 69

Viru valss (Kodavere) 56(2), 57, 59, 62(2), 63, 66, 68

Vurr sahkadi 67

Vändra polka (Pärnumaa) 46, 48, 53(2), 56, 57, 59, 64, 65, 67

Õige ja vasemba (Kuusalu ja Hara saar) 53, 55, 56, 58, 62, 64(2), 66(2), 67(2), 68

Allikate viited IX peatükki

1) "M. T." 1944 nr 1 lk 17-19. a) Välis-Eesti Päev Londonis; b) "Drap, Renate. Eesti esindatud" (1) Manchesteri näitusel.

2) – 1945 nr 6 lk 129-130 Londoni kiri.

3) – 1946 nr 11 lk 213. A/ruja/. E Londoni kiri.

4) "E. H." 23.9.49 nr 92 lk 3.

Eesti naisvõimlejad Londonis...

X. NÄITERINGID JA TEATER

Andmed saadud ja kogutud I.M. Rixonilt ja teistelt koosviibimiste ning pidude kavalehtedelt, ajakirja "Meie Tee" ja ajalehe "Eesti Hää" veergudelt.

1. Ülevaade tegevusest

L.E.S.-i peakoosolekul 20. veebruaril 1966. a. öeldi, et "näitetrupp alustas tegevust juba 1959. a." See väide laseb arvata, et 1959. a. asutati alaline, kindel allorganisatsioon – näitetrupp, oma juhatusel. Ent sellist kindlakujulist näiteringi – nagu seda on Naiskoor ja Rahvatantsu Rühm, ei olnud Seltsil vanasti ja ei ole ka nüüd. Selle põhjuseks on asjaolu, et korraga õpitakse ainult ühtainsat näidendit, aga igal tükil on erinev osaliste arv, ja kõik asjahuvilised, kui neid on rohkem, ei ole lavaülesannetega pidevalt seotud, sest puudub muu teatritegevus. Londonis on ainult näitejuhid olnud L.E.S.-i osas: Henry Rixon 1922-27, Aadu Pimsalu 1951-52, Johan Pruuden 1959. a. -st ja Alide Rauss 1962-63; E.A.K. osas: Veera Öunapuu 1945-46; E.A.K. ja "E.H." osas: Arvo Vabamäe 1947-50 ja Maie Suuralik 1949-50.

Harilikult on nõnda olnud, et näitemängust huvitatud isik või juhatusliige on valinud sobiva näidendi, kokku kutsunud teised asjaarmastajad ja kui kõik osalised leitud, on hakatud näidendit õppima, mis on kestnud pikemat või lühemat aega, olenedes juhataja ja osaliste arusaamisest heast koosmängust, aga ka nende vaba aja võimalustest.

Pärast õpitud näidendi esitamist valitakse, võimalust mööda, uus näidend, mille jaoks leitakse osalised seniste ja teiste tegelaste hulgast. Algab uus õppimine ja saabub uus teatriõhtu.

Näidendi mängust osavõtjaid on nimetatud (alates 1945. a. -st) "Näitetrupiks" ehk "Näiteringiks", kuigi seda on tulnud iga näidendi jaoks uuesti organiseerida. Ei ole juhatust – esimeest, sekretäri, laekuri ja teisi alalisi teatri funktsionäre.

Seltsi tegevuse algaastail ehitas esimees Johan Palmer oktoobris 1922. a. Saatkonna majja Seltsi tuppa väikse näitelava. See ehitati uuesti ümber juulis 1923. Töö oli tasuta, materjal Seltsi kassast, £14. Näitelava eesriideks, taga- ja külgsaineteks tarvitati musta linast riidet.

Sellel laval mängiti üksteist (11) näidendit. Olen teada saanud kõigi näidendite nimed, mis tol ajal mängiti, kuid kahjuks ei saa päris kindlasti öelda, missugune nendest oli esimesel teatriõhtul 26. detsembril 1922. a. Tõenäoliselt – "Laenatud naine".

Näidendiõhtute korraldamise eestvõtjaks ning näitejuhiks aastail 1922-27 oli Henry Rixon. Nool aastail oli Londonis kaunis vähe eestlasi, eriti mehi, seepärast oli tegelaste saamine päris raske. Temal tuli sageli ida Londonisse sõita, et seal mõnele kaasmaalasele "auku" pähe rääkida ja harjutustele meelitada.

H. Rixoni abikaasa Ida Rixon oli erksa vaimuga inimene; ta kahetses, et tema kooliharidus nii väike oli; ta oleks võinud, nõnda ta arvas, kirjutada vähemalt ühe elulooromaani. Kord deklameeris ta mulle oma kodu jõulise vaimustusega, nii palju kui ta veel mäletas, katkeid M. Veske luuletusest:

"Vaata, mis paistab seal Peipsi piirilt,
keerutab ülesse, kerkib kiirelt!...
Kuldsem see kuningas, tõuseb päike
laotab seal laiali oma läike...
Päike, küll tunned sa Eesti lugu,
nägid küll vanade vaba sugu!
Nägid küll eestlaste endist võitlust...
nägid, kui lahingus Lembit langes...
Päike, oh õnnista eesti rahvast!
Kaob kord eestlaste keele kõla –
ära siis sinagi tõuse ja ela!"

Aga Rixoni abielupaar kirjutas siiski kaks (2) ühevaatuselist näidendit – "Üürikoriteris" ja "Kodumaalt väljarändajad". Nendest nägi ühe näidendi käsikirjariismeid; kahetsen, et neid lehe külgi oma kätte ei võtnud. Saadik dr. phil. O. Kaldale olevat viimane näidend meeldinud.

Pärast H. Rixoni haigeeksjäämist ja surma 1933. a. ei olnud Londonis enam teist samast isikut, kellele oleks teatritegemise "särtsu" olnud. Tekkis pikk vaheaeg.

"Näidendi" küsimus tõsteti Seltsi juhatuses uuesti üles alles pärast II maailmasõda – kuid iseasi on ettepanekute tegemine, iseasi ülesande läbiviimine, hool ning vaev.

Teatavas mõttes hakkasid näidendite aset täitma *luulepõimikud ja laulumängud*, mis koostati ja õpiti ning esitati E.V. aastapäevadel ja Eesti Abistamise Komitee pidudel alates 1944. a. -st. Endel Aruja ütleb selle kohta: "Üheks raskuseks tolaeagsetes laulumängudes oli see, et neid pidi valmiskirjutama, ära õppima ja lavastama siis, kui kohased tegelased (meremehed) olid kuival maal ja kui V pommid väga ei seganud."¹

Aastail 1945-46 oli laulumängude ehk "ooperite", nagu neid siis uhkelt nimetati, üheks koostajaks Veera Öunapuu, kes mõtles välja teatavad "intrigid" ja osalt valis, osalt luuletas ise sobivad sõnad ning "kombineeris" nad tuntud rahvapärastele lõbusatele viisidele. Tema koostas laulumängud "Mustlase ennustus", "Kolmed kosjad" jt. Nende peamine mõte oli – palju nalja ja naeru!

Viimati nimetatud "ooperi" kohta kirjutab E. Aruja: "Viisid olid eestlastele imetuttavad, sõnad aga sageli täis üllatust, mis kutsusid esile tugevaid naerupuhanguid. Klaveril saatis hr. A. Torma, mängides, nagu eemalt paistis, täitsa tühjalt paberilt."²

Selle ajajärgu kohta märgib seesama E. Aruja ühes teises kirjas: "Olgugi, et tegelased on asjaarmastajad (kombepärase nurisemisega ja vastupuiklemisega), aga Londoni Eesti Seltsi ettevõtted vahel jätavad juba mulje, et peaks kas või elukutseliseks hakkama, eriti kui meie naabrid šveitslasedki küsivad, et millal jälle pidu peate?"³

Ülaltoodud "kiituse" selgituseks tooksin ette ühe teise E. Aruja arvamuse, kus ta ütleb: "Mõnda gi üritust ei saa... pidada otseselt L.E.S.-i ettevõtmiseks, kuna alati polnud kerge vahet teha mis-suguse *sildi* all mitmed juhatusliikmed just toimima pidid."⁴ Selle "sildi" selgituseks olgu öeldud, et kuni 1947. a. lõpuni korraldati Londonis seltskondlikke koosviibimisi L.E.S.-i, E. Abistam. Komitee

ja E. V. Saatkonna nimel, kuid tegelased olid peamiselt needsamad. Hiljem tulid juurde "E. Hääle" ja I. E. U. - u juhatusse piduõhtud, kuid tegelased oma enamuses olid ikkagi needsamad.

Londonis on aastail 1922-69 teadaolevaid "näitlejaid" olnud 95; näidendimängimise huvilisi võiks siin praegu leiduda 25.

2 Londoni tegelaste poolt mängitud näidendid

Kronoloogilises järjekorras; sulgudes organisatsiooni nimetähed, kui korraldajaks ei olnud L. E. S. - vaid keegi teine; kordusetendused on näidatud näidendi esmakordse ettekande järel; kui mängukoht on nimetatud, siis see on London.

26. dets. 1922. LAENATUD NAINE. Naljamäng ühes vaat. Eestistanud M. Aitsam. 5 tegelast.

28. jaan. 1923. Rennit. A. MUUSEUMI HOIDJA. Naljamäng saksa keelse jutu ainetel kolmes vaat. 6 tegelast.

Esim. lihavõtte pühal 1923. Graf. H. ÄRAKADUNUD. Ühejärguline naljamäng. 6 tegelast.

Jaanipäeval 1923. Järver. J. MÄKSI ANTSU ÄPARDUS. Naljamäng ühes vaat. 6 tegelast.

9. dets. 1923. Luts. O. KALEVI KOJUTULEK. Pildike Vabaduse ajaloost. 6 tegelast.

23. nov. 1957. S a m a (Seitsmenda tegelasena "juurde poogitud" üks erksa vaimuga poiss-laps "vabadussõjategelane". Näitejuht N. Hindo.

Aastail 1924-27:

Ludvigov. L. K. ÜHE HIIRE PÄRAST. Lustmäng ühes vaat. Eestistanud J. Kalam. 2 tegelast.

Rixon. H. ja Rixon. I. M. KODUMAALT VALJARÄNDAJAD. Näitemäng ühes vaat.

- ÜÜRİKORTERIS. Näitemäng ühes vaat.

Rosee. T. LAMBA LIHA. Nali ühes vaat. Eestistanud G. Öis. 5 tegelast.

Luts. O. KAPSAPEA. Nali ühes vaat. 8 tegelast.

26. dets. 1927. Teppan. A. KODUHANI. Nali ühes vaat. 6 tegelast.

21. jaan. 1945. Õunapuu, Veera. KOLMED KOSJAD. Laulumäng ühes vaat. Tegelased: Võõras-tütar Mari ja tema peigmees meremees Jaan; talutütar Tiiu ja tema kosija - sulane; rikas vanapoiss Tombi Toomas ja tema mõrjsa - lesk perenaine; üks keelepeksja tüdruk; 2 tantsijat. (E. A. K.).

28. apr. 1946 a. S a m a

10. nov. 1945. Õunapuu, V. MUSTLASE ENNUSTUS. Laulumäng ühes vaat. 9 tegelast. (E. A. K.).

10. nov. 1946. Tari. Harjo. VERI JA ARMASTUS ehk SIGISMUND JA KUNIKUNDE. "Ooper" ühes vaat. Tegelased: Kunikunde, Eduard, Sigismund ja Nõiamoor. (E. A. K.).

17. jaan. 1948. SEEBA KUNINGANNA. Dramatiseering A. Gailiti "Toomas Nipernaadist". Maie Suurallik ja Arvo Vabamäe. (E. H.).

1. apr. 1949. Linnankoski, J. KOSIMINE. R. Andre dramatiseering romaani "Laul tulipuna sest lillest". 4 tegelast. Näitejuht: Maie Suurallik. (E. H.).

2. mail 1964. S a m a. Näitejuht: Johan Pruuden.

30. dets. 1949 a. Helbemäe, Gert. KIRI KODUMAALT. Eesti haiglatöötajate elust Inglismaal, osalt inglise keeles. Ühes vaat. 5 tegelast. Näitejuht: Maie Suurallik-Demshuk.

18. märts. 1950. S a m a. Leicesteris.

5. mail 1950. Luts, O. ÜLEMISTE VANAKE. Muinasjutt ühes vaat. 3 tegelast ja 3 näkineitsit. Näitejuht: Arvo Vabamäe. Dekoratsioonid: Aadu Pirmsalu. (E. A. K.).

12. okt. 1950. Helbemäe, G. OLEKSIN LAULULIND. Näidend kolmes vaat. proloogiga. 6 tegelast. Näitejuht: N. Hindo.

28. okt. 1950. S a m a. Leicesteris.

4. nov. 1950. S a m a. Bradfordis, Yorks.

7. jaan. 1951. S a m a. Thorny Pits Hostelis, Gorsham (Wilts.).

13. mail 1967. S a m a. Leicesteris. Näitejuht: J. Pruuden.

10. juun. 1967. S a m a. Londonis.

1. juul. 1967. S a m a. Geislingenis, Saksamaal.

16. sept. 1967. S a m a. Bradfordis, Yorks.

6. mail 1951. Kitzberg, A. LIBAHUNT. Esimene vaat. 6 tegelast. Näitejuht: N. Hindo. Dekoratsioonid: Manivald Loite, Grimeerija: Aadu Pirmsalu.

25. nov. 1951. Kivikas, A. NIMED MARMORTAHLIL. Esimene vaat. (klassiruumis) 12 tegelast. Näitejuht: Aadu Pirmsalu.

11. mail 1952. Liiv, Juhan. VARI. Dramatiseering. 2 tegelast ja jutustaja. Näitejuht: A. Pirmsalu.

23. apr. 1954 Liiv, Juhan. VARI Näitejuht: N. Hindo.
30. apr. 1966. S a m a Näitejuht: J. Pruuden.
1. okt. 1954 Lavapilt A. Kivi romaani "Seitse venda". AABITSA ÕPPIMINE JA NAISEVÕT-MISE MURED. Koostanud ja lavastanud: N. Hindo.
29. nov. 1958 Kivikas, A. LAHINGUVALJA JA METSASTSEEN romaani "Nimed marmortahvil". 3 tegelast. Näitejuht: N. Hindo.
6. veebr. 1960 Kitzberg, A. PUNGA MART JA UBA KAAREL. Rahvatükk 5 vaat. 12 osalist. Näitejuht: J. Pruuden. Dekoratsioonid: Raul Ilves. Riietus: Vilma Plank.
13. märts. 1960 S a m a
30. apr. 1960 S a m a. Leicesteris.
20. jaan. 1962 Pakkala, T. PARVEPOISID. Laulumäng 4 vaat. 21 osalist. Näitejuht: J. Pruuden. Laulude õp.: Alide Rauss. Tantsude õp.: Aili Eistrat. Dekoratsioonid: Raul Ilves. Riietus: Vilma Plank.
11. märts. 1962 S a m a
6. apr. 1963 Kitzberg, A. ja Simm, Juhan. KOSJASÕIT. Laulumäng 4 vaat. 16 tegelast, külapoisid ja tüdrukud; mees- ja naiskvartett. Näitejuht: Alide Rauss. Klaverisaade: Kaasi Ritter. Dekoratsioonid: Valdeko Vink. Riietus: Salme Soovere.
7. apr. 1963 S a m a
8. juun. 1963 S a m a. Leicesteris.
30. nov. 1963 Bergvall. METSHALDJAS. Näidend ühes vaat. 4 osalist. Näitejuht: J. Pruuden. Dekoratsioonid: Raul Ilves. Riietus: Vilma Plank.
20. märts. 1965 Agapetus. OLEN MA SATTUNUD HAAREMI. Komöödia 3 vaat. 9 osalist. Näitejuht: J. Pruuden. Dekoraator: Tiina Lipp. Lavaseade ja tuled: Edgar Mann.
27. märts. 1965 S a m a
17. apr. 1965 S a m a. Leicesteris.
15. mail 1965 S a m a. Bradfordis, Yorks.
7. mail 1966 S a m a. Brüsselis, Belgia.
25. okt. 1969. Mägi, A. NELI ÕUNA. Näitejuht: Liki Toona.

27. det. 1969. Mägi, A. NELI ÕUNA. Leicesteris.
10. jaan. 1970. S a m a. Bradfordis, Yorks.
3. *Teiste Inglismaa eestlaste poolt mängitud näidendid Londonis*
- a. Bradfordi (ja Leeds'i) Näitetrupp Lea Muranyi juhtimisel
7. nov. 1953. Toona, Liki. SÖLMJAAM. Komöödia 4 vaat. 10 tegelast. (E. H.)
19. märts. 1955. Raudsep, H. VEDELVORST. Komöödia 4 vaat. 6 tegelast. (E. H.)
20. jaan. 1957. Raudsep, H. MIKUMÄRDI. Komöödia 5 vaat. 12 tegelast. Dekoratsioonid: Felix Tamm. (E. H.)
20. apr. 1958. Tammsaare, A. H. VARGAMÄE. Dramatiseerinud: Lea Holst-Muranyi. "Tõde ja õiguse" 1. osa järgi. 3 vaat. 12 pilti. 15 tegelast. Dekoratsioonid: F. Tamm. (E. H.)
12. nov. 1960. Tammsaare, A. H. KÕRBOJA PEREMEES. A. Särevi dramatiseering. 3 vaat. 7 pilti. 11 osalist. (E. H.)
- b. Leicesteri Näitetrupp Elli Toomse juhtimisel
17. märts. 1956. Vilde, E. PISUHÄND. 3 vaat. 5 tegelast. (E. H.)
27. apr. 1957. Adson, A. ILUDUSKUNINGANNA. Komöödia 3 vaat. 10 tegelast. (E. H.)
11. jaan. 1958. Mäik, A. MEES MERELT. Näidend 4 vaat. 10 tegelast. Dekoraator: hr. A. Angerjas. (E. H.)
10. okt. 1959. Raudsep, H. KIKERPILLI LINNAPEAD. Komöödia 12 tegelast. (E. H.)
9. apr. 1940. Agapetus. PATUOINAS. Farss 3 vaat. 7 tegelast. Dekoraator: hr. A. Mere.
11. veebr. 1961. Raudsep, H. ROOSAD PRILLID. Komöödia 3 vaat. 10 tegelast.
- c. Leicesteri Näitetrupp külalisnäitejuhi Aili Angelbergi juhatusel
16. sept. 1961. Kitzberg, A. KAUKA JUMAL. Draama 5 vaat. 11 osalist. Dekoraator: hr. A. Mere.
- d. Leicesteri Näitetrupp Aino Pallase juhtimisel
27. apr. 1963. Kangro, B. LINNUAIAD. Draama 3 vaat. 5 tegelast.

e. Bradfordi "Eesti Kodu" Näitering Aino Pallas-Caswelli juhtimisel

23. märts, 1968. Tammsaare, A. T. KARIN JA INDRİK. A. Särevi dramatisering, "Tõde ja õiguse" IV osa – 4 vaat. kuues pildis epiloogiga.

26. apr. 1969. Gailit, A. TOOMAS NIPERNAADI. A. Särevi dramatisering 3 vaat., 6 pildis.

4. Londonis ettekantud laulu- ja luulepõimikud, kuuldemängud ja elavpildid

24. veebr. 1944. "Kuuldemäng". (Ilma eripealkirjata).

26. nov. 1944. Õunapuu, Veera PILT EESTI VABADUSE EEST LANGENUTE AUKS. Muusika, deklamatsioon ja koorilaul – lilledest ümbritsetud ohvrilaua juures.

24. veebr. 1945. Lumiste, J. TUNGLAD OOS. Elavpilt 3 osas: ilulugemine ja koorilaul.

Välis-Eesti Päeval 1945. LAUPÄEVA ÕHTU TALU ÕUEL. Külaelu pildikeste sari.

24. veebr. 1946. Õunapuu, V. Elavpilt, kus kaks koduta last, otsides abistavat kätt, rändavad ringi. Rikkus pööras neile selja; Võim jättis nad abita; Ahnus kohutas neid; Valest pöördusid lapsed ära ja õiglus kisti laste juurest minema; aga keset sügavamat meeleheidet ilmus Lootus, kes pani varjud taganema.

28. apr. 1946. LÖKKETULE ÄÄRES. Laulupõimik. Klaver, koor, deklamatsioon.

Mardipäeval 1946. Tammsalu, Harry. Laulupõimik eesti ja teiste rahvaste viisidest, akordioni saatel (E. A. K.).

26. sept. 1947. Helbemäe, Gert. THE TIMES PAST TELL... (Möödunud ajad jutustavad). Ingliskeelne pantomiim Balti õhtul. Sis: Kesköö saabumise viimsel kellalöögil saavad elavaks Eesti rahva laulud ja tantsud... Ent kajab karjatus – ja kõik nagu kivistub... Ilmub karjane, kes oma elu sees mitmel korral ebaseadlike imestuse osaliseks saanud. Ulatades lillekese pillimehele, inimkujud saavad uuesti elavaks. Karjane saab rõõmsaks ja ühineb tantsijatega, mis kestab kuni kesköö lõpuni, mil pilt kaob.

26. okt. 1947. S a m a. (E. A. K.)

26. okt. 1947. ÜKS NOORMEES OTSIB PRUUTI. Värsilugu muusika saatel Koostajad ja osalised: nn. "Soome poisid" I. Heinsoo, V. Jaama, H. Tammsalu, H. Tari, R. Teene, T. Vellend ja A. Viirlaid. Neid toetas naiskvartett. (E. A. K.).

26. okt. 1947. Torma, August. VIDEVIKU TUNNIL. Laulupõimik. Kevade, suve, sügise ja talve meeoleu tunded. Deklamatsioon, klaverisaade ja naiskoori laul.

29. veebr. 1948. S a m a.

24. veebr. 1956. Torma, August. VIDEVIKU TUNNIL.

30. nov. 1963. S a m a.

20. dets. 1947. ELUSTUNUD PILDIRAAMAT. Pantomiim – laul ning tants. 20 tegelast, kelle hulgas: ema, tütar ja ildiraamatu kujud – haldjas, Mikihir, kass lints, koer Raksi, salmineiu, 4 tina-sõdurit, 2 kapsaliblikat, lumehelbed jt.

29. veebr. 1949. Torma, A. MEIE LAULAME KARMI LAULU... Helipõimik. Segakoor, kaks solisti, deklamaator ja klaverisaade.

24. veebr. 1951. S a m a.

25. juun. 1966. S a m a.

20. nov. 1948. Helbemäe, G. KÕIK, MIS KUNAGI KAUNIST ON OLNUD. Sõnalis-muusikaline põimik eesti heliloojate ja luuletajate loomingulisel alusel. Kaks laulusolisti, viis deklamaatorit, segakoor ja klaverisaade. (E. H.).

5. mail 1950. MÄLESTUSI SIMMANILT. Kolm tegelast ja rahvatantsijad. (E. A. K.).

30. nov. 1952. PIDU JA TARKUSERAAMAT. Lavapilt lugulaulust "Kalevipoeg". Kümme tegelast. Koostanud ja lavastanud Henny Urbel (Aruja).

28. nov. 1953. PÕIMIK GUSTAV SUITSU LUULETUSTEST. Lavastanud: Henny Aruja ja Sinaida Hiimäe.

24. veebr. 1954. Helbemäe, G. MILLAL SAAME HELLAD ÜHTE. Pilk Eesti minevikku ja tulevikku. Luulepõimik. Segakoor, mees- ja kõnekoor.

6. juun. 1959. S a m a.

23. apr. 1954. Reiman, Villem. KÄKIMÄE KÄGU. (Gustav Suitsu luuletus Juhan Liivi mälestuseks) Deklamatsioon ja meesekstett.

20. nov. 1955. ISAMAA MÄLESTUS. Kalevi ja Linda pulmad. Mure ja rõõmu pildike eesti rahva saatusest sõnas, laulus ning mängus "Kalevipoja" ainetel. Tegelased: Kalev, Linda, Kasuema, Kasuõde, jutustaja, pillimees, kaasitajad, pulmalised ja tantsijad. Koostanud ja lavastanud N. Hindo.

25. nov. 1956. KALEVIPOEG SOOME SEPA JUURES MÕÖKA OSTMAS JA LIIKUDE JOOMISE PIDU. Lavapilt sõnas, laulus ja mängus. Tegelased: Kalevipoeg, Soome Sepp, Sepa pojad, jutustaja, pillimees, rahvatantsijad ja pidulised; vahelauludeks – eesti heliplaatide muusika. Koostanud ja lavastanud N. Hindo.

6. juul. 1957. Helbemäe, G. RÕÕM JA MURE KAKSIKVENNAD. Luule ning muusika põimik eesti luuletajate ja heliloojate loomingust. Tegelased: sega-, nais- ja meeskoor; kaks laulusolisti, kaheksa deklamaatorit, kaks noorterühma, kanneldaja ja klaverisaade.

24. veebr. 1958. Kangro, B. SUUR TAMM. Kaks deklamaatorit ja kõnekoor. (E.V. aastap.).

26. sept. 1959. MÄLESTUSTE RADADEL. Põimik seitsmest meeolelu laulust, meeskoori esitusel.

9. juul. 1960. Helbemäe, G. ÖÖST LÄBI. Häälte ja varjude põimik Eesti mineviku, oleviku ja tuleviku kildudest. Tegelased: Tark, munk, Koidula, Eesti neiu, nais- ja meeskõnekoorid, rahvantsijad; valgusefektid.

29. juun. 1963. Helbemäe, G. OMA TEE. Põimik eesti luuletajate loomingust; heli- ja valgusefektid.

5. Kirjanduslikud kohtud

Esimese kirjandusliku kohtu Londonis korraldas Ülemaailmse Eesti Kirjanduse Seltsi Londoni Osakond rootsi kiriku saalis 28. jaan. 1951.a. Süüpingis oli Ed. Vilde "Mäeküla piimamehe" peategelane Prillupi Mari.

Hiljem hakati kirjanduslikke kohtuid ja vaidlusõhtuid ehk paneele pidama Otto Pärnsalu eestvõttel. Need olid: 1) A. Mälgu romaan "Uputus" 8. märts. 1958, 2) G. Helbemäe' romaan "Kägu odraokkaga" 11. okt. 1958 ja 3) K. Eineri romaan "Kui aeg saab täis" 29. apr. 1961.

6. Elukutseliste näitlejate küllalised Londonis

18. veebr. 1951. Niewiariwicz, R. ARMASTAN SIND. 3 vaat. Riina Reinik ja R. Lipp. (E.H.).

28. jaan. 1955. Aurio Mariste ühe-mehe-teater. Kavas: 21 luuletust, üks lühipala ja katke A. Gailiti "Toomas Nipernaadist". (E.H.).

9. juun. ja 10. juun. 1961. R. Andre Stuuditeater. Dramatiseering A. Gailiti "Toomas Nipernaadist"; Seeba kuninganna (3 teg.) ja sama autori romaanist "Leegitsev süda" (5 tegelast). (E.H.).

12. sept. ja 4. dets. 1965. (Kino). Kanada eesti helifilm "Legendi loojad". (Metsavendade võitlused Eestis). 14. teg., Koostanud ja filminud hr. E. Heine 1963. a.

Allikate viited, X peatükk.

- 1) "E.H." 24.11.61. nr.747 lk.3: Aruja, E. Londoni Eesti Selts 40 a. (veerg 1, lõige 3).
- 2) "M.T." 1945 nr.3 lk.67: A/ruja/, E. Eesti Abistam. Komitee Londonis. (veerg 1).
- 3) - 1946 nr.7 lk.153-155: A/ruja/. E. Londoni kiri.
- 4) "E.H." 24.11.61 nr.747 lk.3: Aruja, E. - L.E.S. 40 a. (veerg 1, lõige 5).

Londoni Eesti Seltsi lipu õnnistamine.

L.E. Seltsi auliikmed:

Vasakult paremale - saadik A. Torma, pr. A. Torma, prl. A. Vageström, ülempreester N. Hindo. Pildilt puudub kindral A. Lossman.

XI. LONDONI EESTI SOTSIAAL-GRUPI JA LONDONI EESTI SELTSI LIIKMES-
NIN TEGELASKOND 1918-1969

1. *L.E.S.-i auliikmed*

HINDO, Nigul – ülepreester, majavanem 12.2.50 – 11.2.51; abiesimees 11.2.51 – 2.10.51; esimehe aset. 2.10.51 – 10.2.52; esimees 10.2.52 – 10.2.63; Esind. Kogu liige 1951-54; Balti Nõuk. liige 1952-53; sega- ja meesk. laulja 1950-65; näitejuht (tarviduse kordadel) 1950-58; laenu- raamatukogu korraldaja ja hoidja 1951-70. Valiti Seltsi auliikmeks peakoosolekul 16.2.1964.

LOSSMAN, Artur – sanitaar-kindralmajor. Riiklikud teened sanitaar- ning tervishoiuala korraldamisel Eesti Vabadussõjas 1918-20. Kaasa aidanud meie seltskondliku kodu asutamisel Londonis, olles O/Ü. "Eesti Maja" esimees 1952-59 ning O/Ü. "Eesti Klubi" esimees 1957-59; L.E.S.-i liige alates 1949. a.-st; valiti Seltsi auliikmeks peakoosolekul 15. veebr. 1953. a.

TORMA (end. perekonnanimi kuni 1940. a.-ni Schmidt), August, Eesti Vabariigi saadik. Kõne- pidaja kõigil E.V. aastapäevadel Londonis alates 1935. a.-st; esinenud tervituskõnedega Võidu- pühade ja Valis-Eesti Päevade tähistamistel. L.E.S.-i patroon üle 30 aasta. Naiskoori juhataja alates 1954. a.-st. Seltsi auliige 1935. a.-st.

TORMA, Alice – Seltsi liige 1935. a.-st; esinenud soololauljana eestlaste pidulikel koosviibi- mistel Londonis. Naiskoori asutajaid ning juhataja aastail 1943-47 ja 1949/50. Eesti Abistamise Komitee juhataja alates 1944. a.-st; kaasa aidanud Seltsi tegevuses mitmel viisil üle 30 aasta; valitud auliikmeks peakoosolekul 15. veebr. 1953. a.

VAGESTRÖM, Anna – Seltsi liige 1941. a.-st; juhatuse abikirjatoim. 16.3.41 – 25.1.42; kirja- toim. 14.2.44 – 20.1.46; abiesimees 20.1.46 – 19.1.47; juhatuse ülemääraline liige 2.10.51 – 10.2.52; kirjatoim. 10.2.52 – 24.10.67; nais- ja segak. laulja alates 1943—; ilulugeja; Balti Nõuk. liige 1944; pidutoimk. liige 1949; Kooli Komitee liige 1952; I.E.Ü.-u Esind. Kogu liige 1952/54 ja 1964-68; kõnep. 1944; valiti Seltsi auliikmeks peakoosolekul 11. veebr. 1968. a.

Seltsi juhatuse koosolekul 26. veebr. 1954. a. võeti vastu otsus: tervitada auliikmeid nende sünnipäevadel.

2. *Londoni tegelaste nimekiri*

Tegelaste nimekiri on koostatud mitmesugustest allikaist kogutud ja järelepärimiste kaudu saadud andmete põhjal. Nimekirjast on välja jäetud need isikud, kes L.E.S.-i peakoosolekuil küll valiti, kuid kelle kohta on hiljem öeldud, et nad ei võtnud tegevusest osa. Teadete puudusel on jäänud märkimata mõned, kes olid juhatusliikmeiks aastail 1928-36, revisjonikomisjonides 1925-36, koorilauljad ja rahvatantsijad 1943-51, näitlejad 1922-27 ja 1945-51; teiselt poolt võib tegelaste nimekirjas leiduda ka neid, kes ainult juhuslikult ühe korra esinenud; tagant järgi on võimatu kindlaks teha kõikide tegevust. I.E.Ü.-u Esindajate Kogude liikmeiks olek on ära märgitud ainult L.E.S.-i esindajate kohta. Surmaläbi lahkunute nimede juurde on märgitud ristike (+) ja sünni- ning surmaaajad, kui

need teada saadud. Sisse on võetud ka Seltsi liikmed (mittetegelased), kes suuremise ajal olid nimekirjas. On püütud ülesmärkida kõnede pidamise ajad, jättes välja pealkirjad (ruumi puudusel); nende mõte ning sisu on tavaliselt olnud: veebruaris – E.V. aastapäev, mais – Emadepäev, juunis – Võidupüha, novembris – Valis-Eesti Päev; muul ajal – eesti kirjanduse, kultuuri, ajaloo jne. küsimused. Tähega "N" on märgitud need, kes lapsepõlves Emadepäevadel ja Jõulupuuõhtuil esinenud, ja siis hiljem, üleskasvades, "suurte tegelaste" ridadesse astunud. Tähega "E" on märgitud tegelased, kelle kohta teada, et nad on Inglismaalt lahkunud ja emigreerunud mujale. Küllap nii mõnigi nimi, nagu eelpool mainitud, on välja jäänud või puudulike andmetega; kuid sinna pole midagi parata, sest Seltsis ei ole peetud täielikku, aastast-aastasse peetavat, tegelaste nimekirja ja tegevuse päevaraamatut – kroonikat.

L.E.S.-il oli aastail 1921-69: teadaolevaid tegelasi 395, kelle hulgas juhatusliikmeid 116; nendest praegu ametis 8.

NOTA BENE. Tarviduse korral tegelaste, nagu juhatusliikmete, lauljate ja tesite ülesleidmiseks ühel teatud, soovitud aastal, on selle hõlbustamiseks koostatud tegelaste tegevusaastate ning tegevusalade "võti", mis leidub selle raamatu lõpuosas – Varia 3.

1. Aarendi, mag theol. Salme – kõnep. 11.5.52; 20.3.53; 11.2.54; 27.11.65.
- + 2. Aavik (ka Havik), Benita – Seltsi liige 1937-45; revisjonikom. liige 21.3.37 – 13.2.38.
Ader, Carmen, vt Havik, Carmen.
3. Ader, Heimar – abilaekur 19.1.47 – 8.2.48; laekur 8.2.48 – 12.2.50; Esind. Kogu liige 1948-49.
4. Aitken, Emilie – naisk. laulja 1956-57.
5. Aksim, Arnold – näitleja 1944-45.
6. Alberg (abielus Kail), Rosalie – juh. liikme ülesannetes 4.2.40 – 16.3.41; abimajavanem 16.3.41 – 25.1.42.
Alley, vt. Beilberg.
- 7/1. Alliste, Arvo – rahvat. alates 1969 —.
- + 7/2. Anderson, Johannes – Sotsiaal-Grupi tegelane a. 1918-19. (Surma aeg teadmata).
- 7/3. Anderson, June, inglanna – rahvat. alates 1969 —.
Anso, Dagmar, vt Havik, Dagmar.
- + 8. Anso, kapt. Evald – Seltsi liige 1943-45. (Õnnetu surm 29.4.45. Seltsi pärg).

Londoni Eesti Seltsi tegelasi (ja külalisi) tegelasteõhtul 9 septembril, 1961 a. Vasakult alumine rida (istuvad): 1. A. Lossman, 2. R. Kont, 3. pr. A. Torma, 4. A. Torma, 5. E. Traat, 6. pr. H. Sepp, 7. R. Avi, 8. pr. A. Jaanimägi, 9. pr. J. Ranniko, 8. pr. M. Hindo, 9. pr. O. Randi, 10. pr. I. Paiste, 11. pr. V. Plank, 12. A. Jaanimägi, 13. pr. A. Matsbeck, 14. pr. E.A. Taul, 15. N. Hindo, 16. E. Tam. Alt kolmas rida: 1. E. Aruja, 2. pr. J. Plucinicka, 3. pr. H. Reinert, 4. pr. H.E. Kasemets, 5. pr. S.Pruuden, 6. pr. H.Nurk, 7. pr. A.Ejstrat, 8. pr. M.Collins, 9. pr. M.Jakobson, 10. S.Jakobson, 11. pr. E.Laur, 12. T.Kampus. Ülemine rida: 1. V. Riik, 2. O. Feldmanis, 3. pr. I. Helves, 4. P. Taimsaala, 5. T. Ratsunäs, 6. G. Helbenäe, 7. pr. H. Tam, 8. pr. A. Helbenäe, 9. V. Vink, 10. A. Sepp, 11. E. Viilup, 12. V. Paiste.

L.E. Seltsi juhatus 1935 a.
Istuvad vasakult: E.A. Johanson, Ida Rixon,
R. Kask. Seisavad: Otto Saar, Hillar Kallas,
August Bergman.

Mõned eesti rätsepad Londonis enam kui
50 a. tagasi.

Istuvad vasakult: Johannes Piip, Jaan
Sauga. Seisavad: August Lepp, hr. Arbeit,
" hr. Römmer, Gustav Engelbrecht.

Seltsi jõulupuu 25 dets. 1921 a.
Istuvad vasakult: pr. M. Palmer, pr. Ida Rixon,
hr. H. Rixon (sigariga), pr. Piip, pr. Lawrence
(mütsiga), hr. Jaan Sauga (pärjaga), Rixonite
poeg. Seisavad: hr. J. Palmer, Palmerite poeg,
hr. B. Paap, Mrs. Shougol, Mr. Lawrence,
prl. Kuusik, prl. A. Ott, hr. J. Piip.

Koosviibimine L.E. Seltsis 1935 a. kevadel.

Vasakult: 4. prl. Juta Muri, 5. prl. Vilhelmine Raud, kelle korteris Guensberry Place, S.W. 7, kaasmaalased käisid sagedasti koos. Laua otsas E.A. Johanson ja kirja-
toimetaja R. Kask.

Eestlasi E.V. Londoni Saatkonnas 18 juunil 1927 a.

Ülemine rida vasakult: 1. Anna Kuusten (Pikk), 2. Hilda Räsä, 3. Ida Rixon, 4. Tooni Brehm, 5. Aksi Thalfeld, 6. Ida
Hlenberg, 7. Alma Ott. Keskmine rida: 2. pr. Möllerson. Ülemine rida: 2. Johan Palmer, 3. Rudolf Möllerson, 4. Karl Uusman,
Voldemar Tohver, 6. Tenor Karl Ots, 7. Henry Rixon, 8. Voldemar Ojanson. Esimese rea seitse daami rahvarõivais ja hr.
xon (Eesti lipu kandjana) esinesid samal päeval Briti Rahvaste Uniooni Liiga noorsoo sõpruse pidustuste Crystal Palace'is.

(XI)

85

- + 9. Anveldt (end. nimi Viera), Eva Christine – Sotsiaal-Grupi tegelane aastail 1918-19.
(Sünd. 1876, surm. 14.11.1967).
10. Arrak, Aino – majavanem 5.2.55 – 10.2.57; abilaekur 10.2.57 – 31.1.60.
11. Arrak, Eduard – majavanem 11.2.51 – 10.2.52; 31.1.54 – 5.2.55; abiesimehe aset.
6.3.52 – 15.2.53; revisjonikom. esimees alates 11.2.1955 –; Esind. Kogu liige 1951-
1959; Kooli Kom. liige 1952; sega- ning meesk. laulja 1953-55 ja ka hiljem.
- "E" 12. Aruja, Endel, Ph.D. – esimees 20.1.46 – 11.2.52; abiesimees 10.2.52 – 15.2.53; rahva-
tantsija ja näitleja 1945/46; Balti Nõuk. liige 1947-51 ja 1953-62; Esind. Kogu liige
1948-54; 1956-58 ja 1961-62; Kooli Kom. liige 1949-51; kõnep. 24.6.45; 24.4.46;
26.5.46; 8.12.46; 27.11.48; 25.11.56. (Kanada).
- "E" 13. Aruja (end. nimi Urbel), Henny – abikirjatoim. 15.2.53 – 31.1.54; näitleja, näitejuht ja
ilulugeja 1947-62; sega- ja naisk. laulja 1953-62; Esind. Kogu liige 1953. (Kanada).
- "E" 14. Baldwin, Aleksandra – naisk. laulja ja näitleja 1945-46; kõnep. 13.5.45. (Kanada).
15. Beckford, Richard, inglane – rahvat. alates 1962 –.
16. Beilberg (uus nimi Alley), Julia – rahvat., naisk. ja soololaulja 1943-48.
- "E" 17. Bennett (end. nimi Jalasto), Aino – abilaekur 16.3.41 – 25.1.42; 14.3.46 – 19.1.47;
rahvat., nais- ja segak. laulja 1943-51 ja 1953-58; näitleja 1943-48; Kooli Kom. liige
1949. (USA).
18. Bergman, August – E.V. Saatk. ametnik; L.E.S.-i juh. liige 1935-36; laekur 21.3.37 –
29.1.39; revisjonikom. liige 14.1.45 – 20.1.46.
19. Bielefeld, Leida – juh. liige 7.5.39 – 16.7.39.
- + 20. Brehm, Antonie (Tooni) Marie – Seltsi liige vahetpidamata aastail 1921-63; revisjoni-
kom. liige 2.12.22 – 1924; 21.3.37 – 13.2.38. (Sünd. 2.2.1881, surm. 9.1.1963).
- Brereton, vt. Schipai.
21. Campell, Donald, inglane – rahvat. pillimees alates 1965 –.
- 22/1. Chadburn, Mavis, inglanna – rahvat. alates 1968 –.
- 22/2. Collins, Magda – võrkp. mäng. alates 1954 –.
- Conway, vt. Reinberg, Lii.
23. Cornell, Tiia – rahvat. alates 1961 –.

24. Deigel (abielus Zvirgzdins), Margaret – soololaulja 1948.
Demshuk, vt. Suurallik.
25. Domberg (uus nimi Mysliwicz), Aime – majavanem 14.1.45 – 20.1.46; näitleja 1944/45; kõnep. Emadep. 1944; naisk. laulja 1943-47.
- "E" 26. Drozdov (uus nimi Mitter), Tamara – rahvat., näitleja, ilulugeja ja naisk. laulja 1943-1946. (India)
- "E" 27. Eerme, Karl – majavanem 30.1.49 – 12.2.50; Esind. Kogu liige 1949-51. (Kanada).
- "E" 28. Eespere, Hoino – rahvat. 1961-63. (Kanada).
- + 29. Einer, Karl – abilaekur 5.2.55 – 10.2.57; Esind. Kogu liige 1954-59; 1966; kõnep. 6.2.1953; 15.10.53; 23.4.54; 3.12.54; 27.4.56; 28.11.64. (Sünd. 30.8.07, surm. 4.11.68).
30. Einer, Linda – naisk. laulja 1963-66; kõnep. 11.5.58.
31. Einman, Olga – meeleolulaulude laulja 1948.
32. Eistat (end. nimi Tatter), Aili – Rahvat. Rühma juh. 1947/48 ja siis alates 1950 —; sega- ja naisk. laulja 1947 a. —st; pidutoimk. liige 1949; kõnep. 9.3.47; naisvõimleja juh. 1951 ja uuesti alates 1966 —.
- + 33. Elb, Augustin, laevanduse tegelane – Seltsi liige 1951-57. (Sünd. 26.9.1888, surm. 1.2.1959).
- "E" 34. Elmik, Arno – revisjonikom. liige 30.1.49 – 11.2.51; Esind. Kogu liige 1948-50. (Kanada).
35. Ermann, Erna – abikirjatoim. 20.10.35 – 21.3.37.
36. Ermann, Grete Helga – klaverisaatja 1950.
37. Faversham, Aino – rahvat. 1966.
Fischer, vt. Ürm.
- "E" 38. Fleig Nurmet, Õie – ilulugeja 1948-50. (Šveits).
Grabovski, vt. Kausi.
39. Greenhill (end. nimi Turner), Adeline, inglanna – naisk. laulja 1955-59.
- "E" 40. Haamer, Mia – klaverimängija ja naisk. laulja 1956-58. (Kanada).

41. Hanssoo, Adolf – juh. liige 12.2.67 – 24.10.67; abikirjatoim. 24.10.67 – 11.2.68.
Havik, Benita, vt. Aavik, Benita.
42. Havik (abielus Ader), Carmen – abilaekur 25.1.42 – 20.11.44.
- "E" 43. Havik (abielus Anso), Dagmar – abiesimees (ehk "esinaine") 12.9.37 – 1.1.39. (Kanada).
44. Havik, Senta – abimajavanem 1934.
45. Hayok, Hilja – sega- ja naisk. laulja 1953-60; ilulugeja 1954.
46. Heinastu, Helmut – majavanem 16.2.64 – 11.2.68; abilaekur 11.2.68 – 9.2.69; abiesimees alates 9.2.1969 —; näitleja ja ilulugeja; Balti Nõuk. liige alates 1964 —; Esind. Kogu liige 1965; 1967; 1970.
- + 47. Heinmets, Karla Johannes – revisjonikom. liige 16.3.41 – 25.1.42. (Sünd. 25.10.1903; hukkus merel 22.1.1943).
48. Heinpuu, Paul – segak. laulja 1953-54.
49. Heinpuu (end. nimi Minings), Regina – segak. laulja 1953-54.
- "E" 50. Heinsoo, Ilmar – rahvat., ilulugeja, näitleja ja kõnep. 1946-50; Balti Nõuk. liige 1947-1950; Esind. Kogu liige 1949. (Kanada).
- + 51. Heint, Ella Adele – Seltsi liige 1945-48. (Sünd. 3.10.1908, surm. 10.5.1948).
52. Helbemäe, Are – näitleja, soolotantsija ja võimleja 1948-54, ka hiljem.
- "N" 53. Helbemäe, Ene – ilulugeja ja soolotantsija 1951-59; näitleja 1954; kõnep. 13.5.56.
54. Helbemäe, Gert, kirjanik – L.E.S.-i revisjonikom. liige ja I.E.Ü.- Esind. Kogu liige alates 1954 —; kõnep. 11.5.47.
55. Helmeste, hr. J. – tantsuorkestri liige 1947/48.
56. Helves, Irene – näiteringi liige 1960-67.
57. Henning, Paul – abikirjatoim. 26.3.48 – 30.1.49.
- "N" 58. Hiimäe, Avo – näitleja ja tšellist 1953-63.
59. Hiimäe, Sinaida – abilaekur 15.2.53 – 31.1.54; segak. juh. 1952-54; klaverisaatja; Esind. Kogu liige 1953-56.

- + 60. Hiiop, Teodor – Seltsi liige 1956-64. (Sünd. 28.6.1897, surm. 18.11.1964).
61. Hindo, Militsa – naisk. ja segak. laulja alates 1949 —.
62. Hindo, Nigul – vt. Seltsi auliikmed.
63. Hold, Helga – pidutoimk. juh. 1949. a. I poolel.
64. Holm, Leili – segak. laulja 1953.
65. Horn, prl. – naisk. laulja 1947-48.
66. Härmatali, Tiiu – rahvat. ja naisk. laulja alates 1967 —.
67. Ihse, Therese Lucrecia – revisjonikom. liige 29.1.39 – 24.3.40.
68. Iljin, Anke – rahvat. 1965-67.
69. Ilmari, Eino – Rahvat. Rühma pillimees alates 1954 —; harukordadel ilulugeja, näitleja, koori- ja soololaulja.
70. Ilmari (end. nimi Rauss), Reeta – rahvat. 1949-62; Rahvat. Rühma abijuh. 1959-62.
- "E" 71. Iltal, Georg – akordioni mängija 1947-50. (Kanada).
72. Ilves, Adolf – abilaekur 20.2.66 – 11.2.68; abiesimees 11.2.68 – 9.2.69; Esind. Kogu liige 1965-66; 1968; 1970.
73. Ilves, Ksenia – sega- ja naisk. liige alates 1951 —; näitleja 1955-62; kõnep. 15.5.55.
74. Ilves, Raul – näitleja, rahvat. ja näitelava dekoraator 1951-65; kõnep. 1.8.52.
- 74/1. Ilves, Robert – abistanud korduvalt lava dekoratsioonide valmistamisel jne.
75. Imelik, Linda – abikirjatoim. 10.2.52 – 15.2.53; revisjonikom. liige 31.1.54 – 5.2.55; Esind. Kogu liige 1952-54.
76. Jaama, Valter – rahvat. näitleja ja koorilaulja 1945-47; kontrabassi mängija tantsuorkestris 1947.
- "E" 77. Jaanimägi, Arno – rahvat. ja näitleja 1960-62.
- "E" 78. Jaanimägi (abielus Pärnsalu), Tiiu – rahvat. 1953-59; harukordadel näitleja. (Kanada).
- + 79. Jaanson, Jaan – majavanem 8.2.48 – 21.9.48; pidutoimk. ja Esind. Kogu liige 1948; kõnep. 23.11.57. (Sünd. 14.1.1895, surm. 21.9.1963).

- "E" 80. Jacobson, Antonina – abikirjatoim. 25.1.42 – 3.1.43. (Kanada).
- "E" 81. Jacobson, Boris – esimees 21.3.37 – 29.1.39; revisjonikom. liige 29.1.39 – 24.3.40; 20.1.46 – 19.1.47; majavanem 3.1.43 – 14.1.45; abiesimees 24.6.45 – 20.1.46; Balti Nõuk. liige 1943-45. (Kanada).
82. Jakobson, kapt. Evald – laekur 25.1.42 – 3.1.43; abiesimees 3.1.43 – 26.5.44; 21.10.44 – 18.7.45; Balti Nõuk. liige 1943-45.
83. Jakobson, Mimosa – naisk. laulja alates 1954 —; naisk. vanem alates 1959 —; rahvat. alates 1960 —.
84. Jakobson, Sven – abilaekur 16.2.64 – 20.2.66; näitleja 1950-51; 1966-67; rahvat. alates 1960 —.
85. Janiado, hr. A. – näitleja 1962.
86. Johanson, Eugen Alfons (uue nimega Mait Juhansoo) – esimees 1935. a. I poolel.
Jänes, vt. Mets.
Järv, vt. Võsa.
87. Jürgens (abielus Vaks), Gundula – abiesimees (ehk "esinaine") – 16.3.41 – 25.1.42.
88. Jürimäe, Sirje – rahvat. 1965.
89. Jürmas, Jüri – saksafoni mängija ja tantsuorkestri vanem 1947-49.
Jürisson, vt. Roos.
90. Kaasik, Galina – laste rahvat. õp. 1952.
- + 91. Kaasik, Ilmar – Esind. Kogu liige 1959-64, 1968-70. (Sünd. 15.10.1914, surm. 4.1.1970).
- + 92. Kaber, Nelli Berta – Seltsi liige 1951-63. (Sünd. 24.8.1903, surm. 29.8.1963).
93. Kadaja, Leida – abikirjatoim. 29.1.39 – 26.3.39; kirjatoim. 26.3.39 – 16.7.39.
- "E" 94. Kadak, Harald – esimees 29.1.39 – 16.7.39. (Eesti).
Kail, vt. Alberg.
95. Kalev, Alma – abilaekur 1.10.39 – 4.2.40.
96. Kallas, Aksel – koorilaulja ja näitleja 1959-60.

- +97/1. Kallas, Aino, kirjanik (Sünd. 2.8.1878, surm. 9.11.1956).
- 97/2. Kallas, Hillar – juh. liige 1935, näitleja.
- +98. Kallas, dr.phil. Oskar Philipp, E.V. saadik – Seltsi liige 1922-34. (Sünd. 25.10.1868, surm. 26.1.1946).
99. Kalmus, Johann – Esind. Kogu liige 1954-57.
100. Kalmus, Salme – naisk. laulja alates 1964 —.
101. Kamel (uus nimi Micak), Larissa – klaverimängija 1948.
102. Kampus, Tiit – rahvat. 1955-64; segak. laulja 1953-54; bajanimängija, näitleja ja meeskvarrteti laulja.
103. Kangert, Marceda – segak. laulja 1953.
104. Kanno, Hilda – naisk. laulja 1947.
- "E" 105. Karell (abielus Lootsaar), Anna – abimajavanem 29.1.39 – 26.3.39; laekur 26.3.39 – 1.10.39; naisk. laulja 1943-46. (USA).
- Karja, Mai, vt. Kirsipuu, Mai.
106. Karja, Voldemar – näitleja 1960-67.
- Kasemets, Erika, vt. Pämsalu, Erika.
107. Kasemets, Helga Elmerice – abilaekur 11.2.62 – 4.10.63; naisk. laulja 1957-63 ja uuesti alates 1965 —; kõnep. 9.5.65.
- Kask, Helmi, vt. Kõstner, Helmi.
108. Kask, Reinhold – E.V. Saatk. sekr.; L.E.S.-i ex officio kirjatoim. 1934-35.
109. Kaugra (abielus Scott), Viive – näitleja 1946.
110. Kausi (abielus Grabovski), Paula – naisk., dueti- ja soololaulja 1943-46; kõnep. 16.5.43.
111. Keba, hr. E. – huulepilli mängija 1954.
- "E" 112. Keerma, Hilda – naisk. laula 1947-48. (Kanada).

- + 113. Kesküll, kapt. August – revisjonikom. liige 25.1.42 – 3.1.43. (Sünd. 16.7.1886, surm. 17.8.1958).
114. Kesküll, Hillar – rahvat. 1948.
- + 115. Kiilas, Uku – Seltsi liige 1954-63. (Sünd. 4.5.1896, surm. 12.6.1963).
- "E" 116. Kiindok, Arnold – rahvat. ja koorilaulja 1944-45 (L.-Ameerika).
- + 117. Kiivit, Milli – sega- ja naisk. laulja 1953-60. (Sünd. 9.11.1897, surm. 4.11.1969).
118. Kilgas, Evi – rahvat. ja näitleja 1952-53.
- + 119. Kiljak, Gustav Aksel – Seltsi liige 1956-66. (Sünd. 17.1.1902, surm. 8.11.1966).
- "E" 120. Kirotar, Elmar – E.V. Saatk. II sekr.; L.E.S.-i ex officio kirjatoim. 1925. (Rootsi).
121. Kirotar, Herbert – Seltsi lipu kavandi joonistaja 1961.
122. Kirsipuu (abielus Karja), Mai – naisk. laulja ja klaverisolist 1947-49.
123. Kits, Asta – naisk. laulja 1947.
- "E" 124. Kivi, Gladys – näitleja, ilulugeja ja naisk. laulja 1947-51. (USA).
125. Kivimäe (uus nimi Smith), Virve – naisk. laulja 1958-59.
126. Klint, Otto – erakorral. revisjonikom. liige 16.3.41 – 25.1.42.
127. Kodurand, Hugo – rahvat. 1945.
- "E" 128. Kokker, Eerik – Esind. Kogu liige 1950-52; lauluk. juh. 1951. (Kanada).
- Kolk, Claire, vt. Kuus, Claire.
129. Kolk, kapt. Magnus – esimees 25.1.42 – 20.1.46; revisjonikom. liige 20.8.47 – 8.2.48; 11.2.51 – 31.1.54; abikirjatoim. 31.1.54 – 29.11.54; Balti Nõuk. liige 1943-45; Esind. Kogu liige 1950-54; kõnep. 28.11.43.
- + 130. Kollist, Ernst Johannes – Eesti Sotsiaal-Grupi liige 1918; L.E.S.-i esimees 16.7.39 – 16.3.41. (Sünd. 1.3.1885, surm. 1.1.1961).
131. Kont, Emilie – einelaua toimk. liige korduvalt.
132. Kont, Rudolf – majavanem 10.2.63 – 16.2.64.

- "E" 133. Kool, Maie – rahvat ja näitleja 1954-55. (Rootsi).
134. Koorm, Ernst – viiulimängija tantsuorkestris 1947-48.
135. Koort, Johannes – Esind. Kogu liige 1968-69; juh. liige alates 9.2.1969 —.
- + 136. Kopli, August, vanem mehaanik – Seltsi liige 1941-42. (Sünd. 26.11.1908, hukkus merel 22.7.1943).
- Korentsük, Rosalie M., vt. Laas, Rosalie M.
137. Kranich (Kranick), hr. A. – revisjonikom. liige 6.10.21 – 9.12.23.
138. Krass, Leida, M.A. – abikirjatoim. 20.1.46 – 19.1.47; kõnep. 12.3.44.
- + 139. Kristiani, Mihkel, lendur-vaatleja Inglise-Poola lennuväes. (Sünd. 22.1.1917, surm. 24.6.1944. Seltsi pärg).
- Krüger, vt. Tõnnberg.
- Kuhi, Julia, vt. Ranniko, Julia.
140. Kukrus, Noora – I abikirjatoim. 21.3.37 – 13.2.38.
141. Kund, Armilda – segak. laulja 1953-54.
142. Kuus (abielus Kolk), Claire – laste rahvatantsu õp. jm. 1944-45.
143. Kuusik, prl. H. – E.V. Saatk. teenistuja; L.E.S.-i majavanem 6.10.21 – 14.6.22.
144. Kärner (Kerner), Joosep – majavanem 9.12.23 – 25.9.24.
145. Kõstner (abielus Kask), Helmi – abilaekur 17.3.40 – 16.3.41.
146. Laaman (abielus Ukleiski), Tiit – juh. liige 7.5.39 – 16.7.39; abikirjatoim. 1.10.39 – 4.2.40; kirjatoim. 30.1.49 – 12.2.50; Esind. Kogu liige 1949.
147. Laani, Lia – rahvatantsija 1954.
- + 148. Laas (abielus Korentsük), Rosalie Matilda – Seltsi tegelane algaastail; näitleja. (Sünd. 28.12.1890, surm. 30.11.1967).
- + 149. Laasner, Arnold – Seltsi liige 1953-64. (Sünd. 27.6.1906, surm. 29.1.1964).

150. Laderlich (end. nimi Tammela, uus – Mändla), Elsa – abikirjatoim. 17.3.40 – 16.3.41; esimees 16.3.41 – 25.1.42; abiesimees (ehk "esinaine" 25.1.42 – 3.1.43; naisk. laulja 1943-49; pidutoimk. juh. 1947).
- "E" 151. Laderlich, Robert – revisjonikom. liige 16.3.41 – 25.1.42. (USA).
- + 152. Lahesaar, Johannes, tüürimees – Seltsi liige 1941-42. (Sünd. 11.11.1901, hukkus merel 22.1.1943).
153. Lainevool, Jüri – näitleja 1951.
- 154/1. Lainevool, Rein – näitleja 1951.
- "E" 154/2. Lall, Helene – Eesti Sotsiaal-Grupi tegelane 1918-19. (Eesti).
- Laul, vt. Vane.
155. Laupman (uus nimi Simpson), Elsa – näitleja 1945.
156. Laur, Esta – rahvat. 1954.
157. Laur, Kalju – näitleja 1954-55.
- "E" 158. Leets, Milda – majavanem 13.2.38 – 29.1.39. (Kanada).
- + 159. Leets, Vladimir (Voldemar) – E.V. teenistuja; L.E.S.-i majavanem 21.3.37 – 13.2.38; abilaekur 13.2.38 – 29.1.39; laekur 29.1. – 26.3.39; 16.3.41 – 25.1.42; revisjonikom. liige 16.1.44 – 14.1.45; akordionimängija 1945. (Sünd. 15.7.1907, surm. 18.10.1965). (Kanada).
- "E" 160. Leis (end. nimi Purfeldt), Aleksandra – rahvat. 1947-50. (Kanada).
- "E" 161. Leis, Tobias – rahvat. 1950. (Kanada).
- "E" 162. Lenk, Valdek – rahvat. 1950. (Kanada).
- "E" 163. Lepik, Jüri – orkestrant, näitleja ja meesk. laulja 1947-49. (Kanada).
- + 164. Liblikmaa, A., lendur-leitn. Inglise lennuväes. (Sai surma lennul 22.11.1944, olles 24 a. vana. Eesti pärg).
- "E" 165. Lindeberg, Magda – klaverisaatja ja naisk. laulja 1947. (USA).
- "E" 166. Linholm, Nils – näitleja 1950-51. (Kanada).
- "E" 167. Linholm, Sven – näitleja 1950-51. (Kanada).

- + 168. Lintrop (abielus Hughes), Karin Lea – kirjatoim. 16.7.39 – 1.10.39. (Sai surma lennuõnnetusel 10.11.1944 Seltsi pärg).
- "E" 169. Loite, Manivald – nais- ja meesk. juh. 1947-49; Esind. Kogu liige 1949-51. (USA).
- + 170. Loorents, Johannes – Seltsi liige 1941-48. (Hukkus merel koos laevaga 18.19.1949).
Lootsaar, vt. Karell.
171. Lootsmaa, pr – pidutoimk liige 1949.
- + 172. Looväli, Juri – Seltsi liige 1963. (Sünd. 3.5.1897, surm. 10.7.1963).
- "E" 173. Lossman, Irene – soololaulja 1947. (Austraalia).
- "E" 174. Luhse, Heino – orkestrant, klarneti ja saksafoni solist 1948-49. (Kanada).
Luik, vt. Veldi.
Länts, vt. Mitt.
- "E" 175. Maidre (uus nimi Urba, hiljem Parkma), Linda – naisk. laulja 1947. (Kanada).
176. Mann, Edgar – näitelava tehnik 1965-67.
- "N" 177. Maripuu, Elmar – näitleja ja ilulugeja 1958-67; rahvat. alates 1966 —.
178. Maripuu, Serafine – abiesimees (ehk "esineine") 29.1.39 – 16.7.39.
179. Maripuu, Tamara – abikirjatoim. 20.2.66 – 24.10.67; kirjatoim. 24.10.67 – 11.2.68.
180. Marits, Dore – rahvat. 1948-50.
- 181/1. Marits, Rein – näitleja 1951.
- + 181/2. Markus, Johannes – E.V. Saatk. nõunik Londonis 1931-35; L.E.S.-i liige; püüdis Seltsi tegevust elustada. (Sünd. 18.8.1884, surm. 26.9.1969 E.V. konsulina Torontos).
182. Martin, Lola – kirjatoim. 16.3.41 – 26.10.41.
183. Mast (uus nimi Morris), Erna Auguste – naisk. laulja 1943-44.
184. Matsbeck, Elmar – näitleja 1960-62.
185. Matvejev, Valentina (ka: Matsujev, Valja) – juh. liige 1939.

186. Meindok, Helga – kirjatoim. 26.10.41 – 3.1.43.
187. Melts, prl. L. – abikirjatoim. 13.2.38 – 29.1.39.
188. Memme, Airi – meeleolulaulude laulja 1949.
189. Mesipuu, Ludmilla – sega- ja naisk. laulja alates 1951 —; näitleja 1951-63.
190. Mets (uus nimi Jänes), Marta – revisjonikom. liige 24.3.40 – 16.3.41.
- "E" 191. Metski, Voldemar – näitleja 1947. (Kanada).
- "N" 192. Metsmaa, Tiina – klaverimängija alates 1961 —, tantsija ja näitleja 1961-67.
Micak, vt. Kamel.
193. Miilits, hr. J. – revisjonikom. liige 9.12.23 – 1924.
Minings, Regina, vt. Heinpuu, Regina.
- "E" 194. Mitt (abielus Länts), Hilda – abiesimees (ehk "esineine") 16.7.39 – 16.3.41; kõnep. 4.2.40. (USA).
Mitter, vt. Drozdov.
Morris, vt. Mast.
- 195/1. Munroe-James, Kathleen, inglanna – rahvat. alates 1967 —.
Muri, vt. Plucinnicka.
- 195/2. Murray, Kay A., inglanna – naisk. laulja 1956-65 ja 1968-69.
196. Mänd, Herbert – rahvat. 1948.
Mändla, Elsa, vt. Laderlich, Elsa.
197. Männik, Sonja – naisk. laulja alates 1958 —.
198. Männiste, Villem – havaikitari mängija 1954.
- + 199. Möllerson, Rudolf, E.V. Saatk. konsul; L.E.S.-i abiesimees 6.10.1921 – 1930. (Sünd. 9.8.1892, surm. II Maailmasõja ajal, olles E.V. saadikuks Saksamaal).
Myslewic, vt. Domberg.

- "E" 200. Nelberg, kapt. Bernhard – majavanem 25.1.42 – 3.1.43; laekur 3.1.43 – 20.1.46; revisjonikom. liige 8.2.48 – 15.2.53; abiesimees 15.2.53 – 31.1.60; Esind. Kogu liige 1948-60; tema lahkes kodus ja selle avaral murul (Woodham Corner, Woking) pidasid Londoni ning umbruskonna eestlased oma kauneid Võidupüha tähistamisi aastail 1944 ja 1946-60. (Kanada).
- "E" 201. Nelke (abielus Tamm), Ivika – segak. laulja ja rahvat. 1953. (Kanada).
202. Niinep (abielus Ojasoo), Leida – rahvat. 1943-45.
- "E" 203. Nurk, Helle – näitleja 1954-62. (USA).
204. Nurk, Milvi – rahvat. 1953.
- "E" 205. Odraks, Emil – näitleja 1946. (Rootsi).
206. Ojansoon, Margarete – kirjatoim. 11.2.51 – 10.2.52; revisjonikom. liige 5.2.56 – 10.2.57; 16.2.58 – 31.1.60; Esind. Kogu liige 1951-59.
207. Ojansoon (end. nimi Ojanson), Voldemar – E.V. Saatk. sekretär; L.E.S.-i ex officio kirjatoim. 1927-34.
208. Ojaroo, Ilmar – ilulugeja 1945.
209. Ojasoo, Arnold – revisjonikom. esimees 25.1.42 – 14.1.45; abikirjatoim. 14.1.45 – 20.1.46; kirjatoim. 20.1.46 – 19.1.47; revisjonikom. liige 8.2.48 – 5.2.55; 10.2.57 – 16.2.58; juhat. liige alates 11.2.1968 –; rahvat. ja näitleja 1944-46; Esind. Kogu liige 1948-59; 1970; kõnep. 27.6.43.
- Ojasoo, Leida, vt. Niinep, Leida.
- + 210. Ojastu, Arnold – näitleja 1945-46. (Surn. 23.3.1969).
- Ojastu, Erika, vt. Parand, Erika.
- "E" 211. Ollendi, Alma – kirjatoim. 19.1.47 – 8.2.48; abiesimees 30.1.49 – 12.2.50; Balti Nõuk. liige 1947-49; Esind. Kogu liige 1948; Kooli Kom. liige 1949. (USA).
- + 212. Onno, kapt. Priido – abikirjatoim. 3.1.43 – 14.1.45; abilaekur 14.1.45 – 20.1.46; laekur 20.1.46 – 8.2.48. (Sünd. 16.11.1888, surn. 28.11.1949. Seltsi leinakuulutus).
213. Oolep, prl. S. – revisjonikom. liige 13.2.38 – 25.9.38.
- "E" 214. Oras, prof. Ants – majavanem 20.1.46 – 19.1.47; Esind. Kogu liige 1948. (USA).
- + 215. Ott, Alma – tegelane Eesti Sotsiaal-Grupis 1918-19 ja L.E.S.-is 1921-27; näitleja. (Sünd. 1.4.1880, surn. 2.1.1955).

216. Ottas, Eha – abilaekur 16.7.39 – 1.10.39; laekur 1.10.39 – 16.3.41.
- + 217. Paap, Bernhard – kirjatoim. 6.7.22 – 3.12.22; 9.12.23 – 25.9.24; näitleja 1922-24. (Surnud Koerus Eestis).
- "E" 218. Paavel, Marta – majavanem 16.3.41 – 25.1.42. (Kanada).
219. Paiste, Viktor – juh. liige 31.1.54 – 5.2.55; rahvat. 1953-65; segak. laulja 1953-54; näitleja 1954; ilulugeja ja meeskvarseti laulja.
220. Pajo, Antonina – abikirjatoim. 16.2.64 – 20.2.66; einelaua toimk. liige 1964-65.
221. Pajo, Viktor – Esind. Kogu liige 1968.
- "N" 222. Pakri, Linda – näitleja, ilulugeja, viiuli- ja vilepillimängija 1960-65. (Kanada).
- + 223. Palmer, Johan – esimees: peakoosolekuil valituna 6.10.21 – 1924, juhatuskoosolekuil valituna 1924 – 29.dets.1927, suulisel kokkuleppel valituna 1928-32, ühtlasi laekuri aset. 29.12.27 – 1932; einelaua toimk. juh. 1921-23. (Sünd. 16.9.1871).
- + 224. Palmer, Maris – Seltsi liige 1921-32. (Sünd. 9.3.1876).
- "E" 225. Panksepp, vandeadv. Peeter – Esind. Kogu liige 1951. (Kanada).
226. Parek, Paul – rahvat. 1953-60.
- + 227. Part, kapt. Joosep – revisjonikom. liige 3.1.43 – 16.1.44; 14.1.45 – 20.1.46; abiesimees 19.1.47 – 8.2.48. (Sünd. 17.11.1893, surn. 15.10.1950).
- "E" 228. Parts, prof. Adolf – abilaekur 20.1.46 – 14.3.46. (Austraalia).
- + 229. Parvel, Alfred, laevanduse tegelane – Seltsi liige 1942-49. (Sünd. 6.2.1891, surn. 27.12.1951).
230. Paul, Elisabet – naisk. laulja 1947-49.
231. Pender, prl. H. – abilaekur 21.3.37 – 13.2.38.
- + 232. Piigert, hr. J. – E.V. Konsulaadi autojuht; end. meremees; L.E.S.-i kirjatoim. 6.10.21 – 14.6.22.
233. Piip, Johannes – Eesti Sotsiaal-Grupi tegelane 1918-19; L.E.S.-i revisjonikom. liige 6.10.21 – 3.12.22; 9.12.23 – 1924; kirjatoim. 3.12.22 – 9.12.23; näitleja 1923-24.
- "E" 234. Piiskorb (abielus Vulkan), Vilhelmine – juh. liige 10.10.35 – 23.6.36 (?); abiesimees (ehk "esinaine") 21.3.37 – 12.9.37; naisk. laulja 1945-46. (Kanada).

- "E" 235. Pirmsalu, Aadu – näitejuht, näitleja, konfereerija ja rahvat. 1949-53. (Kanada).
- "E" 236. Pirmsalu (end. nimi Vasli), Hilda – rahvat. 1950-53. (Kanada).
237. Pitsal, Leida – naisk. laulja 1955-56 ja alates 1967 —.
- "E" 238. Plank, Anu – ilulugeja 1959-60. (Trinidad, Br.).
- "N"
"E" 239. Plank, Hiie – ilulugeja, näitleja ja rahvat. 1959-64. (Kanada).
- "E" 240. Plank (uus nimi Pireyre), Vilma – abilaekur 31.1.60 – 11.2.62; ilulugeja 1949-62; sega- ja naisk. laulja 1953-62; näitleja 1960-62. (Prantsusmaa).
241. Plucinicka (end. nimi Muri), Juta – sega- ja naisk. laulja alates 1953 —.
242. Posti, Henny – naisk. laulja alates 1964 —; abikirjatoim. alates 11.2.1968 —.
- "N" 243. Posti, Jüri – rahvat. alates 1965 —; ilulugeja 1967, 1969.
244. Price, Bert, inglane – rahvat. 1953-58.
245. Pruuden, Johan – abikirjatoim. 5.2.55 – 31.1.60; majavanem 31.1.60 – 10.2.63; abiesimees 10.2.63 – 20.2.66; esimees alates 20.2.66 —; Esind. Kogu liige 1956-57; 1965; 1960; näitejuht alates 1959 —; kõnep. 18.10.58.
246. Pruuden, mag.phil. Salme – Esind. Kogu liige 1951-53; 1965; kõnep. 8.5.49; 29.3.58; 16.3.63; 18.4.64; 25.11.67.
247. Pruuden, Ursula – naisk. laulja alates 1960 —; näitleja 1965-66.
- Purfeldt, Aleksandra, vt. Leis, Aleksandra.
248. Purfeldt, Elmire – naisk. laulja 1947-48.
- "E" 249. Putnin, Elsa – näitleja 1947-51; naisk. ning soololaulja ja rahvat. 1947-50; naisvõimlejate valikrühma juh. 1949-50. (Kanada).
250. Pöldmaa, Elmar – näitleja 1951.
- "E" 251. Põldoja, Meeli – naisk. laulja 1947. (Kanada).
- + 252. Parand (abielus Ojastu), Erika – revisjonikom. liige 24.3.40 – 16.3.41. (Surn.26.1.49).
- Parkma, vt. Maidre.

253. Pärnsalu (end. nimi Kasemets), Erika – Esind. Kogu liige 1961-67; naisk. laulja alates 1962 —; kõnep. 10.5.59.
254. Pärnsalu (abielus Anson), Evi – rahvat. 1953-60.
- "E" 255. Pärnsalu, Heino – rahvat. 1953. (Kanada).
256. Pärnsalu, Otto – majavanem 10.2.57 – 31.1.60; abiesimees 31.1.60 – 10.2.63; esimees 10.2.63 – 20.2.66; Esind. Kogu liige 1959-64 ja hiljem; kõnep. 22.6.58; 26.11.60.
- Pärnsalu, Tiiu, vt. Jaanimägi, Tiiu.
- "E" 257. Pärtel, Krista – näitleja, ilulugeja ja soololaulja 1953-63. (Kanada).
- Raiste, vt. Õunapuu.
258. Randi, Olga – kooliõp. 1952-53; naisk. laulja alates 1960 —.
- "N"
"E" 259. Ranniko, Anne – klaverimängija 1950-63; rahvat. 1956-66; näitleja 1951. (USA).
260. Ranniko (end. nimi Kuhl), Julia – juh. liikme ülesannetes 30.6.40 – 16.3.41; sega- ja naisk. laulja 1953-60.
- + 261. Rass, kapt. Peedu. (Surn. 8.9.1946. Leinapärg).
262. Ratasepp, Laine – rahvat. 1948.
263. Raudsepp, Evi Liis – näitleja 1947.
264. Raukas, Emmi – revisjonikom. liige 24.3.40 – 16.3.41.
- "E"
"N" 265. Rausberg, Anne – näitleja ja rahvat. 1950-60; klaverimängija.
266. Rausberg, Otto – näitleja 1960-63.
267. Rauss, Alide – naisk. laulja alates 1954 —; laulukoori juh. ja näitejuht erikordadel.
- Rauss, Reeta, vt. Ilmari, Reeta.
- Reigo, Alice, vt. Ventzer, Alice.
268. Reigo, pri. E. – Seltsi liige 1942. (Surn. 1942.a.).
269. Reinberg (abielus Conway), Lii – rahvat. alates 1964 —.

- "E" 270. Reinberg, Reet – rahvat. 1964-66. (Kanada).
271. Reinert, Hilda – rahvat. alates 1953 —.
272. Reinlo, Endel – rahvat. alates 1966 —.
273. Reinvaldt, hr. V. – revisjonikom. liige 6.10.21 – 9.12.23.
- "E" 274. Reissar, Tiiu – rahvat. 1963-66. (Austraalia).
- "N" 275/1. Reitel, Anne – ilulugeja 1969.
- "N" 275/2. Reitel, Enn – näitleja 1957, 1969.
- "N" 275/3. Riik, Vello – näitleja ja ilulugeja 1950-63.
- "E" 276. Riiseman (abielus Selter), Julie – majavanem, 29.1.39 – 16.3.41. (Iirimaa).
- "E" 277. Ristlaid, Heino – orkestrant 1957-62; näitleja 1960-63; kõnep. 28.6.59. (USA).
278. Ritter, Kaasi – naisk. laulja 1959-60; klaverisaatja alates 1960 —; näitleja 1963; 1965-66.
- + 279. Rixon, Henry – Eesti Sotsiaal-Grupi tegelane 1918-19; L.E.S.-i juh. liige 14.6.22 – 5.12.22; varahoidja 3.12.22 – 9.12.23; laekur 9.12.23 – 29.12.27; esimees (suulisel kokkuleppel) 1932-33; näitejuht ja näitleja 1922-27. (Surn. 27.2.1933).
- + 280. Rixon, Ida Marie – Eesti Sotsiaal-Grupi tegelane 1918-19; L.E.S.-i majavanem 1934-36; revisjonikom. liige 21.3.37 – 13.2.38; näitleja 1922-27; abielupaar Henry ja Ida Rixoni kodu oli eestlaste kooskäämise kohaks Londonis, eriti aastail 1918-20 ja 1930-35. (Sünd. 14.4.1885, surn. 8.3.1962).
- 281/1. Rohulaan, Toomas – rahvat. alates 1968 —; klaverimängija 1969; juh. liige alates 15.2.1970 —.
- + 281/2. Roog, Julie – sega- ja naisk. laulja 1953-55; näitleja 1957; Seltsi liige 1951-54 ja 1957-62. (Sünd. 13.9.1894, surn. 30.4.1969).
- "E" 282. Roos (abielus Jurisson), Leida – revisjonikom. liige 29.1.39 – 24.3.40. (Rootsi).
- "E" 283. Roosior, Madli – akordionimängija, ilulugeja, näitleja ja naisk. laulja 1946-47. (Vietnam).
- 284/1. Rush, Lydia – naisk. laulja 1957.
- "E" 284/2. Rõndin, Vaike – naisk. laulja 1969. (Austraalia).

- "E" 285. Räägo, Jüri – näitleja 1951-52. (USA).
286. Rümmei, Lembit – rahvat. 1951-59.
287. Saar, Kaljo – rahvat. 1961-67.
288. Saar, Otto – juh. liige 1935-36.
- "E" 289. Saarendi, Niina – Kooli Kom. liige 1950. (Kanada).
- "E" 290. Saarendi, Voldemar – abilaekur 12.2.50 – 10.2.52; revisjonikom. liige 15.2.53 – 31.1.54; Esind. Kogu liige 1950-51. (Kanada).
291. Saares, vandeadv. Alfred – kõnep. 17.6.56; Esind. Kogu liige 1968.
- "E" 292. Saarsen, Karin – ilulugeja ja näitleja 1947-48. (Rootsi).
293. Saluste, Helga – rahvat. alates 1959 —; naisk. laulja alates 1967 —; ilulugeja ja näitleja.
294. Sarepera, Ernst – Saatkonna nõunik; L.E.S.-i revisjonikom. liige 25.1.42 – 16.1.44; Esind. Kogu liige 1948-54.
295. Sarv, Erich – esimees 1935.a. II pooldest (?) kuni 21.3.37.
- "E" 296. Sauga, Abram – Eesti Sotsiaal-Grupi tegelane 1918-19; L.E.S.-i liige algaastail. (Austraalia).
- "E" 297. Sauga, Jaan – Eesti Sotsiaal-Grupi tegelane 1918-19; L.E.S.-i laekur 6.10.21 – 9.12.23; Seltsi väljasõitude korraldaja aastail 1922-23. Vendade Jaan ja Abram Sauga ning Gustav Engelbrechti korterid, mis asusid ühes ning samas majas Paddington, W.2, olid üheks eestlaste kooskäämise kohaks, eriti aastail 1918-20. (Austraalia).
- + 298. Schilsky, Theophilia – skulptor. (Sünd. 28.9.1898, surn. 20.6.1967).
299. Schipai (abielus Brereton), Ingeborg – klaverisolist ja naisk. laulja 1943-46.
- Schmuul, vt. Teek.
- Scott, vt. Kaugra.
- 300/1. Seibi, Erika – abikirjatoim. 16.7.39 – 1.10.39; kirjatoim. 1.10.39 – 16.3.41.
- 300/2. Seifert, Jane, inglanna – rahvat. alates 1969 —.
- Selter, vt. Riiseman.

- + 301. Selter, Priidik – Seltsi liige 1949-50. (Sünd. 15.6.1898, õnnetu surm raudtee töödel 1.3.1950).
302. Sepp, Artur – rahvat. alates 1953 —; segak. laulja 1953-54; meeskvarseti laulja ja näitleja; spordiseltsi juht.
303. Sepp, Helbe – rahvat. aiates 1953 —; sega- ja naisk. laulja alates 1954 —; ilulugeja ja näitleja.
Sharpe, Marta, vt. Torop, Marta.
304. Sildeberg, Oily – naisk. laulja 1947-49.
Simpson, vt. Laupman.
Smith, vt. Kivimäe.
- + 305. Smitt, Rudolf Willem – Seltsi liige 1956-66. (Sünd. 23.11.1887, surm. 31.3.1966).
- + 306. Smitt, Cäecilie. (Surn. 13.7.1967).
- "E" 307. Soovere, Jaak – näitleja 1957-60. (USA).
308. Soovere, Salme – abikirjatoim. 31.1.60 – 10.2.63; naisk. laulja 1957-62; humoreskide segakava korraldaja ja näitleja 1959-62.
309. Soovere, Tõnu – näitleja 1958.
310. Suits, Eduard – abikirjatoim. 8.2.48 – 26.3.48; kirjatoim. 26.3.48 – 30.1.49; Esind. Kogu liige 1948.
- "E" 311. Suurallik (abielus Demshuk), Maie – näitleja ja ilulugeja 1947-49. (Kanada).
312. Sõnno, Made – naisk. laulja 1957-59.
- "E" 313. Sõrmulis, Aleksander – rahvat. 1954-57. (Kanada).
314. Säärts, Adele – II abikirjatoim. 21.3.37 – 13.2.38; kirjatoim. 13.2.38 – 26.3.39.
Zvirgzdins, vt. Deigel.
- "E" 315. Taimsalu, Pärn, Ph.D. – abikirjatoim. 10.2.63 – 4.10.63; näitleja 1954 ja 1960; kõnep. 24.11.62; 19.3.66. (Sveits).
316. Talvik, Linda – naisk. laulja alates 1954 —; näitleja 1947; abikoorivanem alates 1959 —.

- Tamm, Ivika, vt. Nelke, Ivika.
317. Tamm, Juta – rahvat. 1948.
Tammela, Elsa, vt. Laderlich, Elsa.
- + 318. Tammera, Harald – Seltsi liige 1941. (Hukkus merel II Maailmasõjas).
- "E" 319. Tammsalu, Harry – abilaekur 30.1.49 – 27.10.49; akordionimängija 1946-49; näitleja 1947; Esind. Kogu liige 1949. (Kanada).
320. Tanner, Vilja – kirjatoim. 12.2.50 – 11.2.51; Esind. Kogu liige 1950.
321. Tanni, Terese – naisk. laulja 1943-45.
- + 322. Tarandi, kapt. Madis – juh. liige 26.5.44 – 14.1.45. (Surn. 4.7.45, olles 53 a. vana. Seltsi pärg).
- "E" 323. Tari, Harjo – abilaekur 8.2.48 – 30.1.49; soololaulja, rahvat. ja näitleja 1946-50; kõnep. 23.6.46; Esind. Kogu liige 1948. (Kanada).
324. Tarn, Ernst – juh. liige 21.1.50 – 12.2.50; laekur ja Esind. Kogu liige alates 1950 —; kõnep. 20.11.54; 28.11.59; 30.11.63; 27.11.66.
325. Taru, August – segak. laulja 1953-54; kirjatoim. alates 11.2.1968 —; Esind. Kogu liige 1970.
326. Tarvi, Anita – naisk. laulja 1947-48.
Tatter, vt. Eistat.
327. Taul, Emmy Aurelie – revisjonikom. liige alates 31.1.1960 —.
- "N" 328. Taul, Tiina – näitleja 1954-58; ilulugeja 1959-65; kõnep. 29.11.69.
329. Taul, dr. theol. Jaak – abiesimees 12.2.50 – 11.2.51; Esind. Kogu liige 1948-68. (I.E.Ü. u esimees aastail 1947-49 ja 1951-68).
- "N" 330. Taul, Virge – klaverimängija 1951-56; näitleja 1951; laste esinemiste juhataja.
- "E" 331. Teel (abielus Schmuul), Hilda – abimajavanem 25.1.42 – 3.1.43. (Kanada).
- "E" 332/1. Teene, Robert – rahvat. 1946-47. (Kanada).
- "N" 332/2. Tisler, Ingrid – näitleja 1969.

- + 333 Tihane, Eduard (Suri 21.10.45, olles 36 a.)
- + 334 Tomak, hr G. – Eesti Sotsiaal Grupi tegelane 1918-1919.
- 335 Tomberg, hr O – E V Saatk ametnik (end meremees); L E S -i provisoome kirja-
toim välisminister prof. A Piibu korraldusel alates 7.7.21 – kuni Seltsi esimese pea-
koosolekuni 6.10.21
- "E" 336 Tomingas, Nikolai – revisjonikom. liige 16.1.44 – 14.1.45 (Surnud lennuõnnetusel
Kanas 29.11.1963)
- 337 Tomsen, Edith – abikirjatoim. 30.1.49 – 12.2.50; naisk. ja soololaulja 1947-48; Esind.
Kogu liige 1949-50
- "E" 338 Toomet, Asta – Esind. Kogu liige 1951 (Kanada)
- "E" 339 Toona, Elin – ilulugeja ja näitleja (Londonis) 1959-64. (USA)
- 340 Tooning, Pauline – juh. liikme ülesannetes 4.2.40 – 16.3.41
- 341 Torop (abielus Sharpe), Marta – ilulugeja 1946; nais- ja segak. laulja 1943-46 ja
1953-59
- 342 Torop, Renate – rahvat. 1945
- 343 Traat, Elmar – näitleja 1960-63; laste Jõuluvana mitmeid aastaid
- 344 Trubarac, Marta – naisk. laulja alates 1964
- 345 Tuhkur, prl. L. – segak. laulja 1953
- Turner, vt. Greenhill
- 346 Tõlgu, Helder – segak. laulja 1953-54; rahvat. 1953-58
- 347 Tõnnberg (end. nimi Krüger), Salme – naisk. laulja 1943-45
- Ukleiski, vt. Laamann
- Urba, Linda, vt. Maidre, Linda
- "E" + 348 Urba, Nikolai – kirjatoim. 3.1.43 – 14.2.44; revisjonikom. liige 20.1.46 – 30.1.49. Esind.
Kogu liige 1948 (Sünd. 23.10.1908, surn. 28.1.1967, Kanadas)
- Urbel, Henny, vt. Anija, Henny

349. Urm (abielus Fischer), Hilja – juh. liikme ülesannetes 30.6.40 – 16.3.41; rahvat. 1946.
- + 350. Uukvolber, kapt. Johannes – Seltsi liige 1943-46. (Sünd. 9.5.1876, surn. 1948).
- "E" 351. Vabamäe, Arvo – näitejuht, näitleja ja ilulugeja (Londonis) 1948-50. (Kanada).
Vageström, Maria, vt. Vahtra, Maria.
- "E" 352. Vahtra (end. nimi Vageström), Maria – abikirjatoim. 10.1.47 – 8.2.48; abiesimees
8.2.48 – 30.1.49; naisk. laulja 1943-48; rahvat. 1945-46; Esind. Kogu liige 1948.
(Kanada).
353. Vainer, Irina – abimajavanem 21.3.37 – 13.2.38.
- + 354. Vaks, Aino – Seltsi liige 1944. (Sai surma pommitamisel).
Vaks, Gundula, vt. Jürgens, Gundula.
355. Vaks, Toomas – näitleja ja ilulugeja 1944-45.
- "E" 356. Valdmees, Rosalie – segak. laulja 1953-54. (Kanada).
- "E" 357. Vane, Leo – näitleja 1955. (USA).
358. Vane (end. nimi Laul), Meeta – majavanem 19.1.47 – 8.2.48; nais- ja segak. laulja
1943-49; 1953-54; näitleja 1945.
359. Vares, August – abiesim. 22.2.66 – 11.2.68; Esind. Kogu liige 1960 ja 1965-67; kõnep.
20.11.55; 22.9.62; 2.9.67.
Varres, Hilja, vt. Viirlaid, Hilja.
- "E" 360/1. Vasara, Vera – näitleja, soolo- ja koorilaulja 1943-1951. (Kanada).
- "E" 360/2. Vasara, Voldemar – revisjonikom. liige 19.1.47 – 8.2.48. (Kanada).
Vasli, Hilda, vt. Pirmsalu, Hilda.
- + 361. Vau, Rudolf – revisjonikom. liige 16.3.41 – 25.1.42. (Hukkus merei 22.1.43, olles 26 a.).
- + 362. Veldi, August – Seltsi liige 1943-47. (Sünd. 6.2.1877, surn. 2.11.1948).
- + 363. Veldi, kapt. Johannes – Seltsi liige 1943-62. (Sünd. 22.5.1881, surn. 30.5.1962).
364. Veldi (abielus Luik), Õilme – Balti Nõuk. liige 1950; rahvat. 1951-52.

- "E" 365 Vellend, Teodor – rahvat ja näitleja 1947-53. (Kanada)
- 366 Ventzer (uus nimi Reigo) Alice – abilaekur 10.2.52 – 15.2.53; abikirjatoim. 29.11.54 – 5.2.55; Esind Kogu liige 1952; sega ja naisk. laulja 1953-54
- "E" + 367 Veskimeister, Aleksander – rahvat 1945 (Surn. 20.4.1968 Kaplinnas).
Viera, vt. Anveldt
- 368 Vihand, Vivian – rahvat 1950
- "E" 369 Viikholm, Heino – huulepillimängija 1954. (Rootsi)
- 370 Viilup, Endel – juh. liige 2.3.66 – 12.2.67; 24.10.67 – 11.2.68; majavanem 11.2.68 – 15.2.70; segak. laulja 1953-54; näitleja 1960-62
- "E" 371 Viira, Ernst – rahvat 1950. (Kanada)
- "E" 372 Viirlaid, Arved, kirjanik – rahvat, hiljem rahvat juh. 1945-49. (Kanada)
- "E" 373 Viirlaid (end. nimi Varres), Hilja Annelise – ilulugeja 1947-50. (Kanada)
- 374 Villop, Charlotta – Eesti Sotsiaal-Grupi tegelane 1918-19
- 375 Vink, Valdeko – rahvat. alates 1959 –; näitleja 1960 ja hiljem
Vulkan, Vilhelmine, vt. Piiskorb, Vilhelmine
- "E" 376 Vöhni, August – abikirjatoim. 11.2.51 – 10.2.52; majavanem 10.2.52 – 31.1.54; Esind Kogu liige 1951-55. (Kanada)
- "E" 377 Vöhni, Linda – segak. laulja 1953. (Kanada)
- "E" 378 Vöhni, Virve – rahvatantsu akordionimängija ja näitleja 1949-53; segak. laulja 1952-53. (Kanada)
- + 379 Võrno, Helmi – Seltsi liige 1943-46. (Surn. 30.12.1946. Seltsi pärg)
- 380/1 Vösa (end. nimi Järv), Aet – rahvat. alates 1967 –
- "E" 380/2 Öunapuu (end. nimi Raiste) Veera – revisjonikom. esimees 14.1.45 – 20.8.47; laulmängude autor, näitejuht, näitleja, naisk. laulja, rahvat. ja Rahvat. Rühma juh. 1943-1946. (Kanada)
- "E" 381 Ürgvete, Valit – rahvat. ja näitleja 1948-50. (Kanada)

3. Iseloomustavaid märkmeid mõne endisaja tegelase kohta

Üldiselt on kõik juhatusliikmed ja tegelased L.E.S. -i hüvanguks ning kaasmaalaste tõhusaks meelelahutuseks jõudu mööda töötanud ja vaeva näinud. Mainiksin mõnda nendest eraldi, kes tegutsesid Londonis endisel ajal. Kahjuks saan seda teha ainult vähesel määral, olenedes sellest, kui palju teenete jälgi olen kellegi kohta kindlaks teha suutnud.

(a) Esimese kümne aasta kestel olid Seltsi elu korraldajad ning hoolekandjad härrad R. Möllerson, J. Palmer, H. Rixon ja pr. I.M. Rixon. Seltsi algaastail 1921-24 aitasid Seltsi elu edasi viia juhatusliikmed härrad J. Kärner, B. Paap, J. Piigert, J. Piip ja J. Sauga. Heameelega tuletati meelde prl. H. Kuusikut, kes oli niioelda Seltsi "pereemaks" aastail 1921-22. E.V. konsul Rudolf Möllerson (hiljem saadik Berliinis) võttis osa kõigist Seltsi juhatuskoosolekuid 1921-27 ja peakoosolekuid 1921-23; ta oli kogu aeg abiesimeheks ja aitas igati kaasa kuni Londonist lahkumiseni 1930.a. Vanaaja tegelased mäletavad teda, Johan Palmeri kõrval, kui üht paremat.

(b) Aastail 1937-38 "Iasusid Seltsi elu korraldamisega ühenduses olevad ülesanded" kahel isikul: esimehel B. Jacobsonil ja majavanemal V. Leetsil. "B. Jacobsoni esimeheks oleku ajal oli Seltsis meeoleolu üksmeelne ja vahekord sõbralik, mis tegi Seltsi elu koduseks. Suvel korraldati väljasõituisid, talvel omavahelisi kokkutulemiisi" (Ida Mondscheini andmeil).

(c) 1939.a. I poolal korraldas energiliselt Seltsi tegevust Harald Kadak; liikmete arv suurenes ja koosviibimistel käis rohkesti kaasmaalasi. Esimehe H. Kadaka ja esinaise Serafine Maripuu teeneks tuleb lugeda, et Selts Saatkonna majast lahkumisel võttis julgust, muretses endale uued ruumid ja selle läbi pääses hingusele minekust.¹

(d) Ernst Johannes Kollist oli Seltsi esimeheks aastail 1939-41. Ta oli pärit Pärnust ja õppis keeli, korrespondentsi, raamatupidamist, kaupade tundmist, läbikäimise kombeid, menüüd ning kokakunsti Peterburis aastail 1905-10 ja Luzernis Šveitsis "Hotel-Fachschule's" 1910-11; asus Londonisse ning siin oli suuremate hotellide kondiiter aastail 1911-60. Omal ajal valmistati õukonna kondiitrisaadusi, mis olid määratud inglise kuninglikule perekonnale, selle eestlase kontrolli all; kõrgemalt poolt on temale mitmed auhad antud.² Seltsi esimehena tuli temal II Maaülmastõja esimesed raskused vastu võtta; senine rahvusvaheline tõekspidamine hakkas murduma; muutumas oli paljude inimeste meelsus ja vaimulaad ka Londonis. Ent hr. Kollisti moto tol ajal oli: "Peame väga ettevaatlikult kõiki asju toimetama, et meie Eesti Selts mitte laiali ei läheks."³ Sõjaolude pärast tekkisid Seltsi juhatuse koosseisus sagedased muudatused. Korduvate peakoosolekute kokkutsumine 1940.a., nagu see toimus 1939.a. (kuus korda), oli võimatu, seepärast pidas esimees E.J. Kollist neli laiendatud (hädakorra) juhatuse koosolekut "üldkoosoleku ülesannetes", kus valiti ka "juhatusliikmete kandidaadid juhatusliikmete ülesannetega" Seltsi peakoosolekul 16. märts. 1941.a. heideti hr. Kollistile ette, miks tema ei ole peakoosolekut varem kokku kutsunud. Kollist vabandas ennast "väga rahutu ja segase sõjaajaga Londonis."⁴

(e) Veera Õunapuu, neiuna Raiste, oli väsimatu tegelane aastail 1943-47. Tihtipeale oli ta repertuaaride koostaja, lavastaja, deklameerija, soololaulja, näitleja, rahvatantsija, võimleja ja kõige selle juures – organiseerija (Anna Vageströmi andmeil).

(f) Aastal 1942 olid Seltsi juhatuses kolm laevakaptenit; aastail 1943-45 neli laevakaptenit; need juhatuse meesliikmed otsustasid 1942. aastal: "Seltsi kassat ruumide üüriraha maksmisega mitte koormata; tarvilik summa nende eneste ja oma sõprade vahel kokku korjata" ⁵

(g) Endel Aruja, Ph.D., oli Seltsi esimeheks 1946-52; ta asus Inglismaale 1939 a.; töötas Cavendish Laboratooriumis Cambridge'is 1939-41 ja Kings Colledge'is Newcastle-upon-Tyne 1941-45; astus L.E.S.-iga ühendusse 1943 a., mil teda Londonisse "välja tiriti", et osa võtta ühest "Brain Trust'ist".

See jõud, mis Seltsi vankrit aastail 1946-51 edasi veeretis, olenes suurelt osalt esimees Endel Aruja energiast; aga ta võttis juhatuse töökavasse ka palju seda, mida tegelaste ning ruumide puudusel oli võimatu teostada, nagu käsitöö- ja õpperingide asutamine, tantsukursuste korraldamine jne. Seltsi ja eestlaskonna huvides oli E. Arujal 1947 a. töökavas: hoogsa siseelu arendamine, Eesti /Ev.-Luteriusu/ Koguduse jalule aitamise õpetaja saabumise järele, Seltsile paremate ruumide või koguni maja küsimuse lahendamine jm. E. Aruja oli vilgas sõnumite ja teadete saatja ajakirjale "Meie Tee", mis väärrib tänulikkust märkimist, sest nüüd on võimalus teada saada täiendavaid andmeid siinsete eestlaste elust endisel ajal, kui nn "uustulnukaid" veel Londonis ei olnud. Ta nägi suurt vaeva rohkete ringkirjade koostamise, paljundamise ja laialisaatmisega kaasmaalastele üle kogu Inglismaa. E. Aruja esimeheks oleku ajal, tema pidevate kirjalike ning suuliste ettepanekute tagajärjel, oli Seltsil 1948 a. suurim liikmete arv: 479. Erilise hoolega püüdis ta jälgida eestlaste segaabieliude saatust; tal oli sellekohane nimekiri koostatud ja ta katsus samaseid abielupaare Seltsile ligi tõmmata. Aga rohke kultuurilise ning seltskondliku askeldamise kõrval jätkus E. Arujal püsivust, et olla nobedaks annetuste korjajaks Inglismaa ja Rootsi eesti heategevate organisatsioonidele, nagu Eesti Rahvusfond, Sõjainvaliidide Toimkond, Londoni Eesti Kool jt. (Vt: peatükk V, artikkel 9).

Allikate viited, XI peatükk

- 1) L.E.S.-i eraakoral peakoos prot. 16.7.39 nr. 20 lk. 106; "V.-E." 1939 nr. 9/10 lk. 280; Londoni eestlastest.
- 2) "V.-E." 1937 nr. 12 lk. 352; Eestlane Inglise kuninga ülemkondiiter.
- 3) L.E.S.-i juh. prot. 1.10.39 nr. 21 lk. 109.
- 4) – peakoos prot. 16.3.41 nr. 29 lk. 131.
- 5) – juh. prot. 11.12.42 nr. 45 lk. 180.
- 6) – juh. prot. 9.3.47 nr. 3 pt. 3.

XII. L.E.S.-i ARVULISTE ANDMETE TABEL 1942-1969

Arved	Aastad		
	1942	1943	1944
Kassa sissetulekud			
	£ š	£ š	£ š
1. Liikmemaksud	59. --	85.17.-	77.15.-
2. Koosviibimised, pidud	84. 8.-	15.14.-	28.10.-
3. Annetused, korjandused, loteriid Seltsi enda heaks	95.18.-	115.15.-	59. 2.-
4.			
5.			
6. Mitmesugused	10.-	15. 5.-	18. 8.-
Kogu sissetulek	239.16.-	232.11.-	183.15.-
Raha kassas, pangas 1. jaan.	53. 5.-	124. 7.-	228.19.-
	<u>293. 1.-</u>	<u>356.18.-</u>	<u>412.14.-</u>

Kassa väljaminekud

1.			
2. Koosviibimised, pidud	158.12.-	15. 1.-	84.18.-
3.			
4. Toetused teistele organisatsioonidele	3.10.-	25. 3.-	26.14.-
5.			
6.			
7. Mitmesugused	6.12.-	87.15.-	47.12.-
Kogu väljaminek	168.14.-	127.19.-	159. 4.-
Raha kassas, pangas 31. dets.	124. 7.-	228.19.-	253.10.-
	<u>293. 1.-</u>	<u>356.18.-</u>	<u>412.14.-</u>

Liikmete arv:

Juurde tulnud	34	54	23
Lahkunud	–	26	37
Nimekirjas 31. dets.	142	170	156
Peakooolekul osavõtjaid	27	36	33
Juhatuse koosolekuid peetud	11	15	15
Koosviibimistel, pidudel osavõtjaid	(?)	1295	900

Arved	Aastad	1945	1946	1947
<u>Kassa sissetulekud</u>		£ s	£ s	£ s
1. Liikmemaksud		87.10.-	68.10.-	175.12.-
2. Koosviibimised, pidud		31.16.-	45. 2.-	278. 5.-
3. Annetused, korjandused, loteriid Seltsi enda heaks		32.11.-	10. 1.-	10.-
4.				
5.				
6. Mitmesugused		5.19.-	7. 6.-	8. 1.-
Kogu sissetulek		157.16.-	130.19.-	462. 8.-
Raha kassas, pangas 1. jaan.		253.10.-	311.19.-	295. 1.-
		<u>411. 6.-</u>	<u>442.18.-</u>	<u>757. 9.-</u>

Kassa väljaminekud

1.				
2. Koosviibimised, pidud		52. 4.-	19. 3.-	209. 6.-
3. Raamatukogu		13. 1.-	23.16.-	46.15.-
4. Toetused teistele organisatsioonidele		5. --	74. 8.-	58. 3.-
5.				
6. Inventar		10.14.-	9. 2.-	28. 8.-
7. Mitmesugused		18. 8.-	21. 8.-	117. 7.-
Kogu väljaminek		99. 7.-	147.17.-	459.19.-
Raha kassas, pangas 31. dets.		311.19.-	295. 1.-	297.10.-
		<u>411. 6.-</u>	<u>442.18.-</u>	<u>757. 9.-</u>

Liikmete arv:

Juurde tulnud	31	4	248
Lahkunud	29	--	--
Nimekirjas 31. dets.	158	162	410
Peakooolekul osavõtjaid	38	32	34
Juhatuse kooolekuid peetud	14	11	14
Koosviibimiste, pidude arv	(?)	(?)	22
Koosviibimistel, pidudel osavõtjaid	(?)	1125	2190

Arved	Aastad	1948	1949	1950
<u>Kassa sissetulekud</u>		£ s	£ s	£ s
1. Liikmemaksud		130.16.-	163.16.-	141.15.-
2. Koosviibimised, pidud		260.15.-	340.19.-	90.17.-
3. Annetused, korjandused, loteriid Seltsi enda heaks		6. 6.-	16.10.-	19. --
4.				
5.				
6. Mitmesugused		51.11.-	21. 6.-	9. 7.-
Kogu sissetulek		449. 8.-	542.11.-	260.19.-
Raha kassas, pangas 1. jaan.		297.10.-	388. 3.-	426.12.-
		<u>746.18.-</u>	<u>930.14.-</u>	<u>687.11.-</u>

Kassa väljaminekud

1. I.E.Ü.- liikmemaks	39. 2.-	80. 1.-	63. --
2. Koosviibimised, pidud	256. 1.-	260. 9.-	93.14.-
3. Raamatukogu	14. 3.-	56.10.-	11.10.-
4. Toetused teistele organisatsioonidele	15. 8.-	80.14.-	78. --
5.			
6. Inventar	--	9.10.-	--
7. Mitmesugused	34. 1.-	16.18.-	42. 3.-
Kogu väljaminek	358.15.-	504. 2.-	288. 7.-
Raha kassas, pangas 31. dets.	388. 3.-	426.12.-	399. 4.-
	<u>746.18.-</u>	<u>930.14.-</u>	<u>687.11.-</u>

Liikmete arv:

Juurde tulnud	69	51	--
Lahkunud	--	106	136
Nimekirjas 31. dets.	479	424	288
Peakooolekul osavõtjaid	46	37	25
Juhatuse kooolekuid peetud	15	13	10
Koosviibimiste, pidude arv	19	22	19
Koosviibimistel, pidudel osavõtjaid	1650	1930	+

Vt. märkus pöördele.

Arved	Aastad		
	1951	1952	1953
<u>Kassa sissetulekud</u>	£ š	£ š	£ š
1. Liikmemaksud	84. 2.-	84. 6.-	58. 5.-
2. Koosviibimised, pidud	143. 2.-	134. 10.-	109. 17.-
3. Annetused, korjandused, loteriid Seltsi enda heaks	10. 12.-	31. 7.-	14. 6.-
4. Korjandused teiste organisatsioonide toetuseks	11. 4.-	23. 10.-	34. --
5.			
6. Mitmesugused	27. 8.-	28. 14.-	39. --
Kogu sissetulek	276. 8.-	302. 7.-	255. 8.-
Raha kassas, pangas 1. jaan.	399. 4.-	445. 18.-	485. 16.-
	675. 12.-	748. 5.-	741. 4.-
<u>Kassa väljaminekud</u>			
1. I.E.Ü.-u liikmemaks	36. 19.-	37. 10.-	25. 18.-
2. Koosviibimised, pidud	88. 1.-	106. 10.-	93. 10.-
3. Raamatukogu	22. 7.-	48. 6.-	47. 8.-
4. Toetused teistele organisatsioonidele	50. --	26. --	15. --
5. L.E.M. osatähed	--	5. --	--
6. Inventar	--	15. --	--
7. Mitmesugused	32. 7.-	24. 3.-	25. 9.-
Kogu väljaminek	229. 14.-	262. 9.-	207. 5.-
Raha kassas, pangas 31. dets.	445. 18.-	485. 16.-	533. 19.-
	675. 12.-	748. 5.-	741. 4.-
<u>Liikmete arv:</u>			
Juurde tulnud	--	19	7
Lahkunud	86	78	46
Nimekirjas 31. dets.	202	143	104
Peakooolekul osavõtjaid	25	17	18
Juhatuse kooolekuid peetud	10	13	11
Koosviibimiste, pidude arv	9	29	19
Koosviibimistel, pidudel osavõtjaid	+)	+)	+)

+) Aastail 1950-53 võis koosviibimistest-pidudest osavõtjaid olla igal aastal keskmiselt 1196.

Arved	Aastad		
	1954	1955	1956
<u>Kassa sissetulekud</u>	£ š	£ š	£ š
1. Liikmemaksud	105. 5.-	129. 2.-	113. 14.-
2. Koosviibimised, pidud	101. 11.-	66. 4.-	86. 11.-
3. Annetused, korjandused, loteriid Seltsi enda heaks	13. 9.-	47. --	11. 8.-
4. Korjandused teiste organisatsioonide toetuseks	18. 10.-	28. 8.-	35. 3.-
5.			
6. Mitmesugused	37. 17.-	37. 17.-	31. 5.-
Kogu sissetulek	276. 12.-	308. 11.-	278. 1.-
Raha kassas, pangas 1. jaan.	533. 19.-	552. 3.-	614. 12.-
	810. 11.-	860. 14.-	892. 13.-
<u>Kassa väljaminekud</u>			
1. I.E.Ü.-u liikmemaks	46. 15.-	62. 15.-	56. 9.-
2. Koosviibimised, pidud	87. 18.-	84. 11.-	79. 4.-
3. Raamatukogu	37. 3.-	36. 16.-	17. --
4. Toetused teistele organisatsioonidele	19. --	40. 15.-	38. 3.-
5. L.E.M. osatähed, laenud	--	--	195. --
6. Inventar	30. --	10.-	1. 2.-
7. Mitmesugused	37. 12.-	20. 15.-	38. 12.-
Kogu väljaminek	258. 8.-	246. 2.-	425. 10.-
Raha kassas, pangas 31. dets.	552. 3.-	614. 12.-	467. 3.-
	810. 11.-	860. 14.-	892. 13.-
<u>Liikmete arv:</u>			
Juurde tulnud	84	9	20
Lahkunud	8	20	30
Nimekirjas 31. dets.	180	169	159
Peakooolekul osavõtjaid	24	26	15
Juhatuse kooolekuid peetud	12	6	8
Koosviibimiste, pidude arv	16	12	9
Koosviibimistel, pidudel osavõtjaid	975	890	720

Arved	Aastad		
	1957	1958	1959
<u>Kassa sissetulekud</u>	£ š	£ š	£ š
1. Liikmemaksud	133.14.-	113. 1.-	129. --
2. Koosviibimised, pidud	147. 1.-	146.13.-	166. 5.-
3. Annetused, korjandused, loteriid Seltsi enda heaks	60.16.-	13.12.-	14.10.-
4. Korjandused teiste organisatsioonide toetuseks	27.19.-	24.17.-	34.17.-
5.			
6. Mitmesugused	51. 4.-	41.15.-	24.15.-
Kogu sissetulek	420.14.-	339.18.-	369. 7.-
Raha kassas, pangas 1. jaan.	467. 3.-	564. --	442. 1.-
	<u>887.17</u>	<u>903.18.-</u>	<u>811. 8.-</u>

Kassa väljaminekud

1. I.E.Ü.-u liikmemaks	64.17.-	55. --	13. --
2. Koosviibimised, pidud	89.10.-	93.12.-	97.19.-
3. Raamatukogu	51. 5.-	39.16.-	43.10.-
4. Toetused teistele organisatsioonidele	36.12.-	33. 1.-	36.17.-
5. L.E.M. osatähed, laenud	--	200. --	270. --
6. Inventar	34.18.-	22.15.-	--
7. Mitmesugused	46.15.-	17.13.-	45. 9.-
Kogu väljaminek	323.17.-	461.17.-	506.15.-
Raha kassas, pangas 31. dets.	564. --	442. 1.-	304.13.-
	<u>887.17.-</u>	<u>903.18.-</u>	<u>811. 8.-</u>

Liikmete arv:

Juurde tulnud	3	8	--
Lahkunud	17	25	5
Nimekirjas 31. dets.	145	128	123
Peakooolekul osavõtjaid	24	16	21
Juhatuse kooolekuid peetud	8	6	6
Koosviibimiste, pidude arv	11	14	14
Koosviibimistel, pidudel osavõtjaid	930	895	1135

Arved	Aastad		
	1960	1961	1962
<u>Kassa sissetulekud</u>	£ š	£ š	£ š
1. Liikmemaksud	98 --	95 --	106 --
2. Koosviibimised, pidud	183.16.-	217. 1.-	178. 7.-
3. Annetused, korjandused, loteriid Seltsi enda heaks	6 7-	7.13-	10.10
4. Korjandused teiste organisatsioonide toetuseks	28 7-	32 4-	14.14
5.			
6. Mitmesugused	22. 1.-	1.19.-	21. 3.-
Kogu sissetulek	338.11.-	353.17.-	330.14
Raha kassas, pangas 1. jaan.	304.13.-	382.16.-	411. 7.-
	<u>643. 4.-</u>	<u>736.13.-</u>	<u>742. 1.-</u>

Kassa väljaminekud

1. I.E.Ü - liikmemaks	30 --	20 --	30 --
2. Koosviibimised, pidud	123.15.-	172. 8.-	132. 7.-
3. Raamatukogu	30 --	31. 4.-	33.15
4. Toetused teistele organisatsioonidele	30. 7.-	34. 4.-	16.14
5. L.E.M. osatähed, laenud	--	--	100 --
6. Inventar	8. 6.-	51.16.-	1 --
7. Mitmesugused	38 --	15.14.-	68.11.-
Kogu väljaminek	260. 8.-	325. 6.-	382. 7.-
Raha kassas, pangas 31. dets	382.16.-	411. 7.-	359.14.-
	<u>643. 4.-</u>	<u>736.13.-</u>	<u>742. 1.-</u>

Liikmete arv:

Juurde tulnud	6	4	2
Lahkunud	1	--	15
Nimekirjas 31. dets.	128	132	119
Peakooolekul osavõtjaid	20	23	19
Juhatuse kooolekuid peetud	8	6	6
Koosviibimiste, pidude arv	14	12	14
Koosviibimistel, pidudel osavõtjaid	1200	1040	1065

Arved	Aastad		
	1963	1964	1965
<u>Kassa sissetulekud</u>	£ s	£ s	£ s
1 Liikmemaksud	150. --	100. --	100. --
2 Koosviibimised, pidud	316 9	125 16	193 15
3 Annetused, korjandused, loteriid Seltsi enda heaks	13 4	15 15	14 2
4 Korjandused teiste organisatsioonide toetuseks	19 6	19 17	17 4
5			
6 Mitmesugused	52 6	29 1	2 1
Kogu sissetulek	551 5	290 9	327 2
Raha kassas, pangas 1. jaan.	359 14	564 18	636 17
	<u>910 19</u>	<u>855 7</u>	<u>963 19</u>

Kassa väljaminekud

1 I E Ü - u liikmemaks	30	30	30
2 Koosviibimised, pidud	220 8	84 13	106
3 Raamatukogu	49 18	50 9	30 11
4 Toetused teistele organisatsioonidele	21 6	32 17	30 4
5 L E M osatähed, laenud	--	--	--
6 Inventar	--	--	--
7 Mitmesugused	24 9	20 11	15 16
Kogu väljaminek	346 1	218 10	212 11
Raha kassas, pangas 31. dets	564 18	636 17	751 8
	<u>910 19</u>	<u>855 7</u>	<u>963 19</u>

Liikmete arv:

Juurde tulnud	37	2	10
Lahkunud	3	3	27
Nimekirjas 31. dets	153	152	135
Peakoosolekul osavõtjaid	23	28	28
Juhatuse koosolekuid peetud	10	8	11
Koosviibimiste, pidude arv	14	6	8
Koosviibimistel, pidudel osavõtjaid	(Puudub	"Külalisteraamat")	

Arved	Aastad		
	1966	1967	1968
<u>Kassa sissetulekud</u>	£ s	£ s	£ s
1. Liikmemaksud	117.10.-	93. --	131.10.-
2. Koosviibimised, pidud	87. 9.-	209. 5.-	168.12.-
3. Annetused, korjandused, loteriid Seltsi enda heaks	17.17.-	2. --	2. --
4. Korjandused teiste organisatsioonide toetuseks	20. 9.-	40.14.-	31. 5.-
5.			
6. Mitmesugused	87.19.-	14. 6.-	57. --
Kogu sissetulek	331. 4.-	359. 5.-	390. 7.-
Raha kassas, pangas 1. jaan.	751. 8.-	912.18.-	979. 3.-
	<u>1082.12.-</u>	<u>1272. 3.-</u>	<u>1369.10.-</u>

Kassa väljaminekud

1. I.E.Ü.-u liikmemaks	30. --	30. --	33. --
2. Koosviibimised, pidud	47. 5.-	164. 6.-	145. --
3. Raamatukogu	44.15.-	33. 8.-	48.14.-
4. Toetused teistele organisatsioonidele	33. 9.-	43.14.-	34. 5.-
5. L.E.M. osatähed, laenud	--	--	--
6. Inventar	--	--	42.10.-
7. Mitmesugused	14. 5.-	21.12.-	38. 2.-
Kogu väljaminek	169.14.-	293. --	341.11.-
Raha kassas, pangas 31. dets.	912.18.-	979. 3.-	1027.19.-
	<u>1082.12.-</u>	<u>1272. 3.-</u>	<u>1369.10.-</u>

Liikmete arv:

Juurde tulnud	10	1	10
Lahkunud	9	22	1
Nimekirjas 31. dets.	136	115	124
Peakoosolekul osavõtjaid	23	21	25
Juhatuse koosolekuid peetud	10	14	11
Koosviibimiste, pidude arv	6	8	7
Koosviibimistel, pidudel osavõtjaid	(Astaaruandeis puuduvad andmed)		

Arved	Aastad	1969	Kokku 1942 – 1969
<u>Kassa sissetulekud</u>		£ š	£ š
1. Liikmemaksud		102. --	3034. --
2. Koosviibimised, pidud		205.12.-	4164. 2.-
3. Annetused, korjandused, loteriid Seltsi enda heaks		50.16.-	712.17.-
4. Korjandused teiste organisatsioonide toetuseks		20. 3.-	482.11.-
5. L.E.M. laenu tagasimaks		170. --	170. --
6. Mitmesugused		34.12.-	779.16.-
Kogu sissetulek		583. 3.-	9343. 6.-
Raha kassas, pangas 1. jaan.		1027.19.-	53. 5.- *
		1611. 2.-	9396. 11.-
<u>Kassa väljaminekud</u>			
1. I.E.Ü.-u liikmemaks		32.10.-	876.16.-
2. Koosviibimised, pidud		135.16.-	3302. 1.-
3. Raamatukogu		43. 2.-	905. 2.-
4. Toetused teistele organisatsioonidele		30. 3.-	969.11.-
5. L.E.M. osatähed, laenud		400. --	1176. --
6. Inventar		195. --	460.11.-
7. Mitmesugused		67. 6.-	1005. 5.-
Kogu väljaminek		903.17.-	8689. 6.-
Raha kassas, pangas 31. dets.		707. 5.-	707. 5.-
		1611. 2.-	9396. 11.-

Liikmete arv:

Juurde tulnud	6	752
Lahkunud	10	740
Nimekirjas 31. dets.	120	120
Peakooolekul osavõtjaid	24	--
Juhatuse kooolekuid peetud	12	294
Koosviibimiste, pidude ard	8	352
Koosviibimistel, pidudel osavõtjaid	(?)	33488 **

* Raha kassas, pangas 1. jaan. 1942. a. £ 53. 5.-

** Vt. lk. 119 "Märkusi peatükk XII juurde", pt. 4.

Märkusi peatükk XII juurde

1. Arvuliste andmete tabeli koostamiseks kasutatud: kassa-aruanded aastail 1942-1969; kassa-raamatud 25.1.1942 – 30.9.1947; 1.10.1947 – 31.12.1955, jm.

2. Liikmeid nimekirjas 1. jaan. 1942. a. 108, juurde tulnud 1942.a.-st kuni 1969.a.-ni 752, *hokku 860*. Liikmeid nimekirjas 31. dets. 1969. a. 120, lahkunud 1942.a.-st kuni 1969.a.-ni 740, *hokku 860*.

3. Suuremate koosviibimiste (mitte igal nädalal kooskäimiste) ja pidude arv 1942.a.-st kuni 1946.a.-ni umb. 40, 1947.a.-st kuni 1969.a.-ni 312, *hokku 352*.

4. Koosviibimistest osavõtjate registreerimine lõpetati ära 1963.a. "Külasteraamatu" puudusel ei ole võimalik kindlaks teha koosviibimistest ja pidudest *osavõtjate arvu*, mis oleks siiski tähtis olnud, et teada saada kohalike kaasmaalaste huvi ning suhtumist eesti organisatsioonide üritustesse ühel või teisel ajal. (Alates 1967. a.-st hakati ometi juhatuse protokollides pidudest osavõtjate arvu nentima, kuid aastakokkuvõtteid ei tehtud). Aga arvesse võttes teadaolevaid piduliste arvusi aastail 1943-44, 1946-49, 1954-62, mille kogusumma on 17940 ja selle keskmine arv 1196, siis võib öelda, et ka aastate 1942, 1945, 1950-53 ja 1963-69 keskmine võis olla 1196. Osalt autentse, osalt kaudse arvestuse järgi võib öelda, et aastail 1942-1969 on L.E.S.-i koosviibimistel pidudel käinud kokku 33488 osavõtjat.

Selguse mõttes olgu öeldud, et eelpool toodud arvudes ei ole võetud teiste organisatsioonide korraldusel toimunud koosviibimistest ja Laulu- ehk Suvepäevast osavõtjate arvu.

L.E.S.-i bilanss 31. dets. 1969. a.

Aktiva		Passiva	
Raha kassas, pangas	£ 707. 5. 6	Kapital	£ 2947. 3. 10
Laen Lond. "E. Majale"	930. --	Ajaloofond	50. --
Lond. "E. Maja" osatähed	84. --	Suvepäevafond	129.10. 1
Võidulaenu hoiupiletid	10. --	Naiskooori hoius	47.19. 9
Raamatukogu	1084.16. 4		
Inventar	358.11. 10		
	£ 3174.13. 8		£ 3174.13. 8

XIII. TEISED EESTI ASUTUSED JA ORGANISATSIOONID INGLISMAAL

A. TEISED EESTI ASUTUSED JA ORGANISATSIOONID LONDONIS

1. E.V. Saatkond

Eesti Maanõukogu esindajana jõudis Londonisse prof. A. Piip 9. apr. 1918.a. Ta asus kohe alalise Eesti Esinduse loomisele, mis juba sama aasta augustis võttis E.V. Saatkonna ilme.

Algul töötati üürikoriteris: Markham Sq., Chelsea, S.W.3. Alates 1919.a.-st asub Saatkond oma majas: 167 Queen's Gate, South Kensington, S.W.7.

E.V. Saatkond on suhtunud kõigisse Inglismaa eestlaste organisatsioonidesse ühtlase heatahtlikkusega; viimaste esindajad on alati leidnud lahket vastuvõtmist ja nõuannet. Alates 1918.a.-st, eriti aga 1921.a.-st kuni tänini, on Saatkonnal tihe läbikäimine olnud Londoni eestlastega – kauaegse traditsiooni ja läheduse pärast.

L.E.S.-i juhatuse ja E.V. saadiku ning teiste Saatkonna ametikandjate vahel jäi tihe koostöö püsima ka pärast Seltsi lahkumist Saatkonna majast 1939.a.

Suur hulk Seltsi juhatuse koosolekuid peeti Saatkonnas kuni 1952.a.-ni, aga tarviduse kordadel ka hiljem; siin olid hoiul mitmed Seltsi varanduse esemed kuni 1957.a.-ni; laulukoori harjutused on pidevalt toimunud Saatkonna saalis alates 1954.a.-st.

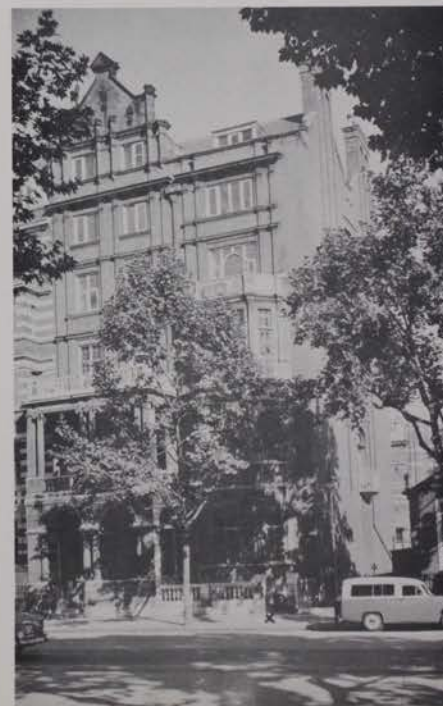
Seltsi liikmeiks on olnud: prof. A. Piibu end. erasekretär ning Saatkonna perenaine prl. H. Kuusik 1921-22, konsul Rudolf Möllerson 1921-30, saadik dr. phil. Oskar Kallas 1922-34, sekretär Voldemar Ojansoon 1927-34, saadik August Torma 1935.a.-st, saatkonna ametnik August Bergman 1935.a.-st, Saatkonna nõunik Ernst Sarepera 1941.a.-st, Saatkonna tõlk-korrespondent Anna Vageström 1941.a.-st jt.; mitmed nendest on ka Seltsi juhatustes töötanud.

Saadik A. Torma on osa võtnud peaaegu igast Seltsi peakoosolekust ja sarnastel kordadel on teda alati tavakohaselt, peakoosoleku juhatajaks valitud; alates 1937.a.-st kuni 1969.a.-ni on Selts pidanud 38 korralist ja erakorralist peakoosolekut; nendest 30 peakoosoleku juhatajaks oli A. Torma.

Londoni E.V. Saatkond, nagu see sündis kõigi Eesti Saatkondadega igal pool välismaal, kaotas riikliku ülalpidamise allika alates 1940.a.-st. Esinduse majapidamine oma käepeal – konsulaarsissetulekuist ja muist vähestest allikaist – oli suurte raskustega seotud. Seda puudust aitasid parandada väliseestlased oma annetustega. Härra Torma mainib selle kohta: "Saatkonna majanduslik seisukord Londonis, mis on olnud küllalt raske, oleks olnud veelgi võrratult raskem, kui kõigi nende aastate kestel meie ei oleks saanud nii heldekäelist materjaalset toetust nii paljudelt

E.V. Saatkonna liikmed:
Vasakult nõunik E. Sarepera, saadik A. Torma,
korrespondent A. Vageström,
ametnik A. Bergman.

E.V. Saatkond, 167 Queen's Gate,
London, S.W.7.

kaasmaalastelt, esijoones meie laevaomanikelt ja meremeestelt." ¹

5. veebr. 1943.a. asutati Londonis "Eesti Fondi Korraldav Toimikond", mille otsekoheseks ülesandeks oli Saatkonna majanduslik abistamine. Toimikond lõpetas tegevuse 10. okt. 1960.a.

Seltsi juhatuse protokollis 14. juul. 1944.a. on öeldud: "Kapt. Kolk teatab, et s.s./aurulaev/"Tornil" teenivad Eesti Seltsi liikmed saatsid temale kirja, kus nad paluvad Seltsi juhatust teha härra saadik A. Tormale ettepanek Londonist lahkumiseks praeguste õhurünnakute-kestel ja tema isiku kaitseks ettevaatuse abinõusid tarvitusele võtta." Juhatus pooldas seda ettepanekut ja arvas, et "vähemalt nädala lõppudeks tuleks saadik A. Tormale puhkust võimaldada... Seltsi juhatusest võiks mõni Saatkonnas valvel olla. Otsustati teha vastav ettepanek ... kirjalikult."

Isegi selliseid viisakuskorra ning tähelepanu kombeid on Seltsi juhatuse koosolekuil meelde tuletatud ja *protokollitud*, nagu 23. veebr. 1950.a., mil "otsustati paluda esimeest /E. Arujat/ tervitada saadikut Vabariigi Aastapäeva puhul."

2. Eesti Abistamise Komitee

L.E.S.-i peakoosolekul 3. jaan. 1943.a. tõstis kapt. B. Nelberg üles "sõja all kannatanud eestlaste abistamise organisatsiooni loomise" küsimuse ja rääkis selle vajadusest.

Londoni Eesti Abistamise Komitee (The Estonian Relief Committee) asutati E.V. Saatkonnas 10. mail 1944.a. toimunud koosolekul ja registreeriti Londoni Linnavalitsuses 24. mail 1944.a.

E.A.K. asutamise juriidiliseks põhjuseks oli asjaolu, et avalikud korjandused olid lubatud ainult vastava ametiasutuse igakordsel eriloal. Sellest nõudmisest olid vabastatud eriseaduse põhjal töötavad heategevad abistamisorganisatsioonid. (The War Charities Act, 1940).²

E.A.K. on hankinud sissetulekuid annetustest, pidudest, loteriidest, bridžiõhtuist jne. Rahalist abi on antud puudust kannatajaile haiguse ja ajutise töötaoleku puhul; toetusi on saanud eesti laste suvekodud. Riietusesemeid saadeti Prantsusmaale aastail 1944-45 ja Saksamaale alates 1946.a.-st.

L.E.S.-i ja E.A.K. vahel on valitsenud tihe koostöö. E.A.K. aadresside kartoteeki on ohrtrasti kasutanud Seltsi esimees ja kirjatöimetaja, eriti aastail 1946-49. L.E.S.-i tegelased – Naiskoor, Rahvatantsu Rühm jt. – on abistanud Komiteed piduõhtute korraldamisel aastail 1944-50. Seltsi juhatuse võimaluse piires toetanud rahaliselt, näit. 15. juun. 1944.a. £25. E. Aruja püüdis E.A.K.-d toetada (Eestit tutvustava kirjanduse levitamise huvides) oma "Eesti Informatsiooni Keskuse" summadest.³ Alates 1955.a.-st toimub igal aastal Välis-Eesti Päeval korjandus E.A.K. heaks.

Ent suurema osa oma sissetulekuist on E.A.K. saanud esemete müügist eesti ja balti "jõululaatadel", korjandustest laevadel, aga ka üleinglismaaliste laulu- ehk suvepäevade ülejääkidest.

Eesti Abistamise Komitee poolt antud rahalised toetused

Aastad	Toetussumma	Aastad	Toetussumma
		Ülekanne:	£ 5012.15.-
1944	£ 2. --	1957	604.15.11
1945	152 8	1958	494. --
1946	328.16.8	1959	432.6.6
1947	613.14.5	1960	534.5.5
1948	483.11.2	1961	406.7. --
1949	446.18.6	1962	575. --
1950	388.12.10	1963	377.6. --
1951	502.1.2	1964	432.11. --
1952	324.5. --	1965	460.1.4
1953	475.14. --	1966	455. --
1954	402.4.6	1967	587. --
1955	312.6.1	1968	515. --
1956	580.10. --		
	Ülekanne: £ 5012.15. --		£ 10886.8.2

Raha kassas ja pangas 31 dets 1968 a. – £1289.10.-⁴

Ühenduses nende summade kogumise ja üleandmise eest on Komiteel olnud asjaajamise ja pangakulusid 25 a jooksul (kuni 31 dets 1968) £642

E A K juhatus: Alice Torma[†] – juhataja 1944 a -st; Margarete Ojanson – abijuh. 1961 a.-st, enne seda sekretär 1949-61; Anna Vageström – laekur 1944 a.-st; Marta Lepviikman – sekretär 1962 a.-st; kapt. Magnus Kolk – juh liige 1961 a. st, enne seda abijuh. 1944-61; saadik August Torma – juh liige 1944 a. st. Valiti uueks juhatajaks 4.8.1970 – surma läbi lahkunud proua Alice Torma asemele

3. E E L K u Londoni Kogudus Kodumaalt lahkumise mälestamine

L E S i juhatusel koosolekul 3. juul 1946 a. volitati esimees E. Aruja, tarviduse korral, alla kirjutama L E S i nimel õp. dr. theol. Jaak Tauli Inglismaale ületoomise põhjuste selgitamise esitisele.

E E L K u Londoni Kogudus asutati 28. juul 1946 a. Selle Koguduse õpetaja J. Tauli pidas esimese jumalateenistuse Londonis St. Pauli (anglikaani) kirikus, Onslow Sq., S.W.7, esimesel Nelipühäl 25. mail 1947 a. Hiljem peeti jumalateenistusi St. Peter (anglikaani) kirikus, Cranley Gardens, S.W.7, alates 4. jaan 1948 kuni 23. apr 1966, mil saadi omaette (ühiselt lätlastega) St. Anne & Agnes kirik, Gresham St., E.C.2.

Londoni Koguduse "igakülgse toetamise" kohta oli juttu Seltsi peakoosolekul 19. jaan. 1947 ja 8. veebr. 1948. Juhatusel koosolekul 11. mail 1947 a. otsustati anda Seltsi kassast õpetajale sõidu- ja asjaajamise kuludeks £45. Juhatusel koosolekul 26. märts. 1948 a. oli arutusel õp. J. Tauli seniste

kiriklike sõitude aruanne; ta on käinud 55 kohas – kulud £62.17.1; palub ka edaspidi "sama eesmärgi rahaliselt toetada". Juhatus otsustas: "... asuda seisukohale, et toetuse andmine on I.E.U.-u juhatusel kui laiemal organisatsioonil ülesanne."

Algus sai õpetaja toetust Briti Kirikute Nõukogult. Alates 1. augustist 1948 hakkasid ev.-luteriusu pagulaskirikud saama majanduslikku toetust Luterlikult Maailmaliidult.⁵

16. sept. 1953 a. avati Londonis Luterlik Maja, 8 Collingham Gardens, S.W.5, kuhu asus ka õp. J. Taul, kes seni elas E.V. Saatkonna majas.

Londoni Koguduse Naisring asutati 1. dets. 1953 a. Koguduse Matusekassa – 7. juul. 1963 a.

L.E.S.-i Naiskoor on Ev. Luteriusu Koguduse jumalateenistustel igal aastal laulnud kuni 5 korda.

1968 a. oli Kogudusel liikmeid 445.

Seltsi juhatusel koosolekul 12. apr 1949 a. otsustati septembrikuus tähistada 5 aastast pagulaspõlve möödumist.⁶ Saksamaalt U.S.A. tsooni eestlaste keskorganisatsioonilt saabus Seltsi juhatusele ettepanek pidada seda 22. septembril. Juhatusel koosolekul 18. aug. 1949 a. avaldati soovi korraldada kodumaalt lahkumise tähtpäeva mälestamise jumalateenistus ja koosviibimine üheskoos Londoni Ev.-Luteriusu Koguduse Nõukoguga.

Nüüd on kodumaalt lahkumise mälestamise jumalateenistusi peetud igal aastal mitmel pool üle kogu Inglismaa ja need kuuluvad kohalike koguduste töökavasse.

Möödamannes olgu öeldud, et Canterbury peapiiskopi korraldusel peeti "ikestatud rahvaste" palvenädal 1943 a. suure paastuaja 3. nädalal. Balti riikide palvepäev oli neljapäeval.⁶

4. Inglismaa Eestlaste Ühing (I E Ü)

a. Üleinglismaalise Ühingu asutamine ja L E S i ühinemine sellega

Inglismaa Eestlaste Ühingu asutamiskoosolek toimus Londonis Great Cumberland Hall'is, Bryanston St., W.1 – 9. nov. 1947 a. Koosoleku saali üüri maksis E. Aruja L.E.S.-i nimel – tema enese poolt korjatud "Eesti Informatsiooni Keskuse" summadest.

Seltsi juhatusel koosolekul 5. jaan. 1948 a. pooldati Ühingu liikmeks astumist.

25. jaan. 1948 a. andis E. Aruja I E Ü u juhatusel "hambarahaks" £32.3.6. Selle summa üleandmisel kirjutas ta oma saatekirjas: "Kõigile eestlastele Inglismaal saadeti isiklik ringkiri 2. juul. 1947 a. Selle ringkirja üks ettepanekuist oli karjandus "Eesti Informatsiooni Keskuse" asutamiseks,

mille ülesandena olid ringkirjas loetletud: ulatuslikum sidepidamine haiglatega ja teiste eestlaste gruppidega; erilise nõuandeteenistuse sisseseadmine; eesti koolid; lasteaiad; hoolekanne jne.; eriti aga vähem ihaldatud /vanade/ sisserändajate eest seimine, kelle siitoomisega ikka viivitatekse, ja veel üks tähtis ala – Eestit tutvustavate ettevõtete laiemaualuslik korraldamine." L.E.S.-i juhatus on nüüd jõudnud seisukohale, et vahepeal loodud I.E.Ü. on selleks organisatsiooniks, kellele oleks kohane üle võtta nende ülesannete täitmine, millest ülalnimetatud ringkirjas juttu. Sellepärast otsustas Seltsi juhatus /Informatsiooni Keskuse/ arvepidamise ja /raha/ ülejäägi üle anda I.E.Ü.-u juhatusse sooviga, et neid summasid kasutatakse korjanduse üleskutsetes tähendatud otstarbeks."

Seltsi peakoosolekul 8. veebr. 1948 a. rääkis esimees E. Aruja: "Kui eestlaste arv Inglismaal hakkas suurenema, oli kõneall kaks organiseerimise moodust – kas laiendada Londoni Eesti Seltsi või luua uus Ühing. Asuti viimasele seisukohale ja asutati *Inglismaa Eestlaste Ühing*. Seltsi juhatus leidis, et oleks otstarbekohane ühineda I.E.Ü.-ga ja muuta Seltsi põhikirja."

Kohe selle sõnavõtu järele esitas E. Aruja peakoosolekule resolutsiooni: "L.E.S. – kelle ülesandeks on olnud koondada oma ümber kõiki Inglismaal viibivaid eestlasi, arendada eesti meelsust ja kultuuri, süvendada isamaa tundeid ning hoolitseda Eesti kodanike heaolu eest Inglismaal viibimisel" – oma aastakoosolekul 8. veebruaril 1948 leiab, et:

(1) L.E.S. on tõhusalt kaasa aidanud äsja suurel arvul Inglismaale saabunud eestlaste organiseerimisel ja võimaluse piires neid abistanud nende uude elukohta saabumisel.

(2) Asja kõigeekülsel kaalumisel eestlaste keske organiseerimise seisukohalt, on leitud otstarbekohasemaks asutada *Inglismaa Eestlaste Ühing*. Selle kujundamisest ja senisest tööst on L.E.S.-i liikmed rohkearvuliselt osa võtnud.

(3) Kuna sinise vanema eestlaste seltskondliku organisatsioonina L.E.S.-il tuleb täita veel laiemaid ülesandeid kui Seltsi nimes tähendatud, leiab peakoosolek vajalikuks lähemalt koordineerida kõigi eesti rahvuslikes huvides töötavate organisatsioonide tööd ja otsustab, et L.E.S., tahtes omalt poolt kaasa aidata I.E.Ü.-u kujumisel kõiki Inglismaal elavaid eestlasi hõlmavaks organisatsiooniks, otsustab Selts astuda nimetatud Ühingu liikmeks."

Peakoosolek võttis esitatud resolutsiooni ühel häälel vastu; vaatas läbi Seltsi uue põhikirja ja võttis ka selle vastu ning valis oma esindajad Ühingu Esindajate Kogusse.

☛ I.E.Ü. u Esindajate Kogu

Esindajate Kogu esimene koosolek peeti 29. veebr. 1948 a. Onslow Sq. Hostelis, S.W.7.

Ühingu juhatus ja Esindajate Kogu on valitud demokraatlikul viisil. Organiseerimine on teostatud "alt üles poole", mitte vastupidi; praktilistel põhjustel on seni täidesaatva organi – juhatusse – kvorum asunud ühes kohas – Londonis.

Esindajate Kogus ettepanekute ja resolutsioonide hääletamisele tulekul, on iga esindaja talitanud oma äranägemise järgi. Seda rõhutas ka esimees E. Aruja Seltsi peakoosolekul 12. veebr. 1950,

õeldes: "Meil on tavaks, et iga esindaja talitab Esindajate Kogus oma parema äranägemise järele. Meie ei praktiseeri blokühääletamist."

L.E.S.-i kui organisatsiooni poolt kuulusid Esindajate Kogusse aastail 1948-54 viisteist esindajat: kõik Seltsi juhatuse ning revisjonikomisjoni liikmed ja nendele lisaks veel 5 (1951. a. 6) esindajat peakoosoleku valikul. Hääletamisel oli igal esindajal hääle arv, mis saadi Seltsi liikmete arvu jagamisel esindajate arvule.

Hiljem hakkas I.E.Ü.-u juhatus korraldama Esindajate Kogude üldvalimisi parlamendivalimiste eeskujul, toetudes kogu Suur-Britannia eestlaskonnale – nn. ühiskonnale terves ulatuses, tunnistasid organiseerimata mitteliikmed üheväärseks organisatsioonide liikmetega.

L.E.S.-i juhatuse ja peakoosoleku poolt Esindajate Kogusse valitud liikmete ühisel koosolekul 23. sept. 1953. a. selgus, et Selts ei poolda üldvalimisi "parlamendivalimiste" muistri järgi. Sooviti selle korra juurde jääda, kus Esindajate Kogu koosneks ainult organisatsioonide peakoosolekuil valitud esindajaist. Ent koostöö huvides pidi Seltsi juhatus leppima "üldvalimiste" moodusega. Loodeti ka, et suure hulga mitteliikmete kaasatõmbamine aitab ehk Seltsile uusi liikmeid juurde tõmmata, sest valimistest osavõtmisega tuli anda liikmeksastumise kohustus.

Esindajate Kogude üldvalimistega oli palju tööd, mis Seltsi osas lasus esimehel ja kirjatöötajal. L.E.S.-ile määratud piirkonna kohta tuli hankida kaasmaalaste aadresse mitmeist allikaist ja iga valimise eel koostada uus valijate nimekiri.

L.E.S.-i nimel saadeti valimismaterjalid: 1954 a. – 622 isikule; 1956 a. – 889 isikule; 1959 a. – 532 isikule. L.E.S.-i valimispiirkonnas anti ära hääli: 1954 a. – 238; 1956 a. – 229. Võrreldes kogu I.E.Ü.-us, näit. 1956 a. äraantud hääle üldarvu (615) L.E.S.-i valimispiirkonnas saadud hääle arvuga (229), selgub, et L.E.S.-i nimel hääletasid 37%, s.o. 1/3 kogu Inglismaal äraantud hääle üldarvust. Need saavutused olid võimalikud väsimatu hoolekande tagajärjel.

Üldvalimistel valiti L.E.S.-i piirkonnast: 1954 a. kaheksa esindajat; 1956 a. kuus esindajat; 1959 a. kolm esindajat. Lisaks nendele kuulusid L.E.S.-i poolt Esindajate Kogusse veel 3 kuni 4 esindajat peakoosoleku määramisel, iga 50 liikme kohta üks esindaja.

Üldvalimiste läbiviimine Seltsi osas – äraantud hääle suhtes – õnnestus, sest oli koostatud rohkearvuline valijate nimekiri ja Selts võttis oma kanda valimiskirjade tagasisaatmise kulud ning valimismaterjalidega oli kaasas ergutav kaaskiri.

I.E.Ü.-u Esindajate Kogude üldvalimiste tulemused on siirameelse koostöö soovi näiteks. Ent üldvalimised ei aidanud kahjuks kaasa Seltsi liikmeskonna suurendamisele. 1954 a. valimiste puhul astusid Seltsi liikmeiks 5 endist liiget ja 60 uut; nendest ei tasunud 1955 a. liikmemaksu 29; vabastati liikmemaksust 3 ja lahkusid 2. – 1956 a. valimiste tagajärjel astusid liikmeiks ainult 16 isikut; 1959 a. – mitte ühtki!

Seltsi peakoosolekul 15. veebr. 1959 a. asuti seisukohale, et I.E.Ü.-u põhikirjast tuleb välja jätta üldvalimised. Esindajate Kogu tuleb moodustada ainult liikmesorganisatsioonide ja Osakondade esindajaist. Sedasama räägiti Seltsi juhatuse koosolekul 28. veebr. 1964 a. Seal öeldi: "Pole

enam mõtet üldvalimisi korraldada ja selleks suurt raha kulutada."

I.E.Ü.-u Esindajate Kogu koosolekul 7. märts. 1964. a. tehti (enamuse otsusel) Ühingu põhikirja muudatus. Nüüdse põhikirja § 15 lausub: "Esindajate Kogu koosneb Osakondade ja liikmesorganisatsioonide peakoosolekute poolt üheks (1) aastaks valitud esindajaist... Valida võib iga kolmekümne (30) liikme või selle osa kohta ühe (1) esindaja. Esindajate Kogu liige omab hääletamisel ainult ühe (1) hääle."

Nõnda tuli I.E.Ü. ringiratast oma Esindajate Kogu endise valimiskorra juurde tagasi, (ainult selle vahega, et hääletamisel on igal esindajal ainult üks hääl). Ent hoolimata "suurest rahakulutamisest" ja täieliku valijatenimekirja korrashoidmisest, peab ometi ütlema, et rahvuspoliitiliselt oleksid üldvalimised tarvilikud olnud – suurema rahvahulga ärkvel hoidmiseks ja nendega ühenduse pidamise ning uute liikmete saamise taotluseks; kuid mitteliikmed peavad andma lubaduse, et hääletamisest osavõtmisega astuvad nad selle organisatsiooni liikmeiks, kelle nimel nad valivad. See on loomulik ja peaks igaühele selge olema, sest ilma liikmeskonnata ei saa rahvuslik organisatsioon eksisteerida; ilma sissetuleku allikata ei ole eesti ühiskonda!

c. I.E.Ü.-u koostöö ülemaailmsete keskorganisatsioonidega

I.E.Ü.-u juhatuse koosolekul 4. jaan. 1948. a. "puudutati esmakordselt dr. phil. Villibald Raua ettepanekul poliitilisi küsimusi ja rõhutati vajadust organiseerida selleks ülemaailmne keskorganisatsioon."

Selline ettepanek ei olnud siiski "esmakordne" Inglismaal. Võidupüha pühitsemisel West Byfleet'is, Surrey, 27. juun. 1943. a. pidukõneleja A. Ojasoo avaldas soovi "Inglismaa eestlaste kongressi kokkukutsumiseks ja välis-eestlaste juhi valimiseks". Kuid sarnase ettepaneku esitamine sõjaajal oli enneaegne ja L.E.S.-il, puhtseltkondliku organisatsioonina, ei olnud võimalik seda ülesannet teostada; pealegi ei saanud Inglismaa eestlased üksinda otsustada ülemaailmliisi küsimusi. Aga see kõne tekitas pikki vaidlusi Seltsi juhatuses kuni 1943. a. lõpuni.

I.E.Ü.-u Esindajate Kogu koosolekul 27. veebr. 1949. a. võeti vastu dr. phil. V. Raua resolutsioon moodustada Vabade Eestlaste Ülemaailmne Keskorganisatsioon (V.E.K.O.); poolt 1334 häält, vastu 163.

V.E.K.O. Inglismaa Eesti Regionaalse Nõukogu (I.E.R.N.-u) moodustamise kavand võeti vastu I.E.Ü.-u juhatuse koosolekul 17. märts. 1950. a.; poolt 5 häält, vastu üks. Nõukogu valimised toimusid juunis 1951. a.; hääletajaid oli – organiseeritud ja ilma organisatsioonita – umb. 2000.

Ent juba Esindajate Kogu koosolekul 8. märts. 1953. a. võeti vastu resolutsioon: I.E.Ü.-u Esindajate Kogu peab soovitavaks Inglismaal töötavate eesti organisatsioonide – I.E.Ü.-u, E.R.F.-i ja V.E.K.O. (I.E.R.N.-u) ühinemise ning volitab I.E.Ü.-u juhatust astuma ühendusse nende juhatustega selle ülesande eeltööde tegemiseks; poolt 531 häält, vastu 11, erapooletuid 5.

Ühendamine teostati Esindajate Kogu koosolekul 17. juul. 1954. a. Keskorganisatsiooni nimeks jäi: Inglismaa Eestlaste Ühing.

Pärast V.E.K.O. Inglismaa Regionaalse Nõukogu tegevuse lõpetamist astus Ühingu juhatuse ühendusse Ülemaailmne Eesti Kesknõukoguga New Yorkis ja 1. dets. 1954. a. valis ta oma esindajad sinna, kelleks on: Manivald Loite alates 1954. a.-st ja Karl E. Viilu alates 1955. a.-st.

Ühendust on veel peetud ning koostöös olnud:

- 1) Ülemaailmne Eesti Kesknõukogu Euroopa Bürooga Saksamaal, mille juhataja kol. Alfons Rebane;
- 2) Euroopa Nõukogusse kuuluva Mitte Esindatud Rahvaste Komiteega Strasbourgis;
- 3) Euroopa Ikestatud Rahvaste Esindusega Londonis (E.I.R.E.) – The Assembly of Captive European Nations (A.C.E.N.);
- 4) Läti, Leedu ja Ukraina keskorganisatsioonidega Inglismaal;
- 5) Euroopa keskorganisatsioonide ning Balti konverentsidega Lääne-Burgis.

d. Eesti Võitlejate Ühing (Saksamaal)

20. mail 1950. a. valiti kol. A. Rebane I.E.Ü.-u juhatuse esindajaks kondakti hoidmisel Eesti Võitlejate Ühingu Saksamaal. 6. okt. 1951. a. otsustati sõlmida I.E.Ü.-u ja E.V.Ü.-u vahel liiduleping, mis kirjutati alla pidulikult Pirmasensis (Saksamaal) 15. aprillil 1952. a.†

e. Eesti Sõjameeste Sektsioon ehk Sõjaväelaste Toimkond

1952. a. sügisel oli päevakorras Sõjameeste Sektsioonide loomise küsimus I.E.Ü.-u Osakondade juurde. "Osakondade juhatused omakorda, tervitades I.E.Ü.-u ja E.V.Ü.-u sõprusliidu loomist, märkisid üldiselt, et kuna kohalikud juhatused ja liikmeskonnad koosnevad enamikus endistest sõjaväelastest ja võitlejast, siis nad ei näe eriiist tarvidust sektsioonide järgi." Ühingu juhatuse loobus sõjameeste sektsioonide loomisest Osakondade juurde ja piirdus ainult Sõjaväelaste Toimkonnaga Ühingu juhatuses.*

I.E.Ü.-u Sõjaväelaste Toimkond on nüüd Ülemaailmne Eesti Võitlejate Keskuse liige, New Yorkis.

f. E.V. presidendi asetäitja küsimus

I.E.Ü.-u Esindajate Kogu koosolekul pühap. 8. märts. 1953. a. Londonis Milestone Hotellis, Kensington Court, W.8, kohe koosoleku alguses võeti ovatsiooniga vastu erakorraline teadaanne, et Valimiskogu poolt on 3. märts. Eesti Vabariigi presidendi asetäitjaks valitud Riiginõukogu abiesimees vandeadvokaat Alfred Maurer. Selle järele asuti esitatud resolutsiooni hääletamisele, mille lõpuosas on öeldud: "... I.E.Ü.-u Esindajate Kogu ühineb U.S.A., Kanada, Rootsi, Saksamaa ja

Austraalia eestlaste Keskorganisatsioonide ja samuti viimase Eesti parlamendi liikmete deklaratsiooniga, et Eesti Vabariigi eksekutiiv-võim tuleb taastada E.V. põhiseaduses ettenähtud Valimiskogu kaudu. Enne hääletamist teatas L.E.S.-i esimees, et tema jääb erapooletuks, sest esindab organisatsiooni, kus selles küsimuses on erinevate seisukohtadega liikmeid; seltskondlikul organisatsioonil ei ole kohane segada ennast riigipoliitilisse küsimusse. Erapooletuiks jäid veel 4 esindajat.

Pärast A. Maureri surma 20. sept. 1954.a. vaibus I.E.Ü.-s "Eesti Vabariigi eksekutiiv-võimu" küsimus. Aga see mõttelõng veereb edasi. "Ühingu juhatuse üldine arvamine on, et peaksime omama ühe laial alusel seisva ja populaarse pagulasvalitsuse, eriti siis, kui maailma poliitiline olukord kujuneb meile soodsaks... Igal juhul kannaks pagulasvalitsus ainult... ajutist iseloomu ja tegeliku valitsuse moodustab ikkagi eesti rahvas oma maa vabanemise puhul."¹⁰

g. Eesti Ühiskond Inglismaal

Alates 1952. a.-st liikus mõnda aega soov luua nn. Eesti Ühiskond Inglismaal (The Estonian Community in Great Britain), kus oleksid liikmeiks olnud kõik eestlased alates 18. eluaastast. Põhikiri oleks koosnenud I.E.Ü.-u, E.R.F.-i ja V.E.K.O. (I.E.R.N.) põhikirjade elementidest, kuid organisatsiooni üldstruktuur pidi jääma I.E.Ü.-u samaseks.

See algatus seisis ühenduses V.E.K.O.-ga ja selle mõtte eesotsas seisis dr. phil. V. Raud. Tema arvas, et ei oleks palju, kui iga väliseestlane annaks 1% oma töötasust "meie riigi taastamise eest võitleva keskuse – meie eksekutiiv-võimu aparadi – kulude katteks."¹¹ V. Raud arvestuse järgi oli Inglismaa eestlaskond võimeline andma aastas £8000. "Eesti Hääles" ilmus isegi Eesti Ühiskonna (eesti-inglisekeelne) suur leinakuulutus 20. apr. 1956.a. mälestades tuhandeid vangistatuid, mõrvatuid, küüditatuid ja orjalaagreis vaevlevaid kaasmaalasi.

L.E.S.-i peakoosoleku poolt Esindajate Kogusse valitud liikmete ja Seltsi juhatuse ühisel koosolekul E.V. Saatkonnas 23. sept. 1953.a. oli arutusel I.E.Ü.-u põhikirja muutmise küsimus eelpoolnimetatud "Eesti Ühiskond Inglismaal" vaimus. *Otsustati:*

(1) Ei ole mingisugust vajadust uue üleinglismaalise organisatsiooni asutamiseks. Ühingu senist põhikirja võib parandada ja täiendada, kui see osutub mittekohaseks Inglismaa eestlaste eluliste küsimuste korraldamiseks, jättes muutmata selle üldine struktuur.

(2) Ühingu põhikirjaga ei saa likvideerida teisi organisatsioone...

(3) Seltskondlik organisatsioon jäägu senise väljakujunenud vormi juurde, toetudes kindlale liikmeskonnale, mis on selle ülalpidaja. Parlamendivalimisi me siin korraldada ei saa.

(4) Ei ole soovitatav ega vastuvõetav, et organisatsiooni juhatust või teiste organite valimistest võtavad osa ka mitteliikmed. Ühiskond terves ulatuses... Mitteliikmed, kes soovivad üldvalimistest osa võtta, peavad enne valimisi oma piirkonna organisatsiooni liikmeks astuma.

(5) Osutub täiesti vastuvõetavaks, et... liikmeskonna poolt valitud Esindajate Kogul, kui rahva

häälele, on ainult nõuandev funktsioon, mida /Ühingu/ juhatust ei pruugi tähele panna...

(6) Inglismaa Eestlaste Ühingu on ja peab ka tulevikus jääma Inglismaal elunevate eestlaste koondiseks ja tema eesmärgiks olgu: meie vaimse elu ja rahvuskultuuri arendamine, majanduslik ja sotsiaalse heaolu eest hoolitsemine, vastastikku abiandmise korraldamine ja eestlaste õiguste kaitsmine.

Ülemaaline organisatsioon "Eesti Ühiskond Inglismaal" jäi asutamata, sest Esindajate Kogu enamus oli selle vastu. Aga siiski tekkisid I.E.Ü. u põhikirjasse mõned "ühiskonna" suunalised sätted.

Ühingu põhikirjas, mis Esindajate Kogu poolt vastu võetud 6. veebr. 1954.a., on §9, lõige 2, kus öeldakse: "Isikud, kes ei kuulu Ühingu Osakondade kaudu, võivad liikmemaksu tasuda otse Ühingu juhatusele." Liikmesorganisatsioonide suhtes on see säte koostöö põhimõtte vastu. L.E.S.-i juhatust oma kirjaga I.E.Ü. u juhatusele 10. veebr. 1959.a. palus selle lõike väljajätmist, sest keskjuhatustel ei saa olla otsekohest isiklikku liikmeskonda; samastel liikmemaksu maksjail puudub oma põhikirjaline organisatsioon – juhatust ja peakoosolek. Seda tuletati meelde ka Seltsi peakoosolekul 31. jaan. 1960.a. Ent §9, lõige 2 esineb muutmata kujul ka 7. märts. 1964.a. vastuvõetud Ühingu põhikirjas.

Aastail 1954 ja 1956 oli Esindajate Kogu Valimisjuhendis" pt. 1 all eeskiri, mis ütles: "Kaasmaalased, kes ei kuulu I.E.Ü. u liikmeskonda kohustuvad valimisest osavõtmisega astuma I.E.Ü.-u /kohaliku Osakonna/ liikmeiks." Ent 1959.a. kustutati Esindajate Kogu "Valimisjuhendist" see eeskiri ning kohustus, mis seni kaasa aitas, vähemalt moraalset, seltskondlikus organiseerimistöös. Uus juhend ütles: "Hääleõigus on kõigil Inglismaal elunevail eestlastel, kes 18 a. vanad."

Erakorralisel Esindajate Kogu koosolekul 14. märts. 1959.a. avaldati Ühingu uue põhikirja suhtes – ühelt poolt (kol. ltn. H. Riipalu, vandeadv. E. Ottan jt.): "Uus põhikiri ei esinda mitte 300 inimest, kes on Osakondade liikmed, vaid kõiki Inglismaa eestlasi, vaatamata sellele, kas isik on Osakonna liige või mitte. Seega esindaks I.E.Ü. u Ühingu kui Ühiskonda umb. 3000 isikut." Teiselt poolt öeldi (kol. A. Rebane, hr. E. Tarn jt.): "Ei saa pooldada seda, et isikule, kellel ei ole mingeid huve ega kohustusi I.E.Ü. u vastu, on antud õigus valida ja valitud saada." E. Ottan aga rõhutas: "Uue põhikirjaga antakse kõigile eestlastele Inglismaal valimise ja valitavuse õigus... mis annab esindajale suurema platvormi, et ta saaks esindada tervet eestlaskonda." Hr. J. Kurg arvas: "Eestis võeti hääleõigus ära ainult vaid kohtuotsusega. Siin ei tohiks seda /valimise/ õigust anda mitte ainult liikmemaksu maksjatele, vaid kõigile."¹²

Kodumaal kehtis riigi- ja omavalitsuse maksudemaksmises õiguslik kord. Maksude mittemaksmise pärast ei olnud valimistest osavõtmises takistusi, sest maksude sissenõudmine toimus eraldi – eriseaduse alusel; mittemaksjad langesid karistuse alla; isiku- ja tulumaksud olid vabastatud ainult puudustkannatajad kohalike omavalitsuste otsustel. Välismaal täidavad meie organisatsioonide kodumaiste omavalitsuste aset – rahvusliku koostöö ja omaabi huvides. Eesti organisatsioonide liikmeiks olemine ja iga-aastase liikmemaksu ehk toetussumma maksmine välismaal (omaabi ülesandeks) vastab kodumaisele isiku- ja tulumaksudle. Nagu kogukonnaks tegi maksumaksja oma valla, linna ja riigi täisõiguslikuks kodanikuks, nõnda teeb ka liikmemaks meid organiseeritud eestlaskonna (või kui soovite – eesti ühiskonna) õiguslikuks liikmeks. Ent välismaal ei ole võimalik

peale sundida liikmeksolemist rahvuslikus organisatsioonis ja maksumaksmist seaduse abil; aga ometi peab olema võimalus selle tarvidust kaasmaalastele selgitada ning neid selleks moraalset kohustada. Üks sarnastest kõlblaist abinõudest on meeldetuletus üldvalimistel, et hääletamisest osavõtmisega kohustuvad nad selle organisatsiooni liikmeks astuma, kelle nimel nad hääle annavad. See on rahvuspoliitiline ülesanne – sellesama *ühikonna* huvides, mida kogu aeg on propageeritud. Nagu omavalitsused, nõnda ka organisatsioonid saavad püsida ainult kodanike poolt toetamise kaasabil. Ei ole mõtet rahvus- ja riigipoliitikast kõnelda, kui meil ei ole tahtmist isegi oma kohalikku organisatsiooni ülal pidada ja kui me ootame – kui me nõuame, et keegi teine peab meie huvides tehtud väljaminekud tasuma.

---:---

1958. a. kevadel oli Ühingu juhatusel soov kõiki Londoni Organisatsioone "ühe katuse alla" viia. Töö koordineerimiseks kutsuti kokku I.E.Ü.-u, L.E.S.-i, "E.Maja" ja "E.Klubi" juhatuste esindajate koosolek, mis aga lõppes tagajärjeta.¹³

h. I.E.Ü.-u juhatusliikmed

Esimehed: dr. theol. Jaak Taul 9.11.47 – 5.3.49 ja 25.2.51 – 23.3.68; kapt. Bernhard Nelberg 5.3.49 – 25.2.51; Väino Pärtel alates 23. märts. 1968. a.-st.

Kirjatoimetajad: Gert Helbemäe 11.11.47 – 5.3.49; Aleksander Kütt 5.3.49 – 26.2.50; Manivald Loite 26.2.50 – 8.3.52; Ernst Tam 8.3.52 – 14.3.59; Väino Pärtel 14.3.59 – 23.3.68; Ilmar Kaasik⁺ 23.3.68 – 4.1.1970.

Laekurid: kapt. B. Nelberg 11.11.47 – 5.3.49; Arnold Ojasoo 5.3.49 – 17.7.54; kapt. B. Nelberg 17.7.54 – 10.9.55; Eduard Arrak 10.9.55 – 14.3.59; E. Tam alates 14. märts. 1959. a.-st.

Asjaajajad: Karl Eerme 27.9.48 – 19.5.51; V. Pärtel 19.5.51 – 18.10.58, mil Büroo ja asjaajaja teenistuskohat "majanduslike ressursside puudusel" ära kaotati. Sellest on kahju, sest tõeliselt lasus asjaajaja peal kogu kantselei töökoorem: arveraamatud, kirjavahetus, protokollide kirjutamine ja paljud muud.

Ühingu juhatus 1969. a.: esimees – Väino Pärtel, abiesimehed – Ernst Luuk ja Albert Enno Aaviksaar, sekretär – Ilmar Kaasik⁺, laekur – Ernst Tam, protokollija – Arnold Tonska, juh. liige – Romeo Antsov.

---:---

Juhatuses koosolekul 20. apr. 1968. a. seati üles tegevuskava alused ning sihtjooned: 1) Ühingu põhikirja – peamiselt I osa – põhjalikum rakendamine ja ellu viimine; 2) uute Osakondade asutamine;

⁺ Ilmar Kaasik – surm. 4. jaan. 1970.

3) juhatuse eeskujul ning koostöö liikmesorganisatsioonidega – taotleku usaldusliku hoiaku loomist kaasmaalaste hulgas; 4) I.E.Ü.-u Esindajate Kogu, Ülemaailmse Eesti Kesknõukogu ja Euroopa Büroo ettepanekute ning soovitatud aktsioonide läbiviimine; Ühingu Toimkondade algatusel üritused Londonis või provintsis; tihedatud kontakt ning koostöö Balti rahvusgruppidega ja teiste sõbralike rahvastega; 5) Ühingu juhatuse sissetulekute suurendamiseks vahendite leidmine. Juhatuses tegevuse rahvuspoliitiline eesmärk: eestluse, eesti kultuuri, keele ning meele säilitamine.¹⁴

i. Juhatuses Toimkonnad 1969. a.

"Eesti Hääle" toimetuse kolleegium – Ilmar Kaasik⁺, Väino Pärtel, Ernst Tam ja Arnold Tonska.

Eesti Rahvusfond – esimees: V. Pärtel, liikmed: Ilmar Kaasik⁺ ja E. Tam.

Invaliidide Toimikond – esimees: sanitar-kindralmajor dr. Artur Lossman, liikmed: Alice Torma⁺, I. Kaasik⁺ ja V. Pärtel.

Kultuur-Haridustoimikond – esimees: Ernst Luuk, liikmed: Otto Pärsalu, Albert Enno Aaviksaar, Aili Eistrat, G. Helbemäe ja A. Tonska.

Sõjaväelaste Toimikond – esimees: I. Kaasik⁺, sekretär: Heino Linsi, liikmed: Rudolf Nolk, V. Pärtel, Henry Rüütel, E. Sikka ja Erich Sirel.

Välisloimikond – Helmut Heinastu, G. Helbemäe, Oskar Kerson, V. Pärtel ja Henry Rüütel.

Juhatuses esindajad Balti Komitees ja Nõukogus – H. Heinastu, G. Helbemäe ja V. Pärtel.

---:---

Eespool leiduvad artiklid: "Eesti Rahvusfond" ja "Invaliidide Toimikond". Ei olnud võimalust kirjeldada kõigi Toimkondade tegevust eraldi. "Kultuur-Haridustoimikond" on korraldanud iga-aastaseid laste ja noorte kirjandite võistlusi kolmes vanusegrupis: 8-11, 12-14, 15 ja vanemad. "Sõjaväelaste Toimikond" on korraldanud sõduriteõhtuid, mis on populaarsed ja rahvarohked olnud.

j. Arvulisi andmeid

Kogutud andmeil on 1947. a. -st kuni 1969. a. -ni kuulunud Ühingusse 60 organisatsiooni; nendest on ajajooksul tegevuse lõpetanud 50; praegu on Ühingus 10 organisatsiooni – peamiselt kultuurilise, seltskondliku ajaviite ning meelelahutuse tegevusega. Need on: seitse liikmesorganisatsiooni, mis töötavad oma peakoosolekute poolt antud põhikirjade alusel – 1) Boltoni Eesti Selts "Ümera", Lancs.; 2) Boumemouth'i Osakond, Hants.; 3) Bristol'i Osakond, Somerset; 4) Leeds'i Osakond, Yorks.; 5) Stockton'i Osakond, Stockton-on-Tees, Durham; 6) Õpetajate Sektsioon; 7) Londoni Eesti Selts; kolm toetajat-liikmesorganisatsiooni: täisliikme õigustega, mis töötavad inglise vastastikuste abimeeskondade, Friendly-Society, seaduste põhjal – 8) Bradfordi Klubi "Eesti Kodu"; 9) Leicesteri Eesti Maja, Klubi ja Asutus; 10) Londoni Eesti Klubi.

Väljavõtteid Ühingu juhatuse kassaraamatust

Sissetulekud	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Liikmemaksud org.-delt	£ 99. - -	£ 81. - -
Annetused: 1966, 1969 Londoni, 1967 Bradfordi Suvep. Komiteelt -		
1) Ühingu juhatusele	15. - -	10. - -
2) Rahvusfondile	15. - -	- - -
3) Koolifondile	15. - -	- - -
Teised annetused:		
1) Ühingu juhatusele	- - -	- - -
2) Koolifondile kirjandite võistluseks	- - -	25.10. 5
3) M. Tamme pärandus - Koolifondile	- - -	- - -
4) Kultuuritoimkonnale kirjandite võistluseks	- - -	- - -
5) "Eesti Häälele"	- - -	37. 2. -
Korjandused:		
1) Invaliididefondile	262. 4. 8	252. 3. 9
2) Koolifondile	43.12. 6	53.14. 8
	£ 449.17. 2	£ 459.10.10
Sissetulekud	31.12.1968.a.	31.12.1969.a.
Liikmemaksud org.-delt	£ 107. - -	£ 116. - -
Annetused: 1966, 1969 Londoni, 1967 Bradfordi Suvep. Komiteelt -		
1) Ühingu juhatusele	- - -	15. - -
2) Rahvusfondile	- - -	15. - -
3) Koolifondile	- - -	15. - -
Teised annetused:		
1) Ühingu juhatusele	47.16. 6	14. - -
2) Koolifondile kirjandite võistlusteks	- - -	- - -
Ülekanne:	£ 154.16. 6	£ 175. - -

Sissetulekud	31.12.1968.a.	31.12.1969.a.
Ülekanne:	£ 154.16. 6	£ 175. - -
3) M. Tamme pärandus - Koolifondile	10. - -	- - -
4) Kultuuritoimkonnale kirjandite võistluseks	19. 0.11	- - -
5) "Eesti Häälele"	58. 0. 9	77. 5. 3
Korjandused:		
1) Invaliididefondile	167. 5. 6	208. 5. 8
2) Koolifondile	44. 4.10	46.11. 9
	£ 453. 8. 6	£ 507. 2. 8
Väljaminekud	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Liikmemaksud keskorganisatsioonidele	£ 25.11. 6	£ 25.18. 9
Toetusi antud:		
1) Ühingu juhatus - Rahvusfondile	10. - -	10. - -
2) Ühingu juhatus - Meeskoorile "Koit"	- - -	- - -
3) Rahvusfond - "Eesti Häälele"	- - -	- - -
4) Rahvusfond - Puhkekodu fondile	- - -	- - -
5) Rahvusfond - Meeskoorile "Koit"	- - -	- - -
6) Rahvusfond - Madriidi "V.H"	- - -	- - -
7) Invaliididefond - Sõjainvaliidide Kodu Fondile Saksamaal	100. - -	400. - -
8) Koolifond - Laste Suvekodule	50. - -	50. - -
9) Koolifond - laste kirjandite võistluseks	5. 2. -	- - -
	£ 190.13. 6	£ 485.18. 9
Väljaminekud	31.12.1968.a.	31.12.1969.a.
Liikmemaksud keskorganisatsioonidele	£ - - -	£ 43.12.10
Toetusi antud:		
1) Ühingu juhatus - Rahvusfondile	15. - -	10. - -
2) Ühingu juhatus - Meeskoorile "Koit"	- - -	5. - -
3) Rahvusfond - "Eesti Häälele" kirjandite auhindadeks	22.10. -	- - -
Ülekanne:	£ 37.10. -	£ 58.12.10

Väljaminekud	31.12.1968.a.	31.12.1969.a.
Ülekanne:	£ 37.10. -	£ 58.12.10
4) Rahvusfond – Puhkekodu fondile, Inglismaal	- - -	21. - -
5) Rahvusfond – Meeskoorile "Koit"	- - -	5. - -
6) Rahvusfond – Madridi "V.H."	- - -	10. - -
7) Invaliididefond – Sõjainvaliidide Kodu Fondile, Saksamaal	200. - -	150. - -
8) Koolifond – Laste Suvekodule	50. - -	50. - -
9) Koolifond – laste kirjandite võistluseks	15. - -	- - -
	<u>£ 302.10. -</u>	<u>£ 294.12.10</u>
Ühingu juhatuse ja toimkondade bilanss: 15		
Aktiiva	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Raha kassas, pangas		
Ühingu juhatuse	£ 359.15.11	£ 350. 6. 5
"Eesti Hääl"	654. - 9	656. 9. 7
E. Rahvusfond	1170. 9.10	1165.13. 7
Invaliididefond	376. - 8	228. 4. 5
Koolifond	64. 8. 5	107. - -
	<u>2624.15. 7</u>	<u>2507.14. -</u>
Deebitorid		
"E.H." tellijad, kuulutajad	134.10. 9	76.16. -
E. Rahvusfondi laenud "Eesti Majale"	468. - -	468. - -
	<u>602.10. 9</u>	<u>544.16. -</u>
Londoni "E.Maja" osatähed		
Ühingu juhatuse	13. - -	13. - -
E. Rahvusfond	87. - -	87. - -
	<u>100. - -</u>	<u>100. - -</u>
Inventar		
"Eesti Hääl"	30. - -	30. - -
E. Rahvusfond	5. - -	- - -
	<u>35. - -</u>	<u>30. - -</u>
	<u>£ 3362. 6. 4</u>	<u>£ 3182.10. -</u>

Aktiiva	31.12.1968.a.	31.12.1969.a.
Raha kassas, pangas		
Ühingu juhatuse	£ 474. 1. -	£ 513. 8.11
"Eesti Hääl"	665.15. 7	683.15. 5
E. Rahvusfond	1177.17. 2	1221. 1. 8
Invaliididefond	195. 8. 3	253.13.11
Koolifond	118. 2. 1	144.12. 8
	<u>2631. 4. 1</u>	<u>2816.12. 7</u>
Deebitorid		
"E.H." tellijad, kuulutajad	65. 1. 3	70.10. -
E. Rahvusfondi laenud "Eesti Majadele"	468. - -	468. - -
	<u>533. 1. 3</u>	<u>538.10. -</u>
Londoni "E.Maja" osatähed		
Ühingu juhatuse	13. - -	13. - -
E. Rahvusfond	87. - -	87. - -
	<u>100. - -</u>	<u>100. - -</u>
Inventar		
"Eesti Hääl"	25. - -	20. - -
E. Rahvusfond	- - -	- - -
	<u>25. - -</u>	<u>20. - -</u>
	<u>£ 3289. 5. 4</u>	<u>£ 3475. 2. 7</u>
Passiiva	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Omakapital		
Ühingu juhatuse	£ 352.16. 8	£ 353. 6. 5
"Eesti Hääl"	733.15. 9	720.15. 7
E. Rahvusfond	1709. 9.10	1699.13. 7
Invaliididefond	376. - 8	228. 4. 5
Koolifond	64. 8. 5	107. - -
	<u>3236.11. 4</u>	<u>3109. - -</u>
Kohustused		
Ühingu juhatuse:		
Invaliididefondile	- - -	10. - -
Invaliidide Kodu Fondile, Saksamaal	20. - -	- - -
Muud tasumata summad	- - -	- - -
	<u>20. - -</u>	<u>10. - -</u>
Ülekanne (Kohustused):	20. - -	10. - -

P a s s i v a	31.12.1966. a.	31.12.1967. a.
Kohustused		
Ülekanne:	20. - -	10. - -
"Eesti Hääl" :		
Ettemakstud tellimised	84 15. -	42 10. -
E. Rahvusfond:		
Puhkekodu Fondile, Inglismaal	21. - -	21. - -
	125 15. -	73 10. -
	£ 3362. 6. 4	£ 3182. 10. -
P a s s i v a	31.12.1968. a.	31.12.1969. a.
Omakapital		
Ühingu juhatus	£ 416. 9. 10	£ 489. 7. 3
"Eesti Hääl"	727. 11. 10	757. - 5
E. Rahvusfond	1711. 17. 2	1776. 1. 8
Invaliididefond	195. 8. 3	253. 13. 11
Koolifond	118. 2. 1	144. 12. 8
	3169. 9. 2	3420. 15. 11
Kohustused		
Ühingu juhatus:		
Invaliididefondile	- - -	- - -
Invaliidide Kodu Fondile, Saksamaal	- - -	- - -
Muud tasumata summad	70. 11. 2	37. 1. 8
"Eesti Hääl"		
Ettemakstud tellimised	28. 5. -	17. 5. -
E. Rahvusfond:		
Puhkekodu Fondile, Inglismaal	21. - -	- - -
	119. 16. 2	54. 6. 8
	£ 3289. 5. 4	£ 3475. 2. 7

L.E.S. on maksnud I.E.Ü.-u juhatajale: aastail 1948-54 igalt üksikult laekunud liikmemaksult aastas 8 š; aastail 1955-59 kogu laekunud liikmemaksu summast 50%; alates 1960. a.-st £ 30 aastas. Ajavahemikul 1948-69 on I.E.Ü.-u juhatajale makstud liikmemaksu £ 876. 16. C.

k. Ühingu väljaandel ilmunud teosed

I.E.Ü.-u juhatus, "E.Hääle" ja E. Koolifondi väljaandel on trükiti ilmunud:

Riipalu, Harald. KUI VÕIDELDI KODUPINNA EEST. Mälestuskilde sõja-aastast 1944. Illustratsioonid: H.E. Oidermaa. London, "E.Haal", 1951. - 184 lk. 3 skeemi. 18½ sm.

Riipalu, Harald. KUI VÕIDELDI KODUPINNA EEST 2 tr. 1962. 184 lk. 3 skeemi. Autori näopilt. 17½ sm.

EESTI - MU KODUMAA. Lugemisvara noortele. Toimetaja: Salme Pruuden. Illustratsioonid: H.E. Oidermaa. (London), E. Kooli Fond Inglismaal, 1952. - Pilt. 21½ sm.

nr. 1, 36 lk.

nr. 2, 32 lk.

nr. 3, 64 lk.

5. Eesti Rahvusfond Inglismaal

L.E.S. -i esimees E. Aruja astus ühendusse Eesti Rahvusfondiga Rootsisis 1946. a. Ta propageeris ning organiseeris seda ettevõtet Inglismaal ja hankis annetusi mälestustähtede, raudkaartide, postmarkide ja kirjanduse levitamise ning annetuste korjamise teel aastail 1947-51 ja ka hiljem

Seltsi juhatajate koosolekul 5. juun. 1947. a. kõneles E. Aruja Eesti Rahvusfondist, "mille ülesandeks on teostada rahvuslikku propagandat Eesti omariikluse saavutuste kohta ja meie küsimuse tutvustamiseks Lääne-maailmas". Selle töö teostamiseks pani ta ette "üles kutsuda kõiki eestlasi Inglismaal Rahvusfondi toetamiseks."

Eesti Rahvusfondi Inglismaa Toimikond asutati I.E.Ü.-u juhatajate juurde 24. apr. 1948. a.

Iseseisva E.R.F. -i asutamisel Inglismaale kõneles E. Aruja Välis-Eesti Päeva koosviibimisel 27. nov. 1948. a. Eeskujuks oli mõeldud võtta Rootsi E.R.F. -i põhikiri, mis oli seal Üldkogu poolt vastu võetud 15. veebr. 1948. a.

Seltsi juhatajate koosolekul 4. veebr. 1949. a. valiti E.R.F. -i Londoni Toimikonda L.E.S. -i poolt: Anette Apollo, Aino Bennett, Karl Eerme, Jüri Lepik, Harry Tammsalu ja Valit Ürgvete.

Eesti Rahvusfondi Inglismaal (raudkaardi omanike) esimene peakoosolek - iseseisva organisatsiooni loomiseks - peeti 19. juun. 1949. a. Londonis Onslow Sq. Hosteli kontserisaalis, South Kensington, S.W.7.

Ent juba viie aasta pärast lõpetati Eesti Rahvusfond Inglismaal iseseisvus ja ta ühendati uuesti I.E.Ü.-u juhatajaga 17. juul. 1954. a. Tõl ajal oli Rahvusfondil kassas ja pangas £ 1506. 15. 5

E.R.F. Inglismaal esimeheks oli dr. phil. Villibald Raud arvates 5. märts. 1949. a. kuni 17. juul. 1954. a.; sekretärideks: Karl Eerme 5. märts. 1949. a. kuni 19. maini 1951. ja Väino Pärtel 19. maist 1951. a. kuni 17. juul. 1954. a.; laekuriteks: kapt. Bernhard Nelberg 5. märts. 1949. a. kuni 5. apr. 1952. a. ja Arnold Ojasoo 5. apr. 1952. a. kuni 17. juul. 1954. a.

Siinkohal katkestan E.R.F. -i tegevuse ülevaate; sellest ajast peale on ta olnud I.E.Ü.-u juhatajate Toimikond.

6. I.E.Ü.-u Invaliidide Toimikond

See allorganisatsioon asutati nimetuse all "Eesti Sõjaväelaste Inglismaa Fond" 1. okt. 1948. a. Hiljem muudeti nimetust, võttes tarvitusele: "Invaliidide Fond" ja "Invaliidide Toimikond".

L.E.S.-i juhatuse koosolekul 20 okt. 1948. a. otsustati toetada I.E.Ü.-u juhatuse üleskutset sõjaväelaste abistamiseks rahaliselt ning pakkide saatmisega Saksamaale ja soovitada seda Seltsi liikmetele.

Algul toimetati Seltsis invaliidide heaks korjandusi korjelehtedega; alates 1954. a.-st hakati korjandust toimetama Võidupüha tähistamise koosviibimistel; korjanduse puudumisel maksti toetus Seltsi kassast.

Suurema osa summadest on Toimikond saanud sõduriohtute ja laulu- ehk suvepäevade ülejääkidest ning erikorjandustest eesti organisatsioonides ja laevadel.

Saksamaale eesti sõjaväelastele antud toetused ¹⁶

Aastad:	Toetussummad:	Aastad:	Toetussummad:
1950	£ 210. --	Ülekanne:	£ 3986. 13. --
1951	490. --	1961	355. --
1952	685. --	1962	200. --
1953	472. 13. --	1963	250. --
1954	315. --	1964	250. --
1955	327. --	1965	350. --
1956	250. --	1966	100. --
1957	300. --	1967	400. --
1958	307. --	1968	200. --
1959	330. --	1969	150. --
1960	300. --		
Ülekanne:	£ 3986. 13. --		£ 6241. 13. --

7. Inglismaa eestlaste ajaleht "Eesti Hääli" Londonis

Hakkas ilmumist I.E.Ü.-u väljaandel 20. dets. 1947. a. Tegevtoimetaja: kirjanik Gert Helbemäe algusest peale kuni tänini, ühtlasi ka talitaja alates 16. märts. 1962. a.-st. Leht võimaldab sidet pidada eesti organisatsioonide ja kaasmaalaste vahel.

8. Londoni Eesti Kool ja suvekodud

L.E.S.-i esimehe E. Aruja sooviks oli asutada Londonisse "emakeelne kool algkooli kava ulatuses". Olude sunnil saadi käiku panna ainult laupäevane kool, mis avati 2. juul. 1949. a., kuid õpetegevus algas sügisel 10. septembril. Tunnid olid kella 10.00 – 13.00. Õppekavas: eesti keel,

L.E. Seltsi juhatuse 1956. a. ja revisjoni komisjon.
Istuvad vasakult: J. Pruuden, pr. A. Arrak, N. Hindo, pr. M. Ojansoon, B. Nelberg.
Seisavad vasakult: E. Arrak, E. Tarn, pri. A. Vageström, K. Einer, G. Helbemäe.

I.E.Ü. Esindajate Kogu koosolek 8 märtsil, 1953. a.
Istuvad vasakult: 1. A. Vageström, 2. H. Urbel, 3. V. Raud, 4. E. Ottan, 5. J. Taul, 6. A. Rebane, 7. S. Pruuden, 8. M. Ojansoon, 9. M. Kuris. Keskmine rida: 10. A. Võhni, 11. E. Särepera, 12. Odar, 13. E. Aruja, 14. E. Kotise, 15. E. Luuk, 16. B. Nelberg, 17. G. Helbemäe, 18. R. Nolk, 19. A. Koker, 20. E. Tarn, 21. —, 22. A. Lossman, 23. V. Pärtel. Ülemine rida: 24. H. Riipalu, 25. K. Noormaa, 26. N. Hindo, 27. —, 28. O. Hammerberg, 29. M. Meemaa, 30. H. Tavel, 31. H. Neljandik, 32. A. Ojasoo, 33. A. Matkur, 34. E. Arrak.

ajalugu, maateadus, usuõpetus, laulmine, rahvatantsud ja võimlemine. Kooli juhataja, ühtlasi õpetaja: mag. phil. Salme Pruuden 1949-58. Õpetajad: Anne Kivisild 1949-51, Leida Kukas 1949-50, Oskar Gnadenteich 1949-51, Olga Randi 1952-53, Galina Kaasik 1952-53, Ivika Nelke 1953-54, Sinaida Hiitemäe 1953-55, Virge Tauli 1955-60, Maarja Reiman 1958-59.

I.E.Ü.-u Haridustoimkond andis (algaastail) Londoni ning teistele koolidele Inglismaal töökavad üldjuhiseana ja vahendas õpperaamatute hankimist.

Kooli ülalpidajaiks Londonis olid ühiselt Inglismaa Eestlaste Ühingu juhatus, Londoni Eesti Selts ja E.E.L.K. u Londoni Kogudus aastail 1949-52; hiljem ainult Kogudus kuni 1960. a. ni. Kooli sissetulekute ja väljaminekute näitena olgu järgnevad andmed, arvates 25. sept. kuni 31. det. 1949. a., mil toetusi andsid: Ühing £30, Selts £30, Kogudus £20, muud laekumised £15 – kokku £100.¹⁷

Kooli Komiteesse kuulusid esimesel kolmel aastal igast ülalpidajast organisatsioonist 2 esinajat ja lastevanemate hulgast 2 – kokku 8 liiget.

Esimesel aastal oli koolis 30 õpilast ja kool töötas edukalt paari aasta jooksul. Ent juba 11. veebr. 1951. a. toodi L.E.S. i peakoosolekul ette, et "kooli tegevuses on märgata tagasimineku".

Üks "tagasimineku" põhjusi oli, et ei saadud kõiki eesti lapsi kooli juurde kaasa tömmata; aga suurlinna kaugusi arvesse võttes oli olukord siiski rahuldav. 1955. a. oli koolil: 2 õpetajat ja 15 last; laste vanus: 4-14 aastat; õppe laupäevi 30.

L.E.S. i toetus koolile aastail 1949-52 oli kokku £186. Kooli Komiteel oli 1950. a. (üheskoos suvekoduga): sissetulekuid £334 ja väljaminekuid £333.

Londoni kool töötas algalühikest aega St. Peter kiriku majas, Cranley Gardens, S.W.7; aga alates novembrist 1949 kuni 1953 – St. Matthias'e kiriku koolimajas, Warwick Road, S.W.5; aastail 1953-60: Luterlikus Majas, 8, Collingham Gardens, S.W.5.

Kooli tegevus lõpetati 1960. a. kevadel. Mõnel L.E.S. i tegelasel tekkis soov kooli uuesti "ellu äratada" Londoni Eesti Koolina, nagu ta oli aastail 1949-52. Seltsi juhatause koosolekul 21. okt. 1960. a. määrati isegi £25 esialgseks toetuseks "kui selleks peaks vajadus tekkima". Ent laste väikse arvu ja selles "miljonitelinnas" nende kokkusaamise raskuste pärast ning küllaldaste sissetulekute puudusel tuli mõttest täielikult loobuda.¹⁸

Esimene eesti laste suvekodu Inglismaal peeti Wokingis (Surrey) 4. aug. kuni 5. sept. 1949. a. Edaspidised, umb. kuuajalised suvekodud lastele peeti: Bottisham'is, Cambridge'i lähedal, poola poeglaste gümnaasiumis, 1950. a.; Stowell Park'is, Cheltenham'i lähedal, poola tütarlaste gümnaasiumis, 1951. a.; Doddington'is, Cambs., Huntingdon'i lähedal, poola keskkooli ruumes, 1952. a.; Newport Lossis, Hereford'i lähedal, läti rahvusnõukogu ruumides 1953. a. ja 1954. a.; alates 1955. a. -st on kõik suvekodud toimunud (Suur-Britannia Luteriusu Nõukogule kuulavas) Hothorpe Hall'is, Theddingworth, Leicester'i lähedal.

I.E.Ü.-u juhatus sai Briti Nõukogult laste suvekodu toetuseks 1951.a. dr. phil. V. Raua kaasabil £200.

Alates 1953.a.-st kuni tänini on L.E.S. anetanud igal aastal ühekordse summa laste ja kooli-fondi heaks, mis saadud peamiselt Emadepäevade korjandustest. Peale selle on laste suvekodusid rahaliselt toetanud Eesti Abistamise Komitee, I.E.Ü.-u juhatus jt.

Suvekodu iga-aastased sissetulekud-väljaminekud on keskmiselt olnud umbes £350.

Laste Suvekodu Hothorpe Hall'is 11. aug. kuni 24. aug. 1968.a.

Lapsi: 35. Juhataja: Ernst Luuk. Õpetajaid: 7.

Sissetulekud.	Väljaminekud	
Laste vanemad	Hothorpe Hall	£ 269. --
E. Abist. Kom.	Personaal	91.10. --
Teised organisatsioonid	Mitmesugused	7.14. --
Jumalateenistus		
		368. 4. --
	Ülejääk	2.16. --
		£ 371. --
		£ 371. --

9. Londoni Eesti Spordiselts. (L.E.S.S.)

Enne Londoni Spordiseltsi asutamist tegutses Inglismaal I.E.Ü.-u Sporditoimkond, kes korraldas, näit. kergejõustiku esivõistlused pühap. 26. sept. 1948.a. Bobbingtonis, Stourbridge, Worcs.

Aastail 1949-50 tegutses Eesti Sportlaste Koondis Inglismaal (Estonian Sports Association in Gt. Britain). Selle esimeheks oli Valdu Lillakas. Meistervõistlused kergejõustikus peeti 7. aug. 1949.a. Parliament Hill'i spordiväljakul Londonis, N.W.3.

Mõnda aega töötas Eesti Atleetika Klubi (Estonian Athletic Club), mis suleti 28. nov. 1953.a.

Londoni Eesti Spordiseltsi põhikiri kinnitati eesti sportlaste peakoosolekul 31. jaan. 1954.a. Seda tähtpäeva tuleb lugeda Spordiseltsi asutamise ajaks. Esimesse juhatusse kuulusid: Heldur Tõlgu – esimees, Paul Parek – sekretär, Artur Sepp – laekur.

Põhikirjas § 6 on öeldud: "L.E.S.S. tegutseb Londoni Eesti Seltsi patronaazi all. Kondakt nende vahel toimub mõlemapoolsete esindajate kaudu."

L.E.S.S. on korraldanud mitmeid spordiüritusi alates 1954.a.-st. Eesti mees- ja naiskondade võistlused on toimunud Londonis, Bradfordis (Yorks.), Leicesteris jm., harilikult seoses üleinglismaalise suve- ehk laulupäevadega. Peamiseks aladeks on olnud kergejõustik, lauatennis ja võrkpall.

Suuremaks võistluseks kujunes kergejõustiku võistlus Bradfordi 'Kalevi' ja L.E.S.S.-i vahel Londonis 11-12. sept. 1954.a. mis lõppes viimase võiduga: vastavalt 104-112 punkti.

Lauatennis üleinglismaalised meistervõistlused toimusid Londonis 23. veebr. 1957.a. Meistriks tuli Ilmar Anson (L.E.S.S.) 2. Heiki Soova (Kalevi) 3. Heldur Tõlgu (L.E.S.S.). Paarimängus tulid: 1. kohale Parek-Soova, 2. kohale Anson-Tõlgu.

Alates 1959.a.-st ei ole enam võimalik olnud kergejõustiku võistlusi korraldada, sest puudub küllaldane noorte juurdetulek. Eesti noored, kes õpivad (inglise) koolides, võtavad osa õppeasutuste spordiüritustest; neid on võimatu olnud koondada rahvusliku spordiseltsi raamisse. Sellest siis johtus, et nüüd hakkas Spordiselts oma tegevust juhtima rohkem võrkpallimängu arendamisele.

Võrkpalli mees- ja naiskonnad moodustati juba 1955.a. Ka malemängu on harrastatud.

Aastail 1955-62 toimusid võrkpalli harjutused suvekuudel Battersea Park'is, S.W.11. Alates 1962.a.-st lõpetati mäng pargis, sest saadi luba harjutusteks Londoni Linnavalitsuse Rutherford koolimajas – Penfold St., N.W.1. Tollest ajast peale on osavõtjate ja noorte mängijate arv pidevalt kasvanud.

Viimasel ajal peetakse harjutusi 2 korda nädalas; kolmapäeviti eelnenimetatud koolimajas ja reedeti West Hampstead koolis, Westbere Road, N.W.2. Peale eestlaste on mängijaid mitmest rahvusest.

Võrkpallimängu treeneriks ja meeskonna kapteniks on juba aastaid Artur Sepp. Esindusmeeskond ('Estonians') valiti 1967.a. Inglise Liiduklassi, kuhu nüüd kuulub veel üksteist Inglise ja Šoti parimat meeskonda.

1968.a. moodustati naiskondadest liit, millesse kuulub ka eesti naiskond ('Estonian Ladies'), kes üleinglismaaliselt tulid teisele kohale.

Võrkpalli meeskond on osa võtnud paljudest turniiridest ja võistlustest Inglismaal ning esinevad pallimängu tutvustajana televisioonis, mängides demonstratsioonimängu Ameerika Lennuväe meeskonnaga Ruislip'is (Middlesex) 1961.a. Suurematel võistlustel on võidetud mitu auhinda: Y.M.C.A. võistlustel; Peterborough turneel, kolm aastat järjest; Londoni Tuletõrje Brigaadi võistlustel jt. Üldiselt on see meeskond olnud pidevalt üks paremaid Londonis ja kogu Inglismaal. L.E.S.S. on viimaste aastate jooksul püüdnud siduda eesti sportlasi ja spordihuvilisi mitmesuguste spordialadega.⁴⁹

Varem aastail oli kondakt L.E.S.-i ja L.E.S.S.-i vahel kaunis tihe. Üleinglismaaliste võistluste korraldamisel anti võimalikku toetust Spordiseltsile ja enne seda Sporditoimkonnale) auhinda de ostmiseks. L.E.S.-i esimees võttis osa sportlaste peakoosolekuist, auhindade väljajagamisest jne. Seltsi juhatus pani välja rändkarika eesti sporditegevuse ergutamiseks Inglismaal ja eesti meeskondade omavahelistel võistlustel esikohale tuleku tähistamiseks.

Karikas kannab pealkirja: 'Eesti spordi edu' au ja võidu tähisteks Londoni Eesti Seltsilt 36. aastapäeval 7.7.1957. Võitja meeskond saab karika jäädavaks omanduseks kui ta üleinglismaalisel

eesti kergejõustiku võistlustel on saavutanud esikoha 3 korda järjest või 5 korda vaheldumisi. Kergejõustiku sporditegevuse lakkamisel eesti meeskondade vahel ja rändkarika jäädavalt võitnud meeskonna likvideerimisel tuleb see karikas L.E.S.-i juhatusele tagasi anda. Aga kergejõustiku lakkamisel võib L.E.S.-i juhatuse selle karika, või uue karika, välja panna mõnele teisele spordialale eesti klubide vahel.... "L.E.S.-i rändkarika juhis" kirjutati alla kahes eksemplaris ja karikas ise anti L.E.S.S.-i juhatuse korraldusse nende piduõhtul laup. 23. sept. 1957. a.²⁰

10. Londoni Eesti Bridžiring

Esimene kokkutulek toimus "Eesti Majas" 31. aug. 1957; tollest ajast peale on Bridžiring pidevalt tegutsenud kuni tänini; liikmeid 36; koos on käinud kuni 3 mängugruppi vahelduvas koosseisus.

11. Londoni eesti eksport firma "Estotrust" Ltd.

Registreeriti 19. aug. 1961; äriplane tegevus algas 1. sept. samal aastal; omanikud-juhatajad: Tiit Reigo, Ilmar Kaasik⁺ ja Gerda Sultson.

12. Eesti Korporatsioonide Liidu (provisoorne) Koondis Inglismaal

Sellesse on koondunud korporatsioonide Vironia, Fraternitas Estica, Sakala, Ugala, Rotalia ja Frat. Livienise liikmeid alates 1947. a. -st (?), et tähistada igal aastal Eesti Korporatsioonide Liidu aastapäeva 24. märtsil ühise koosviibimise ning kommersiga, mille igakordne organiseerimine on toimunud rotatsiooni korras korpide vanaduse järgi; 1968. a. liikmeid 17. Juhatus asukoht Londonis.

13. Eesti Kujutava Kunsti Londoni Toimkond

Asut. 5. veebr. 1966. a. Juhatus a. 1968: juhataja – Viida Juse-Jovanovic, sekretär – Leida Beal, laeaur – Valdeko Vink. Enne E.K.K. Toimkonna asutamist peeti Londonis 2 eesti kunstinaïtust – esimene 21.22. sept. 1963. a. ja teine 5.-6. veebr. 1966. a. E.K.K. Londoni Toimkonna, kui iseseisva organisatsiooni, esimene (kuid arvult kolmas) eesti kunstinaïtus toimus Londonis "Eesti Majas" 31. aug. ja 1. sept. 1968. a. Esinesid: maalidega – Viida Juse-Jovanovic, Tiiu Reissar, Maie Landra-Kiilaspea ja Valdeko Vink; keraamikaga – Mirjam Kerson-Golicz; vaibakavandite ning keraamikaga – Evald Tauk. Teine (arvult neljas) eesti kunstinaïtus toimus Londonis "Eesti Majas" 11. ja 12. okt. 1969. a. Seekord oli esinejaid neli, 26 maaliga: Viida Juse-Jovanovic, Maie Landra-Kiilaspea, prl. M. Parbus ja Valdeko Vink.

(Vt. peatükk VI, artikkel 13: Näitused).

14. Eesti Naiseliõpilaste Seltsi Inglismaa Koondis

Asut. 25. juun. 1960. a.; enne seda peeti omavahelisi kooskäimisi alates novembrist 1949. a. Juhatus a. 1968: juhataja – mag. phil. Salme Pruden, kirjatöötaja – rohuteadlane Helmi Tarn, laeaur – majandusteadlane Gerda Sultson. Juhatus asukoht Londonis.

Eesti Maja Londonis.

Eesti Maja Leicesteris.

"Eesti Kodu" Bradfordis.

15. *Eesti Üliõpilaste Seltsi Koondus Inglismaal*

Asut. 9. apr. 1950. a. 1968. aastal: liikmete arv 12; eestseisus: esimees – August Torma (jurist), abiesimees, ühtlasi koonduse vanamees – Jaak Taul (teoloog), kirjatoimetaja, ühtlasi laekur – August Vares (jurist). Juhatus asukoht Londonis.

16. *O/Ü. "Eesti Maja". (The Estonian House Ltd)*

18 Chepstow Villas, Londonis, W.11

Registreeriti 9. aug. 1949. a.; alus: The Industrial and Provident (Friendly & Charitable) Societies Act, 1893. Maja ostumüügi lepingule kirjutati alla 2. dets. 1956. a. Kinnisvara maksis £5827, ent Osahingul oli omal ainult £2044; puuduv summa tuli katta laenudega. Esimese "ofitsiaalse" üritusena "Eesti Majas" peeti juhatus koosolek *p e r e m e h e n a* 13. jaan. 1957. a. Juhatus 1969. a.: esimees – Nigul Hindo, abiesimees – Salme Pruuden, sekretär-raamatupidaja – Tiit Reigo, juhatusliikmed – Margarete Ojansoon, Paul Henning, Oskar Kerson, Arnold Ojasoo ja Otto Rausberg. Osanikke: organisatsioone – 20 (osatahti £606), üksikisikuid – 636 (osatahti £1761).

17. *O/Ü. "Eesti Klubi". (The Estonian Club Ltd)*

18 Chepstow Villas, W.11

"Klubi" asutati "Eesti Maja" ülalpidamise hüvides – baari, saali ja einelaua majandamise otsustel; registreeriti 25. märts. 1957. a. Liikmeid a. 1968-69: eestlasi 139, võõrrahvustest 47; juhatus: Ilmar Kaasik⁺, abiesimees – Helbe Sepp, sekretär-raamatupidaja – Tiit Reigo, laekur – Edgar Mann, juhatusliikmed – Paul Henning ja N. Hindo; 1. juun. 1969. a. valiti juurde kaks uut juhatusesse liiget: Johannes Koort* ja Ants Sepp.

Londoni "Eesti Maja" ja "Eesti Klubi" tulude ning kulude aruanne:

T u l u d	31.12.1966. a.	31.12.1967. a.
Üürid: Maja	£ 858 --	£ 858 --
Saal	318 --	277 6--
Baari kogutulu	1092 15 --	895 13 7
(Läbinüügist)	(2888 6 8)	(2591 4 2)
Toidud	62 13 3	-- --
Õnnemäng	310 10 --	238 10 --
Klubi liikmemaksud	19 5 --	17 15 --
Annetus Klubile	-- --	-- --
Otsetulud kokku:		
Maja	858 --	858 --
Klubi	1803 3 3	1429 4 7
Ülekanne	£ 2661 3 3	£ 2287 4 7

⁺ Ilmar Kaasik suri 4. jaan. 1970. a.

* Joh. Koort valiti "Klubi" esimeheks 31. jaan. 1970. a.

T u l u d	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Ülekanne:	£ 2661. 3.3	£ 2287. 4.7
Arvata juurde:		
üleminevad summad –		
Klubilt Majale, annetuseksena	559. 3.1	399.19.-
üürina	170. -.-	170. -.-
Puudujääk: Maja	---	97.11.3
	<u>£ 3390. 6.4</u>	<u>£ 2954.14.10</u>

T u l u d	31.12.1968.a.
Üürid: Maja	£ 858. -.-
Saal	294. 2.-
Baari kogutulu	740.15.10
(Läbimüügist)	(2206.13.6)
Toidud	---
Õnnemäng	288. -.-
Klubi liikmemaksud	11. 7.6
Annetus Klubile	30. -.-
Otsetulud kokku:	
Maja	858. -.-
Klubi	1364. 5.4
	<u>2222. 5.4</u>

Arvata juurde:	
üleminevad summad –	
Klubilt Majale, annetuseksena	447.19.-
üürina	170. -.-
Puudujääk:	
Maja	---
	<u>£ 2840. 4.4</u>

K u l u d	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Linnamaksud: Maja	£ 295. 9. 9	£ 301.17. 8
Klubi	263. 4. 7	276.18. 2
Veemaks: Maja	19.11. 3	19.11. 3
Aktsiisimaks: Klubi	23.15. -	70.12. 6
Majajäätüü liikmemaks	5. 5. -	5. 5. -
Kindlustusmaksud: Maja	33.15. -	33.15. -
Klubi	6.16. 9	6.16.19
Laenude %%	39. 6. 2	40. 2. 9
Juriidilised kulud: Klubi	---	139. -.-
Raadio- ja heliplaadimuusika load:		
Maja	9. 7. 6	9. 7. 6
Klubi	1. 5. -	---
Revidendi tasud: Maja	26. 5. -	26. 5. -
Klubi	31.10. -	31.10. -
Küte ja valgustus: Maja	27.15. 6	27. 1. 5
Klubi	188. 9. 7	171. 7. 4
Remont: Maja	342.17. 7	756.13.11
Klubi	28.10. 1	16.16. 9
Koristamine : Klubi	136. -.-	149. -.-
Puhastusvahendid ja pesupesemine:		
Maja	9. 5. 5	43.15. 1
Klubi	44. 6. 8	33.10. 1
Sõidukulud: Maja	-12. 6	-12. 6
Klubi	31.11. 8	15.13. 4
Telefon, post, bürootarbed jne.: Maja	13.12.10	14.10.10
Klubi	62. 3. 1	53. 5.10
Muud kulud: Maja	15.13.11	19.12. 9
Klubi	14. 2. 9	12. 5. 4
Otsekulud kokku: Maja	838.17. 5	1447.18. 5
Klubi	831.15. 2	827.16. 1
	<u>1670.12. 7</u>	<u>2275.14. 6</u>
Arvata juurde:		
amortisatsioon –		
Maja	220. 9.10	226.11.10
Klubi	52.12. 3	50. 1. -
Üleminev summa –		
Klubilt Majale üürina	170. -.-	170. -.-
Ülejäägid: Maja	527.15.10	---
Klubi	748.15.10	232. 7. 6
	<u>£ 3390. 6. 4</u>	<u>£ 2954.14.10</u>

Kulud		31.12.1968.a.
Linnamaksud:	Maja	£ 292. 5.10
	Klubi	279.11. 6
Veemaks:	Maja	19.19. -
Aktsiisimaks:	Klubi	38.15. -
Majatihingu liikmemaks		5. 5. -
Kindlustusmaksud:	Maja	33.15. -
	Klubi	6.16. 9
Laenude %%		32.13. 6
Juriidilised kulud:	Klubi	- - -
Raadio- ja heliplaadimuusika load:	Maja	9. 7. 6
	Klubi	- - -
Revidendi tasud:	Maja	26. 5. -
	Klubi	31.10. -
Küte ja valgustus:	Maja	38. - 6
	Klubi	200.15. 5
Remont	Maja	343. 6. 9
	Klubi	26.15. 9
Koristamine:	Klubi	139. - -
Puhastusvahendid ja persupesemine	Maja	25.18. 3
	Klubi	34. 1. 2
Sõidukulud:	Maja	- - -
	Klubi	8. 6.10
Telefon, post, bürootarbed jne:	Maja	9. 6. 1
	Klubi	53.12. 4
Muud kulud:	Maja	24.13. 1
	Klubi	24. 5. 5
Otsekulud kokku	Maja	860.15. 6
	Klubi	843.10. 2
		1704. 5. 8
Arvata juurde:		
amortisatsioon - Maja		212.12. -
Klubi		44.13. 7
Üleminev summa -		
Klubilt Majale üürina		170. - -
Ülejäägid: Maja		393.11. 6
Klubi		315. 1. 7
		<u>£ 2840. 4. 4</u>

Londoni "Eesti Maja" ja "Eesti Klubi" bilanss:

Aktiiva	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Kinnisvara: Maja	£ 4523 16. 6	£ 4410 14. 8
Vallasvara: Maja	940. 9. 4	1021.10. 8
Klubi	299. 7. 7	274.10.10
Kaubad jm	213.15.11	261. 5. 7
Ettemaksud: Maja	111. 7.11	134. 7.11
Klubi	130. 3. 1	99.14. -
Elektri kautsjon: Maja	10. - -	10. - -
Saamata liikmemaksud: Klubi	30. 2. 6	27. - -
Raha kassas, pangas: Maja	988.17. 6	485. 1. 4
Klubi	707.18. 1	597.17. 4
	<u>£ 7955 18. 5</u>	<u>£ 7322 12. 4</u>
Passiiva	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Osakapital: Maja	£ 2356 - -	£ 2356 - -
Klubi	104.10. -	96. - -
Reservkapital: Klubi	150. - -	150. - -
Ettesaadud liikmemaksud: Klubi	3.12. 6	4. 5. -
Kreeditorid	3184. - 8	2736.17. 6
Maksmata arved: Maja	410. 4. 6	73. 2. 3
Klubi	100. 5. 6	198. 5. 1
Ülejääk: Maja	993. 6. 1	895.14.10
Klubi	962.19. 2	811.17. 8
	<u>£ 7955 18. 5</u>	<u>£ 7322 2. 4</u>
Aktiiva		31.12.1968.a.
Kinnisvara: Maja		£ 4300. - -
Vallasvara: Maja		920.19. 9
Klubi		249.14. 9
Kaubad jm		287. 3. 1
Ettemaksud: Maja		152.13.11
Klubi		99.14. 1
Elektri kautsjon: Maja		10. - -
Saamata liikmemaksud: Klubi		25. 2. 6
Raha kassas, pangas: Maja		934.16. 7
Klubi		341.13.10
		<u>£ 7322 7.10</u>
Passiiva		31.12.1968.a.
Osakapital: Maja		£ 2357. - -
Klubi		87.10. -
		<u>£ 2444.10. -</u>

P a s s i v a		31.12.1968. a.
	Ülekanne:	£ 2444.10. -
Reservkapital: Klubi		150. - -
Ettesaadud liikmemaksud: Klubi		4. 2. 6
Kreeditorid		2599.11. -
Maksmata arved: Maja		73. 2. 3
	Klubi	71.15. 6
Ülejääk: Maja		1289. 6. 4
	Klubi	690. - 3
		<u>£ 7322. 7.10</u>

18. Eesti noorte tegevus

Küsimused, mis seoses eesti noortega Inglismaal, on päevakorras olnud kogu aeg alates 1947. a. -st. I. E. Ü. -u Esindajate Kogu koosolekul Leicesteris laup. 22. märts. 1969. a. avaldati "noorte organiseerimise" küsimuses (üleinglismaaliselt) neidsamu mõtteid ja tehti noidsamu ettepanekuid, nagu 15 a. tagasi. Londoni noorte suhtes on L. E. S. -i juhatuses ja peakoosolekuil paljudel kordadel "sõna võetud".

Esimene noorte koondis Londonis tegutses o m a e t t e aastail 1949-52. Koos käidi (pikemat aega): 12 Penywern Road, Earls Court, S.W.5; hiljem (lühemat aega): 78 Lancaster Gate, W.2 ja 52 Victoria Road, W.8. Peamiselt korraldati referaat- ning vaidlusõhtuid. Selle koondise korraldusel toimus Kesk-Euroopa Föderatsiooni Noorte Klubis (The Central European Federal Youth Movement) 7. jaan. ja 1. veebr. 1950. a. koosviibimine, kus eesti noored esinesid kõnedega, deklamatsioonidega ja laulu- ning klaverisoolodega. Ka vanemaid eesti tegelasi kutsuti kõnelema. Föderatsioonis oli 16 rahvust. Esimese noorte koondise üheks juhtivaks eestvõtjaks oli Teodor Vellend.

Teine noorte koondis Londonis hakkas tegutsema 1953. a. sügisel; ta käis mõnda aega koos Luterlikus Majas, 8 Collingham Gardens, S.W.5 ja hiljem Salme Soovere majas, 5 Lalor St., S.W.6.

Mõlemad noorte koondised, muide, pidasid "vanadest" eraldi E. V. aastapäeva 24. veebr. 1950. a. ja 27. veebr. 1954. a. Pean ütlema - kurbusega lugesin "E. Häällest" ka teadaannet: "Londoni Noorte Ringi, rahvatantsutrupi ja võimlemisrühma ühine väljasõit toimub suviste esimesel pühäl 28. mail 1950. a. Wokingisse..." Eesti noored jätsid tähele panemata, et tolsamal pühapäeval olid Londonis Ev.-Luteriusu ja Ap.-Ortodoksusu leerilaste - teiste eesti noorte - õnnistamise jumalateenistused.²¹

Kummalgi noorte koondisel ei olnud kindlat organisatsiooni ülesehitust; nad ei pooldanud protokollimist ja ametlikku asjaajamist. Nad ei ühinenud L. E. S. -iga, kuigi noorte osakonna asutamise eest oli jutt ja nendele tehti sellekohaseid suulisi ning kirjalikke ettepanekuid aastail 1952-56.

Salme Soovere algatusel asutati 27. jaan. 1961. a. nii-öelda *kolmas noorte koondis*, millest pidi saama L. E. S. -i Noorte Osakond, kuid selle eluiga oli üpris lühike.

Esimene Eesti Noortepäev üleinglismaalises mõttes peeti Wokingis (Surrey) St. Mary's Hill tütarlaste koolis 3.-5. sept. 1949. a.²²

Noortepäev 16.-17. juun. 1951. a. peeti Leicesteri lähedal Wistow's Rahvusvahelise Kristliku Sõpruse Keskuse (Centre for International Christian Friendship) ruumes. Kavas: võidutuli, kõned, noorte koor, jumalateenistus jm.

Hiljem on ülemaalisi noortepäevi peetud (peaaegu) igal aastal ühes või teises erinevas kohas, harilikult ühenduses laulu- ehk suvepäevadega.

Viimastel aastatel on märgata kohalike eesti noorte oma-algatuses aktiivsust. Näit., Leicesteris korraldasid noored juba teise nn. "Noorte Ohtu" 20. dets. 1968. a. Kavas: klaver, soololaul, deklamatsioon, akordion, naislaulu kvartett jm.

19. Külaliskõnelejad L. E. S. -i koosviibimistel aastail 1940-68

(Seltsi oma tegelased-kõnepidajad on pidanud välja jääma, aga nende kõnepidamiste viited leiduvad peatükis XI, artikkel 2).

Aareandi, mag. theol. Salme. Ema väsimatu armastus. 11.5.52.
- Inglise noorte tegevus ja eesti noorte enesealgatus. 20.3.53.
- Reisimärkeid kristlike noorsoojuhtide konverentsilt Šveitsis. 11.2.54.
- Välis-Eesti Päev. 27.11.65.

Aavalaid, Urmas, hambaarst. Eesti noorte osa oma asukohamaade elust osavõtmises ja sidepidamises meie rahvusliku olemusega. 24.6.61.

Arike, August. Töötus ema austamiseks. 14.5.50.

Ein (uus nimi Sanden), Einar. Ühe kommunismist mõjutatud ringkonna püüeid ja taktikat meie pagulasmaal. 6.2.53.

Hakulinen, Auli, keele- ja kirjandusteadlane. Soome noorus. (Valguspiltidega). 25.5.68.

Jaanson, Jaan. Muinas-Eesti ja meie. 23.11.57.

Jalakas, Rudolf. Rootsi eestlaste ja organisatsioonide tegevusest. 20.6.54.

Kalmar, dr. E. E. Halvatus ja vererõhk. 10.10.52.
- Kanada ja Austraalia reisimuljeid. 4.4.59.

Karuse, Karl. Pärsiaelukord, maa ja rahvas. 17.10.52.

Kaups, õp. K. Ameerika eestlaste elu- ja töötingimustest rahvusvahelisel taustal. 15.7.55.

Kleesment, Johannes, õigusteadlane. Ülevaade Rahvusvahelise Juristide Kongressi tööst Ateenas 13.-20. juun. 1955. a. ja (Vaba Euroopa Komitee juurde kuuluva) Vaba Eesti Komitee tööst. 24.6.55.

- Kleesment, Johannes. Euroopa Ikestatud Rahvaste Esinduse (EIRE) konverents Strasbourgis. 12.5.57.
- Kukas, Leida, kirjandusteadlane. Fr.R. Kreutzvald ja "Kalevipoeg". 12.12.52.
 – Aino Kallas kirjanikuna. Tema külaskäigu puhul 17.4.53.
 – Voldemar Õun kui kirjanik. Tema külaskäigu puhul 27.8.53.
 – Marie Under eesti luules. 29.3.58.
 – Ernst Enno osa eesti luules. 12.6.60.
 – Marie Underi looming. 16.3.63.
 – Anna H aava ja Juhan Liivi looming. 18.4.64.
- Kuris, Rudolf. Iseseisvuse saatused ja vabadusvõitlus. 19.6.49.
- Käbala, major Oskar. Aatompomm. 15.8.52.
 – Vesinikupomm. 31.10.52.
- Laretei, Heinrich. Eesti pagulaste olukord Rootsis. 12.2.50.
- Lomp, H. Rahandus ja pangandus. 27.1.68.
- Loorints, dr. phil. Oskar. Sõnavõtt Emadepäeval 11.5.52.
 (Suurest valust ning ohvrist, mis emad võõrsil ja kodumaal peavad läbi elama; ent piina ning kannatuse kaudu peame õilustuma ja mitte tuimaks muutuma).
- Mark, Heinrich. Välis-Eesti Päev, 1947.
- Martin, prof. mag. phil. Alma. Muljeid Rahvusvahelise Akadeemiliste Naiste kongressilt Soomes; tähelepanekuid Skandinaavia riikidest; U.S.A. noorsoo probleemidest. 2.9.59.
- Oidermaa, Hans. Eesti rahvuse säilitamise vajadusest. 26.11.50.
- Oras, prof. dr. phil. Ants. Eesti vaimsetest saavutustest iseseisvuse ajal. 20.1.46.
 – Kirjanduse osa eestlaste rahvuslikus kujunemisloos. 1.12.46.
- Parts, prof. Adolf. Aatomi tuuma energiast. 10.3.46.
- Paulus, kapt. K.A. Võidupüha, 1944.
- Peel, Aleksander. Väikerahvaste tulevik. 27.11.48.
- Poom, prof. Eduard. E.V. saavutusi oma majanduse ülesehitamisel Iseseisvuse ajal. 23.6.57.
- Poska-Grüntal, Veera. Valguspilte Iseseisvast Eestist, Nõukogude okupatsioonist Eestis, eestlastest Rootsis ja Saksamaal ning kunstnik Saamiidu pilte Nõukogude koonduslaagritest. 3.4.49.

- Pusta, Karl Robert. Muljeid Ameerikast ja sealsete eestlaste elust. 17.9.50.
- Pärtel, Väino. Iseseisvuse saavutused ja Võidupüha traditsioon. 25.6.51.
 – Võitlus ei ole lõppenud. 21.6.53.
 – Eesti sõjaväe asutamisest. 25.11.67.
- Päss, dr. jur. Max. E.V. Tartu Ülikooli 30.a. juubel. 27.11.49.
- Raud, Villibald, Ph.D. Eesti eksekutiiv-võim tuleb taastada Põhiseaduses ettenähtud Valimiskogu kaudu. 30.11.52.
- Rebane, kol. Alfons. Kord tuleb aeg, kus jällegi on selgunud kodumaa taevast. 25.11.51.
- Rei, vandeadv. August. Välis-Eesti Päev. 24.11.45.
- Riipalu, kol.-lt. Harald. Ühiselt juhitud rahvas on jõud. 22.6.52.
- Tauli, mag. phil. Valter. Eesti hariduspoliitika sihtjooni. 29.8.52. (Diskussiooniga).
- Tonska, Arnold. Eesti ema rahvuse säilitajana. 6.5.51.
- Toomse, Elli, kirjandusteadlane. H. Visnapuu looming. 27.5.51.
 – G. Suits ja tema luule. 28.11.53.
- Triik, kapt. Ludvig. Välis-Eesti Päev – Kodumaa Päev. 29.11.58.
- Tõrmaküla, Ignas. Võidupüha tähtsus ja meie ülesanded praegu ning edaspidi. 20.6.48.
- Uibupuu, Valev, kirjanik. Tänapäeva kirjanduse probleemidest. 19.8.67.
- Valter, Leonhard. Ülevaade Euroopa Ikestatud Rahvaste Esinduse (nn. väikse U.N.O.) koosolekust Strasbourgis. 29.7.55. (Diskussiooniga).
- Veldi, kapt. Johannes. Kaubalaevastiku arenemiskäik. 1.11.42.
- Õun, Voldemar, kirjanik. Eestlaste elu ja töö Rootsis (kõneleja oma kogemuste põhjal). 27.8.53.
- Õpik, Uno, Ph. D. Telepaatia ja selgeltnägemise uurimused ning nende tulemuste tähendus. 6.4.57.

Allikate viited, XIII peatükk. A.

- 1) Torma, A. Diplomaatilisel rindel. "Tulimuld" 1953 nr.1, lk. 10-17.
- 2) Torma, Alice. – E.A.K. "Triinu" 1966 nr.53, lk. 10.

- 3) L.E.S.-i juh. prot. 27.10.49 nr. 10 pt. 4 ja 18.1.51 nr. 9 pt. 6.
- 4) E.A.K. juhataja kiri 19.9.67; "E.H." 15.3.68 nr. 1075 lk. 3: Toetati vanu ja haigeid. E.A.K. peakoosolek...; "E.H." 28.3.69 nr. 1127 lk. 3: Puudustkannatajatele... suulised järelepärimised.
- 5) "E.H." 3.9.48 nr. 37 lk. 3: Pagulaskirik USA toetusele.
- 6) "The Times" 10.3.43.
- 7) "E.H." 2.5.52 nr. 229 lk. 3: IEÜ ja EVÜ liiduleping jõustus; I.E.Ü.-u juh. prot. 2.5.52 nr. 7, IV-1.
- 8) I.E.Ü.-u juh. prot. 4.10.52 nr. 11, IV.
- 9) "E.H." 13.3.53 nr. 276 lk. 1: Presidendi asetäitjaks valiti A. Maurer. — S a m a s, lk. 2: Inglismaa eestlaste parlament oli kooli. Voitus Inglismaa eestlaste ühiskonna loomiseks.
- 10) I.E.Ü.-u esimehe kiri 22. juul. 1968. a.
- 11) "E.H." 5.12.52 nr. 260/261 lk. 2: Eksekutiiv-voim korda! Dr. V. Raua kõne V.-E. Päeval.
- 12) I.E.Ü.-u erakorral. Esind. Kogu koosoleku prot. 14.3.59 pt. 3: Põhikirja muutmine.
- 13) I.E.Ü.-u juh. prot. 8.3.58 nr. 5, III ja 17.4.58 nr. 6, IV.
- 14) "E.H." 23.4.68 nr. 1081 lk. 3: Eesti iseseisvus tükeldaks N. Liitu... I.E.Ü.-u juh. koosolekut 20. apr.
- 15) Peatükk XIII, artikkel 4 paragrahvid a) kuni j) — lisaks viidetele 7-14: andmed kogutud I.E.Ü.-u juh. ja Esindajate Kogude protokollidest, ajalehest "E.H." ja järelepärimiste kaudu. Seni ei ole saadud koostada juhatusliikmete ja teiste ühingu ameti-isikute täielikku nimekirja a. 1947-69. (Olgu öeldud: I.E.Ü.-u arhiividokumentidest olen saanud kasutada ainult neid ürikuid, mis liikmesorganisatsioonidele on saadetud pajundatult).
- 16) E.A.K. juhataja, kui toetuste edasisaatja kiri 19.9.67 ja hilisemad andmed.
- 17) Londoni E.Kooli Komitee esimehe E. Aruja kiri L.E.S.-i juhatussele 25.9.49.
- 18) L.E.S.-i juh. ja peakoos. protokollide vähesed andmed aastail 1949-52 ja 1960-61; "E.H." 1.7.49 nr. 80 lk. 3: Londoni eesti kooli avamine; "E.H." 7.7.50 nr. 133 lk. 3: Londoni kooli aastapäev; "E.H." 23.9.55 nr. 414 lk. 3: Eestikeelsed täienduskoolid ja laste suvekodu Inglismaal.
- 19) Londoni sportitgelase A. Sepa kiri 9.8.66 ja mujalt saadud andmed.
- 20) L.E.S.-i juh. prot. 24.9.57 pt. 2.
- 21) "E.H." 26.5.50 nr. 127 lk. 5 veerg 3: Väljasõit Wokingi.
- 22) "E.H." 9.9.49 nr. 90 lk. 3: Elamusrohked noorte suvepäevad... (Ülesvõtte osavõtjais).

XIII. B. TEISED EESTI ASUTUSED JA ORGANISATSIOONID MUJAL
INGLISMAAL

C A M B R I D G E S H I R E

1. I.E.Ü.-Õpetajate Sektsioon, Cambridge

Asut. 14. okt. 1950. a.; astus I.E.Ü.-u liikmeks 11. dets. 1954. a.; annab välja "E.H." lisana 8 leheküljelist trükist "Noortele" 3 korda aastas; seni ilmunud 40 numbrit. 1968. a.: liikmete arv 20; liikmemaks 3/6 aastas; juhatus: esimees — Enn Saluveer (Cambridge), sekretär-laekur — Ernst Luuk (Bradford, Yorks.), juh. liige — Rudolf Alep (Newcastle-under-Lyme).⁺

D U R H A M

2. I.E.Ü.-u Stocktoni Osakond

Asut. 6. jaan. 1948. a.; algul kandis nimetust "Kiora Camp, Norton, Stockton-on-Tees". 1968. a.: liikmete arv 10; juhatus: esimees — Juhan Veinberg, sekretär — Ilmar Nurk ja laekur — Aleksander Jakobson.

H A M P S H I R E

3. I.E.Ü.-u Bournemouthi Osakond

Asut. 21. veebr. 1948. a. 1968/69. a.: liikmete arv 41, kes elavad laialipillatult mitmes maakonnas ja linnas; kindlat liikmemaksu ei ole; juhatus: esimees — Heino Linsi, kirjatöimetaja — Linda Pullisaar, kassapidaja — Ago Peeter Treial, juh. liige Romeo Antsov; 20. sept. 1969. a. valiti juurde — pr. H. Sultson.

L A N C A S H I R E

4. I.E.Ü.-u Boltoni Osak. "Eesti Selts Ümera"

Hakkas tegutsema septembris, kuid ametlikult asutati 22. dets. 1947. a.; algul kandis "Chorley-Prestoni Osak." nimetust. 1968. a.: liikmete arv 46; liikmemaks 10 1/2 aastas; koosviibimisi 4; juhatus: esimees — Rudolf Nolk, abiesim. Silvia Pruvet, sekretär — Nikolai Kullet, laekur — Voldemar Pruvet, juh. liige — Ellen Mänd, noorteala korraldaja — Ralf Nurmela.

⁺ Rudolf Alep — sünd. 16.11.1904, sum. 11.11.1969.

LEICESTERSHIRE

5. Leicesteri Eesti Maja, Klubi ja Instituudi O/Ü.,

366 Fosse Road North

Registreeriti 24. veebr. 1960. a.; avatud 25. okt. 1960. a.; Leicesteri Maja ja Klubi on I.E.Ü.-u toetajaliige alates 20. apr. 1968. a.-st; enne seda tegutsesid siin "I.E.Ü.-u Leicesteri Osak." ka "Kesk-Inglismaa Eestlaste Koondis", mis nüüd suletud; 1968. a.: finants- ja toetajaliikmeid 266; juhatus ja administreerimise koosolekuid peetud 20; loenguid, aktusi ja pidusid olnud 15; Maja ja Klubi juhatus: esimees – Viktor Kuil, abiesimees – A.E. Aaviksaar, sekretär – Otto Pream, laekur – Valdeko Vahuri, majavanem – August Vasil, baarivanem – Ivo Tohver, keldrivanem – Voldemar Vilu; finantsosakond: Aleksander Suur, August Rae ja Johannes Oltjer; kultuuri- ja pidutoimikond: Malle Toom ja Enn Laasberg; pereemad: Mari Vasil ja Hermine Vessik. Tegutses Naisring.

Leicesteri Eesti Maja ja Klubi kassaaruanne:

Sissetulek	31.12.1966. a.	31.12.1967. a.
Baari läbimüük	£ 4949. 6. -	£ 5566.15. -
Poe läbimüük	1288. 1. -	836. 6. -
Koosviibimised, naisseks.	143. 2. -	52. 7. -
Üürid	273. - -	364. - -
Autode parkimine	18.14. -	- - -
Liikme- ja osamaksud	55. 2. -	58. 7. -
Annetused, korjand. invaliid.	2. - -	42. 8. -
Hoiuse %%	44.18. -	81. 2. -
Onnemäng	1903. 7. -	1570.16. -
Raamatukogu	13.16. -	22. 5. -
Heliplaadid	20.12. -	- - -
Tagasimaksud: Elekter	18. 9. -	6.13. -
Telefon	6.19. -	5. 4. -
Tagatismaks	- - -	- - -
Balti fond, Suvepäeva ülejääk	- - -	- - -
Mitmesugused	11. 1. -	39. 3. -
Kogu sissetulek	£ 8748. 7. -	£ 8645. 6. -
Raha kassas, pangas 1. jaan.	704. 4. -	858.19. -
	£ 9452.11. -	£ 9504. 5. -

Sissetulek

	31.12.1968. a.
Baari läbimüük	£ 5546. 4. -
Poe läbimüük	- - -
Koosviibimised, naisseksioon	145. 8. -
Üürid	409. - -
Autode parkimine	- - -
Liikme- ja osamaksud	78. 8. -
Annetused, korjandus invaliididele	- - -
Hoiuse %%	89. 7. -
Onnemäng	1679. 5. -
Raamatukogu	11. 2. -
Heliplaadid	- - -
Tagasimaksud: Elekter	33.18. -
Telefon	8.18. -
Tagatismaks	25. - -
Balti fond, Suvepäeva ülejääk	111. 8. -
Mitmesugused	25.12. -
Kogu sissetulek	£ 8163. 6. -
Raha kassas, pangas 1. jaan.	839.11. -
	£ 9003. 1. -

Väljaminek

	31.12.1966. a.	31.12.1967. a.
Baari sisseostud	£ 3899. 5. -	£ 4155. 9. -
Poekaupade sisseostud	1172. 7. -	538.15. -
Palgad	477. 9. -	438.18. -
Linnamaksud	175. 3. -	154. 5. -
Litsentsid	158. - -	3.10. -
Kindlustusmaksud	23.12. -	23.12. -
Revidenditasu	33.12. -	38.17. -
Tulu- ja korporat.-maksud	- - -	86.12. -
Võlgasid-laenusid tasutud	- - -	490. - -
Laenude %%	24. - -	69. 5. -
Hoiuse arvele kantud	1003.14. -	81. 2. -
Küte ja valgustus	154.12. -	170.14. -
Remondid ja ehitused	399.14. -	856.19. -
Siseseade	476. 8. -	787. 9. -
Toetused ja annetused	52.19. -	99.11. -
Kantslei, telefon jne.	72.14. -	61.14. -
Raamatukogu, lugemislauad, heliplaadid	95. 3. -	62. 3. -
Koosviibimised	64. 9. -	136.16. -
Pesupesemine, koristamine	148. - -	162.18. -
Televisiooni rent ja luba	38. 9. -	58. - -
Õnnemängumasinad: maks, korrashoid	59. 3. -	180. 5. -
Tagasimaksud	- - -	- - -
Mitmesugused	64.19. -	8. - -
Kogu väljaminek	£ 8593.12. -	£ 8664.14. -
Raha kassas, pangas 31. det.	858.19. -	839.11. -
	£ 9452.11. -	£ 9504. 5. -

Väljaminek	31.12.1968.a.
Baari sisseostud	£ 4271.13. -
Poekaupade sisseostud	-----
Palgad	321.15. -
Linnamaksud	175.10. -
Litsentsid	1. - -
Kindlustusmaksud	33.13. -
Revidenditasu	44. 2. -
Tulu- ja korporatsioonimaksud	116. 7. -
Võlgasid- laenusid tasutud	350. - -
Laenude %	55.13. -
Hoiuse arvele kantud	488.17. -
Küte ja valgustus	213.10. -
Remondid ja ehitused	766. 2. -
Sisseseade	169.15. -
Toetused ja annetused	97.12. -
Kantselei, telefon jne.	76. 6. -
Raamatukogu, lugemislaud, heliplaadid	68. - -
Koosviibimised	69.14. -
Pesupesemine, koristamine	195.18. -
Televisiooni rent ja luba	36.14. -
Önnemängumasinad: maks, korrashoid	155. 6. -
Tagatismaks	25. - -
Mitmesugused	57.13. -
Kogu väljaminek	£ 7790. - -
Raha kassas, pangas 31. dets.	1213. 1. -
	£ 9003. 1

Leicesteri Eesti Maja ja Klubi bilanss:

Aktiiva	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Kinnisvara	£ 3012. - -	£ 3435. - -
Vallasvara	1355. - -	1927. - -
Investeering	2030. - -	2111. 2.11
Kaubad jm.	916. 1.10	1108. 4. 2
Ettemaksud, deebitorid	134. 8. 3	137.15.11
Raha kassas, pangas	858.19. 7	839.11. 1
	£ 8306. 9. 8	£ 9558.14. 1
Passiva	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Kapital	£ 5353.13. 5	£ 6654. 6. 6
Osamaksud	11. 8. -	11.15. -
Fondid	140. 3.10	149. 3.10
Kaubad, kreditorid	2749. 5. 5	2691.14. 9
Tagatised	51.19. -	51.14. -
	£ 8306. 9. 8	£ 9558.14. 1

Aktiiva	31.12.1968.a.
Kinnisvara	£ 3350. - -
Vallasvara	1882. - -
Investeering	2600. - -
Kaubad jm.	1006. 6. 5
Ettemaksud, deebitorid	140.19. 5
Raha kassas, pangas	1213. 1.10
	£ 10192. 7. 8
Passiva	31.12.1968.a.
Kapital	£ 7825.16.11
Osamaksud	9.13. -
Fondid	260.12. 8
Kaubad, kreditorid	2044. 6. 1
Tagatised	51.19. -
	£ 10192. 7. 8

6. Leicesteri Eesti Näitering

Asut. 16. juul. 1959.a. "I.E.Ü.-u Leicesteri Osak. Näiteringi" nimetuse all, ent näodenditega hakati tegelema juba veebruaris 1953.a. Teatrihuviliste peakoosolekul 5. juul. 1960.a. muudeti Näitering iseseisvaks ja võeti nimetuseks "Leicesteri Eesti Näitering (L.E.N.)". Lavategevusest a. 1953-63 on osavõtnud 42 isikut, mängitud 11 näidendit. Peale nende näidendite, mis nimetatud peatükis X, artikkel 3, punktid b-d, on ettekantud veel: 21. veebr. 1953.a. A Gailiti "Isade maa" – E. Odari dramatiseeringus ja juhtimisel; 30. dets. 1961.a. A. Tammsaare "Põrgupõhja uus vanapagan" – lavapilt Elli Toomse juhtimisel ja 27. okt. 1962.a. K. Rebase lavapildid Ionesco ainetel "See oli ilus jutt" – Aino Pallase juhtimisel.

Näitejuhi puudusel on praegu tegevuses seisak; sekretäriks on olnud Hendrik Rääk.

7. Leicesteri Eesti Pühaõuekool

Asut. 1958.a. (?); kool tõstab septembrist kuni mai kuuni, välja arvatud suured pühad; õpetus toimub kolmes grupis kella 10.00 – 12.30; laste vanus 3-st a.-st kuni 16; õppeaastal 1968/69: õpilaste arv 19; kooli juhataja: Ferdinand Tammus, õpetajad: Ene Läänemägi, Maarja Reiman, Laine Säägi jt.; õppeained: eesti keel, ajalugu, maateadus, laulmine, rahvatantsud; laste pidud: jõulupuu-õhtu ja emadepäev; kooli ülalpidajad: lastevanemad – "Eesti Maja ja Klubi" toetusel.

8. Leicesteri Eestlaste Rahvatantsu Rühm

Asut. 1947.a.; juhataja: Elfi (Elfriede) Naur (end. nimi Vahu); tantsijaid 18; esinenud kohalikel ja kõigil üleinglismaalistel pidudel.

9. *Leicesteri Eesti Segakoor*

Asut. 1953. a.; enne seda tegutses Leicesteris Richard Säägi juhatusel *meeskoor* a. 1947-50, *segakoor* a. 1949-50 ja *noortekoor* 1950-52. Koorijuhid: Einar Kiviste 1953-54, Leopold Veski 1954-65, Enn Saluveer 1966-67; alates 1968. a.-st Richard Säägi, kes enne seda oli abikooriguhiks ning *naiskoori* juhatajaks; 1967. aastal: lauljaid 30; koorivanem – hr. E. Laasberg; juhatusliikmed: hr. A. Mölder, pr. R. Toome ja pr. H. Nirgi.

S O M E R S E T

10. *I.E.Ü.-u Bristol'i Osakond*

Asut. 24. mail 1969. a.; liikmete arv 19; juhatus: Maiu Part, Ülo Olavi Rütjel ja Enn Part.

W A L E S, G L A M O R G A N

11. *Eesti Meremeeste Union Stokholmis, Esindus Inglismaal, Cardiff*

Asut. 1. nov. 1951. a.; esindaja: Einar Sandon; Eesti Meremeeste Union, end. nimetusega "Eesti Meremeeste Ühing" kuni 1950. a.-ni, asutati Stokholmis 7. veebr. 1943. a.; ta on Rahvusvahelise Vabade Kutseühingute Konfederatsiooni (I.C.F.T.U.) ja Rahvusvahelise Transporttöölise Föderatsiooni (I.T.F.) liige.¹

Cardiffi Esindus suleti 15. nov. 1968. a. Selle asemele määrati ametisse uus esindaja Londonisse – kapt. August Vares, arvates dets. 1968. a.

12. *O/Ü. Eesti Seltskondlik Klubi, Cardiff /Estonian Social Club (Cardiff) Ltd./*

Asut. 14. juul. 1958. a.; segarahvustest liikmeskond; 4 baari, restoran, balliruum, kasiino, 23 türituba, 2 orkestrit jne.; asutaja ja esimees Otto Hammelberg.

Otto Hammelberg – sünd. 3. mail 1921. a. – suri 17. apr. 1969. a.

13. *Vaba Euroopa Pressibüroo (Free Europe Press, Publishers & International News Service)*

Cardiffi Esindus asut. 5. juul. 1967. a.; asjaajaja-direktor: Einar Sanden.

Y O R K S H I R E

14. *Klubi "Eesti Kodu"*

8 Clifton Villas, Bradford

Maja osteti 25. juun. 1955. a., pühitseti ev.-luteriusu ja ap.-ortodoksuse kombekohaselt ning

avati 9. juun. 1956. a.; ta on I.E.Ü.-u toetaja-liige (täisliikme õigustega) alates 28. veebr. 1960. a.-st; enne seda tegutses siin I.E.Ü.- Bradfordi Osakond. 1968. aastal: liikmete arv 202; liikmemaks 5 š aastas; juhatus: esimees – Anton Vaino, abiesimees – Aksel Paluoja, sekretär – Johannes Erm, kassapidaja – Villem Kinnas, varahoidja – Albert Miilmaa, remonttööde juh. – Jaan Märtssepp, juh. liige – Andres Taul; laokomitee esimees – Arnold Kokk, laokom. liikmed – Erich Aasmaa ja Herbert Vösang; raamatukogu juh. – Karin Rästa; meelelahutusala juh. – Aino Pallas-Caswell.

Klubi "Eesti Kodu" kassaaruanne, Bradford

	31.12.1966. a.	31.12.1967. a.
Sissetulek		
Baari läbimüük	£ 7538.15. -	£ 8701. 3. -
Garaaži rent	59.16. -	59.16. -
Sisseastumise ja liikmemaks	63. - -	71. 5. -
Annetused ja toetused	2.14. -	62.15. -
Iljoiuse %	27.15. -	28. 3. -
Onnemäng	531. 7. -	415. 4. -
Raamatukogu	18. 6. -	16. 7. -
Tagasimakstud: Gaas	22. 1. -	20.14. -
Telefon	14. 1. -	25. 2. -
Mitmesugused	13.10. -	7. 3. -
Kogu sissetulek	£ 8291. 5. -	£ 9407.12. -
Raha kassas, pangas 1. jaan.	£ 1381.18. -	£ 1363.16. -
	<u>£ 9673. 3. -</u>	<u>£ 10771. 8. -</u>
Väljaminek		
Baari sisseostud	£ 5644.16. -	£ 6981.13. -
Palgad	1045. 3. -	1108.18. -
Litsentsid	80. - -	75. - -
Muud maksud	123.14. -	166.18. -
Võlga tasutud	53. - -	47. - -
Laenu %	3. - -	3. - -
Kantselei, telefon jne.	99. 4. -	93. 6. -
Küte ja valgustus	288. 9. -	228. 3. -
Remont ja puhastus	550. - -	250.17. -
Toetused	100.19. -	129. 1. -
Esinduskulud	54. 3. -	55.10. -
Baarikulud, klaasid jm.	56.17. -	87. 5. -
"Lõbustused"	21. - -	23. - -
Vallasvara	51.19. -	16. 2. -
Raamatukogu, lugemislaud	76. 6. -	20. 9. -
Mitmesugused	60.16. -	62.10. -
Kogu väljaminek	£ 8309. 7. -	£ 9348.12. -
Raha kassas, pangas 31. dets.	1363.16. -	1422.16. -
	<u>£ 9673. 3. -</u>	<u>£ 10771. 8. -</u>

Sissetulek	31.12.1968.a.	
Baari läbimüük	£ 7800 18.-	
Garaazi rent	75 8.-	
Sisseastumise- ja liikmemaksud	68 10.-	
Annetused ja toetused	3 9.-	
Hoiuse %%	35 12.-	
Önnemang	543 6.-	
Raamatukogu	13 11.-	
Tagasimakstud: Gaas	19 10.-	
Telefon	22 19.-	
Mitmesugused	8 12.-	
Kogu sissetulek	£ 8591 15.-	
Raha kassas, pangas 1. jaan.	1422 16.-	
	<u>£10014 11.-</u>	
Väljaminek	31.12.1968.a.	
Baari sisseostud	£ 5933 8.-	
Palgad	1095 16.-	
Litsentsid	75 -.-	
Muud maksud	160 -.-	
Võlga tasutud	19 -.-	
Laenu %%	3 -.-	
Kantselei, telefon jne.	93 2.-	
Küte ja valgustus	286 8.-	
Remont ja puhastus	206 10.-	
Toetused	58 -.-	
Esinduskulud	48 16.-	
Baarikulud, klaasid jm.	73 15.-	
"Lõbustused"	27 10.-	
Vallasvara	518 1.-	
Raamatukogu, lugemislauad	52 19.-	
Mitmesugused	95 8.-	
Kogu väljaminek	£ 8746 11.-	
Raha kassas, pangas 31. det.	1268 -.-	
	<u>£10014 11.-</u>	

Klubi "Eesti Kodu" bilanss, Bradford:

Aktiiva	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Kinnisvara	£ 2795 8. 8	£ 2767 9. 7
Vallasvara	840 14 -	833 2 -
Klaasid, kõõgitarbed	115 8. 2	140 12 5
Ülekanne:	£ 3751 10.10	£ 3741 4 -

Aktiiva	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Ülekanne:	£ 3751.10.10	£ 3741. 4. -
Raamatukogu	165 5. 6	155.14.10
Kaubad	547 3. 6	602.17. 1
Ettemaksud	36 6. 1	55.19. 6
Elektri kautsjon	5. - -	5. - -
Raha kassas ja pangas	1363.16. 9	1422.16. 5
	<u>£ 5869. 2. 8</u>	<u>£ 5983. 4. 2</u>
Passiva	31.12.1966.a.	31.12.1967.a.
Kapital	£ 4427. 1. 4	£ 4652.14. 4
Pikaajalised võlad	914 - -	867 - -
Maksmata arved	428. 1. 4	363. 9.10
Teenistuja tagatis	100 - -	100 - -
	<u>£ 5869. 2. 8</u>	<u>£ 5983. 4. 2</u>
Aktiiva	31.12.1968.a.	
Kinnisvara	£ 2712. 2. 8	
Vallasvara	1261.15. -	
Klaasid, kõõgitarbed	129.17. 3	
Raamatukogu	150. 3. -	
Kaubad	549.17.11	
Ettemaksud	52.19. 6	
Elektri kautsjon	5. - -	
Raha kassas ja pangas	1268. - 5	
	<u>£ 6129.15. 9</u>	
Passiva	31.12.1968.a.	
Kapital	£ 4741. 9.10	
Pikaajalised võlad	848. - -	
Maksmata arved	440. 5.11	
Teenistuja tagatis	100. - -	
	<u>£ 6129.15. 9</u>	

15. Eesti Margiring Inglismaal, Bradford

Asut. 1. okt. 1961.a.; end. nimi 1. nov. 1964.a. "Bradfordi Eesti Margiring"; selle juurde kuulub: E.M.R.I. Numismaatika Sektsioon, asut. 29. apr. 1962.a.; Margiringi asutajad ja tegelased: Aleksis Ostrat, Herbert Arst, Nigol Cherkasov, Mihkel Kont jt.

16. Eesti Põllumeeste Kogud Paguluses Inglismaa Esindus, Bradford

Asut. 22. juul. 1952.a.; 1967.a.: liikmeid 16; esimees – Anton Vaino, abiesimees – Albert Enno Aaviksaar, sekretär – Albert Miilmaa.

17. Eesti Pensionäride Ühing, Bradford

Asut. 22. mail 1968. a.; juhatus 1969. a.: esimees – Oskar Kriisa abiesimehed – Jaan Rästa ja Aleksander Nautras, sekretär – Märt Meema, laekur – Konstantin Kaljuste.

18. Eesti Täienduskool, Bradford

Asut. 4. dets. 1949. a.; algaastail oli kooli ülalpidajaks Laste Vanemate Komitee; 3. sept. 1954. a. asutati (I. E. Ü.-u Bradfordi Osak. algatusel) Eesti Kooli-Noorsoo Toimikond, kes on nüüd kooli ülalpidajaks üheskoos Klubi "Eesti Koduga"; õppeained: eesti keel, ajalugu, kodulugu, maa-teadus ja laulmine; 1968/69. õppeaastal: õpilasi 17; juhataja: Ernst Luuk, õpetajad: Karin Parbus ja Solveig Kirsima.

19. Eesti Meeskoor "Koit", Bradford

Asut. 5. märts. 1949. a.; algul kandis nimetust "Kesk-Yorkshire Eesti Meeskoor"; praegune nimetus võeti tarvitusele 27. aug. 1949. a.; koorijuhid: Ernst Ottan 1949-1966; Aleksander Toomsalu 1966-1968; Ernst Luuk alates septembrist 1968. a.; tegevusaastal 1968/69: lauljaid 32, esinemisi 18; juhatus 1969. a.: esimees – Herbert Arst, abiesimees – Oskar Vahter, sekretär – Aksel Paluoja, laekur – Albert Miilmaa, varahoidja – August Ottan, koorivanem – Endel Väljamäe.

20. Klubi "Eesti Kodu" Näitering, Bradford

Asut. 1950. a. suve algul; töötas nimetuse all: "I. E. Ü.-u Bradfordi Osak. Näitering" kuni 17. nov. 1956. a., mil võttis omale Klubi "E. Kodu" Näiteringi nimetuse; a. 1953/60 oli näitejuhiks Lea Muranyi; 1967. aastal: alaliste liikmete arv 24, lisaks nendele rohkesti kaasaaitajaid näitemängude ettekandmisele; juhatus: näitejuht – Aino Pallas-Caswell, esinaine – Karin Rästa, abiesinaine – Aili Laius, sekretär – Ivar Saarva, laekus – Bernard H. Väli.

21. Rahvatantsu Rühm "Kalev", Bradford

Asut. 16. nov. 1952. a. Spordiselts "Kalevi" juhatuse algatusel; osavõtnud kõigist üleinglismaalitest laulu- ehk suvepäevadest; esinenud kohapeal oma koosviibimistel ja pidudel; juhataja 1968. a.: Heida Cherkasov.

22. Segakoor "Kungla", Bradford

Asut. 26. okt. 1947. a. Holmfirth'is; algul võeti nimetuseks "Kesk-Yorkshire Eesti Segakoor", hiljem – Segakoor "Kungla"; harjutuste asukohaks sai Bradford; koorijuht algusest peale kuni tänini – Ernst Luuk. 1967. aastal: lauluharjutsusi 45, esinemisi 13; 1968. a.: lauljaid 27, auliikmeid 1, toetaja-liikmeid 10; juhatus: esimees – Aksel Paluoja, abiesimees – Asta Hakk, sekretär – Jenny Väljamäe, laekur – Oskar Vahter, varahoidja – Valentin Korts-Pärn, koorivanem – Aadu Sildaru.

23. Spordiselts "Kalev", Bradford

Asut. 13. aug. 1949. a.; algul kandis nimetust "Inglismaa Eesti Sportliku Koondise Bradfordi

Osakond"; aastal 1967: liikmete arv 24, tegevsporlasi 13; juhatus: esimees – Harald Luts, sekretär – Aksel Paluoja, laekur – Arnold Kokk, varahoidja – Herbert Vare, malemängude korraldaja – Harald Talu; bridžimängude korraldaja – Enn Mäevere.

24. I. E. Ü.-u Leedsi Osakond

Asut. 22. nov. 1947. a.; 1968/69. a.: liikmete arv 10, ent koosviibimistest osavõtt, mida peetud 3, on olnud iga kord keskmiselt 40 kaasmaalast; olemas 300 köiteline eestikeelne raamatukogu; juhatus: esimees – Evi Malm, abiesimees – Herman Mutso, laekur – Meeri Kütt, sekretär – Armin Erik.

25. Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kiriku Inglismaa Praostkond²

Asut. 19. sept. 1953. a.; praostkonnas on 7 piirkonda, milles 5 kogudust, 1 pihtkond ja 1 piirkond ilma ametliku organisatsioonita; vaimulikud: praost – dr. theol. Jaak Taul, London; õpetajad – Albert Enno Aaviksaar, Leicester; Heino Laaneots, Corby, Northants; ajavahemikul 1947. a.-st kuni 1968. a.-ni on Inglismaal ev.-luteriusu kogudusi teeninud mõnda aega veel teised õpetajad, kes siit lahkunud; need olid: O. Gnadenteich, London (Kanada); J. Juhkental, Bristol (U.S.A.); E. Kiviste, Leicester (Austraalia); R. Reinaru, Leeds (Kanada); R. Rimmel, Bradford (Oldenburg, surm. 3.10.68); Herbert Stilwerk (lahkus Eestisse 8.5.48); A. Taul, Bradford (U.S.A.).

Arvulisi andmeid:

Aastad:	1966	1967	1968
Liikmeid praostkonnas	1163	1191	1190
Sissetulek:	£	£	£
Liikmemaksud	1046	1142	1242
Korjandused	1613	1210	1389
Ameerika luterlik toetus	1508	1508	1606
	<u>4167</u>	<u>3860</u>	<u>4237</u>
Väljaminek	3686	3769	3902
Saldo	481	91	335
	<u>4167</u>	<u>3860</u>	<u>4237</u>

1968. a.: jumalateenistusi peetud 127, lapsi ristitud 9, leeritatud 5, laulatatud 3 paari, maetud 16, armulaua käinud 388.

Andmed Londoni Koguduse kohta leiduvad peatükis XIII. B, artikkel 3.

26. *E.E.L.K.-u Cardiffi Kogudus*

Asut. 25. nov. 1956. a.; enne seda ta kuulus Lõuna-Lääne Inglismaa Piirkonna koosseisu a. 1948-52 ja oli ühendatud Londoni Kogudusega a. 1952-56; jumalateenistusi on korraldanud Londoni Koguduse õpetajad, alates 1952. a. st kuni tänini; 1968. a.: liikmeid 60

27. *E.E.L.K.-u Kesk-Inglismaa Piirkond ja Kogudus. (Leicester)*

Esimene jumalateenistus peeti Leicesteris 3. okt. 1948. a.; esimene piirkonna kirikukomitee valiti 24. okt. 1948. a., esimene kirikunõukogu 21. okt. 1950. a.; piirkond muudeti koguduseks 28. jaan. 1956. a.; õpetaja asukoht Leicesteris; teised jumalateenistuste pidamise kohad: Birmingham, Corby, Coventry, Derby, Nottingham, Wolverhampton; 1968. a.: liikmeid 349.

28. *E.E.L.K.-u Lõuna-Lääne Inglismaa Piirkond ja Pihtkond (Bristol)*

Jumalateenistuste pidamise kohad algaastail: Bristol, Cardiff, Bournemouth, West Wellsi perekonnalaager Corsham Hawthorn jt.; iseseisev piirkond tegutses alates oktoobrist 1948. a. -st kuni veebr. 1952. a. -ni, mil õpetaja asukoht oli Bristolis; piirkond arvati Londoni Koguduse juurde 1952. a.; Londoni Koguduse "Lõuna-Lääne Inglismaa Pihtkond" keskusega Bristolis asutati 27. okt. 1956. a.; Cardiff sai iseseisevaks Koguduseks; Corsham-Hawthorni perekonnalaager lõpetas tegevuse; 1968. a.: liikmeid 26

29. *E.E.L.K.-u Põhja-Inglismaa Piirkond ja Kogudus (Bradford, Yorks.)*

Õpetaja asukoht algul Leedsis, hiljem Bradfordis; jumalateenistuste pidamise kohad alates 1948. a. -st: Leeds, Manchester, Bolton, Preston, Stockton on Tees, Newcastle upon Tyne jt.; 1968. a.: liikmeid 214

Bolton ühes Prestoniga eraldusid – 1952. a. iseseisevaks Pihtkonnaks ja siis 1964. a. Koguduseks

30. *Põhja-Inglismaa Koguduse Naisring*

Asut. 3. apr. 1965. a.; asukoht: Bradford.

31. *E.E.L.K.-u Põhja-Lääne Inglismaa Kogudus (Bolton, Lancs.)*

Asut. 16. veebr. 1964. a.; enne seda ta oli alates 22. märts. 1952. a. -st Põhja Inglismaa Piirkonnas kui "Bolton Prestoni Pihtkond"; jumalateenistusi selles Koguduses on pidanud Leicesteri õp.; 1968. a.: liikmeid 96.

32. *Šotimaa ev. -uteriusulised*

Edinburghis, Glasgows jt. kohtades on jumalateenistusi pidanud õpetajad Londonist a. 1949-1952, Bradfordist a. 1952-61 ja Leicesterist alates 1961. a. -st; Šotimaal puudub ametlik pihtkonna või koguduse organisatsioon.

33. *Eesti Apostlik-Ortodoksusu Kiriku Inglismaa Kogudus*

Asut. 1. Nelipühail 16. mail 1948. a.; jumalateenistusi aga hakati pidama juba alates 3. aug. 1947. a. Varem aastail olid jumalateenistused: Bedhamtoni läbikäigulaagris (Portsmouth), Chorleys (Lancs.), Northamptonis, Lincolnis, Cardiffis, Derbys, Edinburghis, Leedsis ja mitmes teises kohas; algusest peale kuni tänini on igal aastal teenistusi peetud: Londonis, Leicesteris ja Boltonis (Lancs.), mis moodustavad 3 kirikuringi. Liikmete nimekirjas on olnud 165 koguduse-liiget, kellest ajajooksul lahkunud ülemeremaadesse ja surma läbi 105. Usuelu korraldaja: nende ridade kirjutaja, kelle elukoht Londonis alates 20. sept. 1949. a. -st. Liikmete vähese arvu, vanaduse ja nende laialipillatuse pärast on suuri raskusi, et kirikliku tegevust üleinglismaaliselt elus hoida. Majandusliku välisabi ärajäämisel 30. aprillil 1954. a. preestril õnnestus saada kantselei ametniku koht Anglikaani Kiriku Misjoni Seltsi Finants-Osakonda 28. dets. 1954. a., kus teenis kuni (pensionile arvaniseni) 3. aug. 1963. a.

34. *Tegevuse lõpetanud eesti organisatsioonid Inglismaal*

Peale eelpool nimetatud organisatsioonide on Inglismaal eksisteerinud rohke arv teisi eesti organisatsioone, mis hakkasid tärkama alates 1947. a. -st, kuid mõne aja pärast hääbusid üksteise järele. Sulgemise põhjused: liikmete edasi emigreerimine või töö- ja elukoha muutmine.

Puudulike asutamise- ja sulgemisaegade andmete pärast oli mõte seda osa hoopis välja jätta, aga et kogutud andmed võiksid vahest ehk kasulikud olla, siis on õigem need avaldada, et neid edaspidi täiendada I.E.Ü.-u protokollide jt. arhiiviandmete põhjal.

Tegevuse on lõpetanud alljärgnevad 78 organisatsiooni:Abistamise 2 --

1. Eesti Fondi Korraldav Toimkond, London, asut. 5.2.1943, sulet. 10.10.1960.
2. I.E.Ü.-u Hoiukassa, London, asut. 20.5.1950, sulet. 11.12.1954.

Kirjanduse 1 --

3. Ülemaailmse Eesti Kirjanduse Seltsi Inglismaa Osakond, London, asut. 2.1.1950, sulet. 1951.

Koolihariduse 2 --

4. Eesti Korrespondents-Instituut Inglismaal, Cambridge, London, kavast: a) Inglise keel; (sellega algas pr. E. Iluerson juba 1948. a.); b) Eesti Korrespondents-Gümnaasium (kaks viimast klassi); c) Eesti Korrespondents-Merekool; Korrespondents-Instituudi kolm haru asut. 1.11.1949, sulet. (?)
5. Chorley Eesti Kool, Lancs., asut. 1949, sulet. 1951.

Laskespordi 1 –

6. Eesti Laskurliidu Inglismaa Osakond, asut. 1951, sulet. (?). Enne seda tegutses Eesti Laskurite Rahvusmeeskond, a. 1948-50; siia kuulusid härrad: E. Erik, G. Jugandi, J. Koort, E. Kotise, M. Mitt, F. Vaher jt.

Laulukoori 1 –

7. I.E.Ü.-u "Eesti Selts Ümera" segakoor Agu Meriste juhatusel (Chorley, Preston, Bolton), asut. 1949, sulet. 1955.

Laevanduse ja merenduse 2 –

8. Allveelaevastiku Sihtkapitali Valis-Eesti Toimkonna Londoni Abitoimkond, E.V. Saatkonna nõunik O. Granti juhtimisel, asut. 1937, sulet. 1938.
9. Eesti Kaubalaevastiku Laevajuhtide, Teki- ja Masinajuhtkonna ning Raadio-operaatorite Ühing, alias: "Eesti Laevajuhtide Ühing" ja "Estonian Merchant Navy Officers Union", London, asut. 4.4.1943, sulet. 1958 (Oli I.M.M.O.A. liige 1945-58).

Noorsoo 1 –

10. I.E.Ü.-u Manchesteri Osak. Noortering, asut. mais 1949, sulet. dets. 1951.

Näitemängu 1 –

11. I.E.Ü.-u "Eesti Selts Ümera" Näitetrupp (Chorley, Preston, Bolton), asut. 1949, sulet. 1955.

Poliitilisi 1 –

12. Eestlaste Demokraatlik Koondis Inglismaal, asut. Londonis 18. juul. 1948, sulet. 1951 (?); andis välja paljudatud ajakirja "Tähised" 1948-50, nr. 1-5.

Poliitilis-seltskondlikke 2 –

13. Vabade Eestlaste Keskorganisatsiooni Inglismaa Eesti Regionaalne Nõukogu, London, asut. 22.4.1951, sulet. 17.7.1954.
14. Kesk-Inglismaa Eestlaste Koondis, asut. 1964, sulet. 20.4.1968; tegelikult ta toetus kohaliku Eesti Maja ja Klubi liikmeskonnale.

Raamatukogu 1 –

15. Eesti meremeeste rändraamatukogu, Cardiff, Eesti Iseseisvuse aastail; selle riismed olid alles kuni 1953.a.-ni.

Rahvatantsu 2 –

16. I.E.Ü.-u "Eesti Selts Ümera" Rahvatantsu Trupp (Chorley, Preston, Bolton), asut. 1949, sulet. 1955.
17. – Nottinghami Osak. Rahvatantsu Rühm, asut. 1949, sulet. 1959 (?).

Skautide ja gaidide 6 –

18. Corshami Gaidide Üksus, Wilts., asut. apr. 1949, sulet. (?).
19. Corshami Skautrühm, Wilts., asut. 1948, sulet. (?).
20. Bradfordi Vanem-Gaidide Ring, Yorks., asut. 1949, sulet. (?).
21. Eesti "Scout-Master'ite" Kogu Inglismaal, asut. 1948, sulet. (?).
22. Eesti Skauttöö Keskus Inglismaal, alias: "Skautlik Koostöö Keskus", asut. 1948, sulet. 1954.
23. Eesti Vanem Skautide Ring "Estonia", Leeds, asut. 1948, sulet. (?).

Spordi 4 –

24. Boltoni Eesti Spordi Klubi, asut. 1948, sulet. (?).
25. Inglismaa Eestlaste Spordikeskus, asut. sept. 1948, sulet. 18.4.1949.
26. Eesti Sportlaste Koondis Inglismaal (eelnimetatud I.E.S.K. järglane), asut. 18.4.1949, sulet. 25.9.1953.
27. Eesti Sportlaste Koondise Inglismaal Londoni Osakond, asut. sept. 1949, sulet. (?).

Üliõpilaste 1 –

28. Eesti Üliõpilaskond Inglismaal, eksisteeris mõnda aega 1958.a. ringis.

I.E.Ü.-u Osakondi 50 –

29. I.E.Ü.-u Ansmuiri Osak. "Põhjala", Ladybank, Fife, asut. (?), sulet. (?).
30. – Bansteadi Osak., Surrey, asut. 19.1.1948, sulet. (?).
31. – Bedhamptoni Osak., Hants, asut. 17.4.48, sulet. (?).
32. – Birminghami Osak., asut. 10.4.1953, sulet. 27.4.1968.
33. – Bottishami Osak., Cambs., asut. 13.1.1948, sulet. 19.10.1948.
34. – Bourtoni Osak., Rugby, asut. 1948, sulet. (?).
35. – Bradfordi Osak., Yorks., asut. 20.6.1948, sulet. 9.4.1960.
36. – Bradfordi Osak., Naisring, asut. 11.12.1954, sulet. 14.5.1962.
37. – Burton-Bradstocki Osak., Dorset, asut. 27.1.1948, sulet. 28.5.1948 (?).
38. – Bury Osak., Lancs., asut. 28.3.1948, sulet. (?).
39. – Cardiffi Osak., asut. 4.3.1953, sulet. (?).
40. – Chichesteri Osak., asut. 4.4.1948, sulet. jaan. 1950.
41. – Cornhilli Osak., Berwick-upon-Tweed, asut. 1948, sulet. (?).

42. I.E.Ü.-u Coventry Osak., asut. 28.1.1948, sulet. 7.7.1949.
43. – Derby Osak., asut. 10.4.1949, sulet. (?)
44. – Ferryhilli Osak., Dur., asut. 1.2.1948, sulet. (?)
45. – Frodsham "Lootuse" Osak., Liverpooli lähedal, asut. 16.6.1950, sulet. 2.7.1956.
46. – Gloucester-Elmbridge Osak., asut. 18.1.1948, sulet. jaan. 1950.
47. – Gravesend-Dentoni Osak., Kent, asut. 15.12.1947, sulet. (?)
48. – Halifaxi Osak., asut. 12.2.1949, sulet. 17.4.1952.
49. – Holmfirthe Osak., Yorks., asut. 1948, sulet. 16.1.1951.
50. – Lapworthi Osak., Warwicks., asut. 1948, sulet. (?)
51. – Leicesteri Osak., asut. 4.1.1948, sulet. 18.1.1964.
52. – Leighton Buzzardi Osak., Beds., asut. 19.1.1948, sulet. (?)
53. – Lincolnshire-Sleafordi Osak., asut. 18.1.1948, sulet. 16.1.1951.
54. – Liszetti Osak., Yorks., asut. 19.1.1948, sulet. 12.6.1948.
55. – Loxley Hall Osak., Uttoxeter, Staffords., asut. 1948, sulet. juul. 1949.
56. – Lutoni Osak., Beds., asut. 21.1.1950, sulet. 24.5.1956.
57. – Löuna-Staffordshire Osak., Cannock, asut. (?), sulet. 6.1.1950.
58. – Manchesteri Osak., asut. 27.2.1949, sulet. 8.12.1951.
59. – Maybolei Osak., Ayrshire, asut. 14.12.1947, sulet. 15.6.1951.
60. – Naffertoni Osak., Yorks., asut. 19.4.1948, sulet. 29.9.1950.
61. – Newton Hall Osak., Kirkham, Lancs., asut. 11.1.1948, sulet. (?)
62. – Northamptoni Osak., asut. 1948, sulet. (?)
63. – North Cave Osak., Yorks., asut. 18.1.1948, sulet. 12.6.1948.
64. – Nortoni Osak., Yorks., asut. veebr. 1948, sulet. (?)
65. – Nottinghami Osak., asut.?, sulet. (?)
66. – Oxtedi Osak., Surrey, asut. 10.12.1947, sulet. (?)
67. – Rothbury Osak., Northumberland, asut. 19.1.1948, sulet. (?)
68. – Rugeley Osak., Staffs., asut. juulis 1949, sulet. 16.6.1950.
69. – Rytoni Osak., Dur., asut. 1948, sulet. 1949.
70. – Selby Osak., Yorks., asut. veebr. 1948, sulet. (?)
71. – Silsdeni Osak., Yorks., asut. (?), sulet. 15.6.1951.
72. – Sleasdeni Osak., asut. veebr. 1948, sulet. (?)
73. – Storwoodi Osak., Melbourn, Yorks., asut. 12.6.1948, sulet. 6.1.1950.
74. – Thryberghi Osak., Yorks., asut. 2.2.1948, sulet. (?)
75. – Weston-super-Mare Osak., Som., asut. (?), sulet. (?)
76. – Witherley Hall Osak., Warwicks., asut. 1948, sulet. jaan. 1950.
77. – Wooleri Osak., Northumberland, asut. (?), sulet. 5.12.1950.
78. – Woolfoxi Osak., Rutland, asut. 19.1.1948, sulet. (?)

XIII. C. INGLISMAA EESTLASTE LAULU- EHK SUVEPÄEVAD

Inglismaa eestlaste ühise ettevõtteks on korraldatud üleinglismaalisi laulu- ehk suvepäevi. Esimene sarnane suvepäev – laulupäeva nimetuse all – toimus Bradfordis (Yorks.) 27. juun. 1953. a. Hiljem on neid peetud: Bolton-Harwich'is (Lancs.) 26. juun. 1954; Leedeses 2. juul. 1955; Leicesteris 23. juun. 1956, 25. juul. 1959, 23. juun. 1962, 5. juun. 1965, ja 15. juun. 1968; Bradfordis 28. juun. 1958, 1. juul. 1961, 27. juun. 1964 ja 24. juun. 1967; Londonis St. Pancras Town Hallis 6. juul. 1957 ja 9. juul. 1960; Porchester Hallis 29. juun. 1963, 25. juun. 1966 ja 21. juun. 1969.

Esinejad on olnud: Bradfordi Segakoor "Kungla", Bradfordi Eesti Meeskoor "Koit" ja Bradfordi Rahvatantsu Rühm alates 1923. a.-st kuni tänini; Eesti Selts "Ümera" Segakoor ja Rahvatantsu Rühm (Chorley, Preston, Bolton) aastail 1953-55; Nottinghami Rahvatantsu Rühm aastail 1953-59, L.E.S.-i tegelastest võttis Bradfordi Laulupäevast 1953. a. osa 15 rahvatantsijat, 1 akordionimängija, 5 segakoori- ja 5 meeskoorilauljat; hiljem on väljaspool Londonit esinenud ainult Rahvatantsu Rühm ja üks (!) meeskoorilaulja; Leicesteri Eesti Segakoor ja Rahvatantsu Rühm alates 1954. a.-st.

Ühendatud segakooride juhatajad on olnud: "Kungla" segak. juh. Ernst Luuk 1953-69, "Ümera" segak. juh. Agu Meriste 1953-55; Leicesteri segak. juh. Leopold Veski 1954-65 ja 1969, Enn Saluveer 1966-67, Richard Säägi 1968; Meeskoor "Koit" juhatajad: Ernst Ottan 1953-65, Aleksander Toomsalu 1966-68, Ernst Luuk 1969.

Ühendatud rahvatantsu rühmade juhatajad (ühel või teisel aastal): Lassi Laabo, Heida Cherkasov, Aili Eistat. Üksikute rahvatantsu rühmade juhid: Bradford – Lya Leppik, hiljem Eufrosine Kivimägi ja H. Cherkasov; Leicesteri – Elfi Naur (end. nimi Vahu); London – Aili Eistat; Reeta Ilmari asetäitjana 1960. a.; Nottingham – Ago Kasela.

Eriist kiitust vääriavad laste rahvatantsu rühmad Bradfordist ja Leicesterist; nad esinesid aastail 1961-62 ja 1965-68.

Akordionidega on "platsis" olnud ka eesti pillimehed Eino Ilmari, Aleksis Mölder, Helmut Unnuk, kandlemängija Alfred Kuus, Jaan Lepik, Aadu Sildaru jt.

Ülemaalsi laulu- ehk suvepäevi on korraldanud komiteed, mis moodustatud kohalike seltskondlike organisatsioonide esindajaist ja mis omakorda seadnud ametisse tarvilikud toimkonnad.

Miks rahvuskultuurilise ning ajaloolise tähtsusega "laulupäeva" (laulupidu) nimetuse asemele võeti tarvitusele seltskondliku ajaviite ning meelelahutuse mõtet sisendav "suvepäev", sellest kõneleb "E. Hääle" alljärgnev seletus.

"Emigratsiooni, töökohtade muudatuste ja teistel põhjustel on mõned koorid... kaotanud nii palju lauljaid, et nad on pidanud kas hoopis lõpetama tegevuse või tegutseda edasi õige väikeses koosseisus. Koorijuhude nõupidamisel Bradfordis 29. jaan. 1955. a. otsustati: 1) laulupäev käesoleval aastal ära jätta, et anda kooridele aega uute lauljate juurdetõmbamiseks; 2) pooldada ülemaalsi suvepäeva korraldamist eeloleval suvel. Oleks soovitatav, et selle ürituse kavas oleks ka lühem muusikaline osa, mille täidaks Meeskoor "Koit" ja äldsegakoor nii suure lauljate arvuga, kui see praegu on teostav.... Koorijuhud avaldasid üksmeelset kahetsust, et esile kerkinud tehniliste raskuste pärast laulupäeva

korraldamine tuleb edasi lükata. Nad rõhutasid meie laulukultuuri arenemise suurt tähtsust... ja lootsid tõsiselt, et kooride osavõtt suvepäevast aitab selleks tõhusalt kaasa.⁴

"Suvepäeva" nimetus võeti tarvitusele juba 26. juunil 1954. a. üleinglismaalisel pidustusel, mis peeti Rivington Halli Bam'is, Bolton Harwich. Esinemised toimusid viies osas: 1) avamine – kooride laulud, kõned ja jumalateenistus – osaliselt hoone välisel trepil, osaliselt hoone ees väljakul, kus asus ka rahvas; 2) lõunasöök hoone sees; 3) võrkpalli võistlused ja seltskondlikud mängud – hoone ees väljakul; 4) kontsert, võimlemine ja rahvatantsud – hoone sees; 5) võidutuli kooride laulu ja rahvatantsuga. Efektide suurendamiseks – valjuhääldajad ja prožektorid.

See põlispuude ja pöösastega park, üksiku "Barn'iga" rohtunud väljaku keskel, oli kohane "suvepäeva meeleoludeks" ja lõbusaks "amuseerimiseks". Aga sellist olukorda ei ole meil enam tekkinud! Kõik edaspidised "suvepäevad" on peetud linnade tsentrumides – kõrvalruumidega saalides ja eesti majades. Aga veel enam: Leedsis 2. juulil 1955. a. peetud "suvepäev" ei erinenud kavaliselt, sisuliselt mitte millegagi Bradfordi "laulupäevast" 27. juunil 1953. a.

Hoolimata lauljate väiksemast arvust, tuleb siiski õigeks pidada, et ülemaailmsed kokkutulemised Inglismaal, kus esitatakse eesti laulu ja rahvatantsu, kannaksid ajaloolist laulupäevade nimetust. Ei ole kohane tarvitada suursugust laulupidu nimetust, kuid laulupäeva kindlasti! Ülemaailmsed laulupidud ja maakondlike laulupäevade kõrval olid meil ka kihelkondlikud laulupäevad, mõned nendest ainult 50 lauljaga.

Üleinglismaalisel laulupäeval Bradfordis 27. juunil 1953. a. oli üldsegakooris 60 lauljat (38 naist ja 22 meest), meeskooris 40 lauljat – kokku 100 lauljat. Üleinglismaalisel nn. Suvepäeval Leicesteris 23. juunil 1962. a. oli üldsegakooris 51 lauljat (22 naist ja 22 meest), meeskooris 26 lauljat. Need lauljate arvud annavad välja mõnede Eesti kihelkondlike laulupäevade mõõdud. Koorijuhtide nõupidamisel 29. jaan. 1955. a. kardeti lauljate suurt vähenemist, seepärast siis pooldati, et "ülemaailmse suvepäeva... kavast oleks ka lühem muusikaline osa, mille täidaks meeskoor "Koit" ja üldsegakoor..."

Ülemaailmses kultuurilistes ettevõtetes ei olegi niivõrd tähtis tegelaste arv, kui rahvuspoliitiline eesmärk ja katkematu ajalooline side eesti koorilaulu, rahvatantsu ning väimuvara esitamisele ülemaailmses või laiemas ulatuses, mis meid rahvuslikult elus hoiab äratada üksteisega kõidab ja elujõudu annab.

XIII. D. ÜLEMAAILMNE EESTI ÜHING, NEW YORK, U.S.A.

Vanemal ajal L.E.S.-i juhatus pidas ühendust ülemaailmse Eesti Ühingu, eriti aastail 1941-51. Nagu eelpool mainitud, võeti 1948. a. Seltsi uue põhikirja aluseks U.E.U. u põhikirja.

U.E.U. soovis kokku kutsuda Välis-Eesti Kongressi ülemaailmses ulatuses; sellest pidi osa võtma ka L.E.S.-i esindaja, kuid olenedes "Dip'i seaduse väga aeglasest toimivusest" tuli loobuda ülemaailmsest kokkutulekust; selle asemel kutsuti kokku U.S.A., Kanada ja teiste Ameerika riikide eesti organisatsioonide esindajate konverents New Yorki 23. apr. 1949. a. Sel puhul Seltsi juhatus saatis ainult tervitustelegrammi.

Ajakirjale "Meie Tee" ja Ameerika Vana-Eestlaste Päevast osavõtjatele nende kokkutulekul 27.-28. okt. 1951. a. saadeti Endel Aruja algatusel tervituskiri, milles on öeldud:

"Armsad sõbrad, U.S.A. vanaeestlaste kokkutuleku puhul siirduvad Londoni Eesti Seltsi liikmete mõtted minevikku – II Maailmasõja algaastasse. Kahe vägivallavalitseja pokkeri-mängus... kustusid sadade tuhandete inimeste eluküünlad Jäämerest kuni Vahemereni... Mõnisada eestlast, kellel oli õnn töötada Inglismaal ja sõita meredel, uskusid õiguse võidusse. Kuid samal ajal vaadati kaugemale Läände – üle Atlandi... Kui peaks langema Eesti lipp ka Londonis, kas on siis Uues Maailmas eestlasi, kes suudaksid jätkata võitlust üksinda? – Tuli meelde Ameerika eestlaste hoogne tegevus Eesti Vabadussõja ajal ja meie Iseseisvuse tunnustamise saavutamisel... Mee-nusid, kallid sõbrad, teie tugevad sidemed kodumaaga... Need mõtted julgustasid meid! Ja igat kirja, mis noil päevil juhtus tulema teiselt poolt ookeani, loeti siin lootuse ning usu kinnituse mõttes; igat "Meie Tee" nimbrit, mis saabus tihti kolm kuud vanana, uuriti kaanest kaaneni – suu-remat julguse saamiseks... Ka hiljem, kui puhusid vabamad tuuled, jälgisime Ameerika eestlaste mehist isamaalist meelt ning tööd... Nüüd on Teie read uute juurdetulnud jõududega palju tugevamaks kasvanud, nagu seda on ka Inglismaal, Rootsis ja mujal. Nüüd oleme kõik ühed ning samad eesti emigrandid, kes on võotatud ühise poliitilise pagulase võõga, sest meil kõigil puudub vaba Kodu-Eesti. Ent üheskoos uskudes, lootes ja võideldes sammume paremasse tulevikku – kodumaa vabaduse poole. Armsad U.S.A. eestlased, Teie üleameerikalise kokkutuleku kaunil pidupäeval ja võitlusjõudude suurel ülevaatusel soovime Teile kõigile tarka ning mehist eesti meelt, mida nõuab meilt meie ühine siht ja ülesanne."⁵

XIII. E. ORGANISATSIOONIDE OMAVAHELISE KOOSTÖÖ MÕTE NING ÜLESANNE

Läbikäimise ning koostöö tahtmine kahe isiku või kahe organisatsiooni vahel peab olema mõlemapoolne, vastastikune. Seesama siiras suhtlemine peab valitsema ka mitmete isikute, mitmete organisatsioonide ja, kaugemale minnes, mitmete rahvaste ning riikide vahel.

Inglismaal väljakujunenud üheainsa organisatsioonide-võrgu suhtes peab vastastikust koostööd taotlema nii kohalike liikmesorganisatsioonide juhatused kui ka keskjuhatus – kas otsekohe-selt, vahetult või Esindajate Kogu kaudu. Koostöö vaba kokkuleppe alusel peab sisaldama juha-tuste-vahelist respekti; ta peab siduma vastastikku kõiki organisatsioone omavahel, nii kohapeal-ses kui ka ülemaailmses ulatuses. Ei ole õigust ühe või teise allorganisatsiooni kompetentsi kuulu-vaid küsimusi otsustada ilma selle allorganisatsiooni juhatuse ning peakoosoleku teadmata ja nõus-olekuta.

L.E.S. on algusest peale olnud seltskondlik organisatsioon, mitte iialgi poliitiline. Ta on välis-maal täitnud neidsamu ülesandeid, nagu meil kodumaa olid haridusseltsid. Seltskondlikes organisat-sioonides Eestis ei tulnud ette poliitilist kildkonnategevust. Olin Rápina Haridusseltsi esimehiks aastail 1932-40; sellesse kuulus põllumeeste, rahvaerakonna, tööerakonna, ja sotsiaaldemokraatide aktiivseid liikmeid, kuid meil ei tulnud mõttesegi oma poliitilisi vaateid ning seisukohti viia ühen-dusse Seltsi tegevusega. Seltskondlikel ja majanduslikel organisatsioonidel ei ole kohane riigipoli-iitilistesse vaidlustesse laskuda ja siis ühe- või teise-poolse seisukohale asuda; nad peavad erapooletu-iks jääma, sest nende liikmed võivad olla väga mitmesuguse maailmavaate pooldajad. Seltskondliku organisatsiooni ülesanne on erinevate vaadetega inimesi sõbralikku koostöösse rakendada.

Eesti organisatsioonide peamine eesmärk välismaal on: võimaldada oma liikmeile emakeelset ajaviidet ja mõistlikku meelelahutust – eesti laulu, rahvatantsu, teatri, spordi, kunsti, aga ka kõige muu tegevuse kaudu vabaharidustöö aladel, rahvusliku kasvatuses suunas.

Seltsi põhikirja par. 3 lausub: "L.E.S. -i eesmärgiks on Eesti iseseisvust ja rahvuslikku algupära austavate eestlaste koondamine, nende vaimse elu ja rahvuskultuuri arendamine, majandusliku ja sotsiaalse heaolu eest hoolitsemine ning vastastikuse abistamise korraldamine... Inglismaal kehtivate seaduste piires."

Majanduslike ja seltskondlike ülesannete täienduseks on I.E.Ü.-u põhikirjas, alates 6. veebr. 1954 a. -st, riigipoliitilise eesmärgi säte par. 1 lõpuosas: "... Eesti rahva õiguse – oma iseseisvale demokraatlikule vabariigile – kaitsmine... Suur-Britannias kehtivate seaduste piires." Seda poliitilist eesmärki ei ole L.E.S. -i põhikirja võetud.

Esindajate Kogu koosolekul 6. veebr. 1954 a. teatas B. Nelberg: "Selts on nõus poliitilise eesmärgi nimetamisega I.E.Ü.-u põhikirjas; aga kui see paragrahv tehakse sundslikuks ka allorganisatsioonide põhikirjadele, siis L.E.S., kui mittepoliitiline organisatsioon, peab kahjuks Ühingu välja astuma. Koosoleku juhataja J. Taul avaldas arvamist, et liikmesorganisatsioonide põhikirjades võib eesmärgi deklaratsioon erineda."

L.E.S.-i juhatuse esimehena oli mul täielik õigus – ameti ülesannete poolest ning Seltsi põhikirja par. 25, lõige 2 põhjal – olla I.E.Ü.-u Esindajate Kogu liikmeks. Ent arvesse võttes, et Ühingu tegeles ka riigipoliitiliste küsimustega, siis tulin arusaamisele, et suurema erapooletuse saavutamiseks Seltsi tegevuses ja liikmeskonna suhtes oli minul kohasem Seltsi esindamine ära anda teisele saadikule.

15. veebr. 1959 a. tegin Seltsi peakoosolekule teatavaks oma hoiaku ja seisukohad, mis viimaste aastate jooksul osutusid tarvilikuks Seltsi rahulikule elule.

(1) L.E.S., kui kauaaegne ja täiesti iseseisev ning juriidilise isiku õigusega organisatsioon, ei ole mitte I.E.Ü.-u osakond, vaid liikmesorganisatsioon oma vaba tahte ning kokkuleppe järgi...

(2) Rahvuspoliitilistes küsimustes soovib L.E.S. kui organisatsioon hoiduda eesti seltskondlike ja ühiskondlike eluavalduste keskeel.

(3) Eesti riigipoliitilistes küsimustes ja seisukohtades, mis paguluses tekitavad vaidlusi ja lahkelisid, ei saa L.E.S. seltskondliku ja rahvuskultuurilise organisatsioonina avaldada poolehoidu ega asuda mitte ühegi poliitilise organisatsiooni seisukohale, vaid soovib jääda valjult erapooletuks, välja arvatud need maailmavaatelised ja erakondlikud koondised, mis on sünnitanud häda ning viletsust meie kodumaale ning rahvale ja võtnud meilt vägivaldaga meie enesemääramisõiguse.

(4) L.E.S. kui organisatsioon soovib jääda I.E.Ü.-ga ühendusse ainult seltskondliku tegevuse, koostöö ja vahekorra tingimuste ulatuses.

Poliitiliste seisukohtade ja resolutsioonide hääletusele tulekul ei ole L.E.S. -i esindajail õigust hääletada ei poolt ega vastu Seltsi kui organisatsiooni nimel.

Igal L.E.S. -i esindajal on täielik õigus rääkida ja hääletada igas küsimuses omaenese isiku nimel ning vastutusel, nagu ta seda soovib ja õigeks peab.

(6) L.E.S. -i kui organisatsiooni üldine nõudmine on, et tema esindajail tuleb silmas pidada Seltsi peakoosoleku ja juhatuse antud juhtnõuõrde, seisukohtade ning volituste määra ulatust...

(8) I.E.Ü.-u juhatuse ja Esindajate Kogu otsused, mis suurendavad kohalike organisatsioonide seniseid kohustusi ja puudutavad nende õigusi, saavad L.E.S. -i suhtes kehtima hakata ainult siis, kui nad on leidnud heakskiitmist ning vastuvõtmist L.E.S. -i korralisel aasta peakoosolekul."

Oleks loomulik, et mitmesugused organisatsioonid välismaal kuuluksid omaette iseseisvalt haridus-kultuurilistesse, majanduslikesse, poliitilistesse ja teistesse eriliitudesse; aga kahjuks oleme me laiali pillatud üle kogu maailma ja ühel või teisel asumaal on eesti organisatsioonide ning nende liikmete arv võrdlemisi väike ja aktiivseid tegelasi hoopis vähe. See ongi põhjuseks, miks kõigil eesti organisatsioonidel ja asutustel välismaal tuleks koos töötada, hoolimata erinevatest eesmärkidest ning ülesannetest. Ent rahvus- ja riigipoliitiliste küsimuste otsustamisel, milles ei ole üldist kokkulepet ja üksmeelt paguluses, peavad seltskondlikud ja teised apoliitilised organisatsioonid erapooletuks jääma. See kompromiss, mis on eelpool "hoiaku ja seisukohtade" 5-nda punkti all antud, võimaldab koostöö peamist eesmärki – ühe keskorganisatsiooni koosseisu kuulumist ja jäämist. Hääletamisel tehtud otsusele ei tule vaadata kui ilmingimata kogu eestlaskonna soovile; aga ta on ometi kokkutatud esindajate enamuse seisukoht. Mitmesuguste eesmärkide, ülesannete ja põhikirjadega organisatsioonide koostöös välismaal ei ole tarvis (iga hinna eest) püüda näidata ja rõhutada, et selle või teise poliitilise resolutsiooni poolt hääletasid kõik esindajad, kõik liikmesorganisatsioonid ja vastuvõetud otsuse võtsid omaks kõik selle maa eestlased.

Eesti organisatsioonidel paguluses ei tohiks olla üleliigselt erinevat, iseseisvat riigipoliitilist seisukohta ja tegevust; see peaks toimuma tihedas koostöös – koordineeritult ja kooskõlas – Eesti välisesindajate tegevusega.

Välisesindajate nõupidamise otsustes Londonis 25. apr. 1966 a. on öeldud:

"(1) ... Eesti välisesindajad konstateerivad, et nad mingil viisil ei saa tunnustada eksiil-valitsusi.

(2) ... Eesti välisesindajad on korduvalt avaldanud kindlat protesti Nõukogude kallaletungi ning okupatsiooni vastu ja nende kohuseks jääb nõuda Eesti riigi ning rahva vabaduse ja iseseisvuse taastamist.

(3) ... Paljud riigid keelduvad tunnustamast Balti riikide vägivaldset anneksiooni Nõukogude poolt...

(4) ... Oma tegevuses kodumaa õiguste ja huvide kaitsel on Eesti välisesindajad püüdnud arendada kõige lähemat koostööd teiste Kesk- ja Lda Euroopa ikestatud rahvaste esindajatega... Vabas maailmas asuvate Eesti rahvuslike organisatsioonide tööle ostmistavad välisesindajad suurt tähtsust. Nad hindavad kõrgelt lähedat koostööd nende organisatsioonidega ja soovivad eriti, et nende organisatsioonide poolt astutud välispoliitilise iseloomuga sammud teostuksid kooskõlastatult välisesinduste seisukohtadega.

(6) ... Välisesindajad... usuvad... et ajal, mil on saavutanud iseseisvuse nii paljud uued riigid, ei saa keelata vabadust ja iseseisvust ka Balti rahvastele... Vabade eestlaste kohuseks on aidata kaasa õiguse võidule.⁶

Seltsi peakoosoleku protokollis 12. veebr. 1950. a. öeldakse: "Vastastikune mõistmine ja läbisaamine Inglismaal elunevate eestlaste vahel on olnud hea." Organiseeritud eestlaskonnas Inglismaal ei ole avalikke tülisid olnud. Ent oma iseloomult ja koostöös vaimult ei ole Inglismaa eestlaskond parem kui teistes maailma-jagudes. Kohalikke lahkarvamisi on ka siinsete organisatsioonide ja tegelaste vahel ette tulnud, kuid sarnased ebakõlad on peatselt vaibunud.

Inglismaa eestlaste avaliku elu rahu üheks põhjuseks on olnud asjaolu, et siin ei ole ülevoolava, ohjeldamatu ambitsiooniga isikuid; siin on üksainus – pool-seltskondlik, pool-poliitiline – üleinglismaaline keskorganisatsioon ja siin on üksainus nädalaleht "Eesti Hääl", mis allub sellisama üheainsa keskorganisatsiooni juhatusele. Siinsete eestlaste "rahumeelt" on rõhutanud ka Einar Ein (Sanden), öeldes: "Inglismaa eestlaste ja nende rahvuslike tegelaste vaimu tuleb hinnata kõrgelt, eriti silmas pidades asjaolu, et siin pole tekkinud rivaalitsevaid organisatsioone."⁷

Allikate viited, XIII peatükk, B. C. D. E

- 1) "E.H." 22.3.68 nr. 1076 lk. 3. E. Meremeeste Union 25 a.
- 2) – 10.3.67 nr. 1023 lk. 3. Inglismaa eestlaste/ev.-luteriusu/ kirik a. 1966: – 14.3.68 nr. 1125 lk. 3: E. E. L. K. Inglismaa Præstikonna koosolek Bradfordis.
- 3) Inglismaa Eesti Apostlik Ortoodoksne Kogudus. (Koguteos. E. Ap. O. Kirik eksilis 1944-60. lk. 156-166).
- 4) "E.H." 4.2.55 nr. 379 lk. 3. Londoni laulupäeva asemel sel suvel suvepäev.
- 5) L. E. S.-i esimehe ja abiesimehe tervituskiri 18.10.51 Vanade U.S.A. Eestlaste Päeva korraldavale Komiteele, Eesti Maja, 243 East 34th St., New York 16: "Meie Tee" 1951 nr. 11 lk. 174.
- 6) "E.H." 6.5.66, nr. 980 lk. 3. Eesti välisesindajate nõupidamine Londonis.
- 7) Ein, E. Inglismaa eestlased. (E. Kroonika 1957, lk. 63, veerg 1 üla)

XIV. SIDEPIDAMINE JA LÄBIKÄIMINE VÕORRAHVASTE ORGANISATSIOONIDEGA

A. BALTI NÕUKOGU

1. Tegevusest üldiselt

L.E.S.-i juhatuse koosolekul 22. juun. 1943. a. "esimees kapt. M. Kolk teatas, et ta on paaril korral osa võtnud Läti ja Leedu Seltside esimeeste ning abiesimeestega ühistest koosviibimistest; seal on arutusel olnud Balti riikide ühingu asutamise küsimus, kus iga riik oleks esindatud kahe esindajaga ja kus oleks peamiselt nende riikide ühistöö küsimused arutusel. "Seltsi juhatusliikmete enamuse arvamine siis oli, et ei ole tarvis uut ametiikku eri ühingu, sest see oleks suurte kuludega seotud ja ei ole teada uue ühingu sihtjooned ning põhikiri. Aga omavaheline mitteametlik koostöö peaks olema kõigi kolme Balti riigi seltside juhatuste vahel ja sellepärast otsustati tulevikus sidemeid pidada. Juhatuse koosolekul 18. juul. 1943. a. valiti Seltsi juhatusliikmed kaptenid M.Kolk ja E. Jakobson ning hr. B. Jacobson ühendusepidajaiks Leedu ja Läti Seltsi esindajatega.

Eesti, Leedu ja Läti Seltside esindajate vahel lepiti kokku, et tuleb pidada Baltimaa rahvaste eriõhtuid "kõigi Seltside liikmete omavaheliseks tutvumiseks". Koosviibimised oleksid ühised, kuid iga Selts täidaks järjekordse õhtu täielikult oma eeskavaga. Koosviibimiste eeltöödest aga võtaksid kõik kolm Seltsi ühiselt osa.¹

Oktoobris 1943. a. toimus esimene ühine Balti kontsert "mis hästi õnnestus". Muide, sellest pidust võttis teiste hulgas osa 100 eestlast. Kassa ülejääk £ 13 12.2 jäeti eestlaste kätte Läti-Eesti-Leedu Koostöö Komitee eriarvele – tulevaste ühiste ürituste kulude katteks. See raha anti Leedu Seltsile üle alles 1947. a.²

Leedulased kutsusid 25 eestlast külalistena Leedu Vabariigi aastapäeva tähistamisele, mis peeti Rootsi kirikus 20. jaan. 1944. a. Eestlased omakorda palusid 25 lätlast ja 25 leedulast Eesti Vabariigi aastapäevale, mis toimus Rootsi kirikus ja kirikumajas 27. veebr. 1944. a.³

Vastastikuse tutvumise otstarbel hakati 1944. a. ühiseid loengu- ja referaatõhtuid pidama. Esimese loengu pidas L.E.S.-i ruumis Läti Seltsi abiesimees (Saatkonna sekretär) Mr. Olgerts Rozitis, rääkides "Läti ja lätlaste elust".

Londoni pommitamiste tagajärjel tekkis Eesti, Leedu ja Läti organisatsioonide koostöös seisak. Ka loengute pidamine jäi seisma. Alles kahe aasta pärast toimus järgmine kõneõhtu, kus Mr. P. Varkala rääkis "Leedust ning leedulastest" 24. nov. 1946. a.

Seltsi juhatuse koosolekul 10. jaan. 1947. a. esimees E. Aruja teatas, et tema on kirjutanud Leedu ja Läti Seltside juhatustele, et tuleks uuesti alustada Balti riikide organisatsioonide vahelise koostööga. Oleks tarvis: 1) et Balti riikide organisatsioonid võtaksid enda peale ajakirja "The Baltic Review" kaasväljaandja osa Londonis, 2) tuleks uuesti alustada loengutega üksteise tundmaõppimiseks, 3) tuleks korraldada ühiseid kontserte kolme Balti rahva Abistamise Komiteede korraldusel ja teiste organisatsioonide kaasaitamisel.

L.E.S.-i juhatuse, Suur-Britannia Leedulaste Ühingu ja Suur-Britannia Läti Rahvusliku Nõukogu esindajaist moodustatud koostöö komitee elustati 1947. a. uue nimetuse all – Balti Nõukogu (The Baltic Council). Selles oli iga rahvuse poolt 3 esindajat; esimehe koht vahetus iga 4 kuu järgi. Nõukogu siht: ergutada Seltside vahelist koostööd ja üheskoos välja astuda ühiste huvide eest. Nõukogu koostas ja saatis märgukirju Briti peaministrile ning välisministrile meie sõjapögnike küsimustes Saksamaal.

L.E.S.-i juhatuse otsusel 11. mail 1947. a. anti E. Aruja ettepanekul Balti Nõukogule asjaajamise kuludeks £ 10.

Nõukogu korraldas pidulikud Balti õhtud: 17. mail 1947. a. Westminster Cathedral Hall'is ja 26. sept. 1947. a. Hans Crescent Hostel'is, S.W.1.

Esimene Balti rahvaste esinemine Inglismaal käsipallis toimus 3. juul. 1947. a. YMCA võimlas Gt. Russell St., W.C.1; võrkpallis – demonstratsioonimäng Eesti ja Läti; korvpallis – Balti koondukus-meeskond ja Londoni YMCA. Kümme mängijat olid Southampton-Havanti läbikäigu laagrist (äsjä Saksamaalt saabunud); nendele maksti sõidukulud. Selle ettevõtte väljaminek £ 14.4.0, aga sissetulek £ 5.5.9; iga rahvusgrupp maksis juurde £ 2.19.5.⁴

Nõukogu korraldusel toimus suur Balti kontsert Londonis Central Hall'is (Westminster, S.W.1) 10. apr. 1948. a.; Läti keelpillide kvarteti ja kuue laulusolisti ning klaverikunstniku hulgas esinesid eestlaste poolt Zelia Aumere (viinul) ja Olav Roots (klaver).

Kontserdist tuli sisse £ 540.12.9. Kontserdi otsekohesed kulud olid £ 183.17.2; ülejäägist £ 356.15.7 varuti Balti Nõukogule £ 17.15.7 ja esialgse reservina eestlastele, leedulastele ning lätlastele – igapähele £ 113.

Balti (Londoni) kontserdi "järellainena" toimusid kontserdid Leedsis, Leicesteris ja Cardiffis. Eesti kunstnike kontsertreisi üldkulud (eelnimetatud kolmes kohas eestlastele) olid £ 168.6.4; need kaeti järgmiselt: Balti (Londoni) kontserdi ülejääk £ 113, Leicesteris 18. apr. kontserdi ülejäägist £ 10, Cardiffis 24. apr. kontserdi ülejäägist £ 19.17.7 – kokku £ 142.17.7; puudujäägi £ 25.8.9 katteks maksid juurde L.E.S. £ 15.8.9 ja E. Abistamise Komitee £ 10.⁵

Seoses ülaltooduga võiks veel nimetada, et enne 10. apr. kontserti oli Z. Aumere ja O. Rootsi auks vastuvõtt E. V. Saatkonnas, kuhu olid kutsutud diplomaatlik korpus, Inglise Parlamendi liikmeid, Tööministeeriumi kõrgemaid ametnikke, ajakirjanikke, BBC'i ning eesti seltskonna esindajaid.

Nõukogude Liidu poolt Balti riikide okupatsiooni 10-nda aastapäeva puhul oli koosviibimine Kingsway Hall'is (Holborn), W.C.2 – 14. juun. 1950. a.; eesistuja: major E. Beddington Behrens, M.C.; kõnelejad: Rev. Gordon Lang, M.P. ja Mr. John Foster, K.C., M.P.

Ühised koosviibimised "Balti sõprusõhtu" nimetuse all peeti 13. veebr. 1965. a. ja 26. märtsil 1966. a. "Majestic Rooms", 196 Willemsden Lane, N.W.6.

Balti riikide Iseseisvuse 50-nda aastapäeva tähistamise kontsert toimus Westminsteri katoliku katedraali saalis Londonis 22. sept. 1968. a. Korraldaja: Balti Nõukogu Inglismaal. Solistid:

Vanda Galbuogyte, sopran, leedu; Gaida Trezina, metsosopran, läti; Lea Lesta-Miller, klaver, eesti. Leedu rahvatantsijad ja läti segakoor. Peale nende ühendatud läti-eesti segakoor iga kolme balti rahva emakeeles ühe laulu. Koorijuht: A. Jerums.

Leedu Majale kingiti Eesti laululipp 18. jaan. 1951. a.

Vahetevahel on leedu ja läti organisatsioonidele saadetud teateid Seltsi pidude tähtpäevadest aastail 1947-60.⁶

Mai-Balli puhul 6. juun. 1952. a. saadeti aukaardid ühes priipääsmetega Leedu ja Läti saadikutele ning nende Seltside esimeestele ja ajalehtede esindajatele.*

Tervitustelegramme Leedu ja Läti organisatsioonidele nende Vabariigi aastapäevade puhul on saadetud alates 1943. a.-st.

L.E.S.-i esimehena tekkis minul arusaamine, et poliitiliselt ja üleinglismaaliselt seisukohalt sobib eestlaste osas Balti Komiteega koostöötajaks paremini I.E.Ü.-u juhatus. Sellest siis tuli, et minu ettepanekul hakkas Balti Nõukogusse esindajaid saatma I.E.Ü.-u juhatus alates 2. maist 1952. a.; esindamise ülesanne ühendati I.E.Ü.-u Välistoimkonnaga 18. apr. 1953. a.⁸

2. Ühised mälestamised

a. Eesti, Leedu ja Läti kannatuste mälestus-jumalateenistus

Jaanipäeval 24. juun. 1943. a. leidis aset Eesti, Leedu ja Läti rahvaste kannatuste ühine mälestus-jumalateenistus Holy Trinity kirikus, Kingsway, W.C.2. Jumalateenistusest võtsid osa Gloucesteri ja Fulhami piiskopid ning teised kõrgemad vaimulikud. Pikema jutluse pidas Gloucesteri piiskop Rt. Rev. Arthur C. Headlam, kes oli 1938. a. külastanud Eestit ja Lätit Anglikaani Kiriku delegatsiooni juhina. Oma jutluses ütles ta, et see jumalateenistus on korraldatud kaastundest kolme väikeriigi – Leedu, Läti ja Eesti – karmile saatusele, et näidata poolehoidu neile rahvastele.... Piiskop soovis, et kooslijad palvetaks rõhutud rahvaste eest: et lõpeks nende kannatused; et nad saaksid tagasi oma vabaduse; et nende rahvuslik elu, mis arenes nii hoogsalt, võiks uuesti lüüa õitsele; et kaoks praegune vihavaen; et lõpeks vägivald; et teostuks sarnane rahvusvaheline kord, kus ei oleks vahetegemist rahva ja rahva, tõu ja tõu vahel, vaid kõikide vahel valitseks kristlik ning vennalik armastus. Jutluses meenusid piiskopile Balti riikide tihedad metsad, haljendavad põllud ja heinamaad täis metslilli. Maailm võiks olla õnnelik maailm, kui ei oleks inimeste tügedust ja ahnust....

Pärast jumalateenistust oli kiriku saalis korraldatud ühine teelaud. Suurema osa koosviibijait moodustasid eestlased. Piiskopi erilist tähelepanu kõitsid eesti meremehed oma nägusates vormi-riietes.

b. Kuuditatute mälestamine

L.E.S.-i juhatuse koosolekul 5. juun. 1947. a. soovitas E. Aruja "tähistada 14. juunit, mil toimus suurim küüditamine Eestis 1941. a. Kavas oleks: laagrite külastamine... ja kus see mitte teostatav pole, siis saata õpetaja poolt nendele vastava sisuga kiri ning paluda kõiki kaasmaalasi ühineda

ja mõelda neile, kes... kannatasid ja veel praegugi kannatavad. Seltsi juhatus oma ringkirjaga 9. juun. 1947. a. soovitas pühendada väiksemas keskuses ja perekondades laup. 14. juun., näit. enne einet, üks minut vaikse püstitõusmisega "nende mälestuseks, kes langenud või teisiti kannatanud... sest nad kisti vägivaldselt oma kodudest ja deporteeriti Nõuk. Liitu". Suuremas laagris korraldada lühipalvused pühap. 15. juun. ühiselt leedulaste, lätlaste ja teistega. Oleks kohane, kui keegi vanem isik loeks ette ingliskeelse pühenduse: "During this night six years ago mass deportation of peaceful people from Baltic States began – a fearful, inhuman procession which is continuing up to the present day. In memory of all those who perished through being forcefully taken to the camps of Russia, we dedicate a minute in silence and prayer."

1947. a. -st peale on Inglismaal toimunud kühidamispäeva kirklikud mälestamised igal aastal. Seltskondlikult on seda päeva tähistanud Balti Nõukogu.

Eestlaste, leedulaste ja lätlaste massdeportatsiooni 10. aastapäeva mälestamine toimus Chelsea Town Hall'is, Kings Road, S.W.3 – 14. juun. 1951 a.; eesistuja: The Duches of Atholl, D.B.E.; kõnelejad: Chichesteri praost The Very Rev. A.S. Duncan Jones, D.D. ja Mr. D. Woodruff, ajakirja "The Tablett" toimetaja; peale selle kavas: leedu laulukoor ja klaverisoolo.

Kühidamise 11. aastapäeva mälestamine peeti Westminster Cathedral Hall'is 14. juun. 1952. a.; eesistuja: E.V. saadik A. Torma; kõneleja: Mr. P. Varkala; peale selle kavas: läti laulukoor ja solistid.

Vähema rahvakogumisega mälestamisi on peetud Londoni Eesti Majas.

3. *Printsess Elisabeti pulmaking*

Balti Nõukogu üheks ülevaks ühiseks ettevõtteks oli Printsess Elisabeti pulmakingi korjandus ja valmistamine. Sisse tuli: £ 113.13.8.

Eesti Abistamise Komitee kaasabil lasti teha hõbedast kandik, millele graveeriti poolkaares Eesti, Leedu ning Läti vapid ja nende riikide nimetused. Kingi ingliskeelses saatekirjas on öeldud: "... See on lugupidamise mälestuses eestlaste, leedulaste ja lätlaste poolt, kellel olnud eriline au nautida Suur-Britannia külalislahkust, mis Briti rahvas nendele üles näidanud rasketel aegadel. Ent kõige rohkem on see puhtsüdamlik isiklik läkitus Tema Kuninglikule Kõrgusele Printsess Elisabetile ning Leitnant Philip Mountbatten'ile, R.N., nende kestvaks õnneks..."

Kink saadeti kaaskirjaga ja selleks spetsiaalselt trükitud tervituskaardiga 12. nov. 1947. a. St. James Paleesse "The Earl of Clarendon, K.B. GCMG, GCVO, Lord Chamberlain" nimele, palvega edasi anda.

Buckingham Paleest saabus "Dear Mr. Aruja" nimele tänukiri 13. nov. 1947, allkirjaga: "Elizabeth".¹⁰

Siinkohal katkestaksin ülevaate Balti Nõukogu tegevusest.

B. EESTLASTE KOKKUPUUTUMINE TEISTE VÕORRAHVASTE ORGANISATIOONIDEGA INGLISMAAL

1. L.E.S-i juhatus astus ühendusse *Soome Meremeeste Misjoniga ja meremeeste majadega* juuba 1922. a.¹¹ Soome Merem. Misjon Londonis pühitses oma 60. -ndat aastapäeva pühap. 5. juulil 1942. a. Kuna see Misjon on alati olnud avatud ka eesti meremeestele, siis oli Misjoni kirikusse juubeli jumalateenistusele ilmunud rohkesti eestlasti. Ühe vaimuliku lauluga esines pr. A. Torma. Pärastisel koosviibimisel esines tervituskõnega saadik A. Torma. Pidustustest võtsid osa kuue rahva esindajad – soome, inglise, eestlased, norra, rootsi ja taani. Ajakirja "Meie Tee" kirjasaatja ütles: "Nende kõikide osavõtt ühisest koosviibimisest võiks praeguses poliitilises olukorras paljudele tunduda võimatu. Ometi valitses pidukoosolekul kõige sõbralikum õhkkond ja osavõtjad viisid kaasa kauni mälestuse."¹²

2. L.E.S-i tähtsamaks väliseks esinemiseks oli mitme aasta jooksul osavõtmine *Briti Rahvaste Liiga* – rahvaste sõpruse uniooni – noorsoo pidustustest Londonis, Crystal Palace, kus Seltsi liikmed, eriti naispere, esinesid eesti rahvarõivais Eesti lipu all. Üks sarnaseid esinemisi oli laup. 18. juun. 1927. a., millest võtsid osa: Hilda Räsä, Anna Kuusten (abielus Pikk), Antonie Marie Brehm, Ida Marie Rixon, Heinrich Rixon (lipukandja), Aksí Thalfeldt, Alma Ott ja Ida Ellenberg.

3. *Londoni Naisklubi "Lyceum'i"* Balti Osakond. Asutanud Lady Aberdeen umb. 1925. a. Selle liikmeiks olid vähesed eesti daamid.

4. *Eesti-Briti Kultuurühing* tegutses 1934. a. paiku.

5. *Inglise-Skandinaavia Kristlik Sõprusliit*. Selle algatusel korraldati 4. märts. 1943. a. koosolek E.V. Saatkonnas, kus hr. A. Torma kõneles teemal "Kirik Eestis", andes ülevaate selle ajaloost alates 13. sajandi algusest kuni käesoleva ajani. Koos oli umb. 150 kuulajat.¹³

6. *Manchesteris Rahvusvahelisel Näitusel*, mis peeti 20. kuni 25. sept. 1943. a., esineti koostöös E.V. Saatkonnaga. Näituse lõpupidu kontsertõhtul esinesid Alica Torma eesti lauludega ja Aino Bennett ning Leida Niinep (abielus Ojasoo) eesti rahvatantsudega. Eesti osas olid väljapandud: eesti kindad, nukud, toakingad, ülesvõtted, raamatud jm.¹⁴ Selle ettevõtte kohapealseks tegelaseks oli Renate Torop.

7. L.E.S-i juhatus pidas sidet *Briti Euroopa Vabaduse Liigaga* (The British League for European Freedom), mis asutati 1944. a. (?) Presidendiks oli hertsoginna Katherine Atholl. Liidu korraldusel peeti 1946. a. algul kõnekoosolek teemal: "Miks ma ei saa koju pöörduda." Kaheksa kõnelejat kumest rahvusest rääkisid lühidalt oma kaasmaalaste saatusest, nende hulgas ka eestlaste esindaja. Koosolekust võttis osa 400 inimest. Võeti vastu resolutsioon, nõudes kõigi põgenike suhtes inimlikku kohtlemist ja et neid mitte ei sunnitaks vägisi oma kodumaale minema nii kaua kui need maad on okupeeritud.

Selle organisatsiooni üks teine avalik koosolek peeti 1947. a. algul, kus kõnelesid brigadiir MacLeod jt. teemal: DiPi'de elukorra parandamine ja nendele töökohtade leidmine.¹⁵

8. E. Aruja ettepanekul ja korraldusel L.E.S-i juhatus andis ajakirja "The Baltic Review"

toetuseks 1946. a. £ 60. Selle eest E. Aruja sai 100 aastatellimist, mis ta saatis laiali järgmiselt: 1) Ülikoolide raamatukogudele 32 aastatellimist, 2) Parlamendi ja Briti Muuseumi ning teistele raamatukogudele 42, 3) tähtsamatele isikutele 26. Selle korralduse juures Seltsi juhatus kahjuks jättis rahuldumata Rootsi Eesti Õpperaamatute Fondi palvetoetuse saamiseks; põhjuseks oli lootus, et õpperaamatute Fondi toetab Eesti Abistamise Komitee samuti £ 60 ulatuses.¹⁶

9. E. Aruja pidas ühendust *Balti Humanitaar-Ühinguga* Rootsis (The Baltic Humanitarian Association). Ta maksis 1949. a. selle organisatsiooni arvele – J. H. Jackson'i raamatu "Estonia" 2. tr. väljaandmise toetuseks – £ 20.5.6, mis ta oli saanud oma "Kirjanduse Kapitali" üleskutsega 1946. a.¹⁷

10. *Kesk-Euroopa Föderatsiooni Klubi Nõukogu* (harud Londonis ja Roomas). Selle asepresidendi oli E. Aruja a. 1946-47. Klubis esindajaid 16 rahvusest.

11. *Briti Maleliidu Kongressi* mängudest Nottinghamis 12.-24. aug. 1946. a. võttis esimese klassi võistlustest osa L. E. S. -i tegelane Robert Teene, tulles kolmandale kohale.¹⁸

12. *Women's Voluntary Service, Chelsea Osakond*, 41 Draycott Place, S.W.3. Selle organisatsiooni juures asus Naisklubi, mis algas tegevust veebruaris 1948. a. Klubi reklameeris ennast mitmel korral ajakirjanduse kaudu, ka "E.Häales", püüdes värvata omale liikmeid eesti, leedu ja läti daame.

13. *Central and East European Women's Federation in Exile*. Chairman Miss Leida Krass, M.A. Föderatsiooni üks koosolekuid peeti näit., 7. detsembril 1956. a., Alliance Hall, Palmer St., S.W.1.

14. *Central Coordinating Committee of Refugee Welfare Organisation in Great Britain*. Asutati 1948. a. Eestlaste esindajaks olid mõnda aega Endel Aruja ja Jaak Taul.

15. *The Foreign Affairs Circle*, mille juhtivaiks tegelasteks Lady Birdwood ja Lord St. Oswald, korraldas kommunisti ohvrite mälestusaktuse teisip. 31. okt. 1967. a. Londonis Albert Hall'is; koos oli 22 rahvusest umb. 4000 inimest, nende hulgas eestlasi, kelle esindajana kõneles dr theol. J. Taul.¹⁹

16. *Briti Euroopa Vabaduse Liit* (The British League for European Freedom). Nottingham & London. Asut. 12. okt. 1968. a. Liikmeid kõigi pagulasrahvaste – eestlaste, kroaatlaste, leedulaste, rumeenlaste, slovakkide, tšehhide, ukrainlaste, ungarlaste, valge-venelaste jt. – keskorganisatsioonid. Inglismaa Eestlaste Ühingu esindab Väino Pärtel, kes on juhatuses.²⁰

Esimene *Ikestatud Rahvaste Nädal* Inglismaal (Londonis, Manchesteris, Nottinghamis ja Bradfordis) peeti 9. kuni 16. nov. 1969. Peajuht: Lady Birdwood.

Allikate viited. XIV peatükk. A. B.

1) L. E. S. -i juh. prot. 23.11.43 nr.14 pt.3

2) – juh. prot. 18.7.43 nr.8 leht 17-18; 23.11.43 nr.14 leht 33; P. Bulaitis'e arve 1947. a.

XV. TÄIDEVIIMATA JÄÄNUD ÜLESANDED

1. *Surma läbi lahkunute mälestuse jäädvustamine*

Teises Maailmasõjas hukunud L. E. S. -i liikmete mälestuse jäädvustamise küsimus oli esmakordselt kõne all Seltsi peakoosolekul 16. jaan. 1944. a. Juhatuse koosolekul 21. jaan. 1944. a. otsustati hakata koguma andmeid sõjas langenute kohta ja need kirjutada vastavasse raamatusse; andmete saamiseks välja panna vastav teadaanne Seltsi ruumidesse, paludes kõiki, kellel on teateid hukunud eestlaste kohta, sellest teatada juhatajale.

Seltsi peakoosolekul 14. jaan. 1945. a. Nikolai Urba tõstis uuesti üles surmasaanud liikmete mälestuse jäädvustamise küsimuse. Esimees M. Kolk "soovitab" surmasaanud isikute kohta andmeid nõutada E. V. Saatkonalt. Saadik A. Torma ütleb, et Saatkond on valmis neid andma. "Oleme neid saatnud "Meie Tees" avaldamiseks."

(Aigus lk. 180)

3) L. E. S. -i juh. prot. 14.2.44 nr.18 pt. 5 ja 6.

4) – juh. prot. 1.7.47. nr.8 pt.2, 20.9.47 nr.10 pt. 2.

5) *Aumere-Roots* – Londoni, Cardiffi jt. kontsertide aruanne aprillis 1948; L. E. S. -i juh. prot. 6.1.49 nr.14 pt.4.

6) L. E. S. -i juh. prot. 30.1.47 nr.2 pt.2 c; 21.10.69 nr.7 pt. 6.

7) – juh. prot. 6.3.52 nr.4 pt.2.

8) I. E. Ü. -u juh. prot. 2.5.52 pt.IV.5; 8.3.53 pt. II.3; 18.4.53 pt.III: Välisloimekond.

9) "M.T." 1943. aastal nr. 8 (144) lk. 150-151: Teateid Londonist; 1943 nr.9 lk. 164-166.

10) Piiskop A. C. Headlam'i ingliskeelne jutlus.

11) Printsess Elisabeti pulmatingi toimik, nov. 1947.

12) L. E. S. -i juh. prot. 28.4.22 pt.2.

13) "M.T." 1942 nr.8 (131) lk. 120: Londoni eestlaste elust.

14) – 1943 nr. 5 (141) lk. 98: Teateid Londonist; Torma, A. The Church in Estonia. New York. The World Association of Estonians, 1944. - 20 p.

15) "M.T." 1944 nr.1 lk. 18-19: Torop, Renate. Eesti esindatud (!) Manchesteri... näitusel

16) – 1946 nr.3 lk. 94-97: Kiri Londonist; 1947 nr.4 lk. 66-67; A/ruja/, E. Kiri Londonist.

17) L. E. S. -i juh. prot. 18.5.46 nr.5 pt.1; 10.1.47 nr.10 leht 85; peakoos. prot. 19.1.47 leht 17/18.

18) – juh. prot. 17.1.47 nr.11 lk. 86; 27.10.49 nr.10 pt. 3.

19) "M.T." 1946 nr.10 lk.201: A/ruja/, E. Londoni kiri.

20) "E.H." 10.11.47 nr.1056 lk.3: Ligi 4000 inimest... mälestusaktusel.

21) – 25.10.68 nr.1105 lk.3: Euroopa Vabaduse Liit Inglismaal. Constitution of the British League for European Freedom. London, 1968; I. E. Ü. -u esimehe kiri 14.5.69.

Juhatuse koosolekul 23. märts. 1950. a. laiendati eesmärki ja otsustati muretseja puhta paberiga albumid mälestusraamatute koostamiseks, kuhu sisse kanda tarviikud andmed *kõikide inglismaa eestlaste kohta, kes on surma saanud* Suur-Britannias, Eriti ja teistel laevadel ning sõjaväes – alates II maailmasõja algusest 1. sept. 1939. a.-st kuni tänini. Kahjuks kõnelustest kaugemale ei jõutud, sest ei valitud selle ülesande täitjat.

"Surma läbi lahkunud kaasmaalaste Mälestus-Albumi" tegelikule materjalide kogumisele asus Seltsi esimees esmakordselt 1952. a. Selleks koostas ja paljundas ta 12 punktilise üleskutseküsimuslehe, mis avaldati "E. Hääles" ja saadeti organisatsioonidele, kogudustele ning teistele eesti ajalehtedele. Algul hakkas andmeid kokku tulema (üksikult isikult), üks kiri isegi Laane-Berlinist; kuid sel "elevusel" ei olnud pikka aega.

"Mälestus-Albumi" korraldamine seisis töökavas kuni 1955. a.-ni, mil see aus ülesanne jäi täiesti seisma. Peale vähese reageerimise üksikute isikute poolt, saatis organisatsioonidest surmote nimekirja ainult Põhja-Inglismaa Koguduse tolleaegne õpetaja Roman Remmel.

Selle aktsiooni nurjumise teiseks põhjuseks oli uute seltskondlike "ülesannete" rohkus, kaastööliste puudus ja igapäevane isiklik leivateenimise mure. Nüüd üle 30 aasta hilinenud andmete kogumine ajakirjandusest, vaimulikest, Saatkonnast ja eraisikult, nende väljakirjutamine ja kataoogimine kindla süsteemi järgi – juba ainuüksi see nõuab ühelt isikult pidevat, rohket tööjõudu... Selle ülesande eesotsas peaks olema E.E.Ü.-u juhatus. Aga seal tekib küsimus: kust leida niisugune kindla elatise "arhiivanetnik", kes saaks seda tööd teha pidevalt ilma tasuta – pikemat aega.

Londoni Sotsiaal-Crupi ja L.E.S.-i tegelaste nimekirja koostamisel (a. 1918-1969), võttes sisse ka surma läbi lahkunud, sain tunda neid raskusi, mis on seoses andmete kogumisega nende puudumisel.

2. Eesti Puhkekodu

Rahvusliku puhkekodu küsimus kerkis L.E.S.-i juhatuse koosolekul üles 14. märts. 1962. a. Leicesteri Eesti Maja ja Klubi esimehe kirja põhjal. Seda arutati uuesti juhatuse koosolekul 1. nov. 1962. a. Seltsi peakoosolekul 10. veebr. 1963. a. kiideti "ühel häälel" heaks Leicesteri Suvepäeva Komitee algatus ja ettepanek Eesti Puhkekodu asutamise asjus; võeti vastu hr. E. Tarni resolutsioon: "L.E.S.-i peakoosolek leiab, et Eesti Puhkekodu asutamise mõte on tervitatav... Selleks otsustatakse laekuvate summade hoidmiseks paluda avada eriarve E.E.Ü.-u Eesti Rahvusfondi juurde. Vajaduse korral Esindajate Kogul valida Puhkekodu Toimik, kes ideed levitaks, summasid hangiks ja E.E.Ü.-u juhatusele vastavaid ettepanekuid teeks."

Kuni 1968. a.-ni ei saadud "resolutsioonist" kaugemale. E.E.Ü.-u juhatuse koosolekul 8. sept. 1969. a. moodustati Eesti Vanadekodu Asutav Kogu – esimees õp. H. Laaneots, liikmed – saadik A. Tooma, prof. M. Toomse, õp. A. E. Aaviksaar, pr. E. Malm, härrad E. Luuk, V. Pärtel ja A. Tonska; tagavara-liige – hr. O. Kerson. Vanadekodu asukohaks peeti soovitavaks Kesk-Inglismaad, Leicesteri linna läheduses ja võimalikult suuremal maatükil.

"Eesti Vanadekodu" asutamiseks on seni mitme aasta jooksul suudetud koguda £300. Samaseks ettevõtteks, nagu "Eesti küla", läheb tarvis tuhandeid naelsterlingeid. "Õnnemängude", "baarijookide" jt. sissetulekutega on seni Inglismaal suudetud ülalpidada kolm "Eesti Maja", mis võib mõne aja

pärast *rahvuslikul* joonel raskemaks minna, sest kaasmaalased saavad kord ka vanaks, nende aktiivne kaasatöötamine ja osavõtmine koosviibimistest jääb väiksemaks, sellega üha vähemaks ka sissetulekud, mis saadud rahvuslikest ettevõttest.

Pensionäride ühisasukohaks ehk vanadekoduks mõeldud "Eesti küla" võib teoks saada O.Ü.-gu kaudu, kus on arvestatud *iga liikme isiklike ja kõigi elanike ühiste* huvidega, eriti haigete ja puudustkannatajate hoolekandes. Tähtsaim oleks alaline riiklik hoolekanne, kui see võimaldaks korraldada ühiselamist rahvuste järgi.

3. Seltskondliku tegevuse raskusi tegelaste vähesuse ja nende koosseisu hiiremuutumise pärast

1957. a. oli soov korraldada igal nädalal üks töökoosolek L.E.S.-i eesmärkide ning ülesannete läbiviimiseks. Sellisel töökoosolekul pidi koostamisele ning korraldamisele tulema ka "Surma läbi lahkunute Mälestus-Album" ja Seltsi tegevuspiirkonna ning teiste Inglismaa eestlaste aadresside kartoteek.

Eelpoolnimetatud ja kõik muud algatused ning tööd nõuavad rohket, järjekindlat kaastööliste kaasabi. Ent püsivaid kaasaaitajaid on seni kaunis vähe leidunud – küll aga kaasarääkijaid. Viimase paarikümne aasta sees on Londonis umb. 70 kaasmaalast olnud, kellel on tulnud kooris laulda, rahvatantsu teha, näidendeis mängida, sporti arendada, einelauas töötada ja muid rohkeid ülesandeid täita – nõnda, kuidas olukord nõudnud. Kuid nende samade vähesete väsimata tegelaste õlgadel on lasunud mitte ainult L.E.S.-i ettevõtted, vaid suures osas ka teiste Londoni organisatsioonide tegevus ja koosviibimised.

Allikate viited, XV peatükk

- 1) "E.H." 18.4.52 nr.227 lk.3 Üleskutse surma läbi lahkunute Mälestus-Albumi koostamiseks.
- 2) "E.H." 12.9.69 nr.1150 lk.3 Inglismaal Eesti vanadekodu loomisel.

SISUKORD

	Lhk.
I. Eestlaste asumine Inglismaale, eriti Londonisse	
1. Siia asumine varemini ja Esimese ning Teise Maailmasõja vaheaastail	1
2. "Valgete luikede" (Baltic Cygnets) ja "Euroopa vabatahtlike tööliste" (European Voluntary Workers) asumine Inglismaale aastail 1946-1948	4
II. Eestlaste organiseerimine Inglismaal	
1. Londoni Eesti Ilma Parteita Sotsiaal-Grupp aastail 1918-1919	6
2. Eesti Esinduse asutamine Londonisse ja selle läbikäimine eestlastega Inglismaal aastail 1918-1919	6
3. Londoni Eesti Seltsi asutamine 7. juul. 1921. a. ja selle eesmärk ja mõte	8
III. L.E.S.-i kodud ja kooskäämise kohad	
1. Aastail 1921-1939: E.V. Saatkonna maja, 167 Queen's Gate, S.W.7.	10
2. Aastail 1939-1940: 18 Harrington Gardens, S.W.7.	13
3. Aastal 1940: 2 Earl's Court Sq., S.W.5.	14
4. Aastail 1940-1948: Šveitsi Klubi, 74 Charlotte St., W.1.	14
5. Teised alalised kooskäämise kohad ja kodud aastail 1947-1956	15
IV. L.E.S.-i peakoosolekute ja juhatuste algatusi ning korraldusi organiseerimise ja asjaajamise töös alates 1921 aastast	
1. Inventar	19
2. Põhikirjad	19
3. Pitsatid	20
4. Seltsi lipp	20
5. Pea- ja juhatuskoosolekud	20
6. Seltskonnatöö raskusi ja sõjaaja häireid Seltsi tegevuses	22
7. Mälestamised Seltsi peakoosolekuil	28
8. Toimkonnad	28
9. Koosviibimiste teadaanded	29
10. Tegelaste värbamine	29
11. Öökorterite muretsemine	30
12. Pidukavad. Rinnamärgid	30
13. Korrapidamine koosviibimistel	30
14. Pääsmed	30
15. Maksuvabad koosviibimised	31
16. Hinnaalandusega ja tasuta sissepääs	31
17. "Vormiline" asjaajamise koosolek enne seltskondliku koosviibimise algust ...	32
18. Seltsi koosviibimistele tulijate tutvustamine	32

	Lhk.
19. Muusika ja orkester Seltsi pidudel	32
20. Einelaud	33
21. Ajaviite lauamängud	33
22. Ringkirjad. Aastaruanded	33
23. Ühendus kodumaaga Eesti iseseisvuse ajal. Olukord pärast II Maailmasõda	35
24. Tegelaste tänamine	36
V. L.E.S.-i liikmeskond. Sissetulekute allikad	
1. Liikmete värbamine	37
2. Liikmete rahvuse küsimus	38
3. Liikmekaardid	38
4. Liikmemaksu suurus	38
5. Raskusi liikmete aadressidega. Liikmete nimekirjad	39
6. Liikmemaksu võlgnike kustutamine	40
7. Liikmete arv	40
8. Muud sissetuleku hankimise viisid	40
9. Toetuste andmine	42
VI. L.E.S.-i koosviibimised ja pidud	
1. Seltsi koosviibimistest algaastail ja üldiselt	43
2. Eesti Vabariigi aastapäev	44
3. Emadepäev	
a. Üldine kirjeldus	45
b. Londoni eesti laste koorilaule 1949-65	46
c. Londoni eesti laste näidendeid ja laulumänge 1945-66	47
4. Mai-ball	47
5. Võidupüha	48
6. Välis-Eesti päev	49
7. Jõulupuu-õhtu	52
8. Vana-Aasta ärasaatmine ja Uue-Aasta vastuvõtmine	54
9. Eesti vaimutegelaste ja ajaloo sündmuste mälestamine	54
10. Referaat- ja kõneõhtud	54
11. Lõbusad ajaviiteõhtud	55
12. Tantsuõhtud ja üldised ajaviite koosviibimised	55
13. Näitused. Jõululaadad	56
14. Väljasõidud	57
VII. Raamatukogu	
1. Ülevaade olukorrast ja tegevusest	58

	Lhk.
2. Arvulisi andmeid raamatute laenutamises	61
3. Lugemislaud	61
4. Teised eesti raamatukogud Inglismaal	62
VIII. Laulukoorid ja külalisesinejad Londonis	
1. Naiskoor	62
2. Segakoor	63
3. Meeskoor	63
4. Teised lauljate grupid	64
5. Arvulisi andmeid L.E.S.-i Segajate ja Naiskoori tegevusest	64
6. Londonis ettekantud koorilaulude nimekiri a. 1944-69	65
7. Londonis esinenud külaliskoorid	67
8. Soliste ja teisi üksik-esinejaid Londonis a. 1927-1968	68
IX. L.E.S.-i Rahvatantsu Rühm	
1. Ülevaade tegevusest	69
2. Arvulisi andmeid Rahvatantsu Rühma tegevusest	71
3. Londonis ettekantud rahvatantsude nimekiri a. 1945-69	72
X. Näiteringid ja teater	
1. Ülevaade tegevusest	74
2. Londoni tegelaste poolt mängitud näidendid	76
3. Teiste Inglismaa eestlaste poolt mängitud näidendid Londonis	79
4. Londonis ettekantud laulu- ja luulepõimikud, kuuldemängud ja elavpildid	80
5. Kirjanduslikud kohtud	82
6. Elukutseliste näitlejate külalisetendused Londonis	82
XI. Londoni Eesti Sotsiaal Grupi ja Londoni Eesti Seltsi liikmes- ning tegelaskond 1918-1969	
1. L.E.S.-i auliikmed	83
2. Londoni tegelaste nimekiri	83
3. Iseloomustavaid märkmeid mõne endisaja tegelase kohta	107
XII. L.E.S.-i Arvuliste andmete tabel	109
XIII. Teised Eesti asutused ja organisatsioonid Inglismaal	
A. Teised Eesti asutused ja organisatsioonid Londonis	
1. E.V. Saatkond	120
2. Eesti Abistamise Komitee	121

	Lhk.
3. E.E.L.K.-u Londoni Kogudus. Kodumaalt lahkumise mälestamine	122
4. Inglismaa Eestlaste Ühing (I.E.Ü.)	123
a. Üleinglismaalase Ühingu asutamine ja L.E.S.-i ühinemine sellega	123
b. I.E.Ü.-u Esindajate Kogu	124
c. I.E.Ü.-u koostöö ülemaaimsete keskorganisatsioonidega	126
d. Eesti Võitlejate Ühing (Saksamaal)	127
e. Eesti Sõjameeste Sektsioon ehk Sõjaväelaste Toimikond	127
f. E.V. presidendi asetäitja küsimus	127
g. Eesti Ühiskond Inglismaal	128
h. I.E.Ü.-u juhatusliikmed	130
i. Juhatuse toimikonnad 1969 a.	131
j. Arvulisi andmeid	131
k. Ühingu väljaandel ilmunud teosed	136
5. Eesti Rahvusfond Inglismaal	137
6. I.E.Ü.-u Invaliidide Toimikond	138
7. Inglismaa eestlaste ajaleht "Eesti Hää"	138
8. Londoni Eesti Kool ja suvekodud	138
9. Londoni Eesti Spordiselts (L.E.S.S.)	140
10. Londoni Eesti Bridžiring	142
11. Londoni eesti eksport firma "Estotrust" Ltd.	142
12. Eesti Korporatsioonide Liidu (provisoorne) Koondis Inglismaal	142
13. Eesti Kujutava Kunsti Londoni Toimikond	142
14. Eesti Naisüliõpilaste Seltsi Inglismaa Koondis	142
15. Eesti Üliõpilaste Seltsi Koondus Inglismaal	143
16. O/Ü. "Eesti Maja" (The Estonian House Ltd.)	143
18 Chepstow Villas, London, W.11.	
17. O/Ü "Eesti Klubi" The Estonian Club Ltd.)	143
18. Eesti noorte tegevus	148
19. Külaliskõnelejad L.E.S.-i koosviibimistel a. 1940-68	149
B. Teised Eesti asutused ja organisatsioonid mujal Inglismaal	
Cambridgeshire	
1. I.E.Ü.-u Õpetajate Sektsioon, Cambridge	153
Durham	
2. I.E.Ü.-u Stocktoni Osakond	153
Hampshire	
3. I.E.Ü.-u Bournemouthi Osakond	153
Lancashire	
4. I.E.Ü.-u Boltoni Osakond "Eesti Selts Ümera"	153

	Lhk.
Leicestershire	
5. Leicesteri Eesti Maja, Klubi ja Instituudi O/Ü, 366 Fosse Road North	154
6. Leicesteri Eesti Näitering	157
7. Leicesteri Eesti Pühapäeva kool	157
8. Leicesteri Eestlaste Rahvatantsu Rühm	157
9. Leicesteri Eesti Segakoor	158
Somerset	
10. I.E.Ü.-u Bristol'i Osakond	158
Wales, Glamorgan	
11. Eesti Meremeeste Union Stockholmis, Esindus Inglismaal, Cardiff	158
12. O/Ü Eesti Seltskondlik Klubi, Cardiff	158
(Estonian Social Club (Cardiff) Ltd.	
13. Vaba Euroopa Pressibüroo (Free Europe Press, Publishers & International News Service)	158
Yorkshire	
14. Klubi "Eesti Kodu", 8 Clifton Villas, Bradford	158
15. Eesti Margiring Inglismaal, Bradford	161
16. Eesti Põllumeeste Kogud Paguluses Inglismaal Esindus, Bradford	161
17. Eesti Pensionäride Ühing, Bradford	162
18. Eesti Täienduskool, Bradford	162
19. Eesti Meeskoor "Koit", Bradford	162
20. Klubi "Eesti Kodu" Näitering, Bradford	162
21. Rahvatantsu Rühm "Kalev", Bradford	162
22. Segakoor "Kungla", Bradford	162
23. Spordiselts "Kalev", Bradford	162
24. I.E.Ü.-u Leeds'i Osakond	163
25. Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kiriku Inglismaa Praostkond	163
26. E.E.L.K.-u Cardiffi Kogudus	164
27. E.E.L.K.-u Kesk-Inglismaa Piirkond ja Kogudus (Leicester)	164
28. E.E.L.K.-u Lõuna-Lääne Inglismaa Piirkond ja Piirkond (Bristol)	164
29. E.E.L.K.-u Põhja-Inglismaa Piirkond ja Kogudus (Bradford, Yorks.)	164
30. Põhja-Inglismaa Koguduse Naisring	164
31. E.E.L.K.-u Põhja-Lääne Inglismaa Kogudus (Dolton, Lancs.)	164
32. Sotimaa ev.-luteriusulised	164
33. Eesti Apostlik-Ortotoksusu Kiriku Inglismaa Kogudus	165
34. Tegevuse lõpetanud eesti organisatsioonid Inglismaal	165

	Lhk.
XIII. C. Inglismaa eestlaste laulu- ehk suvepäevad	169
D. Ülemaailmne Eesti Ühing, New York, U.S.A.	170
E. Organisatsioonide omavaheise koostöö mõte ning ülesanne	171
XIV. Sidepidamine ja läbikäimine võõrahvaste organisatsioonidega	
A. Balti Nõukogu	
1. Tegevusest üldiselt	175
2. Ühised mälestused	
a. Eesti, Leedu ja Läti kannatuste mälestusjumalateenistus	177
b. Kõuditatute mälestamine	177
3. Printsess Elisabeti pulmakin	178
B. Eestlaste kokkupuutumine teiste võõrahvaste organisatsioonidega	
Inglismaal	179
XV. Täideviimata jäänud ülesanded	
1. Surma läbi lahkunute mälestuse jäädvustamine	181
2. Eesti Puhkekodu	182
3. Seltskondliku tegevuse raskusi tegelaste vähesuse ja nende koosseisu kiire muutmise pärast	183

Published in London March 1971

EESTI ORGANISATSIOONID INGLISMAAL 1918 - 1968

TRÜKIVIGADE PARANDUSED

<u>lhk.</u>	<u>Rida</u>	<u>Sõna asemel</u>	<u>Lugeda</u>
1	19	to luges	ta luges
5	18	ome õpitud	oma õpitud
9	36	nin võimaldada	ning võimaldada
10	22	abilaekus	abilaekur
11	3	koosviibiliste	koosviibimiste
11	10	steltsis	seltsis
11	24	Ulala	Ulal
11	32	Elts	Selts
12	3	ei saa to.....	ei saa ta
12	28	kinnitamisks	kinnitamiseks
13	5	teotaks	toetaks
13	22	trepikorra	trepikorra
13	36	õhtus	õhtul
13	37	sõnatõtjad	sõnavõtjad
15	10	külaliste eest	külaliste ees
15	13	ruurema	suurema
19	1	mittle	mille
19	22	kolnada	kolmanda
21	12	kooslekuid	koosolekuid
21	25	Saltsi	Seltsi
21	25	to võttis	ta võttis
23	9	vaine	vaikne
24	10	tegevuses	tegevusest
26	1	metmel	mitmel
26	4	rohjust	rohkust
27	8	nin	ning
27	19	lohkumiseks	lõhkumiseks
27	34	mõalusena	mõjualusena
31	29	võinaldad	võimaldada
34	5	plave	palve
37	6	peaksed	peaksid
40	24	naisisikuit	naisisikuid
44	13	to ütleb	ta ütleb
45	22	teotanud	toetanud
46	4	juulates	kuulates
55	22	segaretti	sigaretti
57	2	Reine	Teine
58	22	lugemislau	lugemislaua
59	31	väetakse	võetakse
60	12	nin	ning
62	13	meretsetakse	muretsetakse
63	13	Pariisi	Pariisis
63	27	hähesuse	vähesuse
67	9	ose	otse
68	20	solid	solist
69	5	Rinna	Riina
79	21	Angelbergi	Engelbergi
81	4	ildiraamatu	pildiraamatu
83	2	nin	ning
83	8	nin	ning
83	10	nin	ning
84	13	tesite	teiste
84	16	Aarendi	Aareandi
86	8	Hoino	Heino
86	7	lalates	alates
90	25	laula	laulja
94	24	Matsbeck Eluar	Matsbeck, Evald
96	21	Ojastu, Arnold	Ojastu, Artur

<u>Lhk.</u>	<u>Rida</u>	<u>Sõna asemel</u>	<u>Lugeda</u>
123	4	algus	alguses
123	29	karjandus	korjandus
128	29	põhikirjaga	põhikirjaga
130	28	nin	ning
138	5	nin	ning
141	29	Spordiseltsila.....	Spordiseltsile
146	13	persupesemine	pesupesemine
150	15	loorints	loorits
157	12	näodenditega	näidenditega
158	9	Sandon	Sanden
158	16	Hammelberg	Hammerberg
160	6	Önnemang	Önnemäng
162	21	laekus	laekur
164	9	Wolverhamton	Wolverhampton
165	3	Bedhamton	Bedhampton
169	9	1923 a.	1953 a.
169	35	teostav	teostatav
171	12	nimbrit	numbrit
178	20	pulmaking	pulmakink
178	13	Duches	Duchess
179	6	eestin	eesti
179	22	Alica	Alice